

BEGROTING 2019 - 2022

Inleiding

In het hoofdlijnenakkoord hebben we onze belangrijkste ambities verwoord. In de afgelopen maanden hebben we de samenleving uitgebreid om inbreng gevraagd: tijdens een bijeenkomst in de Broodfabriek, via een online enquête en tijdens drie stadsbijeenkomsten. Ook de gemeenteraad heeft haar visie op het hoofdlijnenakkoord gegeven.

Al die inbreng uit de stad hebben we gebundeld met onze ambities. Het resultaat is het collegewerkprogramma vol acties en ideeën ter uitvoering voor de komende vier jaar. We willen zowel de basis op orde brengen - onder meer van de infrastructuur in Rijswijk, het sociaal domein en de gemeentelijke dienstverlening - als vernieuwen.

Deze Programmabegroting bevat de financiële uitwerking 2019-2022 van het collegewerkprogramma "Rijswijk maken we samen". We vinden het belangrijk dat het huishoudboekje van Rijswijk op orde is. We zorgen voor een sluitende meerjarenbegroting en maken inzichtelijk wat onze ambities de komende jaren kosten. Ons financieel kader, zoals afgesproken in het hoofdlijnenakkoord, vormt de onderlegger van alles wat we doen. Het financieel kader hanteren we strikt.

De ambities uit het collegewerkprogramma staan voor de uitdagingen waar Rijswijk de komende jaren voor staat. In het programma hebben we tien grote beleidsthema's geformuleerd waaronder duurzaamheid, veiligheid en dienstverlening. In 2019 investeert het college € 1,7 miljoen euro om deze ambities te verwezenlijken. Voor de komende jaren is in totaal ruim € 9 mln. hiervoor vrijgemaakt. Daarnaast is het op een aantal posten nog niet mogelijk om een bedrag op te nemen, deze zijn als PM opgenomen. Met name in de laatste 2 jaarschijven van de meerjarenbegroting is er nog financiële ruimte voor ontwikkelingen en/of tegenvallers op te vangen.

Ook in de komende jaren worden wij geconfronteerd met verschillende uitdagingen met grote financiële consequenties. De grondexploitatie Sion-'t Haantje staat onder druk als gevolg van het bezwaar van DSM en de stijgende bouwkosten, de rijksuitkeringen voor participatie (BUIG) en sociaal domein zijn onvoldoende voor de uitvoering van deze taken. De ontwikkeling van de algemene uitkering blijft achter bij de ambities zoals opgenomen in het Inter Bestuurlijk Programma (IBP) waarin rijk, gemeenten en waterschappen afspraken hebben gemaakt over de grote maatschappelijke opgaven waar Nederland de komende jaren voor staat (o.a. samen aan de slag voor het klimaat).

Met betrekking tot de Eneco-aandelen voeren we de opdracht uit die er ligt uit de vorige raadsperiode: wij maken ons hard voor de duurzame missie en de werkgelegenheid, met betrekking tot de partij aan wie de aandelen worden verkocht. Als het definitieve besluit tot verkoop wordt voorgelegd, gaan we in op de financiële consequenties en hoe we hiermee kunnen omgaan. Nu ontvangen we nog jaarlijks dividend. We moeten een oplossing vinden voor de gederfde inkomsten in de toekomst.

Speciale aandacht hebben we voor het proces van subsidieverstrekking. Dit proces pakken we aan. De huidige subsidieverordening kent strikte (verantwoordings-)regels en biedt weinig tot geen ruimte voor incidentele initiatieven. We passen de verordening uit 2005 aan en verbeteren het proces van aanvraag en verantwoording van subsidies. Zowel voor de aanvrager als de gemeente moet dit voor een duidelijkere en meer efficiënte subsidiecyclus zorgen. We maken inzichtelijk aan wie we de subsidie verstrekken. Daarna volgt per beleidsveld een brede discussie, met als doel om de gewenste maatschappelijke effecten van het beleid te formuleren. Op deze manier kunnen we de subsidies in de toekomst optimaal inzetten.

Onderstaande tabel toont het saldo van de begroting 2018-2021 en de bijstellingen in beide halfjaarrapportages. De stand na de 2^e halfjaarrapportage is de basis voor de begroting 2019-2022.

Omschrijving	2019 Saldo	2020 Saldo	2021 Saldo	2022 Saldo
BEGINSTAND MEERJARENBEGROTING 2018-2021	603.140	1.089.040	1.570.740	1.570.740
1 ^e halfjaarrapportage 2018	-360.840	937.840	2.083.490	2.343.190
2 ^e halfjaarrapportage 2018	1.121.298	685.333	1.082.805	1.281.094
STAND NA 2^e HALFJAARRAPPORTAGE 2018	1.363.598	2.712.213	4.737.035	5.195.024

Thema Top 10

In het collegewerkprogramma zijn tien thema's geformuleerd waar we de hoogste prioriteit aan hebben toegekend. Per thema zijn onze ambities uit het hoofdlijnenakkoord weergegeven. Vervolgens hebben we een vertaling gemaakt naar wat we de komende vier jaar gaan doen, inclusief een schematisch tijdspad. Hierbij is gekeken naar de beschikbare middelen. Gelet op de beperkte ruimte in de eerste jaarschijven, zijn er bij het opstellen van de programmabegroting 2019-2022 weloverwogen financiële keuzes heeft gemaakt. Uitgangspunt hierbij is dat de gemeentelijke lasten voor zowel burgers als bedrijven laag kunnen blijven.

In onderstaande tabel zijn de financiële consequenties opgenomen van de in deze begroting opgenomen beleidsintensiveringen. Het betreffen mutaties ten opzichte van de begroting 2018-2021 na wijzigingen. De onderwerpen zijn per thema uit het collegewerkplan gerubriceerd. Voor een toelichting per onderwerp wordt verwezen naar de bijlage: 'toelichting op nieuw beleid'

Omschrijving	2019 Saldo	2020 Saldo	2021 Saldo	2022 Saldo
BEGROTING 2019				
Participatie	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
Nota publieke dienstverlening	-300.000	-600.000	-600.000	-600.000
Zaakgericht werken		-250.000	-150.000	-150.000
1 groen				
Visievorming Landgoederenzone	-50.000			
Integraal beheerplan	-50.000	-50.000		
Egalisatiereserve groen	-100.000	-300.000	-300.000	-300.000
2 Leefbaarheid				
actieplan klimaatadaptatie		-30.000		
Luchtkwaliteit	-50.000	-50.000		
Verduurzamen maatschappelijk vastgoed	PM	PM	PM	PM
3 Veiligheid				
Uitbreiding handhavingscapaciteit	-285.650	-354.825	-424.000	-424.000
Dekking vanuit extra parkeerinkomsten	147.300	147.300	147.300	147.300
Dekking vanuit uitbreiding algemene uitkering	138.350	138.350	138.350	138.350
Veiligheid	PM	PM	PM	PM
4 Wonen				
Energietransitie	-300.000	-300.000	-300.000	-300.000
Verstedelijkingsopgave	-100.000	-100.000	PM	PM
Gebiedstransformaties Havengebied en Shellterrein	-100.000			
Implementatie omgevingswet		-450.000	-200.000	-200.000

Omschrijving	2019 Saldo	2020 Saldo	2021 Saldo	2022 Saldo
5 Mobiliteit				
Huur (pilot) scanauto	-50.000			
Dekking vanuit parkeerinkomsten/reserve parkeren	50.000			
beleidsevaluatie fiscaal en digitaal parkeren	PM	PM		
6 Welzijn				
7 Jeugd en Onderwijs				
Onderwijs-arbeidsmarkt	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
Vergroten taalvaardigheid	-20.000	-20.000	-50.000	-50.000
Kinderrechten / jeugdparticipatie	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000
8 Economie en Werk				
Pilot Duurzame Bedrijventerreinen in samenwerking met de MRDH	-50.000	-50.000	-50.000	
Economische positionering van Rijswijk	-60.000	-100.000	-100.000	-50.000
gebiedstransformatie In de Bogaard	-100.000			
9 Sociaal domein				
Uitvoeren project schulden		-20.000		
Handhaving Wmo en Jeugdwet (besluit H10)	-50.000	-40.000	-40.000	-40.000
Uitvoeren participatieplan		-35.000	-70.000	-70.000
ICT aanpassingen		-25.000		
Coördinatie zorg en veiligheid		-70.000	-70.000	-70.000
Nieuwe wijze van aanbesteding Jeugdzorg/Jeugdhulp	-90.000			
10 Sport en cultuur				
Uitvoering sportnota	-90.000	-75.000	-45.000	-45.000
Extra onderwerpen				
Smartcity	-35.000			
Citymarketing		-30.000		
TOTAAL NIEUW BELEID	-1.730.000	-2.849.175	-2.298.350	-2.198.350
Mutaties investeringsplan	0	82.000	-409.000	-456.000
Overige mutaties	373.212	291.302	29.105	448.056
WIJZIGINGEN BEGROTING 2019-2022	-1.356.788	-2.475.873	-2.678.245	-2.206.294
TOTAAL BEGROTING 2019-2022 INCL. 2E HALFJAAR 2018	6.810	236.340	2.058.790	2.988.730

Mutaties investeringsplan 2019-2022

Op diverse plekken wordt er de komende jaren geïnvesteerd in Rijswijk. In het investeringsplan is een overzicht opgenomen van alle investeringen inclusief toelichting. Daarnaast is er in elk programma's bij het onderdeel wat mag het kosten een overzicht opgenomen van de investeringen in dat betreffende programma.

Overige mutaties

Een overzicht van de overige mutaties is in de begroting opgenomen als bijlage 'Overige mutaties'.

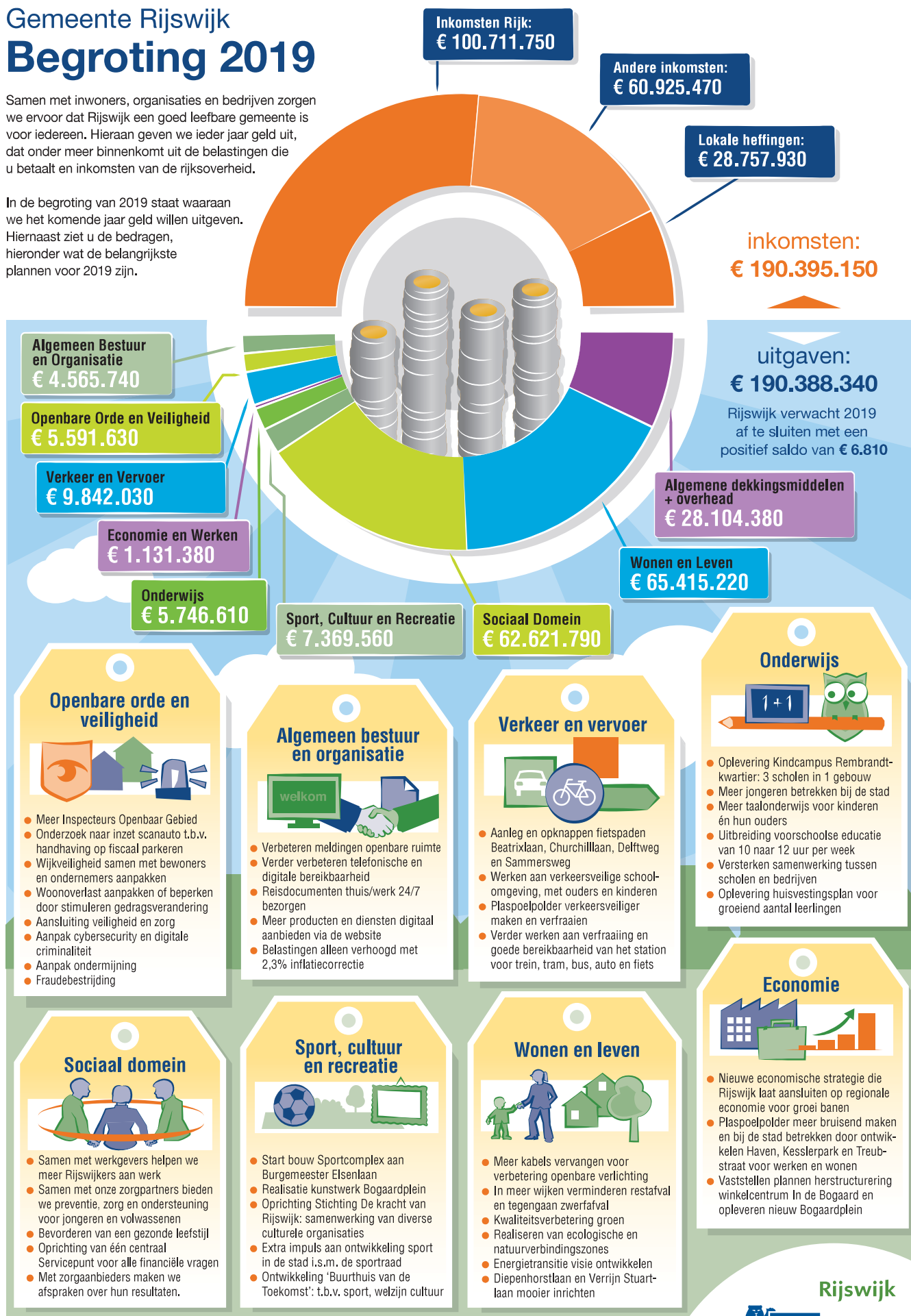
Tot slot

Zoals uit bovenstaand overzicht blijkt is er sprake van een structureel sluitende begroting. Er wordt flink geïnvesteerd in de stad zonder dat dit heeft geleid tot hogere lasten voor de inwoners. We hebben dit samen met de inwoners, bedrijven en instellingen gedaan en ook de raad is intensief hierbij betrokken geweest, want : "Rijswijk maken we samen"

Gemeente Rijswijk Begroting 2019

Samen met inwoners, organisaties en bedrijven zorgen we ervoor dat Rijswijk een goed leefbare gemeente is voor iedereen. Hieraan geven we ieder jaar geld uit, dat onder meer binnenkomt uit de belastingen die u betaalt en inkomsten van de rijksoverheid.

In de begroting van 2019 staat waaraan we het komende jaar geld willen uitgeven. Hiernaast ziet u de bedragen, hieronder wat de belangrijkste plannen voor 2019 zijn.

Kijk voor meer informatie op www.rijswijk.nl/begroting

	Blz.
INLEIDING.....	1
BEGROTING IN EEN OOGOPSLAG.....	4
PROGRAMMA'S.....	7
Algemeen Bestuur en Organisatie.....	8
Openbare Orde en Veiligheid.....	14
Verkeer en Vervoer.....	19
Economie en Werken.....	25
Onderwijs.....	34
Sport, Cultuur en Recreatie.....	44
Sociaal Domein.....	50
Wonen en Leven.....	60
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.....	72
Overhead.....	75
PARAGRAFEN.....	77
Weerstandsvormogen en risicobeheersing.....	78
Onderhoud kapitaalgoederen.....	85
Bedrijfsvoering.....	92
Verbonden partijen.....	99
Grondbeleid.....	108
Lokale heffingen.....	111
Financiering.....	122
Duurzaamheid.....	133
RijswijkBuiten.....	139
MEERJARENRAMING.....	144
Meerjarenraming 2019-2022.....	145
Mutatieoverzicht meerjarenraming 2018-2021.....	147
Toelichting op het mutatieoverzicht meerjarenraming 2019-2022.....	149
Overzicht verschillen begroting met voorgaand jaar.....	155
Toelichting op verschillen begroting met voorgaand jaar.....	156

BIJLAGEN.....	160
Leeswijzer investeringsplan 2019-2022.....	161
Investeringsplan 2019-2022.....	162
Toelichting investeringsplan 2019-2022.....	166
EMU-saldo.....	175
Overzicht incidentele baten en lasten.....	176
Verloop van de reserves en toelichting.....	182
Verloop van de voorzieningen en toelichting.....	187
Verloop van de vooruitontvangen subsidies (voorheen voorzieningen) en toelichting.....	191
Overzicht taakvelden.....	193
Kerngegevens en kengetallen.....	194
Toelichting nieuw beleid.....	195
Overige mutaties.....	199
BESLUITEN.....	201
Begroting voor het jaar 2019.....	202
Meerjarenraming 2020-2022 met bijbehorend investeringsplan voor de jaren 2020-2022...	203
De in de jaarschijf 2019 van het investeringsplan 2019-2022 geraamde investeringen.....	204

PROGRAMMA'S

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma & opgave

1. We stimuleren dat mensen zelf verantwoordelijkheid nemen en we faciliteren eigen initiatieven van inwoners en ondernemers zo goed mogelijk. Bij maatschappelijke opgaven denken we van tevoren na over hoe we inwoners betrekken en welke rol en bevoegdheden zij hebben. We geven bij elk project heel duidelijk aan of en hoeveel samenwerkingsruimte er is. Vanuit het oogpunt van 'de stad bepaalt' onderzoeken we de mogelijkheden om wijkbudgetten in te voeren. Tegelijkertijd zorgen we dat de gemeenteraad altijd in de 'lead' blijft als het om de ontwikkelingen in de stad gaat. We sluiten zo goed mogelijk aan bij een eventuele nieuwe manier van besluitvorming, zoals op dit moment wordt verkend door de raadswerkgroep Participatie.
2. Ook in onze communicatie is participatie met inwoners en ondernemers het vertrekpunt. We communiceren daarom niet alleen voorafgaand of na projecten, maar juist ook tijdens de uitvoeringsfase. We blijven daarbij gebruikmaken van traditionele media als de website en huis-aan-huisbladen. Maar ook leggen we meer nadruk op de inzet van social media als Facebook, Whatsapp, Youtube en Instagram. Hierbij is webcare onmisbaar. Daarnaast zetten we andere communicatiemethoden in, zoals online communities en peilingen. We willen voor iedereen goed benaderbaar zijn, om actief te kunnen samenwerken met Rijswijkers en partners in Rijswijk. We geven hier actief invulling aan door het wijkwethouderschap, werkbezoeken en de Whatsapp-sprekken.
3. De gemeente Rijswijk is een toegankelijke dienstverlenende organisatie die de wensen en behoeften van haar inwoners, bedrijven en instellingen centraal stelt. We sluiten als gemeente tijdig aan op de snel veranderende omgeving. En streven naar een excellente persoonlijke en digitale dienstverlening.

Doelstellingen

- 1.1. Samenwerken vanuit eigen kracht
- 1.2. Consequent zijn in communicatie
- 1.3. Excelleren in dienstverlening
- 2.1 We verbeteren onze dienstverlening en maken het daardoor met onze dienstverlening gemakkelijk voor de inwoners, bedrijven en instellingen.
- 2.2 We stellen inwoners, bedrijven en instellingen centraal in onze processen en werken op een effectieve, efficiënte en transparante wijze.
- 2.3 We komen onze afspraken na en informeren de inwoners, bedrijven en instellingen op een begrijpelijke wijze tijdig en volledig.
- 2.4 We bieden waar nodig dienstverlening "op maat" aan inwoners, bedrijven en instellingen.
- 2.5 We streven naar eenzelfde kwaliteitsniveau/serviceniveau onafhankelijk van het door de klant gekozen dienstverleningskanaal (digitaal, telefoon, balie, e-mail, social media of post).
- 2.6 De klant mag kiezen van welk dienstverleningskanaal hij/zij gebruik wil maken en waar mogelijk sturen we om van het meest effectieve en meest efficiënte dienstverleningskanaal gebruik te maken.

Indicatoren

	Realisatie 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
Indicatoren voor communiceren en participeren						
a) Rijswijk luistert naar de mening van haar inwoners*	-	++	++	++	++	++
b) Rijswijk betreft burgers voldoende bij haar plannen, activiteiten en voorzieningen*	++	++	++	++	++	++
c) Burgers en organisaties krijgen voldoende ruimte om ideeën en initiatieven te realiseren*	++	++	++	++	++	++
Indicatoren publieke dienstverlening*						
d) Aanvragen product/dienst of voorleggen vraag/probleem is gemakkelijk voor burger*	++	++	++	++	++	++
e) Burger kreeg uiteindelijk wat hij/zij wilde*	=	=	++	++	++	++
f) Klanttevredenheidscijfer m.b.t. telefonische bereikbaarheid	=	+	++	++	++	++
g) Eindoordeel publiekszaken o.b.v. benchmark**	6,9	7,7	7,9	8	8	8

* Bron: Burgerpeiling Waarstaatjegemeente.nl Beleidsthema's Rijswijk 2015

** Bron: Benchmark Publiekszaken incl. Klanttevredenheidsonderzoeken (KTO's)

++ betekent Sterkte: (belangrijk; hoge waardering)

= betekent Prioriteit (belangrijk; gemiddelde waardering)

- betekent Zwakte: (belangrijk; lage waardering)

= betekent Geen Prioriteit (lage prioriteit; lage waardering)

+ betekent Sterkte: (minder belangrijk; hoge waardering)

Wat gaan wij daarvoor doen?

Participatie

Rijswijk heeft de ambitie om samen met inwoners, instellingen en bedrijven maatschappelijke opgaven te realiseren. Niet eenvoudig in de huidige netwerksamenleving met verschillende situaties en tegengestelde belangen. Daarnaast zijn wij als gemeente vanwege de eigen ambities soms ook partij en hebben ook een rol als bewaker van het algemeen belang. Door steeds de dialoog met en tussen betrokkenen te stimuleren en te faciliteren en door ook op het gebied van communicatie en participatie verantwoordelijkheid te delen met partners en inwoners werken we aan vruchtbare interacties die bijdragen aan een krachtige participatiesamenleving. Onze toekomstige inspanningen op het gebied van participatie leggen we vast in een participatiewerkplan.

De komende jaren gaan we onze expertise op het gebied van participatie verder ontwikkelen. We stimuleren onder meer dat mensen zelf verantwoordelijkheid nemen en faciliteren eigen initiatieven van inwoners en ondernemers zo goed mogelijk (o.a. via Stadskracht). Bij maatschappelijke opgaven denken we van tevoren na over hoe we inwoners, instellingen en/of bedrijven betrekken. We zijn bij elk project heel duidelijk over welke participatieruimte er is. Vanuit het oogpunt van 'de stad bepaalt' onderzoeken we de mogelijkheden om wijkbudgetten in te voeren.

We leren van participatietrajecten uit het verleden. Deze lessen brengen we in praktijk bij drie nieuwe projecten, om te beginnen bij de ontwikkeling van de Stadsas. We experimenteren bij deze projecten ook met nieuwe participatievormen, zodat we leren wat het beste bij Rijswijk past.

En we bouwen verder aan het in 2017 gelanceerde Stadskracht, zodat inwoners 24/7 met hun ideeën en suggesties bij ons terecht kunnen. Op dit moment komen er bij Loket Stadskracht met name groeninitiatieven en aanvragen voor een bijdrage uit het duurzaamheidsfonds binnen, de idee is om dit loket gemeentebreed te laten fungeren.

Van Whatsapp-groepen en buurtpreventieteam, tot bewonersbijeenkomsten en het Stadskrachtpanel. De toolbox stellen we ook ter beschikking aan de stad, zodat het door iedereen kan worden gebruikt. Als het om participatie gaat sluiten we zo goed mogelijk aan bij de gemeenteraad via de raadswerkgroep Bestuurlijke Vernieuwing.

Citymarketing

Een belangrijke doelstelling uit de Stadsvisie/agenda van de stad is het versterken van het profiel van Rijswijk. In het kader van profilering is in een eerder stadium een identiteits- en imago-onderzoek gedaan. Als vervolg hierop stellen we een visie op die als doel heeft om Rijswijk zich als stad beter te promoten (Citymarketing). Citymarketing omvat de samenhangende promotionele activiteiten waarin de stad centraal staat. Het jaarlijkse 'captains diner' (netwerkbijeenkomst met de top van het Rijswijkse bedrijfsleven) blijft gehandhaafd.

Diversiteit aan evenementen / aanstellen eventmanager

Op dit moment is er één groot Rijswijks evenement (het Strandwalfestival) waar het totale subsidiebudget voor evenementen aan wordt besteed. De wens is om meer evenementen in Rijswijk te organiseren die aansluiten bij onze visie op citymarketing. Met het bestuur van het Strandwalfestival is een afbouwregeling van de subsidie voor het festival overeengekomen om daardoor meer ruimte te creëren voor andere evenementen. Een nog in 2018 aan te trekken eventmanager zal als een van de opdrachten worden gevraagd een evenementenbeleid te schrijven. Hiervoor is reeds eerder voor de duur van 2 jaar budget beschikbaar gesteld.

Communicatie

Het communicatiebeleid van de gemeente Rijswijk wordt eind 2018 opnieuw vastgesteld. In dit document beschrijven we hoe we omgaan met communicatie en wat men kan verwachten van communicatie. Hierin staan onder andere een plan van aanpak voor de visie op interne/ concerncommunicatie en eenduidigheid in de wijze waarop de gemeente communiceert (nieuwsbrieven, uitnodigingsbrieven, standaard formats, vlog's, filmpjes, fotografie etc.). Waar is communicatie wel of niet van en wat kunnen medewerkers zelf doen. Daarnaast wordt de bestaande communicatietoolkit geüpdatet. Vanaf 2019 voeren we het nieuwe communicatiebeleid uit.

Rijswijk Regel Recht

De rubriek Rijswijk Regel Recht (RRR) in Groot Rijswijk wordt goed gelezen. Met het oog hierop en om de samenleving zo veel en zo breed als mogelijk te betrekken blijft deze rubriek gehandhaafd ondanks landelijke discussies over het afschaffen van de berichtgeving als deze. Er wordt gekeken of de rubriek kan worden uitgebreid met korte berichten en foto's van gebeurtenissen in Rijswijk. Denk aan het starten van een woningbouwproject of een officiële handeling door een bestuurder.

Sociaal intranet

Het huidige intranet is verouderd en toe aan vervanging. Daarnaast voldoet het ook niet meer aan de hedendaagse behoefte en manier van communiceren. Team communicatie draagt zorg voor de ontwikkeling en het onderhoud van het sociaal intranet.

Werkbezoeken bestuurders

De werkbezoeken worden in 2019 voortgezet. Het college wil niet alleen zichtbaar en benaderbaar zijn als bestuur. Het gaat ook om opbouwen en onderhouden van het netwerk en het leren van anderen. Hiermee sluit het college aan bij onderwerpen uit het CWP en bij actualiteiten.

Interactief informeren media

Ook in 2019 worden de persgesprekken voortgezet in die gevallen dat een onderwerp om een nadere toelichting van B&W vraagt. Het doel is om de media en daarmee de inwoners te informeren over (concept)besluitvorming van B&W.

Whats-app spreekuur en wijkwethouderschap

Het Whats-app spreekuur is afgelopen periode goed ontvangen. Ook het aankomend jaar gaan de burgemeester en wethouders hiermee verder. Elke wethouder is eerste bestuurlijke aanspreekpunt voor twee wijken in Rijswijk en is ook zichtbaar in die wijken. De bestuurders halen in de eigen wijken op wat de wensen en behoeften zijn van/voor de wijk t.a.v. het wijkwethouderschap.

Nota Publieke Dienstverlening 2017-2020:

In deze door de raad op 21 september 2017 vastgestelde nota is de visie van de gemeente Rijswijk op het gebied van Publieke Dienstverlening beschreven voor de periode 2017-2020, inclusief Kwaliteitshandvest met servicenormen. Inwoners, bedrijven en instellingen zijn door middel van een grootschalig klantbehoefte-onderzoek betrokken bij het bepalen van de inhoud van beide documenten. Bij de nota is tevens een Uitvoeringsplan 2017-2020 bijgesloten met activiteiten om de genoemde visie te realiseren.

Deze activiteiten hebben betrekking op het verbeteren van de kwaliteit van de publieke dienstverlening. Een aantal voorbeelden:

- we verbeteren de (telefonische) bereikbaarheid van de gemeente;
- we zorgen ervoor dat we als gemeente werken conform het Kwaliteitshandvest en de (nieuwe) servicenormen;
- het Klant Contact Center gaat eenvoudige vragen die binnenkomen via e-mail, post en social media zelf beantwoorden om de reactiesnelheid naar inwoners, bedrijven en instellingen toe te verhogen.

- we verbeteren de informatievoorziening en het kennisniveau van het Klant Contact Center zodat zij meer klantvragen direct bij het eerste klantcontact kunnen beantwoorden;
- voor de meeste producten en diensten wordt het mogelijk om ze via de gemeentelijke website aan te vragen (daar waar het wettelijk, beleidsmatig en/of technisch kan);
- we gaan de mogelijkheid aanbieden om reisdocumenten plaats- en tijdsafhankelijk te bezorgen bij inwoners;
- we voeren zaakgericht werken gemeentebreed in zodat inwoners, bedrijven en instellingen de voortgang van hun "zaak" op een transparante wijze kunnen volgen;
- het doen van een melding Openbare Ruimte wordt voor inwoners, bedrijven en instellingen makkelijker gemaakt en tevens wordt het werkproces en de informatievoorziening voor medewerkers geoptimaliseerd;

We betrekken bij nieuwe ontwikkelingen of verbeteringen van de bestaande dienstverlening het Klantenpanel Publieke Dienstverlening (bestaande uit 200 inwoners, bedrijven en instellingen).

Rekenkamerfunctie

Het directeursmodel voor de Rekenkamer Rijswijk blijft in 2019 ongewijzigd. Conform de afspraken met de Raad zal de Rekenkamer in 2019 een groot onderzoek uitvoeren en twee kleinere, quick scans uitvoeren.

Duurzaamheid

Via onder meer deregulering en procesinnovatie werken we aan het verbeteren van de dienstverlening aan onze klanten. Met Lean Management wordt ingezet op het zoveel mogelijk stroomlijnen van werkprocessen met zo min mogelijk verspilling. Er worden verschillende vormen van verspilling onderscheiden, waaronder: overbodige processtappen en overproductie. Ook verdergaande digitalisering helpt bij het 'verduurzamen' van werkprocessen, waarbij maatwerk mogelijk blijft.

Via het geactualiseerde aanbestedingsbeleid streven wij ernaar dat in 2020 tenminste 10% circulair wordt ingekocht.

Dat leidt tot de volgende duurzame acties:

- 1 *Zorgdragen voor een energie efficiënte ICT omgeving:*
 - In het afwegingskader ten aanzien van de inrichting van de ICT omgeving en bij inkoop duurzaamheidscriteria meenemen en afwegen.
 - Maximaal bijdragen aan een papierarme organisatie door:
 - Waar mogelijk digitaliseren van processen
 - Stimuleren papierloos werken onder andere door inzet van mobiele devices
 - Inzet op doelmatigheid van kopiëren en printen, onder meer door rationalisatie van het printerbestand.
- 2 *Zorgdragen voor een duurzame organisatie in de brede zin:*
 - Door middel van het beschikbaar stellen van faciliteiten (o.a. om ATAP te werken) bijdragen aan efficiënte werkwijzen (profit), verminderen van verplaatsingen (planet) en duurzame inzet van medewerkers (generatiepact) (people).
 - Bij nieuwe initiatieven en ontwikkelingen expliciete focus op bijdrage aan duurzaamheid (verankering in informatiebeleid).
 - We zorgen voor duurzame verbindingen met onze omgeving (transparantie, participatie, communicatie), en de duurzaamheid van de organisatie (innovatief, efficiënt, doelgericht, etcetera).
 - We breiden het circulair inkopen de komende jaren verder uit (zie ook doelstelling 7 bij de Paragraaf Duurzaamheid).

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Algemeen Bestuur en Organisatie		2017	2018	2019	2020	2021	2022
0010 Bestuursorganen	Lasten	1.478	992	1.324	1.324	1.324	1.324
	Baten						
Saldo		-1.478	-992	-1.324	-1.324	-1.324	-1.324
0011 Bestuurlijke samenwerking	Lasten	249	407	396	399	400	400
	Baten	118		89			
Saldo		-131	-407	-308	-399	-400	-400
0030 Burgerzaken	Lasten	1.370	1.252	1.041	1.002	1.021	1.042
	Baten	1.210	1.087	744	671	672	640
Saldo		-160	-165	-297	-331	-350	-402
0031 Verkiezingen / referenda	Lasten	83	189	168		168	168
	Baten						
Saldo		-83	-189	-168		-168	-168
0032 Publieke dienstverlening	Lasten	2.171	1.952	1.532	1.893	1.791	1.790
	Baten	3	3	3	3	3	3
Saldo		-2.168	-1.949	-1.529	-1.890	-1.788	-1.787
0060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie	Lasten	79	61	61	61	61	61
	Baten						
Saldo		-79	-61	-61	-61	-61	-61
5801 Mediabeleid	Lasten	44	44	45	45	45	45
	Baten						
Saldo		-44	-44	-45	-45	-45	-45
Totaal Lasten		5.474	4.896	4.566	4.723	4.810	4.830
Totaal Baten		1.331	1.090	835	674	675	643
Saldo Algemeen Bestuur en Organisatie		-4.143	-3.806	-3.730	-4.049	-4.135	-4.187

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

	Jaar 2019	2020	2021	2022
Investerings (bedragen x 1.000)	U	I	U	I
Algemeen Bestuur en Organisatie	300			
0030 Burgerzaken	300			
Zaakgericht werken	300			

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma & opgave

De centrale opgave is om Rijswijk de prettige, veilige leefgemeenschap te houden die het nu is. Veiligheid is een gedeelde verantwoordelijkheid die de grenzen van de openbare orde overstijgt. Dit vraagt om inspanning van de gemeente, de professionele partners én van de bewoners en bedrijven in Rijswijk. Daarnaast zijn in het veiligheidsdomein ook wettelijke taken en verantwoordelijkheden aan de gemeente en professionele partners toebedeeld.

Doelstellingen

Het Strategisch Veiligheidsplan (Raad februari 2017) van Rijswijk heeft drie uitgangspunten waarop het veiligheidsdomein rust. Deze uitgangspunten zijn de dragers voor alle activiteiten die Rijswijk onderneemt in het brede veiligheidsdomein.

1. Brede kijk op veiligheid

- Veiligheid is een maatschappij-brede opgave die de grenzen van de Openbare Orde overstijgt. Rijswijk werkt aan een integrale aanpak en integrale organisatie van veiligheidsopgaven.
- Maatschappelijke ontwikkelingen kunnen om snel en flexibel handelen vragen, waardoor eerder vastgestelde prioriteiten moeten kunnen wijken. Niet het aanbod, maar de maatschappelijke vraag is leidend. Verschil mag er zijn tussen wijken, bewoners, instellingen en bedrijven.

2. Samenwerken aan veiligheid

- Veiligheid is ieders verantwoordelijkheid. Bewoners, bedrijven, maatschappelijke instellingen en de overheid, iedereen is medeverantwoordelijk om Rijswijk vertrouwd en veilig te houden en draagt bij naar eigen kennis, kunde en draagkracht.
- Eigen verantwoordelijkheid betekent ruimte voor eigen initiatieven. "Daarbij wordt het algemeen belang altijd goed afgewogen. Uitgangspunt voor de gemeente is dat alle belanghebbenden een vergelijkbare plek en rol krijgen."
- We onderkennen het belang van samenwerking om de vraagstukken en de maatschappelijke opgaven van de toekomst de baas te zijn. De gemeente Rijswijk is een toegankelijke, betrouwbare partner om mee samen te werken, voor de strategische partners in het veiligheidsdomein net zo goed als voor de bewoners die met eigen initiatieven komen.
- Als betrouwbare samenwerkingspartner geeft Rijswijk zelf het goede voorbeeld, onder andere door vergunningverlening en door toezicht te houden en regels te handhaven. Daarbij zijn handhaving en inspectie zijn geen doel op zich, maar een middel om maatschappelijke effecten te bereiken.

3. Regie op veiligheid

- De gemeente Rijswijk heeft de regierol in het veiligheidsdomein. De burgemeester coördineert vanuit zijn wettelijke taken voor Openbare Orde en Veiligheid.
- Rijswijk brengt partijen samen, faciliteert en ondersteunt samenwerking in het veiligheidsdomein. Ook als de gemeente zelf geen partner is in het samenwerkingsverband.

Indicatoren

Indicator	Realisatie 2017	Streef-waarde 2018	2019	2020	2021	2022
1. Verwijzingen naar HALT ^[1] VERPLICHT	34 (12,9 per 1000 jongeren)	42	40	38	36	34
2 Harde kern jongeren VERPLICHT	0	< Niveau 2017	< Niveau 2018	< Niveau 2019	< Niveau 2020	< Niveau 2021
3 Winkeldiefstallen ¹ VERPLICHT	4,2	3	2,5 [²]	2,5 [²]	2,5 [²]	2,5 [²]
4 Diefstal van fietsen ¹	8,6	6,5	6,2	6,0	5,8	5,6
5 Geweldsmisdrijven ¹ VERPLICHT	5,8	5,2	5,1 (5,4) ²	5,1 (5,4) ²	5,0 (5,4) ²	5,0 (5,4) ²
6 Diefstal/inbraak uit woning ¹ VERPLICHT	4,1	3,8	3,8 [²]	3,8 [²]	3,8 [²]	3,8 [²]
7 Vernieling en beschadiging ¹ VERPLICHT	5,6	5,0	5,0 (6,0) ²	5,0 (6,0) ²	5,0 (6,0) ²	5,0 (6,0) ²
8 Aantal deelnemers burgerparticipatie in Veiligheid	3.724	4.500	5.000	5.600	6.200	6.600
9 Gemeentelijke crisisorganisatie is operationeel conform deelplan/draaiboeken bevolkingszorg	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Indicator	Eenheid	Bron	Bijzonderheden
1 Verwijzing naar HALT	Aantal	HALT	Meer investeren in preventie, waardoor verwijzingen kunnen afnemen.
2 Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	Politie	Veelplegers
3 Winkeldiefstallen	Aantal geregistreerd per 1.000 inwoners	CBS	Diefstallen met en zonder geweld

Indicator	Eenheid	Bron	Bijzonderheden
4 Diefstal van fietsen	Aantal geregistreerd per 1.000 inwoners	CBS	Diefstallen met en zonder geweld
5 Gewelds- en seksuele misdrijven	Aantal geregistreerd per 1.000 inwoners	CBS	
6 Diefstal/inbraak uit woning	Aantal geregistreerd per 1.000 inwoners	CBS	
7 Vernieling en beschadiging	Aantal geregistreerd per 1.000 inwoners	CBS	
8 Burgerparticipatie in Veiligheid	Aantal deelnemers burgerparticipatie in Veiligheid	Eigen bron	Burgernet en Buurtpreventie (Exclusief WhatsApp-groepen)
9 Gemeentelijke crisisorganisatie conform deelplan bevolkingszorg	% aantal fte beschikbaar in crisisorganisatie	Eigen bron	

[¹] Gegevens indicatoren conform "waarstaatjegemeente.nl".

[²] Landelijk gemiddelde 2015.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Aanpak Wijkveiligheid

De wijkveiligheid wordt thematisch aangevlogen. Waar nodig en mogelijk wordt dit wijkgericht ingezet. Samen met bewoners en ondernemers willen we werken aan het verbeteren van de veiligheid(sbeleving) en leefbaarheid in de wijken.

Dit betekent dat er een handhavingsoverleg wordt ingericht waarin hotcrimes, hotspots en hottimes vast worden gesteld op basis van de voor dat overleg beschikbare cijfers (voor overlastfeiten). In dit overleg kan dan ook de inzet van onder andere politie en BOA's op wijkniveau worden bepaald.

Plan van Aanpak Woonoverlast

De aanpak woonoverlast is gericht op overlast tussen burens. Van woonoverlast is sprake als een individuele bewoner, en zijn/haar bezoekers, zich regelmatig of structureel zo gedraagt, dat deze persoon daarmee in ieder geval omwonenden stoort in hun woongenot en/of belemmert in hun vrijheid. Geluidsoverlast, hangen in de portiek, lastig vallen, burenruzie en overlast gevend gedrag van kinderen van burens, zijn hier voorbeelden van. Ook het zichzelf schade toebrengen valt hieronder.

Het uitgangspunt van het PvA is dat alle ketenpartners over de juiste informatie beschikken waarna integraal interventies in gang kunnen worden gezet. Het einddoel is om een gedragsverandering te bewerkstelligen, zodat de overlast ophoudt of tot een acceptabel niveau wordt teruggebracht.

Zorg en Veiligheid

De ingezette lijn met betrekking tot de relatie tussen zorg en veiligheid die vraagt om een goede afstemming binnen de gemeente en met de professionele partners wordt voortgezet.

Een van de aandachtspunten is de inrichting van een lokale kamer waarbij casussen onder regie van de gemeente worden besproken en aangepakt. Voor de uitvoering hiervan zien wij een regierol weggelegd voor veiligheid.

Cybersecurity en digitale criminaliteit

Het plegen van strafbare feiten via internet heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen. De gemeente speelt bij cybercrime een actieve rol om de lokale gemeenschap te wapenen tegen aanvallen van cybercrime en digitale criminaliteit. Als gemeente richten wij ons op de meest kwetsbare objecten en subjecten. Voor Rijswijk betekent dat de voorlichting zich allereerst richt op senioren. Met de doelstelling om deze aanpak ook voor andere doelgroepen in te zetten.

Ondermijning.

Bij ondermijning vallen diverse vormen van (georganiseerde) misdaad, zoals hennepcultuur, mensenhandel, milieucriminaliteit, fraude en witwassen, onder. De overeenkomst tussen deze vormen van criminaliteit is de sterkte verwevenheid tussen “bovenwereld” en “onderwereld”.

De ingezette aanpak van de afgelopen jaren wordt verder geïntensiveerd waarbij de nieuw verkregen inzichten en bevoegdheden ingezet. Daarbij vindt zowel Regionaal (RIEC/HEIT,) Districtelijk (ondermijningstafel) en lokaal (Ophis/LSI) afstemming en samenwerking plaats.

Vernieuwing rampen- en crisisorganisatie

In 1017/-18 hebben de Haaglanden-gemeenten een koerswijziging ingezet op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Uitgangspunt is dat de rampen- en crisisorganisatie (meer) aansluit bij de reguliere gemeentelijke organisatie. Afgelopen zomer is het MT akkoord gegaan met de voorgestelde richting. Naar verwachting stelt het AB van de veiligheidsregio het nieuwe deelplan bevolkingszorg eind 2018 vast. Vanaf dat moment zetten we de benodigde organisatiewijzigingen die nodig zijn voor de nieuwe, eenvoudigere, structuur in gang. Een en ander is in lijn met het Regionaal beleidsplan voor de Veiligheidsregio Haaglanden.

Handhavingsuitvoeringsplan 2019

Na vaststelling van de Kadernota Toezicht en Handhaving 2019 - 2023 zal in 2019 uitvoering worden gegeven aan het Handhavingsuitvoeringsplan 2019. Belangrijke componenten daarin zijn de uitbreiding van het team van Inspecteurs openbaar Gebied (hoofddlijnenakkoord), effectief handhaven op het ingevoerde fiscaal parkeren, waaronder (onderzoek naar) de inzet van een scanauto t.b.v. de parkeerhandhaving, en de voortzetting van gerichte inzet op de handhaving op vervuiling en zomeractiviteiten.

Duurzaamheid

Via de inzet van een scanauto werken we aan een betere dienstverlening. Ook gaan de opsporingsambtenaren zoveel mogelijk op de fiets op pad om het milieu te sparen. Specifiek zijn de handhavingstaken voor de milieuzone en bij zwerfafval.

Programma Openbare Orde en Veiligheid

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Openbare Orde en Veiligheid		2017	2018	2019	2020	2021	2022
1100 Openbare orde en veiligheid	Lasten	1.323	1.142	1.186	1.193	1.202	1.202
	Baten	4	40	40	40	40	40
Saldo		-1.318	-1.102	-1.146	-1.153	-1.162	-1.161
1200 Brandweer	Lasten	4.459	4.704	4.335	4.383	4.402	4.639
	Baten	3					
Saldo		-4.456	-4.704	-4.335	-4.383	-4.402	-4.639
1201 Rampenbestrijding	Lasten	36	69	70	70	70	70
	Baten	9					
Saldo		-27	-69	-70	-70	-70	-70
Totaal Lasten		5.818	5.915	5.592	5.647	5.673	5.910
Totaal Baten		17	40	40	40	40	40
Saldo Openbare Orde en Veiligheid		-5.801	-5.875	-5.552	-5.607	-5.633	-5.870

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

	Jaar 2019		2020		2021		2022	
	U	I	U	I	U	I	U	I
Openbare Orde en Veiligheid	40		40		40		40	
1200 Brandweer	40		40		40		40	
Vervangen brandkranen 2019	40							
Vervangen brandkranen 2020			40					
Vervangen brandkranen 2021					40			
Vervangen brandkranen 2022							40	

Wat willen we bereiken?

Visie

Het behouden en verbeteren van de bereikbaarheid, verkeersveiligheid en de leefbaarheid van de gemeente Rijswijk voor alle vervoersvormen. Naast verkeersbeleid en beheer en onderhoud van de bestaande infrastructuur maken we samen met onze inwoners en andere belanghebbenden plannen voor het verkeer in de toekomst.

De groei van onze stad en regio, en de mobiliteit, vraagt ook om een mobiliteitstransitie. Dat betekent dat we het gebruik van fiets, openbaar vervoer en andere vormen van mobiliteit moeten bevorderen om de stad niet volledig dicht te laten slibben. Er zijn maatregelen nodig om de stad bereikbaar, verkeersveilig en leefbaar te houden en om ervoor te zorgen dat inwoners mobiel blijven.

Doelstellingen

1. Wij blijven het bestaande wegennet benutten én stimuleren het gebruik van alternatieve vervoerswijzen, door barrières weg te nemen en goede basisvoorzieningen, waaronder infrastructuur, te realiseren. Hiermee houden wij Rijswijk en de regio bereikbaar, verkeersveilig en leefbaar. En leveren wij een bijdrage aan de verbetering van de lokale luchtkwaliteit.
2. Wij zorgen ervoor dat het aantal verkeersslachtoffers in de stad minimaal blijft. Dit doen wij door onveilige verkeerssituaties aan te pakken en verkeerseducatie te stimuleren.
3. Het aantal personen dat binnen een redelijke reistijd met verschillende vervoerswijzen onze economische toplocatie kan bereiken neemt toe.
4. Wij blijven streven naar een toekomstbestendig en betaalbaar parkeerbeleid met een logische en eerlijke verdeling van de schaarse ruimte en werken hiervoor de aanbevelingen uit de parkeerevaluatie uit.
5. Wij vinden het belangrijk dat inwoners van Rijswijk voldoende keuzemogelijkheden hebben om te kunnen gaan waar zij willen ("iedereen doet mee")

Indicatoren

Indicator	Realisatie 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
1. Aantal meters geoptimaliseerde fietsroutes per jaar *	1.525 meter	1.500 meter	3.000 meter	1.000 meter	500 meter	500 meter
2. Aantal fietsers per jaar op ster- en hoofd fietsroutes **	10.719	13.609	In deze collegeperiode stijgt het aantal fietsers met 10 %			
3. Aantal blackspots ***	0	0	0	0	0	0
4. Ziekenhuisopname na verkeersongeval met motorvoertuig	7,5%	6%	6%	5%	5%	5%

Indicator	Realisatie 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
5. Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	9 vervoerd naar ziekenhuis 26 gewonde fietsers totaal	< 10	< 10	< 10	< 10	< 10
6. Parkeerdruk per woonwijk (%)****		67%	Max.90 %	Max.90%	Max.90%	Max 90%
7. Bereikbaarheid van economische toplocatie Plaspoelpolder *****	Ntb met Metropool-regio gemeente	Huidig: Openbaar vervoer 1.005.000 Fiets: 674.000	nog geen meting, in 2025 wordt het effect van de maatregelen gemeten. Streefwaarde 2025 is 1.101.000 (openbaar vervoer) en 773.000 (fiets)			

* gemeentelijke meting op straat; uitvoering fietsprojecten

** fietstellingen (Metropoolregio Rotterdam Den Haag), streefwaarde is bepaald aan de hand van tellingen op aantal hoofdroutes en verwachte groei

*** landelijke verkeersveiligheidsmonitor, blackspot: maximaal 10 verkeersongevallen per 5 jaar per kruispunt en/of wegvak

**** periodieke gemeentelijke parkeerdruk meting

***** monitoring van deze indicator loopt via de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH). Bereikbaarheid betekent het aantal mensen dat fiets en openbaar vervoer binnen 45 minuten en per fiets binnen 30 minuten de Plaspoelpolder kan bereiken.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Wij gaan in 2019 door met het realiseren van **goede fietsvoorzieningen**, waaronder veilige, comfortabele en directe fietsroutes. De fiets is in Rijswijk en de regio geschikt voor korte en lange afstanden (zeker met de elektrische fiets in opkomst) en voor alle leeftijden en voor wonen, werken, recreatie. En prima oplossing om vanaf hoogwaardig openbaar vervoer de "last mile" af te leggen. Waar mogelijk doen we dat samen met Provincie en Metropoolregio. Prioriteit hebben daarbij de vier routes die als stertroutes en/of snelfietsroutes zijn aangemerkt in de Structuurvisie Mobiliteit. In dat kader staan voor 2019 op het programma het afronden van de fietsprojecten op de route Sir Winston Churchilllaan ("Romeinse Route", 1^e fase) en de route Delftweg. De voorbereidingen voor routes op de Steenlaan, Rembrandtkade 2e fase, Sir Winston Churchilllaan 2e fase ("Romeinse Route"), fietstunnel RijswijkBuiten en Sammersweg starten in 2019. Voor de langere termijn wordt begonnen aan de eerste verkenningen naar verbeteringen voor fietsers op de Nassaukade, Geestbrugweg, Lindelaan en Van Rijnweg gestart. Samen met eerder opgeleverde routes op het Jaagpad, Huis te Hoornkade, Beatrixlaan en Generaal Spoorlaan is al een goede start gemaakt om het doel te halen om het fietsen in Rijswijk aantrekkelijker en comfortabeler te maken. (woonwerk-, recreatie-, school-thuis verkeer). Goede voorzieningen dragen daaraan bij. We kiezen op de routes voor een integrale aanpak. De integrale aanpak bevordert fietsgebruik, aantrekkelijkheid van de directe omgeving langs de route en biedt kansen om de boomstructuur duurzaam te onderhouden.

Barrières van water, spoor en wegen nemen we zoveel mogelijk weg, waardoor we de **oversteekbaarheid verbeteren** en reistijden laten afnemen. In 2019 rondt de aanpassing van een aantal oversteekplaatsen af, zodat voetgangers veilig kunnen oversteken. Ter bevordering van de doorstroming van het autoverkeer en op basis van een globale Quicksan naar **vervangen verkeerslichten door rotondes** wordt in 2018-2019 een detailuitwerking gemaakt van drie kruisingen die in de toekomst mogelijk door een rotonde zouden kunnen worden vervangen. De kruispunten Jozef Israëlslaan-Lindelaan, de Steenvoordelaan-Generaal Spoorlaan en Vrijenbanselaan-Patrijsweg, lijken daarvoor in aanmerking te komen.

Ter verbetering van de verkeersveiligheid, zetten we flink in op een verkeersveilige schoolomgeving. Tussen nu en 2020 zullen alle basisscholen, in samenwerking tussen school-ouders-kinderen-gemeente, voorzien zijn van schoolzones. Ook op andere plekken in de stad pakken we kleine knelpunten aan. Met bewonersorganisaties, initiatiefnemers en op basis van meldingen inventariseren we kleine knelpunten in de gemeente. Waar mogelijk lossen we deze knelpunten op en komen we tegemoet aan het motto van “**stadskracht**”, zodat in samenwerking de kwaliteit en het gebruik van de leefomgeving verbetert.

De gehele reis is van belang, op herkomst- en bestemmingslocaties bieden wij daarom goede voorzieningen aan. Dit doen wij onder andere door een eerlijk en toekomstbestendig **parkeerbeleid** te hanteren. In 2018 is het nieuwe parkeerbeleid geëvalueerd. Aanpassingen worden in 2019 ingevoerd. De groei van Rijswijk en de huisvestingsopgave vragen om actuele parkeernormen. Ook de trends en ontwikkelingen op het gebied van het autogebruik en de mobiliteit vragen hierom.

Samen met belanghebbenden herzien wij de huidige parkeernormen, uit oogpunt van mobiliteit, autogebruik, verkeersveiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid. Bij deze herziening houden wij rekening met de lokale omstandigheden en specifieke karakteristieken van ruimtelijke ontwikkelingen. Eind 2018 willen wij het proces voor een nieuwe nota parkeernormen opstarten, zodat deze in 2019 kan worden vastgesteld. Onderdeel hiervan is het uitvoeren van diverse onderzoeken.

Wij monitoren de (hoge) parkeerdruk in heel Rijswijk. Wij zullen in gebieden, waar een te hoge parkeerdruk is, een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren. Dit kan leiden tot uitbreiding van het parkeervergunningsstelsel en betaald parkeren.

Daarnaast investeren we in goede, veilige en voldoende **fietsparkeervoorzieningen**. In 2018 staat uitbreiding van fietsparkeerplaatsen in Oud Rijswijk gepland. Samen met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag en Prorail wordt een plan uitgewerkt voor de uitbreiding van het aantal fietsparkeervoorzieningen en het verbeteren van de fietsparkeervoorzieningen bij de stationsuitgang bij het Generaal Eisenhowerplein. Er wordt ook gekeken naar mogelijkheden op de korte termijn.

Binnen een duurzaam beleid van verkeer en vervoer vormt goed openbaar vervoer een belangrijke pijler. Openbaar vervoer zal ook een deel van de groei van de mobiliteit op moeten vangen. **Goed openbaar vervoer** blijft een voorwaarde voor de verdere ontwikkeling van de stad en bevordert een goed vestigingsklimaat. Daarom blijven we lobbyen voor een robuust, fijnmazig en vraag-gestuurd OV-netwerk, waarin we ook nadrukkelijk kijken naar alternatieve en innovatieve OV-vormen. Om deze lobby te verstevigen ontwikkelen we een Rijswijkse visie op het openbaar vervoer, die we opleveren voor 2020.

Station Rijswijk verdient bijzondere aandacht; we streven naar en willen investeren in een **kwaliteitsimpuls voor het stationsgebied**. Een station waar het prettig verblijven is, en een goede overstap tussen trein, tram, bus, auto en fiets mogelijk is, helpt mee om het gebruik van openbaar vervoer te stimuleren. Daarom pakken we met Prorail, NS en Metropoolregio Rotterdam Den Haag kansen voor verbetering aan. In 2019 presenteren we met hen samen een verkenning naar de lange termijn oplossingen voor een station met kwaliteit (zoals verbetering van de stations entrees, het tunneldak en de verbindingen met In de Bogaard en Plaspoelpolder).

We werken met de andere steden in de Metropoolregio samen om **economie en mobiliteit** op elkaar aan te laten sluiten en een aantrekkelijk vestigingsklimaat te hebben. Rijswijk is in de regio bekend om de regionale economische toplocatie Plaspoelpolder. Zo investeren we in het zogenoemde Groene assenkruis en de Diepenhorstlaan (entree en rotonde) en maken samen met ondernemers een schetsontwerp. De komende jaren zijn we belanghebbende bij de duurzame inpassing van de nieuwe wegdelen op de zogeheten A4 Passage van Rijkswaterstaat. We zien kansen om samen met Rijkswaterstaat te investeren in het verbeteren van viaducten over de A4. Komend jaar staan tekenen en rekenen aan de A4 en omgeving op de agenda.

We zetten in op een **duurzame toekomst van de Prinses Beatrixlaan**. Samen met de Metropoolregio en de gemeente Den Haag is in 2016 een proces gestart om te komen tot een gedragen en toekomstbestendige verkeersstructuur voor Rijswijk en Den Haag zuidwest. De opgave is niet zuiver verkeerskundig maar inmiddels een integraal ruimtelijke, milieukundige en kans gestuurde opgave. De Prinses Beatrixlaan en omgeving is net als het gebied rond In de Bogaard, Station en delen van de Plaspoelpolder onderhevig aan kansen en initiatieven voor verstedelijking. Deze gebieden vormen de uit te werken “stadsas” (bron: Stadsvisie). Uiterlijk het vierde kwartaal 2018 wordt, in samenspraak met omgeving en Raad, een integrale visie op het gebied van de Prinses Beatrixlaan vastgesteld en wordt duidelijk welke oplossing het meest toekomstbestendig is.

Duurzaamheid

Activiteiten zoals omschreven in het bovenstaande Programma Verkeer en Vervoer dragen (direct en indirect) bij aan doelen op het gebied van duurzaamheid. Specifiek lichten we twee onderwerpen hieronder uit: de fiets en het (laten) realiseren van laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer. Dit leidt tot de volgende ambities:

Fiets

1. We investeren in fietsroutes om het doel te halen om het fietsen in Rijswijk aantrekkelijker en comfortabeler te maken en stimuleren het fietsgebruik (woonwerk-, recreatie-, school-thuisverkeer). Fietsen is immers gezond, gezellig en duurzaam en goede voorzieningen dragen daaraan bij. We kiezen op de fietsroutes voor een integrale aanpak. De integrale aanpak bevordert fietsgebruik, aantrekkelijkheid van de directe omgeving langs de route en biedt kansen om de boomstructuur duurzaam te onderhouden.
In het investeringsplan 2019-2022 zijn investeringen in fietsroutes gepland (bedragen zijn afgerond en *inclusief* subsidies van derden en lopen over meerdere jaarschijven door).
2. Voortzetten van de ambitie onder 1 over meer jaren óf versnellen van de uitvoering van de ambitie in kortere tijd zou pleiten voor de aanpak van de volgende set routes over de komende jaren vanaf 2021:
 - a. Lindelaan
 - b. Schaapweg
 - c. Huis te Landelaan - Lange Kleiweg
 - d. Nassaukade
 - e. Generaal Spoorlaan (ontbrekende delen)

Investeringsplan zijn op dit moment nog niet geraamd. In het geval van versnelling van de uitvoering is tevens extra formatie nodig.

Laadinfrastructuur elektrisch rijden

In 2019 ontwikkelen we een visie op laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. Daarna gaan we over tot het (helpen) realiseren van elektrische snelladers en/of laadpalen. Investeringsplan zijn opgenomen in het investeringsplan.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie		Raming na wijziging			
Verkeer en Vervoer		2017	2018	2019	2020	2021	2022
2100 Wegen, straten en pleinen	Lasten	6.212	5.455	6.691	7.003	7.263	7.359
	Baten	899	713	734	734	734	64
Saldo		-5.313	-4.742	-5.958	-6.269	-6.529	-7.295
2110 Verkeer	Lasten	1.105	1.255	1.216	1.233	1.242	1.223
	Baten	119	22	22	23	23	23
Saldo		-986	-1.233	-1.194	-1.211	-1.220	-1.200
2120 Openbaar vervoer	Lasten	327	217	205	132	131	131
	Baten	149	35	21			
Saldo		-177	-182	-184	-132	-131	-131
2140 Parkeren	Lasten	534	925	885	847	838	835
	Baten	1.457	1.760	1.881	1.881	1.881	1.881
Saldo		924	836	996	1.034	1.043	1.046
2400 Waterwegen	Lasten	837	775	845	858	866	879
	Baten	6					
Saldo		-831	-775	-845	-858	-866	-879
Totaal Lasten		9.015	8.627	9.842	10.073	10.341	10.427
Totaal Baten		2.631	2.531	2.658	2.638	2.638	1.968
Saldo Verkeer en Vervoer		-6.384	-6.096	-7.184	-7.435	-7.703	-8.460

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

Investerings (bedragen x 1.000)	Jaar 2019		2020		2021		2022	
	U	I	U	I	U	I	U	I
Verkeer en Vervoer	7.229	100	9.900	2.250	4.479	100	4.319	205
2100 Wegen, straten en pleinen	6.401	823	9.372	2.250	3.951	100	3.791	205
E-laadpalen 2019	80							
E-laadpalen 2020			80					
E-laadpalen 2021					80			
Fietspaden in asfalt 2019	200	100						
Fietspaden in asfalt 2020			200	100				
Fietspaden in asfalt 2021					200	100		
Fietspaden in asfalt 2022							200	100
Fietsroute Romeinse Route (fase 2)	1.445	723						
Fietstunnel Spoor Den Haag-Rotterdam (RijswijkBuiten)			4.300	2.150				
Herstel asfaltwegen 2019	569							
Herstel asfaltwegen 2020			569					
Herstel asfaltwegen 2021					569			
Herstel asfaltwegen 2022							569	
Herstellen (duiker)bruggen 2019	115							
Herstellen (duiker)bruggen 2020			115					
Herstellen (duiker)bruggen 2021					115			
Herstellen (duiker)bruggen 2022							115	
Infrastructuur Prinses Beatrixlaan	PM		PM		PM		PM	
Inrichting autotunnel Laan van 't Haantje			1.121					

Programma Verkeer en Vervoer

	Jaar 2019		2020		2021		2022	
Investerings (bedragen x 1.000)	U	I	U	I	U	I	U	I
Integrale herinrichting probleemstraten 2019	1.450							
Integrale herinrichting probleemstraten 2020			1.450					
Integrale herinrichting probleemstraten 2021					1.450			
Integrale herinrichting probleemstraten 2022							1.100	
Onderhoud toren oude stadhuis	350							
Opwaarderen grote probleemstraten 2022							560	
Rotondes in Rijswijk 2019	500							
Rotondes in Rijswijk 2020			500					
Rotondes in Rijswijk 2021					500			
Rotondes in Rijswijk 2022	PM		PM		PM		PM	
Verbeteren comfort tegelfietspad Sammersweg ism gem Den Haag	655							
Verkeersaanpassing Irenelaan/Beatrixlaan HBG-locatie							210	105
Vervanging armaturen 2019	171							
Vervanging armaturen 2020			171					
Vervanging armaturen 2021					171			
Vervanging armaturen 2022							171	
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2019	319							
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2020			319					
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2021					319			
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2022							319	
Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2019	350							
Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2020			350					
Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2021					350			
Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2022							350	
Vervanging lichtmasten 2019	197							
Vervanging lichtmasten 2020			197					
Vervanging lichtmasten 2021					197			
Vervanging lichtmasten 2022							197	
2110 Verkeer	440		260		260		260	
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (20 jr)	280							
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (40jr)	160							
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2020 (20 jr)			100					
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2020 (40jr)			160					
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2021 (20 jr)					100			
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2021 (40jr)					160			
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2022 (20 jr)							100	
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2022 (40jr)							160	
2120 Openbaar vervoer								
Investeren in openbaar vervoer	PM		PM		PM		PM	
2140 Parkeren	120							
Uitbreiding vergunningen parkeersysteem	120							
2400 Waterwegen	268		268		268		268	
Vervangen beschoeiingen 2019	268							
Vervangen beschoeiingen 2020			268					
Vervangen beschoeiingen 2021					268			
Vervangen beschoeiingen 2022							268	

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma & de opgave

Rijswijk wil haar stevige economisch positie binnen de regio behouden door samen met lokale en regionale partners te werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen, winkelgebieden en ecosystemen waarin ondernemers kunnen floreren. We zetten daarbij extra in op duurzaamheid en innovatie. Door het behouden, aantrekken en laten starten van bedrijven zorgen we ervoor dat iedereen die wil werken kan werken.

Doelstellingen

1. Een nieuwe Economische Strategie voor Rijswijk die in verbinding staat met regionale economische ecosystemen met aandacht voor innovatie en duurzaamheid.
2. Revitalisering van de Plaspoelpolder door transformatie en herstructurering van o.a. het Kessler Park, Haven, en panden aan Treubstraat waarin voldoende bedrijfsmatig vastgoed gecombineerd wordt met wonen.
3. Toekomstbestendige winkelcentra In de Bogaard en Oud-Rijswijk.
4. Versterking vestigingsklimaat en positionering van Rijswijk als groene, bereikbare stad waar innovatie wordt toegepast.
5. Een rode loper voor ondernemers: alert accountmanagement, uitstekende dienstverlening, geen bureaucratie en actief onthaal van nieuwe bedrijven.
6. Iedereen die kan werken in staat stellen te kunnen werken.

Indicatoren

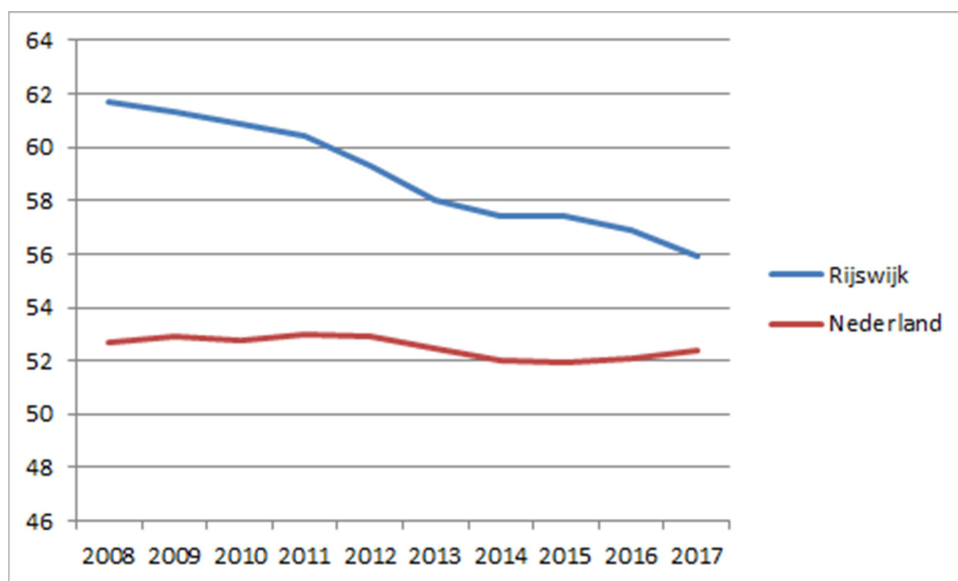
Indicator	Realisatie 2017	Verwachting 2018	2019	2020	2021	2022
1. Functiemenging	55,9% (-1,7%)	-1%	-0.5%	-0.25%	-0,25%	-0,10%
2. Vestigingen (van bedrijven)						
a) Totaal	4.259 (+2,8%)	+2%	+1,75 %	+1.5%	+1%	+0,5%
b) Totaal per 1000 inw. 15-64	133,9 (-1,5%)	-1%	-0.5%	-0.25%	+0%	+0,25%
3. Werkgelegenheid (aantal banen)						
b) Totaal	32.966 (-2,3%)	-2,7%	-5,6%	-1%	-0,5%	+0%
a) Totaal per 1000 inw. 15-64	1.036,7 (-5,2%)	-4%	-8%	-2%	-1%	-0,5%
4. Waardering ondernemers (score 1-10)						
a) Vestigingsklimaat	6,3*	6,5	.	6,8	-	7
b) Ondernemersklimaat	6,43*	6,5	.	6,8	-	7
c) Algehele dienstverlening	6,5*	6,5	.	6,8	-	7

Bron 1-4: www.waarstaatjegemeente.nl, * cijfer is voor 2016, ondernemerspeiling om de twee jaar.

De indicatoren 1. vestigingen, 2. werkgelegenheid, 3. functiemengingsindex en 4. waardering van ondernemers vormen een thermometer van de ontwikkeling van de Rijswijkse economie. Deze indicatoren, hoe wezenlijk ook, zijn van veel factoren (o.a. markt, concurrentie, sector) afhankelijk. Het is complex om dergelijke indicatoren op het niveau van Rijswijk 'smart' te voorspellen c.q. te beïnvloeden. Op basis van beschikbare cijfers uit het verleden (historische trend) en heden (prognose) kan een indicatieve trend worden afgeleid en is tot een inschatting gekomen van een groeicijfer voor de komende jaren. De daadwerkelijke waarde van deze indicatoren zal met terugwerkende kracht (meestal in het eerste kwartaal) na ieder kalenderjaar beschikbaar komen.

Functiemenging

In de figuur op de volgende pagina is de verhouding tussen banen en woningen weergegeven, de zogenaamde functiemengingsindex. Dit is een landelijk verplichte indicator in de begroting. De index varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen. Rijswijk is een werkgemeente, waardoor haar functiemengingsindex hoger is dan het landelijk gemiddelde. Het percentage in Rijswijk in 2017 is 55,9% tegen een landelijk gemiddelde van de 52,4%. Zoals hieronder is te zien, daalt de functiemengingsindex de afgelopen 10 jaar. Dit is te verklaren door de combinatie van een sterke bevolkingsgroei en een afname van het aantal banen in deze periode. De prognose is dat deze trend zich doorzet, omdat er vraag is naar meer woningen in de regio, en dus ook in gemeente Rijswijk. Het is voor te stellen dat de functiemengingsindex van Rijswijk geleidelijk zal dalen richting het landelijk gemiddelde.

Eenheid: percentage, Bron: LISA

Banen en vestigingen

Zoals afgeleid uit de functiemengingsindex is Rijswijk een werkgemeente. Het aantal banen per 1.000 inwoners in Rijswijk is veel hoger dan die van de regio Haaglanden of gemeenten van gelijke grootte. Toch is er jaarlijks een lichte afname in het aantal banen en zal de trend zich steviger doorzetten door het vertrek van een van de grootste werkgevers in Rijswijk, zoals Shell, COA en IND. Tegelijkertijd is er wel een positieve trend van het aantal vestigingen binnen de gemeente. Dit zijn veelal vestigingen zonder werknemers. Noemenswaardig is dat de werkloosheid sinds 2014 is gedaald naar 5,4% in 2017, nagenoeg gelijk aan het gemiddelde van Provincie Zuid-Holland (5,6%) (CBS Arbeidsdeelname).

Waardering ondernemers

De Ondernemerspeiling is in 2016 uitgevoerd. 296 ondernemers van unieke bedrijven hebben toen de online vragenlijst ingevuld en opgestuurd. Belangrijke vragen van de peiling gaan over

de waardering van het vestigingsklimaat (aantrekkelijkheid van de gemeente), ondernemersklimaat (lokale omstandigheden die van invloed zijn op het gevoel dat een ondernemer heeft ten aanzien van zijn gemeente als economische vestigingsplaats) en de algehele dienstverlening van de gemeente (een algemeen rapportcijfer). In 2018 zal een nieuwe meting worden uitgevoerd. Op basis hiervan wordt een projectplan opgesteld om de dienstverlening naar ondernemers te verbeteren en zodoende het klimaat te verbeteren. De verwachting is dat de waardering van de dienstverlening en het klimaat om te ondernemen en te vestigen incrementeel zal groeien.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Nieuwe Economische Strategie

In 2019 maken we samen met de lokale en regionale partners een nieuw Economische Strategie voor Rijswijk. De huidige economische visie loopt formeel tot en met 2018, maar ook los daarvan is het tijd voor een nieuwe blik op de toekomst van (innovatief) Rijswijk.

We hebben veel om te koesteren. We zijn nog steeds een gemeente met een relatief hoog aantal banen per inwoner, we hebben mooie organisaties, bedrijven en winkels, we zijn trots op onze ondernemers en ze zijn relatief goed georganiseerd.

Maar de maatschappij en economie verandert en dat gaat snel. Ons veranderend gedrag als consument, werknemer, ondernemer wordt ingegeven door nieuwe mogelijkheden. We zien het als een kans om onze uitdagingen zoals overaanbod in de retail en kantorenmarkt om te buigen naar kansen door innovatie, duurzaamheid, ondernemerschap en werkgelegenheid te koppelen.

Dit alles vraagt om een andere blik en een ander type document waarin we wel koers bepalen maar niet jarenlang vastleggen.

Voor het beeldend kunnen maken van innovatief Rijswijk, ook in concrete uitvoering, vragen we voor de komende vier jaar structureel extra budget (60.000 - 100.000 – 100.000 – 50.000). Dit extra budget zetten we in om via innovatieve en duurzame manieren partijen samen te brengen, de strategie te bepalen en beeldend te maken. Maar vooral ook om concrete innovatieve en duurzame acties in de winkelgebieden In de Bogaard en Oud Rijswijk en de diverse werklocaties te realiseren en daarmee de strategie tot uitvoering te brengen. Het extra budget staat opgenomen als nieuwe ontwikkeling.

Regionale samenwerking en positionering

De Rijswijkse economie is nauw verbonden met de regio. Regionale samenwerking en een onderscheidende regionale positionering is daarom belangrijk en daar zetten wij op in.

Ontwikkelingen 2019:

MRDH- Economisch Vestigingsklimaat

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag is een publiekrechtelijke bestuurlijke samenwerking met een formele bestuurlijke verhouding met de Provincie Zuid Holland. In de nieuwe strategische agenda MRDH- EV staat Rijswijk voor de aanpak van de werkgebieden prominent benoemd. Daarbij gaat het om transformatie van kantorenleegstand, revitalisering van bedrijventerreinen en aanpak van winkelgebieden. Daarmee is Rijswijk een belangrijke gesprekspartner op deze thema's en ondersteunt de MRDH met inzet en financiën. De wethouder EZ Rijswijk wordt vanaf eind 2018 bestuurlijk vertegenwoordiger namens de MRDH voor het thema Werkgebieden.

IPP en BPH

Het Industrieschap Plaspoelpolder (IPP) en Businesspark Haaglanden (BPH) zijn samenwerkingsorganisaties waaraan gemeente Rijswijk aan deelneemt. Beide organisaties hebben tot taak te komen tot ontwikkeling of uitgifte van gronden op bedrijventerreinen in onze regio, als ook monitoring, programmering en prijsvaststelling van de bedrijventerreinen.

We hebben een regionaal tekort aan kleinschalig bedrijfsmatig vastgoed en een opgave rondom transformatie en herstructurering. Zowel het IPP als de BPH houden zich hier inmiddels in toenemende mate mee bezig. Zo heeft het IPP in Rijswijk i.c. het gebied Plaspoelpolder flink geïnvesteerd in Harbour Village en worden er nu plannen gemaakt voor het ontwikkelen van bedrijfsmatig vastgoed aan de Treubstraat. Een nieuw regionale insteek op het gebied van bedrijventerreinen is een kans. In 2019 zal samen met de omliggende gemeenten de toekomst van deze beide organisaties worden vastgesteld om te komen tot verdere professionalisering van deze organisaties. Daarbij zal ook het bedrijfsschap Harnaschpolder worden betrokken.

Revitalisering Plaspoelpolder

We hebben zowel in de Stadsvisie als de Toekomstvisie Plaspoelpolder samen met de stad de ambitie neergezet dat we het gebied de Plaspoelpolder laten transformeren tot een aantrekkelijk en veelkleurig werklandschap. Dit heeft inmiddels geleid tot verschillende (plannen) voor transformaties naar wonen of hotels. Harbour Village is opgeleverd, plannen voor de Treubstraat worden gemaakt. Er zijn functies toegevoegd op gebied van horeca en leisure, er een start gemaakt met het vergroenen van het groene assenkruis. Tenslotte is de entree Diepenhorstlaan al gedeeltelijk vergroend.

Havengebied

In 2018 en 2019 wordt in samenspraak met een aantal initiatiefnemers een ontwikkelkader gemaakt (als uitwerking van de toekomstvisie) voor deelgebied “Verblijven aan het water” (ook wel “havengebied”). In 2019 zal het uitwerken van de plannen voor de ontwikkeling van dit gebied verder lopen. In dit proces heeft de markt initiatief genomen met de visieontwikkeling. Dit is in lijn met de komende Omgevingswet en nieuw in de manier van samenwerken. De gemeente moet afwegen wat ze van de visie van de ontwikkelaars vindt. De strook met de meeste dynamiek ligt langs de Elsenlaan en achter het Sijthoffgebouw.

In dit gebied zal, eveneens in lijn met de Omgevingswet, moeten worden geëxperimenteerd met milieucirkels en dergelijke. Een ander onderdeel dat de discussie beïnvloedt is de afwaardering van de watergebonden bedrijvigheid (o.a. de betoncentrale). Door de opstelling van de provincie kan die pas plaatsvinden als er binnen de (sub)regio overeenstemming is over een alternatieve locatie voor watergebonden bedrijven. In 2018 wordt actief de samenwerking gezocht met de gemeenten Den Haag en Delft om samen een antwoord te vinden op de regionale vraag naar watergebonden bedrijvigheid.

Kesslerpark

In 2018 hebben we samen met regionale partners en Shell onderzoek gedaan naar de best mogelijke invulling voor het complex aan het Kesslerpark na het vertrek van Shell. Daaruit kwam dat een invulling met werken-leren eventueel met ondergeschikt wonen (passend bij het concept) het beste zou passen. In 2019 zal een nieuwe eigenaar haar plannen aan ons presenteren. Naar verwachting vraagt dit een verdere uitwerking van het gebied “verblijven met een top-ontsluiting” en “kantoren versterking gebied” uit de toekomstvisie. (Dit is het gebied van het station tot de A4 en van het spoor tot de Volmerlaan.)

Actualiseren Visie Plaspoelpolder en andere werkterreinen

In 2018 hebben we onderzoek gedaan naar de actuele stand van zaken en de toekomstverwachting van de kantorenmarkt en de markt voor bedrijfsmatig vastgoed. Van het eerste hebben we teveel, waarvan een flink deel verouderd. Van het laatste hebben we te weinig, waarvan ook een flink deel verouderd.

Deze cijfers zijn aanleiding om:

- a. De toekomstvisie Plaspoelpolder te actualiseren met nieuwe inzichten van bedrijven en de vastgoedmarkt. Hierbij staat centraal een slimme toepassing van nieuwe concepten met gemengd gebruik van werken-wonen-zorgen-leren-verblijven, ruimte voor nieuwe bedrijven en andere manieren van werken en verduurzaming.
- b. Een visie op onze andere bedrijventerreinen en kantorenparken waarbij versterken identiteit, verlevendigen en duurzaamheid centrale thema's zijn. In 2019 gaan we hier naar kijken in kader van de Economische Strategie, maar vraagt mogelijk daarna nog

nadere uitwerking.

Groen en duurzaam

In 2018 is gestart met de vergroening van de entree aan de Diepenhorstlaan. De eerste fase voor de Diepenhorstlaan is opgeleverd, maar er moet nog een tweede fase worden ingepland en uitgevoerd. In totaal gaat het om een vergroening van een oppervlakte van 1429 m². Ook wordt, in samenhang met de mogelijke aanleg van een rotonde, de vergroening van het zogenaamde Assenkruis voorbereid. Dit project is reeds gestart in de voorbereiding en wordt door middel van participatie van direct betrokkenen vorm gegeven.

In 2019 wordt gestart met een pilotproject duurzame bedrijventerreinen. Er valt nog een wereld te winnen als het gaat om verduurzaming van bedrijfspanden en kantoren in Rijswijk. Inspiratie, concrete voorbeelden en resultaten kunnen we alleen samen met de lokale ondernemers en vastgoedeigenaren bepalen en halen. De MRDH wil 15 pilots gaan draaien, we mogen daarbij zelf aangeven hoe we dat in willen steken. De BBR heeft al te kennen gegeven hier ook mee aan de slag te willen. Het doel is een gezamenlijk project op te starten waarin zowel op strategisch niveau wordt nagedacht over doelen en instrumenten als er gewerkt wordt met concrete voorbeelden. Daarbij zetten we in op de kracht van de vooruitlopende ondernemers. Hiervoor vragen we extra budget van 50.000 voor de komende 3 jaar. De eerste fase van dit project duurt 2 jaar, waarvan de kosten vooral bestaan aan een projectleider met inhoudelijk en procesmatige expertise. Het derde jaar wordt gebruikt als verdere uitrol en borging van het project. Daarna wordt bezien wat er nog nodig is en welke rol de Gemeente heeft. Het extra budget staat opgenomen als nieuwe ontwikkeling.

Glasvezel

In 2018 hebben de Gemeente Rijswijk en de Provincie Zuid Holland de BBR een subsidie gegeven voor het maken van een plan voor verbetering van de digitale bereikbaarheid van de Rijswijkse bedrijventerreinen. De hoofdwegen van glasvezel zijn aanwezig, echter panden zijn lang niet allemaal aangesloten. In 2019 verwachten we dit plan samen met de BBR op te kunnen pakken. Op dit moment valt nog niet te overzien of dit consequenties heeft voor de begroting.

Gebiedstransformatie In de Bogaard

We hebben zowel in de Stadsvisie als de Gebiedsvisie In de Bogaard en omgeving, samen met de stad de ambitie neergezet om het gebied In de Bogaard en omgeving te transformeren van een retailgebied naar een prettig verblijfs- en winkelgebied (met een centrumkarakter). Een gebied met ruimte voor winkels, horeca, groen, ontspanning en wonen. Om deze ambities vorm te geven, investeren de eigenaren, ondernemers en de gemeente in dit gebied.

Ontwikkeldkader en masterplan voor een compacter winkelcentrum

In vervolg op de gebiedsvisie In de Bogaard en omgeving is er in 2018 een ontwikkeldkader en een concept masterplan gepresenteerd over de ontwikkeling van het winkelvastgoed zelf. Daarbij wordt het overaanbod aan winkelvastgoed (geïnteriseerd door Stec onderzoek) gezien als kans om een verblijfsgebied te creëren met meer horeca, leisure, groen, verblijfskwaliteit en verbinding met de omgeving. Dit in combinatie met een compacter maar aantrekkelijk winkelgebied. Dit masterplan vraagt voor het jaar 2019 en de jaren daarna verdere uitwerking, gezamenlijk met vastgoedeigenaren, ondernemers en omwonenden. Het betreft een lange termijn ontwikkeling. Waarin ook de relatie met een groener profiel van de Beatrixlaan wordt gelegd. Daaruit ontstaan kansen voor verdere verstedelijking.

Centrummanagement en marketing

Ondertussen wordt er gewoond, gewerkt én gewinkeld in In de Bogaard. Juist in de periode dat we bezig zijn met de ontwikkeling naar een nieuw gebied is bijdragen aan het bestaande winkelgebied cruciaal. Afgelopen jaren heeft de gemeente Rijswijk financieel bijgedragen aan het centrummanagement. Dit blijven we ook de komende jaren doen. De kosten worden gedeeld met eigenaren en ondernemers. De centrummanager is de verbinder tussen de drie

partijen als het gaat om organisatie van marketing, evenementen en is eerste aanspreekpunt binnen het gebied. Samen met de ondernemers is enorm geïnvesteerd in extra marketing activiteiten en evenementen.

Bogaardplein en openbaar gebied

Zowel in 2017 als 2018 is er geïnvesteerd in het openbaar gebied; banken, zitelementen, terrassen, nieuwe prullenbakken en schoonmaak van kouwgom. In 2017 is ook gestart met het maken van een plan voor de transformatie van het Bogaardplein. Om dit grote open plein te veranderen in een prettiger verblijfsgebied voor jong en oud, een prettig horecaplein en een prachtig entree van het winkelgebied. Dit gebeurt zowel om duurzaamheids- als om pull-factor redenen. Het winkelcentrum is immers gebaat bij een langer verblijf van bezoekers en bewoners in de directe omgeving. Een nadere invulling is gegeven door een participatieproces met gebruikers, eigenaren en inwoners. Dit als vervolg op het proces dat is ingezet tijdens zowel de Stadsvisie als de Gebiedsvisie. In 2019 starten we met de uitvoering van het plein. Voor de herinrichting van het Bogaardplein is aan vergroening opgenomen een oppervlakte van 7.710 m². Voor het planten van bol- en knolgewassen een oppervlakte van ca. 1.925 m².

De aanpak van het Bogaardplein is een eerste fase van een totaalaanpak van de openbare ruimte rondom In de Bogaard. De rest volgt op een later moment en hangt samen met het bovengenoemde Masterplan. Zowel de vastgoedeigenaren als de gemeente zullen nog investeringen moeten doen.

Transformaties rondom het winkelgebied

De transformatie van het voormalige belastingkantoor naar woningen is inmiddels van start gegaan, terwijl de voorbereiding voor de 1e fase van het voormalige HBG-terrein en het WCT-gebouw lopen. De transformatie van de twee kleinere tussengelegen kantoorpanden worden nu verkend.

Toekomstbestendig winkelcentrum Oud Rijswijk

Het winkelcentrum in Oud Rijswijk is een relatief goed lopend gebied en daar zijn we trots op. Dit is niet alleen te danken aan de mooie historische locatie, maar zeker ook aan de actieve ondernemers die samen als een van de eersten in Nederland een stichting BIZ (bedrijven investeringszone) hebben opgezet. We willen Oud Rijswijk graag levendig behouden en blijven daarom inzetten op:

Centrummanagement

Afgelopen jaren heeft de gemeente Rijswijk financieel bijgedragen aan het centrummanagement in Oud Rijswijk. Ook hier vervult de centrummanager de rol als verbinder tussen ondernemers, vastgoedeigenaren en de gemeente als het gaat om organisatie van marketing, evenementen en is eerste aanspreekpunt binnen het gebied. De kosten worden gedeeld met de ondernemers. Ook in 2019 blijven we dit doen. De kosten hiervan zullen iets stijgen omdat afgelopen jaren de inflatie niet was berekend. Dat willen we corrigeren, omdat we juist ook in Oud Rijswijk blijven inzetten.

Bedrijveninvesteringszone

In 2019 gaan we de BIZ-stichting Historisch Oud-Rijswijk extra ondersteunen, omdat zij in dat jaar de BIZ-constructie moet evalueren en een informele draagvlakmeting moet organiseren. Immers een BIZ is voor vijf jaar en kan enkel worden verlengd indien er bij de ondernemers voldoende draagvlak is. In 2019 moet dan ook opnieuw door de ondernemers worden gestemd over het voortbestaan van de BIZ (de derde periode). Dit vraagt om extra communicatie vanuit de gemeente, waarbij we ons als gemeente houden aan de feitelijk informatieoverdracht zodat ondernemers goed voorbereid kunnen stemmen. In 2019 leggen we - op verzoek van de BIZ-stichting - een nieuwe BIZ-verordening aan de gemeenteraad voor en faciliteren we als gemeente een nieuwe formele stemming.

Branchering/ functionele zonering

Winkelcentrum Oud Rijswijk is een relatief goed lopend winkelgebied. Toch als we kritisch kijken naar de invulling van leegkomende panden wordt die veelvuldig ingevuld door persoonlijke dienstverlening, met als gevolg dat dit mogelijk kan leiden tot verschraling van het aanbod. Dit is enerzijds een economische realiteit; er is een landelijke groei in het aantal vestigingen in persoonlijke verzorging en tegelijkertijd een afname in retail. Anderzijds wordt deze verschraling ook mede bepaald door de Functionele Zonering die in 2013 is vastgesteld en verbonden is aan het bestemmingsplan Oud-Rijswijk. Deze beleidsregel bepaalt onder andere dat er een limiet is aan het aantal horecazaken in het kernwinkelgebied en de aanloopstraten. Ook is er door middel van deze beleidsregel geen plek voor zakelijke dienstverlening in het winkelgebied. Willen we van winkelgebied Oud Rijswijk een toekomstbestendig verblijfsgebied maken dan is een nieuwe kijk op branchering en evaluatie van de functionele zonering belangrijk. Dit is ook essentieel om diverse nieuwe horeca- en retailconcepten, of juist de samensmelting ervan, een plek te kunnen geven. De evaluatie wordt versneld uitgevoerd door de ontwikkelingen rondom het Museum Rijswijk en start daarom in 2018. Dit zal via participatie met de bestaande ondernemers uitgevoerd. In 2019 wordt dit verwerkt in een nieuw voorstel waarvan de vorm en inhoud afhankelijk is van de evaluatie.

Investerings openbaar gebied

Voor Oud-Rijswijk is er een investeringregeling openbaar gebied ('Revitalisering Oud-Rijswijk') waaruit we verbeteringen kunnen realiseren. Dit doen we altijd in overleg met en op basis van prioritering van de winkeliersvereniging en het centrummanagement. In 2018 is een langgekoesterde wens in vervulling gegaan: er zijn aanwijsborden voor de parkeerroute ter hoogte van de Haagweg aangebracht. Ook wordt er verkend of de JCdecaux entree informatieborden kunnen worden veranderd naar exemplaren die beter bij het straatbeeld passen. In 2019 voeren we opnieuw in overleg maatregelen uit waarmee we het gebied mooi houden.

Vergroenen en verduurzamen van werklocaties

De aanpak van het Bogaardplein is een eerste stap naar een totale groenere omgeving voor In de Bogaard en de nieuwe woningen in dit gebied. Dit gebeurt zowel om duurzaamheids- als om pull-factor redenen. Het winkelcentrum is immers gebaat bij een langer verblijf van bezoekers en bewoners in de directe omgeving. Het past ook in de nieuwe, compacte centrum gedachte voor dit winkelcentrum. Daarnaast wordt er natuurlijk ingezet op duurzame transformaties, van leegstaand vastgoed. Het transformeren zelf wordt ook als duurzaam gezien. Voor de herinrichting van het Bogaardplein is aan vergroening opgenomen een oppervlakte van 7.710 m2. Voor het planten van bol- en knolgewassen een oppervlakte van ca. 1.925 m2,

Zoals ook beschreven in programma Economie en Werken, wordt in 2019 gestart met een pilotproject duurzame bedrijventerreinen. Dit zal in samenwerking zijn met de BBR, de MRDH en enkele initiatiefnemers op de Plaspoelpolder.

De Rode Loper

Positionering en acquisitie

Zowel in de Stadsvisie, de Toekomstvisie Plaspoelpolder als de strategische nota De Rode Loper is de keuze gemaakt om Rijswijk te profileren als een groene, bereikbare stad waar innovatie wordt toegepast. Hierop voortbordurend hebben we in 2018 de Rode Loper uitgewerkt in een uitvoeringsplan, waarbij zowel aandacht is voor acquisitiebeleid als accountmanagement. Daarnaast gaan we extra inzetten op het versterken van de samenwerking tussen onderwijs en het bedrijfsleven, passend bij ook de ambities zoals deze in de Economische Strategie verwoord worden. Om de ambities waar te kunnen maken en Rijswijk daadwerkelijk positioneren als een stad waarin we innovatie toepassen, moeten we wel meer lading en stevigheid gaan geven aan een gerichte, adequate en vernieuwende acquisitie. Dit ondanks alle goede bestaande ondernemers en initiatieven. Dit houdt in dat we focus moeten creëren op innovatieve en duurzame partners en meer voorbeelden moeten hebben voor een stevig

acquisitie verhaal. In 2019 werken we verder aan deze lading: dat betekent meer focus op ondernemers die innoveren en meer marketing voeren op dit thema. Hierop willen we in 2019 extra inzetten. Tot slot: we zien de beoogde invulling van het Kesslerpark als een kansrijk vliegwiel.

Accountmanagement en excellente dienstverlening

De strategische nota de Rode Loper gaf het al aan: acquisitie begint bij de basis dienstverlening op orde en goed account-management. Het verlenen van excellente dienstverlening is dan ook een dragende pijler van de Rode Loper. Wij streven naar verbetering van onze dienstverlening, dit in samenhang met de uitvoering van de Nota Publieke Dienstverlening en het gemeentebrede project Excellente Dienstverlening. In dit kader beginnen we in 2018 met het uitvoeren van een ondernemerspeiling wat als basis dient om te zien waar we nog beter in kunnen worden, gericht op zowel de front-office als de backoffice. Aan het Rijswijkse bedrijfsleven wordt middels een steekproef een vragenlijst voorgelegd op basis waarvan 5 onderwerpen met betrekking tot het vestigings- en ondernemersklimaat beoordeeld worden, denk hierbij aan (digitale) dienstverlening, lokale regel- en lastendruk, relatie ondernemer-gemeente, economisch beleid en vestigingsklimaat. Door deze meting in 2020 en 2022 opnieuw uit te voeren wordt daarmee niet alleen de kwaliteit van de dienstverlening, maar ook de inspanningen om deze dienstverlening te verbeteren, inzichtelijk gemaakt.

Sinds 2018 is het EZ- accountmanagement verdubbeld naar 2 fte en is de samenwerking gestart met de accounthouders van het werkgeversservicepunt. In 2019 zullen we daar ook verder op inzetten.

Iedereen die wil werken, moet kunnen werken.

Ruimte voor werkgelegenheid

Een groeiend aantal inwoners betekent dat we meer banen willen creëren. Verstedelijking is niet alleen meer wonen toevoegen, maar ook meer werken. Als we bedrijven en organisaties willen behouden, aantrekken en laten starten vraagt dit om voldoende en kwalitatief goede vestigingsmogelijkheden, goed accountmanagement en goede dienstverlening. Dat dit niet altijd voldoende is blijkt soms uit het vertrek van grote organisaties die hun keuzes baseren op andere afwegingen, maar accountmanagement zorgt wel dat andere zich juist weer wel willen vestigen. Daarbij is het belangrijk om te realiseren dat het MKB over het algemeen de banenmotor is!

Duurzaamheid

Aanvullend op de pilot voor een duurzaam bedrijventerrein binnen de Plaspoelpolder willen we innovatief Rijswijk beeldend maken, ook in concrete uitvoering. Hier zetten we voor de komende vier jaar structureel extra budget in. We brengen via innovatieve en duurzame manieren partijen samen, bepalen de strategie en maken deze beeldend. Verder gebruiken we het budget om concrete innovatieve en duurzame acties in de winkelgebieden In de Bogaard en Oud Rijswijk en de diverse werklocaties te realiseren en daarmee de strategie tot uitvoering te brengen.

Programma Economie en Werken

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Economie en Werken		2017	2018	2019	2020	2021	2022
3100 Economische aangelegenheden	Lasten	808	894	1.131	1.121	1.186	1.085
	Baten	192	179	179	179	179	179
Saldo		-615	-715	-953	-942	-1.007	-906
3300 Nutsbedrijven	Lasten						
	Baten	1.762	1.629	1.629	1.629	1.629	1.629
Saldo		1.762	1.629	1.629	1.629	1.629	1.629
Totaal Lasten		808	894	1.131	1.121	1.186	1.085
Totaal Baten		1.954	1.808	1.808	1.808	1.808	1.808
Saldo Economie en Werken		1.147	914	677	687	622	723

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

	Jaar 2019		2020		2021		2022	
Investerings (bedragen x 1.000)	U	I	U	I	U	I	U	I
Economie en Werken			600					
3100 Economische aangelegenheden			600					
Herstructurering In de Bogaard	PM		PM		PM		PM	
Verbeteren straatbeeld Treubstraat fase 3			600					

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma & opgave

Onze Rijswijkse kinderen en jongeren moeten kunnen opgroeien in een veilige omgeving waarin zij zichzelf kunnen zijn en zichzelf kunnen ontdekken. Deze omgeving reikt verder dan thuis. Het is ook de omgeving op en rondom school, het is de openbare ruimte waar zij verblijven en waarin zij zich verplaatsen. Maar het is ook de sociale omgeving waarin zij zich begeven. Zowel online als offline. Het is de gevraagde en ongevraagde aandacht die ze krijgen als dat nodig is. Binnen deze veilige sociale context, groeien zij op tot maatschappelijk betrokken individuen die in staat zijn zelfstandig keuzes te maken in verbondenheid met de mensen om hen heen.

In de kadernota Jeugd en Onderwijs, vastgesteld in juni 2017, staat kort waar de gezamenlijke ambities liggen. De uitwerking van de kadernota ligt vast in de uitvoeringsagenda die samen met de partners in het najaar van 2018 wordt opgesteld. De 5 beleidsthema's zijn omgezet naar 3 inhoudelijke uitvoeringsthema's: Opgroeien en Opvoeden; Educatie; en Persoonlijke Ontwikkeling.

De thema's Participatie en Preventie zijn niet meer apart benoemd. Deze thema's omvatten namelijk het doorlopende proces van het opgroeien tot een volwassene en komen terug in alle thema's. Ook het beleidsthema Welbevinden valt onder het overkoepelende hoofddoel, namelijk de sociale context waarbinnen het kind opgroeit tot een verantwoordelijke, zelfstandige, zelfredzame en maatschappelijk betrokken volwassene.

Doelstellingen

1. **Opgroeien en Opvoeden:** Iedereen heeft een gelijke kans en dus recht op een goede start. Door gezamenlijke inzet realiseren we effectieve, sluitende en laagdrempelige opvoedings- en ontwikkelingsondersteuning, -informatie en/of -advies aan ouders en hun jeugdigen. Ook de inzet op het voorkomen van een taalachterstand bij zowel kinderen als ouders heeft extra aandacht.
2. **Educatie:** Iedere in Rijswijk wonende jeugdige heeft recht op passend onderwijs en behaalt een startkwalificatie. De kwaliteit van het basis- en voortgezet onderwijs is minimaal voldoende op grond van het toetsingskader van de inspectie en het aantal thuiszitters of voortijdig schoolverlaters is zo minimaal mogelijk. Er is aansluiting met het bedrijfsleven en er is aanbod van stageplekken. Nauwe samenwerking binnen de driehoek onderwijs - bedrijfsleven (onder andere MKB) - sociale voorzieningen (onder andere het WerkgeverServicepunt) is hierbij essentieel.
3. **Persoonlijke ontwikkeling:** Jeugdigen ontwikkelen zich breed en ontdekken hun talenten. Hiervoor nemen ze deel aan activiteiten en/of zijn ze lid van een vereniging. Het aanbod is gevarieerd en kan in georganiseerd verband plaatsvinden, in samenwerking met en op locatie van onze partners, maar ook thuis. Verder kunnen de activiteiten structureel van aard zijn, maar ook tijdelijk ontstaan vanuit een hype

Indicatoren

Prestatie/Indicator op basis van de doelstellingen van de Kadernota Jeugd & Onderwijs en uitvoeringsagenda	REALISATIE 2017	STREEFWAARDE 2018	2019	2020	2021	2022
OPVOEDEN EN OPGROEIEN						
A. 100% van de doelgroepkinderen (2,5 - 4 jaar) is toegeleid en krijgt voorschoolse educatie.	104%	100%	100%	100%	100%	100%
Kinderen 0-4 jaar hebben een plek op een voorschoolse voorziening in hun wijk.	88%	90%	90%	90%	90%	90%
B. De positie op de ranglijst van Kinderen in Tel is tenminste 5 plaatsen beter dan het voorgaande jaar . Peil 2015 = 39	39	45	50	50	50	50
EDUCATIE						
C. De kwaliteit van onderwijs is goed, alle scholen scoren een voldoende	1 onvoldoende	voldoende	voldoende	voldoende	voldoende	voldoende
D. Absoluut verzuim	24	≤ 24	≤ 24	≤ 24	≤ 24	≤ 24
E. Relatief verzuim	180	≤ 180	≤ 180	≤ 180	≤ 180	≤ 180
F. Een passende plek voor elke leerling	geen passende plek voor 2 leerlingen	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2

Prestatie/Indicator op basis van de doelstellingen van de Kadernota Jeugd & Onderwijs en uitvoeringsagenda	REALISATIE 2017	STREEFWAARDE 2018	2019	2020	2021	2022
G. Alle Rijswijkse leerlingen behalen een startkwalificatie of daaraan gelijkgesteld.	percentage uitschrijvingen zonder startkwalificatie 3,86%	≤ 3,86%	≤ 3,86%	≤ 3,86%	≤ 3,86%	≤ 3,86%
H. Overdracht voor elke leerling op papier/digitaal bij overgangen, mate van overdracht afhankelijk van kind: Voorschool-PO; PO-VO; VMBO-MBO.	71% nnb nnb	75% 100% 100%	80% 100% 100%	85% 100% 100%	85% 100% 100%	85% 100% 100%
PERSOONLIJKE ONTWIKKELING						
I. Elke brede school heeft een impulsproject.	7	9	9	9	9	9
Elke vakantie (zomer, herfst, kerst, voorjaar, mei) is er activiteiten aanbod in steeds verschillende wijken voor ca. 50 jeugdigen per activiteit.	80%	100%	100%	100%	100%	100%
Elke schoolweek is er op tenminste 2 locaties een activiteiten aanbod op of in de omgeving van een basisschool tijdens of na schooltijd voor ca. 20 jeugdigen per activiteit.	40%	80%	100%	100%	100%	100%
J. Jeugdparticipatie Raad van kinderrechten ambassadeurs is actief en bestaat uit tenminste 8 leden.	9	9	10	10	10	10

Prestatie/Indicator op basis van de doelstellingen van de Kadernota Jeugd & Onderwijs en uitvoeringsagenda	REALISATIE 2017	STREEFWAARDE 2018	2019	2020	2021	2022
K. Alle Rijswijkse basisscholen hebben verkeerslessen en hun leerlingen nemen deel aan het verkeersexamen.	16	16	16	16	16	16
ONDERWIJSHUISVESTING						
L. De leerlingen in Rijswijk krijgen les in een schoolgebouw met een laag energieverbruik en een gezond milieu	6	8	8	8	8	8
M. De schoolgebouwen worden efficiënt gebruikt en daarmee is het aantal leegstaande lokalen minimaal	+12	+14	<10	<10	<10	<10

Toelichting indicatoren

Onderdeel Opvoeden en opgroeien

A. Voorschoolse voorzieningen

Om kinderen goed voor te bereiden op de basisschool én een eventuele taalachterstand te voorkomen, zijn er afspraken met Jeugdgezondheidszorg (ofwel consultatiebureau) rondom toeleiding naar en met Stichting Rijswijkse Kinderopvang over plaatsing op een zgn peuterspeelschool. De wijze waarop is geregeld in het Kwaliteitskader VVE. Wettelijk is Rijswijk verplicht te zorgen dat 100% van de peuters met een geconstateerde taalachterstand een plek kunnen krijgen op een voorschoolse voorziening. Hoeveel kinderen daadwerkelijk gebruik maken is ook afhankelijk van de ouders. Vanaf 2019 zijn nieuwe beleidsafspraken en een herverdeling van de middelen vanuit de rijksoverheid van kracht. De afspraken in Rijswijk kunnen hierdoor wijzigen.

In Rijswijk zijn er voldoende plekken in kinderdagverblijven. Het aanbod is zodanig dat alle Rijswijkse kinderen 0-4 jaar een plek kunnen krijgen. Op dit moment zijn er 1011 kindplaatsen kinderopvang. Uitgaande van de behoefte zijn er 1012 plekken nodig.

Door de toenemende vraag met name in RijswijkBuiten ontstaan er inmiddels wachtlijsten. In deze wijk is extra kinderdagopvang gewenst.

B. Kinderen in Tel

Het Databoek Kinderen in Tel 2016 laat zien in welke Nederlandse gemeenten er positieve ontwikkelingen zijn, maar ook waar de verschillen in leefsituatie zitten. Voor alle gemeenten en provincies in Nederland, grotendeels zelfs tot op wijkniveau, worden de gegevens uit 2013, 2014 en 2015 vergeleken. Daardoor ontstaat een helder beeld van het welzijn van kinderen en jongeren op lokaal niveau. In het databoek "Kinderen in Tel 2016" staat Rijswijk in 2015 op plaats 39 van de 390 gemeenten, waarbij nummer 390 de best scorende gemeente is. In 2011 stond de gemeente op plaats 31. Aan het eind van 2018 zijn nieuwe cijfers te verwachten. Het streven is dat in het nieuw nog te verschijnen databoek, Rijswijk telkens tenminste 5 plaatsen is gestegen. Zie www.kinderenintel.nl

Onderdeel Educatie

C. Kwaliteit onderwijs

De inspectie van het onderwijs onderzoekt alle scholen, onder andere door eenmaal in de vier jaar de scholen te bezoeken. Alle scholen in Rijswijk zijn beoordeeld, één basisschool scoort onvoldoende.

D. Absoluut verzuim

Deze gegevens zijn afkomstig van Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Dit cijfer (24) geeft het aantal leerlingen aan dat niet staat ingeschreven op een school of onderwijsinstelling.

Door de komst van het AZC is het aantal absoluut verzuimers in het VO toegenomen. Het duurt langer voordat er voor deze leerlingen een geschikte school is gevonden waar zij worden ingeschreven. Daarnaast komt het regelmatig voor dat de leerlingen als absoluut verzuimer worden geregistreerd en maar korte tijd in Rijswijk verblijven. Vervolgens verhuizen zij naar een andere gemeente in het land waar zij dan naar school gaan.

E. Aantal relatieve verzuimers

Deze gegevens zijn afkomstig van DUO. Dit cijfer (180) geeft het aantal ingeschreven leerlingen weer die niet of niet geregeld hun school bezoeken. Het aantal relatieve verzuimers is toegenomen. Er wordt door de scholen steeds meer en beter gemeld. Bovendien is het totaal aantal leerplichtige leerlingen toegenomen van 6.733 naar 7.068.

F. Passende plek voor elke leerling

Het streven is om voor elke leerling een passende plek te vinden zodat er geen thuiszitters zijn. In 2017 waren dit er 2.

G. Startkwalificatie

Een leerling heeft een startkwalificatie behaalt wanneer hij/zij een diploma heeft voor VWO, HAVO, of minimaal MBO niveau 2. Leerlingen die het praktijkonderwijs hebben afgerond zijn hiervan vrijgesteld en stromen uit naar ander onderwijs, werk of een andere vorm van dagbesteding.

H. Overdracht

Over de overdracht van gegevens over de ontwikkeling van kinderen zijn tussen voorschool richting basisonderwijs afspraken gemaakt. De directe (warme) overdracht van gegevens van kinderen die van een Rijswijkse peuterspeelschool naar een basisschool gaan is bij 71% van de kinderen uitgevoerd. Door een nieuwe procedure kindvriendelijke overgang zou dit in de komende jaren verhoogd moeten worden.

In de regio Haaglanden hebben de po- en vo-schoolbesturen afspraken gemaakt om de overstap voor alle leerlingen van het primair naar het voortgezet onderwijs zo soepel mogelijk te laten verlopen. Deze afspraken zijn vastgelegd in de BOVO procedure.

Onderdeel Persoonlijke ontwikkeling

- I. De inzet van de combinatiefunctionarissen is in schooljaar 2017/2018 gestart als impulsregeling met intensieve samenwerking met en tussen partners, vooral gericht op de brede scholen. Evaluatie van de mate van tevredenheid over de regeling is onderdeel van de aanvraag en vindt minimaal aan het einde van een aanvraagperiode plaats. In schooljaar 2017/2018 is gestart met 7 samenwerkingsverbanden. Dit loopt op naar 9 in 2019. In 2019 vindt herziening plaats. De resultaten zijn afhankelijk van het aantal daadwerkelijke aanvragen. De inspanningen van de uitvoerder en de samenwerkingspartners zijn onderdeel van de monitoring aan het eind van elke aanvraagperiode.

Elke vakantie (zomer, herfst, kerst, voorjaar, mei) is er een vakantie-activiteitsaanbod in steeds verschillende wijken voor ca. 50 jeugdigen per activiteit. Het uitgangspunt is dat er in tenminste 6 wijken een aanbod is. Het is nu gerealiseerd op 80%. Het streven is om deze score vanaf het schooljaar 2018/2019 naar 100% te krijgen.

Elke schoolweek is er op tenminste twee locaties een activiteitsaanbod op of in de omgeving van een basisschool, tijdens of na schooltijd voor ca. 20 jeugdigen per activiteit. In 2017 is dit in 40% van de weken gerealiseerd. Het streven is om deze score vanaf schooljaar 2018/2019 naar 80% en hoger te krijgen.

- J. Jeugdparticipatie
Ook in 2018 is er blijvende aandacht voor het betrekken van jeugdigen door maatschappelijke organisaties en instellingen. We waarborgen voldoende (veilige) voorzieningen om buiten te spelen, te ontmoeten, te sporten en in aanraking te komen met de natuur (openbare speelplekken, speeltuinen, kinderboerderij, natuurtuin, schooltuin). De aandacht ligt met name op de participatie en de rechten van kinderen. De raad van Kinderrechten Ambassadeurs is actief en bestond in 2017/2018 uit 9 deelnemers. De verwachting voor het schooljaar 2018/2019 is ook tenminste 9 deelnemers die tenminste 8 verschillende Rijswijks basisscholen vertegenwoordigen. Ook voor een oudere doelgroep, jongeren en jongvolwassenen, organiseren we een programma om hen te betrekken bij beleidsvorming en het verlevendigen van de stad.
- K. Verkeerslessen
Alle Rijswijkse basisscholen hebben in 2018 deelgenomen aan de verkeerslessen op school en de leerlingen hebben deelgenomen aan het praktijk verkeersexamen. De basisscholen De Voorde en de Wethouder Brederodeschool hebben niet meegedaan met het door de gemeente Rijswijk georganiseerde praktijkexamen, de scholen hebben dit op een ander tijdstip zelf geregeld.

Onderdeel Onderwijshuisvesting

L. Norm frisse scholen

Een frisse school is een schoolgebouw met een laag energiegebruik en een gezond binnenmilieu als het gaat om luchtkwaliteit, temperatuur, comfort, licht en geluid. Er zijn 3 klassen: A zeer goed, B goed en C acceptabel. Op dit moment zijn er 6 scholen met klasse B goed.

M. Efficiënt gebruik van de schoolgebouwen

Begin januari 2018 is Kindcentrum BuitenRijck opgeleverd. In maart 2018 is de 2e school in RijswijkBuiten, IKC Montessori Parkrijck, gestart in de leeggekomen semi-permanente lokalen van Kindcentrum BuitenRijck. De verwachting is in 2019 te beginnen met de permanente bouw voor deze school in Parkrijck.

In juli 2018 is begonnen met de bouw van de Kindercampus Rembrandtkwartier. Hier worden de drie scholen gehuisvest die in 2015 getroffen zijn door de brand. De Planning is dat de Godfried Bomansschool, Daltonschool 't Prisma en de J.H. Snijdersschool hier na de zomervakantie van 2019 gaan beginnen.

Gezien de geplande woningbouw in Rijswijk wordt in 2018 gestart met een visie op toekomstige onderwijshuisvesting door het opstellen van een Integraal Huisvestingsplan. Hierin staat in ieder geval centraal het creëren van een gezonde, veilige en duurzame leer- en ontwikkelomgeving. De verwachting is dat er als gevolg van de toename van het aantal leerlingen er uitbreiding van onderwijshuisvesting noodzakelijk is. Op grond van de wet is de gemeente hiervoor verantwoordelijk.

Op basis van de prognose van het aantal groepen beoordelen we of er te veel (+), te weinig (-) of voldoende onderwijshuisvesting (=) in Rijswijk is. Voor 2018 is er een lichte stijging van het aantal leegstaande lokalen te zien. Gezien de spreiding van de scholen in Rijswijk bieden niet alle leegstaande lokalen een oplossing voor de groei van het aantal leerlingen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Van doelstelling naar uitvoering

In de in juni 2017 vastgestelde kadernota Jeugd en Onderwijs staat kort omschreven waar de gezamenlijke ambities liggen. De uitwerking van de kadernota ligt vast in uitvoeringsagenda die eveneens samen met de partners in 2018 is opgesteld. Deze laatste besteedt aandacht aan hoe we onze ambities willen bereiken en wie welke rol en verantwoordelijkheid heeft. Naast een gedragen visie is bij de uitvoering ook aandacht vanuit alle betrokken partners voor een goede en evenwichtige verdeling van verantwoordelijkheden en taken.

De drie inhoudelijke uitvoeringsthema's kennen dezelfde uitvoeringsvraagstukken:

- samenwerking tussen de relevante partners
- spreken van één taal
- korte lijnen
- sluitend stelsel van voorzieningen

Opgroeien en Opvoeden bereiken we door:

- het signaleren en begeleiden van jeugdigen met een dreigende (ontwikkelings-)achterstand naar onder andere voor- en vroegschoolse educatie;

- het beschikbaar stellen, onder andere via het CJG, van een breed informatie- en adviesaanbod voor ouders en jeugdigen op het gebied van opvoedings- en ontwikkelingsondersteuning;
- via het schoolmaatschappelijk werk de interne zorgteams te versterken en ondersteunen, zodat eventuele problemen vroegtijdig en daadkrachtig worden aangepakt;
- het realiseren van een samenhangend en sluitend stelsel van voorzieningen waarin vroegtijdig signaleren en een preventieve aanpak structureel geborgd zijn.
- het in elke wijk realiseren van een veilige plek voor jeugdigen om op te groeien en goed voorbereid naar de basisschool te gaan.

Educatie bereiken we door:

- het bieden van een veilige leeromgeving, waarbij aandacht is voor het veilig opgroeien van jeugdigen, zowel op school als thuis;
- het streven dat alle jeugdigen en volwassenen de Nederlandse taal beheersen op tenminste niveau 2F, de landelijke norm voor het verkrijgen van een startkwalificatie;
- het handhaven van de leerplicht en voortijdig schoolverlaten, of -uitval tot een minimum te beperken;
- passend onderwijs te borgen binnen het meldprotocol verzuim en schooluitval regio Haaglanden;
- het aantal thuiszitters te verlagen in samenwerking met de samenwerkingsverbanden.
- alle jeugdigen een startkwalificatie te laten behalen of in het geval van de PRO en VSO leerlingen een uitstroom te realiseren naar werk, een vervolgopleiding of dagbesteding.
- het borgen van een doorgaande lijn tussen de onderwijsvoorzieningen met extra aandacht voor de kwetsbare overgangen in de schoolcarrière;
- jeugdigen te informeren over en voor te bereiden op de vraag vanuit de arbeidsmarkt;
- inhoud van de opleidingen goed aan te laten sluiten bij de vraag vanuit bedrijfsleven;
- prioriteit te vragen bij onze partners voor het vraagstuk betreffende het dreigende lerarentekort;
- In navolging van Gemeente Den Haag, wordt ook in Rijswijk met de schoolbesturen, -directeuren en ouders een nieuwe, eenduidige en meer overzichtelijke methode rondom de aanmeldingsprocedure bij scholen vallend onder primair onderwijs nader bekeken en indien gewenst toegepast.
- Programma's op gebied van natuur- en milieueducatie, techniek, taalontwikkeling, sport, muziek en cultuur ter aanvulling op het lesprogramma.

Persoonlijke ontwikkeling bereiken we door:

- het aanbieden van een divers en laagdrempelig aanbod op en naast school, waarmee jeugdigen hun interesses kunnen verbreden en/of intensiveren
- inzicht in vragen, behoeften, belevingen en oplossingen van jeugdigen zelf;
- voldoende speel- en ontmoetingsplekken;
- zelfstandige en veilige verkeersparticipatie;
- leerlingen specifiek kennis te laten maken met sport, kunst & cultuur en natuur & milieu;
- het voortzetten van de impulsregeling *Brede Ontwikkeling* voor het coördineren en realiseren van activiteiten voor de jeugdigen

Onderwijs-arbeidsmarkt

In 2018 is de nota 'De Rode Loper' uitgewerkt. Het zwaartepunt hiervan ligt bij Economische Zaken, maar ook Onderwijs vormt samen met ook Werk mede de basis voor het strategisch beleid. Zo willen we vanuit Onderwijs als onderdeel van de Rode Loper extra inzetten op het versterken van de samenwerking tussen onderwijs en het bedrijfsleven, passend ook bij de ambities zoals deze in de Economische Strategie verwoord worden. Wat kan het onderwijs de (lokale) economie brengen en omgekeerd? We brengen de vakscholen, het praktijkgericht en het technisch onderwijs beter onder de aandacht bij zowel jeugdigen als het (georganiseerde)

bedrijfsleven. Ook de doorgaande lijn gericht op technisch onderwijs wordt in samenwerking met de onderwijsinstellingen en potentiële werkgevers versterkt en aantrekkelijker gemaakt. Om dit te realiseren wordt extra budget gevraagd van € 75.000, structureel komende 4 jaar, in te zetten in de vorm van extern projectleider die als kwartiermaker tussen alle betrokken partijen projecten op gang kan brengen. Een extra budget van € 75.000 staat opgenomen als nieuwe ontwikkeling.

Taalvaardigheid

We werken samen met de scholen en kinderopvang zodat jeugdigen met voldoende bagage hun schoolloopbaan starten en afronden. Dat betekent dat ze in het bezit zijn van een startkwalificatie, maar ook al vroegtijdig en blijvend zijn gestimuleerd in taalontwikkeling. Daarom maken we samen met de partners zoals het basisonderwijs, de kinderopvang en de bibliotheek, afspraken om de taalvaardigheid al vanaf jonge leeftijd te vergroten. We werken hierbij in een taalketenoverleg samen verder aan het actieplan Taal in Rijswijk. Dit beschrijft onder andere op welke wijze we alle Rijswijkers stimuleren en faciliteren een eventuele achterstand in hun taalontwikkeling te voorkomen, dan wel in te lopen en hoe we deze instrumenten met elkaar verbinden. De ambitie om het taalniveau van alle Rijswijkers en in het bijzonder van laagtaalvaardige ouders omhoog te brengen vraagt een extra inspanning van de gemeente. De activiteiten in het actieplan Taal worden daarom in de komende jaren uitgebreid. Een koppeling met het beleid voor- en vroegschoolse educatie maakt dat er meer mogelijk wordt. Cofinanciering en derhalve extra inzet van extra middelen van de gemeente is hiervoor noodzakelijk. Een extra budget van eerst twee keer € 20.000 en vervolgens twee keer € 50.000 staat opgenomen als nieuwe ontwikkeling.

Jeugdparticipatie

We hebben blijvende aandacht voor het betrekken van jeugdigen door maatschappelijke organisaties en instellingen. We waarborgen voldoende (veilige) voorzieningen om buiten te spelen, te ontmoeten, te sporten en in aanraking te komen met de natuur (openbare speelplekken, speeltuinen, kinderboerderij, natuurtuin, schooltuin). Volgend op het collegewerkprogramma 2018-2022 geven we ook in 2019 een krachtig vervolg op onze inzet op jeugdparticipatie. Met de Kinderrechten Ambassadeurs hebben we extra aandacht aan de participatie en de rechten van kinderen en daarnaast zetten we ons in voor de vorming van een jeugdraad. Om dit te realiseren en te borgen wordt extra budget gevraagd van € 35.000, structureel komende 4 jaar, onder andere in te zetten in de vorm van een Kinderrechtencoach die de verbinding legt tussen de jongeren en diverse relevante maatschappelijke organisaties. Een extra budget van € 35.000 staat opgenomen als nieuwe ontwikkeling.

Onderwijshuisvesting

In overleg en in afstemming met de schoolbesturen maken we een Integraal Huisvestingsplan inclusief bijbehorend meerjaren investeringsplan. Uitgangspunten hierbij zijn

- de behoefte aan meer lokalen en niet zozeer scholen als gevolg van de voorspelde groei van aantal leerlingen;
- het creëren van gezonde, veilige en duurzame leer- en ontwikkelomgevingen.
- het opnemen van de duurzaamheidsambities voor bestaande scholen.

Naast de (brede) scholen die al opgericht zijn, richten we onze aandacht de komende jaren op de inhoudelijke en fysieke ontwikkeling van Kindercampus Rembrandtkwartier en de tweede basisonderwijsvoorziening in RijswijkBuiten, IKC Montessorischool Parkrijk.

Duurzaamheid

Jeugdigen moeten kunnen opgroeien in een veilige omgeving waarin zij zichzelf kunnen zijn en zichzelf kunnen ontdekken. Deze omgeving reikt breder dan thuis. Het is ook de omgeving op en rondom school, het is de openbare ruimte waar zij verblijven en waarin zij zich verplaatsen. En het is ook de sociale omgeving waarin zij zich begeven.

Programma Onderwijs

In 2018 zijn wij gestart met een visie op toekomstige onderwijshuisvesting door het opstellen van een Integraal Huisvestingsplan. Hierin staat in ieder geval centraal het creëren van een gezonde, veilige en duurzame leer- en ontwikkelomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Nieuw te bouwen scholen worden in afstemming met de schoolbesturen zo duurzaam mogelijk gerealiseerd
- We brengen duurzaamheidsambities van de bestaande scholen in beeld
- We creëren gezonde, veilige en duurzame leer- en ontwikkelomgevingen
- We nemen alle duurzaamheidsambities in het Integrale Huisvestingsplan en bijbehorende meerjaren investeringsplan op

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Onderwijs		2017	2018	2019	2020	2021	2022
4010 Huisvesting scholen	Lasten	3.018	2.402	3.113	3.144	3.064	2.975
	Baten	649	131	115	115	115	115
Saldo		-2.370	-2.271	-2.999	-3.029	-2.950	-2.860
4030 Lokaal onderwijsbeleid	Lasten	2.217	1.846	1.976	1.976	2.006	2.006
	Baten	780	97	97	97	97	97
Saldo		-1.437	-1.749	-1.879	-1.879	-1.909	-1.909
6500 Kinderopvang	Lasten	534	625	657	680	703	640
	Baten						
Saldo		-534	-625	-657	-680	-703	-640
Totaal Lasten		5.769	4.874	5.747	5.800	5.774	5.621
Totaal Baten		1.428	228	212	212	212	212
Saldo Onderwijs		-4.340	-4.646	-5.535	-5.588	-5.562	-5.410

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

	Jaar 2019	2020	2021	2022
Investerings (bedragen x 1.000)	U	I	U	I
Onderwijs	15			
4010 Huisvesting scholen	15			
Uitbreiding onderwijsleerpakket en meubilair 19e groep Snijdersschool	15			
Uitbreiding onderwijshuisvesting	PM			

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma & opgave

Kunst en Cultuur

De ambitie van de Cultuurvisie 2016 – 2030 “Rijswijk vrij gedacht” is kunst en cultuur als een verbindende kracht in te zetten voor de samenleving en de economie van Rijswijk. Het gaat dan niet alleen om het toekennen van nieuwe waarden van kunst en cultuur, maar ook om nieuwe uitgangspunten te bepalen, waarbij samenwerking, innovatie en vraaggericht voorop staan.

Sport

Sport heeft van oudsher een sociaal maatschappelijke functie. Sport brengt niet alleen plezier en gezondheid, het brengt ook mensen bij elkaar, helpt talenten ontwikkelen, zorgt voor sociale cohesie, biedt een platform voor vrijwilligerswerk en zorgt voor veiligheid in buurten. Deze maatschappelijke functies maken dat sport gewild én kansrijk is voor het realiseren van maatschappelijk verantwoord beleid.

De afgelopen jaren zijn de rollen en verantwoordelijkheden van de gemeente in de maatschappelijke ondersteuning, de zorg voor jeugd en de participatie van kwetsbare inwoners, sterk veranderd. De gemeente zet mede met de nota Sport en Bewegen, in op het vergroten van de deelname van kwetsbare mensen aan de samenleving en de bestrijding van eenzaamheid. We leggen hierbij de nadruk op eigen verantwoordelijkheid, het gebruikmaken van het sociale netwerk, op preventie en op zoveel mogelijk voorkomen in plaats van genezen. De uitvoeringsagenda Sport & Bewegen vormt de basis om de doelstellingen te bereiken. Onder anderen komen hierin aan de orde de tarifiering van sportaccommodaties en de behoefte aan sportaccommodaties op de lange termijn.

Sport wordt niet gezien als een doel op zich, maar een middel om maatschappelijke doelen als sociale cohesie en een gezonde leefstijl te bereiken. Gekeken wordt of het mogelijk is om met de sportverenigingen kunnen komen tot buurthuizen van de toekomst. Bijzondere aandacht krijgt de duurzaamheid bij de vervanging van sportvelden en onderhoud van de binnensport accommodaties.

Doelstellingen

- Ondersteunen kunst- en cultuureducatie op school. Ook buitenschools moet het toegankelijk zijn voor alle kinderen en jongeren.
- Stimuleren kunst en cultuur door samenwerking te zoeken met ondernemers en het bedrijfsleven.
- Stimuleren cultuur in de wijken, om te zorgen dat (amateur-)kunstenaars zich kunnen tonen aan een breed publiek.
- De pijlers voortkomend uit de Cultuurvisie worden ,met onze partners, verder ingevuld met concrete acties. Hierbij wordt ook speciaal de focus gelegd op het vergroten van de economische en maatschappelijke waarde. Het betreft hier de volgende pijlers:
 - Clustering en samenhang van culturele activiteiten
 - Creativiteit in de openbare ruimte
 - Aanbod jeugd en jongeren
 - Cultuureducatie
 - Ouderen en cultuur
 - Cultureel en historisch erfgoed & architectuur

Sport

Het stimuleren van deelname van de Rijswijkse bevolking aan sport, door het in stand houden van een breed aanbod. Hierdoor willen we een brede ontwikkeling bevorderen, sociale cohesie versterken, onderling respect vergroten en een gezonde leefstijl stimuleren.

1. Het terugdringen van het aantal kinderen op basisscholen met overgewicht door het aanbieden van extra beweegmomenten en het geven van voedingsvoorlichting
2. Het in stand houden van veilige en geschikte sportaccommodaties.
3. Sport en bewegen toegankelijk maken voor alle Rijswijkse jeugd door het gebruik van de ooievaarspas te stimuleren.
4. Ambities welke voortvloeien uit de nota sport en bewegen 2017 - 2021:
 - Rijswijk nodigt uit tot sport en bewegen.
 - De Rijswijkse sportinfrastructuur is open, sterk en toegankelijk.
 - Als impuls voor de breedtesport maken we gebruik van topsport(beleving).
5. Te komen tot ontwikkelingen van buurthuis van de toekomst om de verenigingen een centrale functie in de wijk te geven.

Indicatoren

Indicator	Realisatie 2017	Streef-waarde 2018	2019	2020	2021	2022
1.a. Tevredenheid diversiteit cultureel aanbod(1)						
1.b. Tevredenheid kwaliteit cultureel aanbod						
1.c. Gemiddeld aantal bezoeken aan voorstellingen/evenementen per jaar in Rijswijk						
1.d. Aantal deelnemers aan schoolsportdagen	3.200	3.200	3.250	3.300	3.350	3.400
1.e. Kunstwerken in de openbare ruimte	48	49	50	51	52	53
2.a. Aantal bezoekers Rijswijks Museum	19.671 ⁽²⁾					
2.b. Gemiddeld percentage deelname aanbod cultuureducatie door basisonderwijs	65% ⁽³⁾	65%	65%	65%	65%	65%
3.a. Rijksmonumenten		50	50	50	50	50
3.b. Gemeentelijke monumenten		50	50	50	50	50
4.Het aantal kinderen met extreem overgewicht verlagen		95	95	95	95	95

Indicator	Realisatie 2017	Streef-waarde 2018	2019	2020	2021	2022
5.a. Vervanging sporthal Marimba en Van Zweedenzaal	0		1			
5.b. Aantal buitensport-accommodaties van kwalitatief hoog niveau	4	4	4	4	4	4
6. Aantal niet-sportende Rijswijkers	60,2 %	60,2%	60,2%	60,2%	60,2%	60,2%

⁽¹⁾ De categorieën zijn 'tevreden', 'neutraal', 'ontevreden' of 'geen antwoord'. Het weergegeven percentage is het aantal respondenten dat aangeeft tevreden te zijn. In 2015 is voor het eerst onderdeel kunst & cultuur betrokken. In 2019 vindt opnieuw een enquête over dit onderdeel plaats.

⁽²⁾ Bron: Jaarverslag Museum 2017

⁽³⁾ Bron: Gemeentelijke nulmeting 2015

Ten aanzien van het onderdeel kunst en cultuur zijn de jaarkolommen 2018 t/m 2022 nog niet gevuld. Hiermee wordt gewacht totdat de implementatienota van kracht is waarin concrete doelstellingen zijn opgenomen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Kunst en Cultuur

In de periode tot en met september 2019 doorlopen we de transformatiefase van de Cultuurvisie. Het algemene kader voor de transformatiefase bestaat uit twee impactwaarden (economische en maatschappelijke waarde) en twee speerpunten (Huis van de stad en profilering in regio). De focus in deze fase wordt gelegd op het creëren van economische waarde.

De transformatiefase is de periode waarin de veranderingen in gang worden gezet en de effecten van de Cultuurvisie concreet zichtbaar worden. De samenwerking tussen partijen in de culturele sector krijgt verder vorm. De cultuurmakelaar heeft een opdracht en richt zich onder andere op het creëren van economische waarde door initiatieven op te starten met het bedrijfsleven en te zorgen voor verbinding met de culturele sector.

En er wordt een keuze gemaakt voor een nieuw financieringsmodel. Hiervoor onderzoeken we de mogelijkheden van een cultuurfonds. Met zo'n fonds kunnen externe geldbronnen worden gezocht ten behoeve van de cultuur in Rijswijk.

Er worden (nieuwe) meerjarenconvenanten opgesteld met de vier grote culturele instellingen (Museum, Bibliotheek, Schouwburg en Trias). De convenanten zorgen voor verbinding tussen de beleidsplannen van deze instellingen en de uitgangspunten en beleidspijlers van de Cultuurvisie. Het werken met meerjarenconvenanten is niet nieuw. Wel nieuw is de inhoudelijke benadering van de convenanten. Het accent ligt niet meer op individuele aanbod van een instelling maar op het gezamenlijk voorzien in de behoefte van de stad c.q. het bijgedragen aan de beleidspijlers van de cultuurvisie.

We faciliteren de bibliotheek bij het verder uitvoeren van de gebiedsfuncties. Hierbij kijken we naar de samenstelling en kenmerken van de diverse wijken in relatie tot behoefte en inzet.

We leggen nadrukkelijker een relatie tussen cultuur, erfgoed en de Rijswijkse natuur- en groengebieden.

We zetten in op het 'zichtbaar maken' van cultuur en het cultureel erfgoed. Voorbeelden hiervan zijn de Kloosterlocatie RijswijkBuiten, Churchilllaan, tentoonstellingen in het Museum Rijswijk en bij de herziening van de visie op de Landgoederenzone.

Sport

Wij willen volksgezondheid en sport verder met elkaar verbinden. Dit moet leiden tot een groter bereik sportende inwoners en het beter behalen van onze ambities.

Als uitgangspunt hanteren wij de ambities vanuit de nota sport en bewegen, deze zijn:

- Rijswijk nodigt uit tot sport en bewegen;
- De Rijswijkse sportinfrastructuur is sterk, open en toegankelijk;
- Als impuls voor de breedtesport maken we gebruik van de topsport(beleving).

Om deze ambities te verwezenlijken, zijn verschillende uitvoeringsrichtingen bedacht. In een uitvoeringsagenda worden deze verder geconcretiseerd. Speerpunten die als eerste verkend zullen worden zijn onder andere de positionering van een Rijswijkse Sportraad; de ontwikkeling van maatschappelijk verantwoorde sportverenigingen en een aantrekkelijke en veelzijdige activiteitenomgeving.

Onder het bevorderen van een gezonde leefstijl vallen voedingsvoorlichting en wijkgerichte naschoolse sportactiviteiten. Om het percentage basisschoolleerlingen met overgewicht te laten dalen stellen we een voedingsvoorlichting programma op in combinatie met het aanbieden van meerder momenten om te sporten onder begeleiding in de wijk.

Gestart wordt met de bouw van het sportcomplex aan de Burgemeester Elzenlaan. Hiermee realiseren wij een sportcomplex wat voldoet aan de ambitie om veilige en geschikte sportlocaties. De hal kan een verbindende functie in de wijk gaan spelen naast de sporthallen beschikt het sportcomplex ook over een multifunctionele ruimte.

Duurzaamheid

Sport, cultuur en recreatie dragen bij aan de people kant van duurzaamheid door sociale cohesie en een gezonde leefstijl te stimuleren. Aan de planet kant ondernemen wij de volgende acties:

1. We nemen duurzaamheid mee bij de vervanging van sportvelden en onderhoud van de binnensport accommodaties.
2. Bij de opdrachtverlening voor realisatie van een kunstwerk in de buitenruimte, geven we duurzaamheidseisen mee, zoals materiaalgebruik. Daarbij gaan we uit van een kostenverhoging van 15%.

Programma Sport, Cultuur en Recreatie

Wat gaat het kosten

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Sport, Cultuur en Recreatie		2017	2018	2019	2020	2021	2022
5100 Openbaar bibliotheekwerk	Lasten	1.454	1.457	1.478	1.478	1.478	1.478
	Baten						
Saldo		-1.454	-1.457	-1.478	-1.478	-1.478	-1.478
5300 Sport	Lasten	2.652	2.301	2.446	2.617	3.003	2.984
	Baten	1.296	1.271	1.283	1.283	1.283	1.283
Saldo		-1.356	-1.030	-1.163	-1.334	-1.720	-1.702
5400 Kunst en cultuur	Lasten	2.284	2.412	2.226	2.225	2.224	2.221
	Baten	65	135	7	7	7	7
Saldo		-2.219	-2.277	-2.219	-2.218	-2.217	-2.213
5410 Cultureel erfgoed	Lasten	849	836	828	826	821	821
	Baten	2					
Saldo		-847	-836	-828	-826	-821	-821
5800 Speeltuinwerk	Lasten	671	631	392	398	443	464
	Baten	42					
Saldo		-1	-631	-392	-398	-443	-464
Totaal Lasten		7.910	7.638	7.370	7.545	7.969	7.968
Totaal Baten		1.405	1.406	1.290	1.290	1.290	1.290
Saldo Sport, Cultuur en Recreatie		-6.505	-6.232	-6.079	-6.255	-6.679	-6.678

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

Programma Sport, Cultuur en Recreatie

	Jaar 2019		2020		2021		2022	
Investerings (bedragen x 1.000)	U	I	U	I	U	I	U	I
Sport, Cultuur en Recreatie	1.152		807		288		248	
5300 Sport	937		592		73		33	
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2019	33							
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2020			33					
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2021					33			
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2022							33	
Overlagen asfaltverharding Sportpark Irene			97					
Renovatie terrein en beachveld 405 Sportpark Vredenburg			54					
Toplaagrenovatie veld 114 Sportpark Irene	41							
Toplaagrenovatie veld 302 Sportpark Hoekpolder	72							
Toplaagrenovatie veld 303 Sportpark Hoekpolder				78				
Toplaagrenovatie veld 401 Sportpark Vredenburg				330				
Toplaagrenovaties sportvelden Pr. Irene	409							
Vervanging en herstraten elementenverharding Sportpark Elsenburg	46							
Vervanging toplaag kunstgrasveld 301 Sportpark Hoekpolder	336							
Vervanging toplaag veld 306 Sportpark Hoekpolder					40			
5800 Speeltuinwerk	215		215		215		215	
Herinrichten speelplekken in de wijk 2019	200							
Herinrichten speelplekken in de wijk 2020			200					
Herinrichten speelplekken in de wijk 2021					200			
Herinrichten speelplekken in de wijk 2022							200	
Vervanging hekwerken 2019	15							
Vervanging hekwerken 2020			15					
Vervanging hekwerken 2021					15			
Vervanging hekwerken 2022							15	

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma & opgave

Het begrotingsjaar 2019 staat in het teken van de borging van de gerealiseerde veranderingen en het voortzetten van de transformatie in het Sociaal Domein. De overheveling van de van de taken op het gebied van zorg, jeugd en werk heeft plaatsgevonden, de uitdaging ligt nu in het organiseren van een toekomstbestendige keten in de volle breedte van het Sociaal Domein. Hoewel hier al stappen in zijn gezet, is dit transformatieproces nog niet afgerond. Veel inzet is nu nog gericht op het verlenen van individuele en specialistische zorg en minder op het voorkomen van problemen door meer gebruik te maken van algemene voorzieningen. Ook zit er spanning bij de overgang tussen de Jeugdwet en de Wmo en werken de zorgaanbieders en maatschappelijke partners nog niet altijd zo samen als we graag zouden willen.

Om de transformatie succesvol te kunnen voortzetten zullen wij, maar ook onze partners anders moeten denken en werken. Onze rol gaat veranderen. Waar we eerst stuurden op activiteiten en productie, zal dit vanaf 2019 voor de Wmo en vanaf 2020 voor Jeugd vooral op resultaten en maatschappelijke effecten zijn. Van de professionals verwachten wij dat zij samen met elkaar en onze inwoners oplossingen organiseren, in samenhang en over de grenzen van de eigen vakgebieden heen. We vertrouwen op de deskundigheid van de professionals en eigen verantwoordelijkheid van onze inwoners. Daarom formuleren we straks 'wat' we willen bereiken en niet 'hoe' dit moet worden vormgegeven. Uiteraard blijven wij er wel verantwoordelijk voor dat mensen de kwalitatief goede zorg en ondersteuning krijgen die ze nodig hebben.

De huidige vorm van financiering en verantwoording sluit niet goed aan bij deze verandering van werken. De inkoop van zorg en ondersteuning of het subsidiëren van een vaste groep van organisaties vraagt geen verregaande samenwerking, vernieuwing en creativiteit bij het zoeken naar andere oplossingen. Deze processen worden opnieuw bekeken en waar nodig aangepast om onze middelen zo doelmatig mogelijk in te zetten. Voor de inkoop betekent dit dat we samen met de regiogemeenten in H4- en H10-verband resultaatgericht gaan inkopen. Om te kunnen meten wat de effecten van de veranderingen zijn voeren we periodiek een monitor Sociaal Domein uit en bewaken we de uitkomsten zodat we waar nodig tijdig kunnen bijsturen.

In 2019 investeren we vooral in de eigen kracht en zelfredzaamheid van onze inwoners en hun omgeving. Waar deze (tijdelijk) tekort schieten zorgen wij voor laagdrempelige en vrij toegankelijke voorzieningen. Zorg is beschikbaar voor iedereen die het echt nodig heeft. Toegang tot zorg en informatie moet helder en dichtbij zijn. Tegelijkertijd beogen we doelmatig en doeltreffend te werken, zodat de zorg betaalbaar blijft. De voorzieningen zijn gericht op preventie, vroeg signalering en het versterken van de zelfredzaamheid en verminderen van de behoefte aan zwaardere en duurdere vormen van zorg. Als de eigen omgeving en algemene voorzieningen niet toereikend zijn, dan verliezen wij onze inwoners met een ondersteuningsbehoefte niet uit het oog. Het gaat erom de juiste hulp op maat te bieden, zodat inwoners zo snel mogelijk, zo dichtbij mogelijk en zo effectief mogelijk geholpen worden. Op basis van deze uitgangspunten werken we verder aan de doorontwikkeling van de Toegang en stellen hiertoe in 2019 een koersdocument op.

Doelstellingen:

Binnen het programma Sociaal Domein kiezen we voor drie thema's met bijbehorende ambities en acties:

- **Het leiden van een zelfstandig leven**
Inwoners kunnen langer zelfstandig wonen, voelen zich daar verantwoordelijk voor en organiseren zelf oplossingen voor belemmeringen die zij in hun leven tegenkomen. Waar dit niet lukt biedt het eigen netwerk ondersteuning en/of kunnen professionele partijen hulp en ondersteuning bieden. Inwoners houden daarbij zoveel mogelijk zelf de

regie. Het resultaat van de ondersteuning moet zijn dat inwoners hierdoor mee blijven doen aan de samenleving

We voorkomen dat mensen door financiële problemen in een sociaal isolement terecht komen en bieden ondersteuning bij het vinden van een betaalde baan. Met werkgevers zoeken we actief naar kansen op de arbeidsmarkt. Inwoners die niet in staat zijn om betaald werk te verrichten zijn maatschappelijk actief en hebben een zinvolle dagbesteding. Omdat taalvaardigheid een belangrijke rol speelt bij het zelfstandig kunnen leven, willen wij dat al onze inwoners de Nederlandse taal op ten minste het basisniveau beheersen.

Inwoners met een laag inkomen en/of schulden vinden snel hun weg naar hulp, zodat problematische schulden worden voorkomen en zij weer grip krijgen op hun eigen financiën. Uitgangspunt is dat werken altijd de beste manier is om uit armoede te komen.

- **Opgroeien in een veilige omgeving**

Kinderen hebben de mogelijkheid om in een veilige en gezonde thuissituatie op te groeien. Wij streven ernaar dat alle jeugdigen in Rijswijk zich binnen hun eigen mogelijkheden ontwikkelen en opgroeien tot verantwoordelijke, zelfstandige, zelfredzame en maatschappelijk betrokken volwassenen.

Het Centrum voor Jeugd en Gezin/Jeugdteam werkt preventief, verheldert hulpvragen van inwoners en biedt ondersteuning. In kwetsbare situaties wordt altijd passende en waar nodig specialistische hulp geboden, die zo goed mogelijk aansluit bij de normale gezinsstructuur. Het jeugdteam kan zelf ambulante hulpverlening of ondersteuning bieden, maar indien nodig verwijzen zij door naar gespecialiseerde hulp.

- **Meedoen in een gezonde samenleving**

Inwoners doen naar vermogen mee, letten op elkaar en zetten zich actief in voor anderen. Het aantal mensen dat zich vrijwillig inzet neemt toe en wordt voldoende begeleid. Mantelzorgers kunnen hun leven combineren met het bieden van zorg en voelen zich daarvoor gewaardeerd.

Een gezonde leefstijl draagt bij aan het langer zelfstandig kunnen wonen. Wij informeren onze inwoners actief en op een positieve manier hoe zij gezond kunnen blijven leven en ondersteunen kwetsbare groepen om een gezonde leefstijl aan te leren en te behouden.

Alle inwoners moeten zich veilig voelen in hun woon- en leefomgeving. Wij zetten daarom in op tijdige herkenning van geweld in huiselijke kring. Betrokkenen en hun omgeving weten waar zij terecht kunnen met hun signalen, zodat huiselijk geweld zo snel mogelijk kan worden gestopt en verder geweld duurzaam wordt voorkomen.

Een toenemend aantal van onze inwoners geeft aan zich in meer of mindere mate eenzaam te voelen. Door alert te zijn op signalen van (dreigende) eenzaamheid en het taboe op eenzaamheid te doorbreken zorgen we ervoor dat minder mensen zich eenzaam voelen.

Indicatoren

Verplichte indicatoren Besluit Begroting en Verantwoording

Indicator	Realisatie 2017	Peiljaar	Streef 2018	2019	2020	2021	2022	Eenheid	Bron
Banen	1.036,5	2017	>	>	>	>	>	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	LISA
Jongeren met een delict voor de rechter	1,72	2015	<	<	<	<	<	% 12 t/m 21 jarigen	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Kinderen in uitkeringsgezin	9,38	2015	<	<	<	<	<	% kinderen tot 18 jaar	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Netto arbeidsparticipatie	64,3	2017	>	>	>	>	>	% vd werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	CBS
Werkloze jongeren	2,04	2015	<	<	<	<	<	% 16 t/m 22 jarigen	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Personen met een bijstandsuitkering	43,6	2017	<	<	<	<	<	Aantal per 1.000 inwoners 18 jr. eo	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	23,0	2017	>	>	>	>	>	Aantal per 1.000 inwoners van 15 – 64 jaar	CBS
Jongeren met jeugdhulp	9,9	2017	<	<	<	<	<	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS

Indicator	Realisatie 2017	Peiljaar	Streef 2018	2019	2020	2021	2022	Eenheid	Bron
Jongeren met jeugdbescherming	1,0	2017	<	<	<	<	<	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	0,6	2017	<	<	<	<	<	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	64	2017	<	<	<	<	<	Aantal per 1.000 inwoners	GMSD

Wat gaan we ervoor doen?

1. Het leiden van een zelfstandig leven

Inkomen en Participatie

- Wij vinden dat iedereen een steentje moet bijdragen aan de samenleving, ook de inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Met iedere bijstandsgerechtigde die (nog) niet naar betaald werk kan worden geleid wordt een participatieplan opgesteld. Hierin is opgenomen welke participatie-activiteiten iemand op basis van zijn of haar mogelijkheden gaat verrichten. Wij zien erop toe dat dit plan en de daaraan verbonden verplichtingen worden nageleefd.
- Iedereen die belemmeringen ervaart op het gebied van financiën, gezondheid en/of welzijn die het participeren in de weg staan, werkt aan een oplossing daarvan. Ook deze activiteiten en verplichtingen worden opgenomen in het participatieplan.
- Aan de hand van een participatiemonitor brengen we de mogelijkheden van alle inwoners met een uitkering in kaart; in 2019 maken we hiermee een start. We bekijken wat zij nu al doen, in welke mate, en wat er nodig is om de deelname aan activiteiten verder te ontwikkelen. De uitkomsten hiervan verwerken we in ons beleid.
- Om misbruik van gemeenschapsgeld tegen te gaan zetten wij in op naleving van de wet- en regelgeving door inwoners goed te informeren, goede dienstverlening te bieden, tijdig te signaleren, maar ook door te sanctioneren en terug te vorderen. Het huidige handhavingsbeleid wordt geëvalueerd en de resultaten verwerken wij in een nieuw controleplan
- De uitgaven van bijzondere bijstand stijgen, vooral in verband met de kosten voor beschermingsbewind. In veel gevallen is de gemeente niet betrokken bij de aanvraag voor onderbewindstelling en heeft daardoor geen grip op de kwaliteit en kosten. Om meer inzicht te krijgen in de groep onderbewindgestelden en het aanbod in de financiële dienstverlening pakken we hier de regie en zorgen we ervoor dat het beschermingsbewind wordt ingezet daar waar het nodig is en beter aansluit bij de mogelijkheden van de inwoner.
- Te veel verstrekte bijstand vorderen we terug. Door proactief, tijdig en klantgericht te incasseren reduceren we het aantal wanbetalers en voorkomen we dat inwoners verder in de problemen komen, zonder tot kwijtschelding van vorderingen of leningen te hoeven overgaan.

- We verbeteren de dienstverlening door onze regels en onze procedures te vereenvoudigen en deze te digitaliseren. Onze inwoners hebben daardoor sneller duidelijkheid over hun aanvraag of verzoek en hoeven minder vaak gegevens te verstrekken.

(Samen) werken aan Werk

- Ook in 2019 zetten wij onverminderd in op de doelstellingen, zoals die in de Kadernota (Samen) werken aan Werk 2016-2020 zijn vastgesteld. De overtuiging dat het vinden en behouden van werk de beste weg is naar een (economisch) zelfstandige toekomst, vormt hierbij het uitgangspunt. Werk zorgt voor een dagritme, gevoel van eigenwaarde, een betere gezondheid, sociale interactie, de mogelijkheid om te zorgen voor jezelf en je naasten en het voorkomt armoede. Daarom zet het Werkgeversservicepunt (WSP) vol in op dienstverlening om Rijswijkse inwoners met een bijstandsuitkering aan regulier betaald werk te helpen.
- Werkgevers spelen een cruciale rol in de dienstverlening van het WSP. Samenwerking met werkgevers leidt ertoe dat vacatures die ontstaan op de lokale en regionale arbeidsmarkt, door werkzoekenden uit Rijswijk ingevuld worden. Goede service aan werkgevers is dan ook essentieel om plaatsingen op werk te realiseren. Via het Lokaal Sociaal Akkoord (LSA) slaan de gemeente Rijswijk, de Belangen Bedrijven Rijswijk (BBR) en Rijswijkse werkgevers de handen ineen. Zij hebben hierbij één doel voor ogen: het aan het werk helpen van zoveel mogelijk Rijswijkers. In het LSA vertalen we dat naar concrete activiteiten die resulteren in meer werk voor Rijswijkers met een afstand tot de arbeidsmarkt. Rijswijkse werkgevers nemen meer bijstandsgerechtigden in dienst doordat we Rijswijkse werkgevers helpen met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) via het Platform Werkwaardig, Social Return On Investment (SROI) en toepassing van het concept MVO in de Praktijk. In het LSA hebben we ook ruim aandacht voor het acquisitiebeleid van de 'De Rode Loper'. Dit acquisitiebeleid houdt in dat accountmanagers van Economie, het WSP en Onderwijs nu ook daadwerkelijk samenwerken en werkgevers tegemoet treden met één gezicht en met één en dezelfde boodschap. Het gaat niet alleen meer om zaken als vergunningen en bestemmingsplannen, maar we verkennen samen met werkgevers of zij stages, leerwerkbanen of reguliere banen kunnen bieden aan Rijswijkers zonder baan.
- We vinden het belangrijk dat jongeren een goede start maken op de arbeidsmarkt. Een startkwalificatie is daarvoor essentieel. Enerzijds om werk te kunnen vinden en anderzijds om werk te behouden. Jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten, leiden we actief terug naar school. Hiervoor zetten we consulenten Voortijdig School Verlaters (VSV) in en als er een aanvraag voor een bijstandsuitkering is ook jongerenconsulenten van het WSP. Voor zowel de consulenten van het VSV als de consulenten van het WSP is een terugkeer, van jongeren zonder startkwalificatie, naar school het doel. Wanneer een jongere niet tot zijn recht kan komen in een theoretische opleiding of schoolse omgeving wordt ingezet op een praktijkgerichte route richting de arbeidsmarkt. Het WSP leidt deze jongeren actief toe naar een Beroeps Begeleidende Leerwegtraject (BBL traject) of andersoortige leerwerktrajecten. We geven samen met ROC Mondriaan en werkgevers vorm aan de leerwerktrajecten en de randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn. De Bogaard Crew is een leerwerktraject dat is opgezet voor ex-PRO/VSO jongeren om hen, via kleinere werkzaamheden en veel begeleiding, kennis te laten maken met de arbeidsmarkt. Het concept gaan we in 2019 inzetten voor een bredere doelgroep.
- De regie op inburgering komt per 2020 terug naar de gemeenten. Het huidige leenstelsel komt dan te vervallen. In plaats daarvan gaan gemeenten inburgeringslessen inkopen. We bepalen tijdig de impact van deze nieuwe taak, zodat we zo goed mogelijk kunnen starten. Hiervoor maken we een beleidsnotitie inburgering. Doel is dat inburgeraars snel en goed kunnen deelnemen aan de Rijswijkse samenleving.
- We gaan uit van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van Rijswijkers bij het vinden van werk en sluiten hierbij aan op de Participatiewet. Dit neemt niet weg dat we ons

realiseren dat er inwoners zijn die tijdelijk of langer minder zelfredzaam zijn. Ook zijn er Rijswijkers die een arbeidsbeperking hebben. We gaan echter uit van hetgeen zij wél kunnen en gaan daarover het gesprek aan met werkgevers om hen naar werk toe te leiden.

- Als er sprake is van belemmeringen die werken in de weg staan verlangen we van inwoners dat zij verantwoordelijkheid nemen om deze aan te pakken. Het kan bijvoorbeeld gaan om taalachterstanden, gezondheidsproblemen, zorgplichten jegens kinderen of onbeheersbare schulden. Dit is echter geen reden om langs de zijlijn te staan. Daarnaast is het een misvatting om te denken dat elke belemmering een traject gericht op werk in de weg staat. Wij zijn ervan overtuigd dat werken, in veel gevallen, juist de manier is om belemmeringen, zoals taalachterstanden, financiële- en gezondheidsproblemen, weg te nemen. Een belemmering zien we dan ook niet als contra-indicatie om aan het werk te gaan, maar juist als extra stimulans.
- Als uitvoerder van de Participatiewet informeren wij inwoners met een bijstandsuitkering zo goed mogelijk over de rechten en plichten die gelden. Binnen het wettelijk kader van rechten en plichten, sluiten we met onze dienstverlening zoveel mogelijk aan bij de ondersteuningsbehoefte. Een goede informatievoorziening en goede dienstverlening zijn, naast de mogelijkheid van het sanctioneren, belangrijke pijlers waarop onze hoogwaardige handhaving rust.

Ondersteuning vanuit de Wmo

- Per 2019 kopen we binnen de Wmo niet meer per product maar resultaatgericht in. Hierbij draait het niet om de inzet van de zorgaanbieder, maar om het resultaat voor de hulpvrager. Met de cliënten gaan we in gesprek over hun ondersteuningsbehoefte en met de zorgaanbieder wordt een zorgplan gemaakt hoe de zorg hierbij het beste aansluit. De dienstverlening wordt op die manier beter afgestemd op de behoefte van de inwoners.
- We bieden een laagdrempelige voorziening waardoor mensen met een tijdelijke beperking eenvoudig en snel tijdelijk ondersteuning kunnen krijgen voor hulp bij het huishouden.
- De uitvoering van het doelgroepenvervoer wordt gemonitord op efficiëntie en kosten.
- De adviesraad Sociaal Domein wordt actief betrokken bij (voorgenomen) besluitvorming om te leren van ervaringen vanuit cliënten.
- We stimuleren en ondersteunen projecten waarbij zorg- en welzijnsinstellingen en woningcorporaties samenwerken om mensen zo lang mogelijk in hun eigen woonomgeving te laten wonen.
- Om onrechtmatige bestedingen van geld binnen de Wmo en Jeugdwet door fouten en fraude te voorkomen en te bestrijden, gaan we actiever communiceren, controleren en sanctioneren.

Inloop GGZ

- Om de toegang tot de openbare geestelijke gezondheidszorg te verbeteren steunen we de komst van een inloop-GGZ, een laagdrempelige inloopvoorziening voor mensen met een psychiatrische achtergrond. Na de te treffen voorbereidingen nemen we hierover een besluit, om zo snel mogelijk te kunnen starten met de realisatie.

Beschermd Wonen

- We werken de Regionale Beleidsvisie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang 2018 – 2020 verder uit. De komende jaren vindt er een transitie plaats waarbij we de nadruk leggen op uitstroom, dagbesteding en kleinschalige huisvesting in de maatschappij (aanbevelingen commissie Dannenberg), om vanaf 2020/2021 cliënten binnen hun mogelijkheden meer te laten deelnemen aan het 'gewone leven'. Hierbij maken we gebruik van de kennis en expertise in de regiogemeenten.

Armoede- en schuldenbeleid

- We ontwikkelen het armoedebelid 2016-2020 door tot een integrale aanpak om inwoners te kunnen laten meedoen. We leiden toe naar werk en participatie en sluiten de schuldenaanpak hierop aan. Werk is de beste manier om uit de armoede te komen.
- We werken intensief samen met onze partners op de leefgebieden onderwijs, werk, vrijetijdsbesteding, zorg, gezondheid en huisvesting. Door een integrale benadering voorkomen we sociale uitsluiting die op deze gebieden door armoede kan ontstaan en bevorderen we participatie en zelfredzaamheid. We zoeken naar passende mogelijkheden waarbij rekening wordt gehouden met de zelfredzaamheid van de individuele inwoner.
- We onderzoeken de effecten van het huidige armoedebelid. De uitkomsten hiervan gebruiken we voor het nieuwe armoedebelid waarbij het de uitgangspunt blijft dat de ondersteunende voorzieningen effectief en complementair zijn en bijdragen aan een oplossing om duurzaam uit armoede te komen.
- We hebben aandacht voor kinderen in kwetsbare situaties. Kinderen die opgroeien in armoede krijgen de mogelijkheid om zich goed te kunnen ontwikkelen waardoor overerfbare armoede wordt tegengegaan. Hiervoor werken we nauw samen met maatschappelijke partners die kinderen als doelgroep hebben.
- We zetten extra in op preventie en vroegsignalering met betrekking tot schulden en betalingsachterstanden. Dit doen we door afspraken te maken met onze partners, zoals woningcorporaties en zorgverzekeraars.
- We richten het Financieel Servicepunt (FSP) in. Het FSP zorgt ervoor dat mensen met schulden eerder in beeld komen bij het bureau en dat de juiste instrumenten worden ingezet voor de klant. Het FSP wordt daarmee het centrale loket voor alle financiële vragen, is vanaf het begin van het proces betrokken, kent de schuldenproblematiek van de klant en kan gericht ondersteuning bieden. Het FSP en maatschappelijke partners werken nauw samen om een sluitende keten van financiële dienstverlening te bieden.

2. Opgroeien in een veilige omgeving

Preventie

- We bieden preventieve zorg, jeugdgezondheidszorg en pedagogische ondersteuning die optimaal aansluit bij de ondersteuningsbehoefte van ouders en kind. Door vroegtijdig oog te hebben voor risicofactoren zoals werkloosheid, schulden, armoede en geweld en te zorgen voor een samenhangende aanpak, kunnen we sneller inspelen op de behoefte van jeugd en ouders. Centraal staat de eigen kracht van het gezin en het eigen netwerk.

Lokale ontwikkelingen jeugdhulp

- Wij stimuleren en faciliteren meer en betere samenwerking met en tussen onze maatschappelijk partners in het Sociaal Domein. Zo kunnen we passende zorg bieden, licht waar het kan, zwaarder waar nodig. De verbinding met preventieve partners en de samenwerking wordt steeds verder vorm gegeven.
- We zetten in op de verbinding onderwijs/ zorg met een verbetercyclus onderwijs/ zorg in het kader van de verbinding (passend)onderwijs en jeugdhulp
- We organiseren zorg dichterbij en zetten in op praktijkondersteuners en de herinrichting van het voorliggend preventief veld. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid om andere professionals dan de wettelijke verwijzers, zoals schoolmaatschappelijk werk, de bevoegdheid te geven om rechtstreeks te verwijzen naar jeugdhulp.
- We implementeren een toekomstplan vanaf 16,5 jaar bij het jeugdteam en jeugdhulpaanbieders, met als doel een goede aansluiting van de hulpverlening waarbij de klant niet tussen wal en schip valt (18-/18+).
- We borgen lokale en regionale innovaties binnen onze organisatie en bij onze ketenpartners.

Inkoop Specialistische Jeugdhulp 2020-2024

- We sturen op resultaat en een goede balans tussen kwaliteit, innovatie en budget. Daarvoor gaan we vanaf 2020 we de specialistische jeugdhulp met de regio H10 resultaatgericht inkopen. Aanbieders worden aangesproken op resultaten in plaats van producten. Kwaliteit en dienstverlening zijn de prikkels. Het aanbestedingstraject wordt medio 2019 voltooid en de implementatie vindt in datzelfde jaar plaats. Per 1 januari 2020 willen we gaan werken met een vast tarief per profiel-intensiteit combinatie. Dit kan het inzicht in de gemaakte kosten verbeteren omdat vooraf helder is wat de kosten per jeugdige zijn. Daarnaast is het bedrag dat een jeugdhulpaanbieder bij de gemeente in rekening kan brengen nooit hoger dan het vooraf bepaalde tarief. Doel van de nieuwe methodiek is de kosten die gemoeid zijn met het inzetten van jeugdhulp meer voorspelbaar te maken.

Governance regionale samenwerking en andere transformatieopgaven

- In 2019 geven invulling aan de governance die het beste bij de regionale samenwerking past. Naast de inkoop 2020-2024 zijn er meer transformatieopgaven waarin we regionaal samenwerken, zoals vakmanschap professionals, meer kinderen zo thuis mogelijk opgroeien, transformatie Gecertificeerde Instelling (jeugdbescherming en jeugdreclassering) en Jeugdhulp in gezinsvormen.

3. Meedoen in een gezonde samenleving

Volksgezondheid

- Wij blijven inzetten op het bevorderen van een gezonde levensstijl voor alle Rijswijkse inwoners. Sinds 2016 is hierop ingezet via het lokale programma Happy Fit, waarbij is samengewerkt met meerdere partners, waaronder fysiotherapeuten, diëtisten, zorgaanbieders, sportverenigingen, GGD Haaglanden en JGZ. Daarnaast is actief meegedaan aan de landelijke campagnes IkPas (tegengaan schadelijk alcoholgebruik) en Stoptober (roken).
- De Nota Volksgezondheid wordt geactualiseerd waarbij meer dan voorheen de verbinding met sport wordt gemaakt. Samen met de door de sportraad opgestelde Nota Sport en Bewegen vormt dit het kader voor het sport- en volksgezondheid beleid.

Welzijn

- Op het gebied van Welzijn wordt de komende jaren gewerkt aan een nieuwe vorm van opdrachtgeverschap ten opzichte van de uitvoeringsorganisaties binnen het Sociaal Domein in Rijswijk. Dit geldt ook voor Welzijn Rijswijk. Voor de opdrachtverstrekking 2019 en verder geldt dat er outcome-gericht gewerkt gaat worden waarbij de door Welzijn Rijswijk te leveren prestaties moeten bijdragen aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente Rijswijk.

Mantelzorgers

- Met gerichte ondersteuning voorkomen we overbelasting bij mantelzorgers. Omdat zij pas ondersteund kunnen worden als ze in beeld zijn zetten we in op het in beeld krijgen en houden van mantelzorgers. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de mantelzorgwaardering en de parkeervergunning voor mantelzorgers.
- We zorgen voor goede respijtzorgvoorzieningen in de omgeving.
- We streven naar het behalen van de erkenning 'Wij werken mantelzorgvriendelijk'.

Vrijwilligers

- Met vrijwilligers gaan we in gesprek over de ondersteuning en waardering die zij nodig hebben bij en voor al het goede werk dat zij doen. Daarnaast blijven we onze aandacht richten op het bereiken van potentiële vrijwilligers.

Huiselijk geweld en kindermishandeling

- We zetten in op een goede samenwerking in de keten van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling en een brede aanpak om het probleem van huiselijk geweld via verschillende invalshoeken aan te pakken. Door middel van preventie en vroegsignalering wordt geweld zo veel mogelijk voorkomen. Als er toch sprake is van geweld wordt dit snel en adequaat gestopt en gezocht naar een duurzame oplossing. Rijswijkers op een wachtlijst blijven in beeld en daar wordt contact mee gehouden.

Eenzaamheid

- We gaan in gesprek met betrokkenen, vrijwilligers, betrokken inwoners en organisaties om de lokale aanpak van eenzaamheid zo goed mogelijk vorm te geven.
- We organiseren diverse activiteiten en steunen initiatieven die zijn gericht om eenzaamheid terug te dringen, zoals Resto van Harte, Happy Fit, Welzijn op Recept en buurtverenigingen.

Duurzaamheid

Het hele Programma Sociaal Domein gaat over de people kant van duurzaamheid. Te denken valt aan het tegengaan van eenzaamheid, armoede en werkloosheid; het inzetten van mensen met een arbeidshandicap en het stimuleren van bewegen. Deze onderwerpen zijn al volledig geïntegreerd in de dagelijkse werkzaamheden. Aan de planet kant werken wij aan de volgende activiteiten:

1. **Duurzaam inkopen Wmo-hulpmiddelen en (leerlingen)vervoer**
Bij de aanbesteding van hulpmiddelen en vervoer moeten inschrijvers voldoen aan duurzaamheidseisen, waaronder afschrijvingstermijnen en emissienormen voor het wagenpark.
2. **Digitalisering veelgebruikte formulieren**
Door digitalisering van de meest gebruikte formulieren dragen wij bij aan een papierarme gemeente.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Sociaal Domein		2017	2018	2019	2020	2021	2022
1400 Dierenwelzijn	Lasten	84	124	123	91	91	91
	Baten	0					
Saldo		-84	-124	-123	-91	-91	-91
6100 Inkomen	Lasten	22.313	21.642	21.344	21.344	21.344	21.344
	Baten	18.706	20.285	20.285	20.285	20.285	20.285
Saldo		-3.607	-1.357	-1.058	-1.058	-1.058	-1.058
66204 Participatie en integratie overig	Lasten	240	118				
	Baten	119					
Saldo		-121	-118				

Programma Sociaal Domein

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Sociaal Domein		2017	2018	2019	2020	2021	2022
6110 Arbeidsmarkt overig	Lasten	2.805	2.743	3.142	2.911	2.882	2.844
	Baten	31					
Saldo		-2.773	-2.743	-3.142	-2.911	-2.882	-2.844
6140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	Lasten	3.722	3.620	3.775	3.779	3.694	3.694
	Baten	263	221	221	221	221	221
Saldo		-3.459	-3.399	-3.554	-3.558	-3.473	-3.473
6230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet	Lasten	2.854	1.888	1.690	1.787	1.844	1.928
	Baten	302					
Saldo		-2.552	-1.888	-1.690	-1.787	-1.844	-1.928
6610 Maatwerkvoorzieningen materieel Wmo	Lasten	2.136	2.176	2.088	2.088	2.088	2.088
	Baten	34	2	2	2	2	2
Saldo		-2.102	-2.174	-2.086	-2.086	-2.086	-2.086
6620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	Lasten	8.043	9.135	10.286	10.365	10.480	10.579
	Baten	905	948	751	751	751	751
Saldo		-7.138	-8.187	-9.536	-9.615	-9.729	-9.829
6700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	Lasten	7.787	7.495	7.467	7.404	7.355	7.352
	Baten	1.327	1.430	1.200	1.200	1.200	1.200
Saldo		-6.460	-6.066	-6.266	-6.203	-6.154	-6.151
6710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	Lasten	1.371	1.305	1.143	1.186	1.186	1.186
	Baten	0					
Saldo		-1.371	-1.305	-1.143	-1.186	-1.186	-1.186
6820 Individuele voorzieningen natura jeugd	Lasten	8.820	9.728	9.596	9.790	9.911	10.021
	Baten	305					
Saldo		-8.515	-9.728	-9.596	-9.790	-9.911	-10.021
6830 Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	Lasten	1.342	1.306	1.280	1.280	1.280	1.280
	Baten	0					
Saldo		-1.342	-1.306	-1.280	-1.280	-1.280	-1.280
7100 Volksgezondheid	Lasten	624	651	664	674	701	691
	Baten	0	1	1	1	1	1
Saldo		-624	-650	-663	-672	-699	-690
7240 Lijkbezorging	Lasten	28	24	25	25	25	25
	Baten	136	134	133	133	133	133
Saldo		108	111	108	108	108	108
Totaal Lasten		62.168	61.955	62.622	62.722	62.878	63.122
Totaal Baten		22.128	23.022	22.593	22.593	22.593	22.593
Saldo Sociaal Domein		-40.039	-38.933	-40.028	-40.129	-40.285	-40.528

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

Rijswijk richt zich zoals afgesproken in de Stadsvisie op de ontwikkeling tot een modern stedelijk gebied met een groen karakter. Die ontwikkeling is vooral merkbaar bij transformaties rondom In de Bogaard, de Plaspoelpolder en het Stationsgebied. De aanleiding is dat er tot 2040 behoefte is aan 8.000 tot 10.000 extra woningen in Rijswijk. In de Stadsvisie is ook afgesproken de bevolkingsgroei te faciliteren met behoud van parken en de groene identiteit van Rijswijk. Het is daarom nodig om slimmer om te gaan met de beschikbare ruimte. De bebouwingsdichtheden in de Stadsas moeten worden vergroot en tegelijkertijd moet worden geïnvesteerd in een prettige, groene, veilige en leefbare woon-/werk omgeving.

Het ontwikkelen van de Stadsas tot modern stedelijk gebied gaat dus niet alleen om het toevoegen van woningen. Het biedt tevens de mogelijkheid om diverse maatschappelijke uitdagingen aan te pakken. Zo ontstaat de kans om een gebied te ontwikkelen met een meer gevarieerde bevolkingsopbouw qua leeftijd, achtergrond en inkomensniveau. Dit leidt tot meer sociale cohesie, betrokkenheid en levendigheid in een buurt. Het creëert ook de mogelijkheid om ouderen langer zelfstandig te laten wonen door het realiseren van woningen en voorzieningen voor specifiek deze doelgroep. Er ontstaat een kans om de hittestress en klimaatbestendigheid in het gebied aan te pakken en om vastgoed duurzamer te maken door middel van renovatie of vervanging. Het bevordert bovendien het vestigingsklimaat voor bedrijven en biedt kansen om de bereikbaarheid te verbeteren.

De verstedelijkingsopgave geldt niet alleen voor de gemeente Rijswijk. Zowel vanuit het rijk, de provincie als de omliggende gemeenten wordt nu hard samengewerkt aan het verder verstedelijken van de regio. Zowel op regionaal als lokaal niveau is het van belang om te bepalen in welke mate we willen verstedelijken. Het is bepalend voor de afspraken die we maken met de regio, provincie en het rijk, maar het is ook lokaal van belang om een doel te hebben waar we gezamenlijk naar streven. Alleen hierdoor kan de verstedelijkingsopgave integraal worden aangepakt. Nu is dan ook hét moment voor de gemeente Rijswijk om haar ambitieniveau te bepalen m.b.t. de verstedelijkingsopgave.

We gaan voortvarend aan de slag met het verbeteren van de openbare ruimte. De komende jaren gaan we verschillende straten opnieuw inrichten. We beginnen met de straten waar meerdere zaken tegelijk spelen: verouderde riolering, kapotte bekabeling, verouderd asfalt, te groot geworden bomen en ongelijke stoepen. Dat gaan we in één keer vervangen. In de planning staan de Tulpstraat, de Julianastraat, Rembrandtkade, Van Ostadelaan, Van Dijklaan, Steenlaan, Karel Doormanlaan en de Van Hardenbroeklaan. Daarvoor hebben we zeker de hele collegeperiode nodig en misschien langer. Daarnaast pakken we de grootste ergernissen aan. We verminderen het zwerfafval door publieksgerichte acties en handhaving. Daarnaast gaan we oude kabels vervangen om het aantal storingen aan de verlichting te verminderen. Tegelijkertijd investeren we in de kwaliteit van groen. We willen meer natuur en ecologisch groen in Rijswijk, niet alleen in het buitengebied, maar ook in de stad. Op meerdere plekken in de stad willen we dit terug laten komen. Bovendien, daar waar soms groen verdwijnt vanwege een onvermijdelijke herinrichting, gaan we dit ruim compenseren in andere gebieden. Er komt een integraal beheerplan waarin uitgangspunten voor het beheer van de stad zijn vastgesteld. Hierin worden belangrijke doelstellingen op het gebied van klimaatadaptatie en ecologie in het dagelijks beheer worden verweven.

In samenwerking met inwoners, instellingen, bedrijven en andere overheden (omliggende gemeenten, de provincie en waterschappen) willen wij in Rijswijk de leefomgeving verduurzamen. Middels het verbeteren van groen en biodiversiteit, het besparen van energie, verbeteren van de milieukwaliteit, klimaatadaptatie en circulaire economie. Met het Huis van de Stad willen we onder meer de identiteit van Rijswijk versterken.

Doelstellingen

1. Afvalstromen verminderen: wij willen komen tot 75% hergebruik van afval en 100 kg restafval. Het verminderen van de afvalstromen ten gunste van grondstoffenstromen draagt bij aan de circulaire economie (zie voor dit begrip de paragraaf Duurzaamheid).
2. Wonen: de belangrijkste doelstellingen zijn:
 - De kwalitatieve en kwantitatieve groei van de woningvoorraad.
 - Voldoende aanbod voor alle doelgroepen.
 - Duurzame woningen in een duurzame leefomgeving.
 - Wonen met zorg, aandacht voor kwetsbare doelgroepen.
 - Aantrekkelijke woonmilieus voor een gevarieerde bevolkingssamenstelling.
3. Verstedelijkingsopgave
 - Bijdragen aan het opvangen van lokale en regionale groei van behoefte aan woningen en arbeidsplaatsen.
 - In samenwerking met de regio een goede ontsluiting van de regio creëren, mede door middel van de aanleg van een metropolitaan OV netwerk.
 - De nieuwbouw voornamelijk concentreren binnen de Stadsas en daarmee bouwen in de nabijheid van het station.
 - De verstedelijkingsopgave integraal laten aansluiten bij de maatschappelijke doelen voor verduurzaming van het energienetwerk, klimaatadaptatie, innovatie van de economie en behoud van landschappelijke kwaliteiten.
 - De agglomeratiekracht in de zuidelijke Randstad vergroten door het versterken van de samenhang tussen regionale economische clusters, een goede koppeling van woning- en arbeidsmarkt en verbetering van de leefomgeving. b. Ruimtelijke ordening / Omgevingswet: richting geven aan kwalitatieve ontwikkeling van de stad, d.w.z. een ontwikkeling waarbij leefbaarheid, duurzaamheid en sociale cohesie geborgd zijn. We werken nu reeds in de geest van de nieuwe Omgevingswet, dat wil zeggen met:
 - een flexibele aanpak met meer maatwerk en meer ruimte voor marktinitiatieven
 - een integrale benadering van de fysieke leefomgeving
 - een snellere en meer transparante besluitvorming
 - meer aandacht voor participatie

Gebiedstransformatie van In de Bogaard en Omgeving tot een compacter, multifunctioneel, levendig stadscentrum in een aangename, groene omgeving. Dit realiseren we bijvoorbeeld door transformatie van kantoren en winkels naar wonen, toevoeging van functies en horeca, en ook door de structuur en kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren en te vergroenen. De herontwikkeling van In de Bogaard heeft de hoogste prioriteit voor een toekomstbestendige, vitale, groene en duurzame stad.

Het Havengebied te herontwikkelen tot een gemengd werk- en woongebied, door structurele leegstaande (kantoor)panden te transformeren met een bijpassend openbaar gebied van voldoende kwaliteit.

Eerder is de Visie Landgoederenzone (LGZ) vastgesteld (2002) welke als bouwsteen is gebruikt voor het Groenbeleidsplan (2010). Op basis van de Visie LGZ is het bestemmingsplan LGZ vastgesteld (2009), waarin toename van het bouwvolume in de LGZ niet mogelijk wordt gemaakt. De huidige inrichting en beheer van de totale LGZ voldoen niet aan de doelstellingen geformuleerd in de Visie LGZ, de Stadsvisie, duurzame ambities, cultuurhistorie, het Groenbeleidsplan en regiobeleid (Provincie, Nationaal Park Hollandse Duinen, Landschapstafel). De grote potentie van de landgoederenzone kan in de huidige situatie nauwelijks benut worden als kwalitatieve, recreatieve en ecologisch waardevolle contramal van de verstedelijking en als onderdeel van de regionale groenstructuur. Daarom wordt de Visie Landgoederenzone

geactualiseerd. Het opstellen van scenario's en een realistisch uitvoeringsprogramma met financieel dekkingsonderzoek maken onderdeel uit van dit proces. Op basis van deze visie wordt een meerjarenperspectief vertaald in het investeringsprogramma en het beheersplannen.

4. Het Huis van de Stad is het kloppend hart van Rijswijk: een icoon. Het is een herkenningspunt voor een stad. Een plek die symbool staat voor de stad, haar kracht en haar historie. Een icoon zorgt ook voor nieuw elan, nieuwe energie en kracht en is toekomstgericht. Het Huis van de Stad is een plek waar door samenwerking veel meer inwoners bereikt worden, dan wanneer de organisaties en de gemeente solistisch zouden opereren.
Een plek voor jong en oud, waar eenieder zich thuis genoeg voelt om hulp of advies te vragen. Waar je kennis kunt opdoen, zaken kunt regelen, je kunt ontspannen of je juist inspant om iets te leren. Een plek die bruist, energie geeft doordat er voor iedereen wel iets te vinden is. Waar de inwoners zich gehoord en gezien voelen. Maar waar je ook verrast wordt.
Een plek die de verbinding legt tussen publiek en politiek, waar interactie is. Die ertoe aanzet dat de gebruikers elkaars kennis en die van ondernemers en inwoners benutten om zo de kracht van de stad nog verder te versterken. Waar betrokkenheid leidt tot co-creatie, ook buiten de muren van het Huis. En we kunnen innoveren door de krachten te bundelen. Want vernieuwing begint bij ontmoeten. Het Huis weerspiegelt Rijswijk; de geschiedenis, de toekomst maar ook haar identiteit. Waar we met open blik toekomstgericht handelen. In een uniek Huis zoals er daar maar een van is, die de ziel van Rijswijk verbeeldt. Omgeven door het groen van de stad, vlakbij de plek waar ooit de Vrede van Rijswijk ondertekend werd, wordt het Huis een gezichtsbepalend element van de stad, het symbool van Rijswijk waar iedereen de ontwikkeling van onze stad in herkent.
5. Leefbaarheid: bewoners en werkenden (waaronder ondernemers) ervaren hun leefomgeving als gezond, veilig en schoon en voelen zich medeverantwoordelijk voor hun omgeving.
6. Rijswijk als groene en duurzame woon- en werkstad. Om de leefomgeving te vergroenen en verduurzamen zetten wij in op het verbeteren van groen en biodiversiteit, energiebesparing, verbeteren van de milieukwaliteit, klimaatadaptatie en circulaire economie (heeft relatie met paragrafen Duurzaamheid en Onderhoud kapitaalgoederen).

Indicatoren

Indicator Nummers verwijzen naar doelstellingen	Realisatie 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
1a. Scheidingspercentage huishoudelijk afval	29%	44%	45%	46%	48%	50%
1b. Omvang huishoudelijk restafval kg/inwoner p/jaar	235	200	192	185	180	175

Indicator Nummers verwijzen naar doelstellingen	Realisatie 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
2a. Oplevering nieuwe woningen, tussen haakjes opgeleverde woningen per duizend woningen*	286 (11,1)	676 (24,4)	393 (14,8)	682 (24,8)	959 (32,8)	900 (34,9)
2b. Toename goed toegankelijke woningen	26	284	192	339	783	541
2c. Hernieuwbare elektriciteit (%)	Pm	Pm	4%	5%	6%	7%
2d. Gemiddelde WOZ waarde (duizend euro) VERPLICHT	192	195	Niet te bepalen	Niet te bepalen	Niet te bepalen	
3a. Gebieds(deel)visies en bestemmingsplannen			2 / 12	2 / 10	0 / 10	0 / 10
Demografische druk**	72,3%	73,5%	niet te bepalen	niet te bepalen	niet te bepalen	niet te bepalen

*Oplevering per duizend bestaande woningen maakt vergelijking met andere gemeenten mogelijk. Als voorbeeld het jaar 2017: op elke duizend bestaande woningen zijn er 11,1 nieuw opgeleverd.

**Som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en van 65 jaar en ouder in verhouding tot het aantal personen tussen 20 en 65 jaar.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Doelstelling 1

De kosten voor verwerking van restafval nemen toe. Rijswijk wil de kosten beperken. Minder restafval is niet alleen een besparing. Gescheiden grondstoffen leveren geld op en het hergebruik van afval levert een belangrijke bijdrage aan de circulaire economie.

De verbetering in de scheiding van afval is afhankelijk van de uitvoering van het operationeel plan en de bereidheid van onze inwoners om te gaan scheiden. De inzamelmiddelen worden op orde gebracht voordat een verbeterd scheidingsresultaat wordt behaald. Vanaf februari 2016 worden drankenkartons en metalen verpakkingen naast het plastic ingezameld (PMD). Hierdoor neemt de hoeveelheid restafval af en het hergebruik van materialen toe. Via het stapsgewijs invoeren van Het Nieuwe inzamelen werken we toe naar de landelijke afvalscheidingsnorm.

- Het operationele plan voor het Nieuwe inzamelen wordt per wijk uitgewerkt. Gemiddeld gaan we 1 a 2 wijken per jaar invoeren. De invoering en communicatie doen we samen met Avalex.

- De educatie over afval op de scholen wordt voortgezet met acties in de week van Nederland Schoon en een Afvalrace voor de basisscholen.
- We willen het zwerfafval in de stad verminderen. Dit kan alleen samen met de stad. Daarom zetten we diverse publiekgericht acties uit en willen we meer gerichte handhaving inzetten.

Doelstelling 2

In december 2018 worden de nieuwe lokale prestatieafspraken met de corporaties ondertekend. Die afspraken vormen samen met de #Woonvisie (2015) en de #Stadsvisie (2016) de basis voor de activiteiten voor 2019 en verder. De komende periode blijven wij werken aan het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. De belangrijkste doorlopende acties zijn:

- a. Realiseren van nieuwbouwlocaties RijswijkBuiten en Eikelenburgh.
- b. Herstructurering wijk Te Werve.
- c. Transformeren van leegstaande bedrijven en kantoorpanden naar woningen.
- d. Rond de stadsas die In de Bogaard, het Stationskwartier en de randen van de Plaspoelpolder met elkaar verbinden, vindt de verdere verstedelijking plaats, deels door de bij c genoemde transformatie. In 2019 wordt nader bepaald op welk groeiscenario zal worden ingezet.
- e. Uitvoeren van de lokale prestatieafspraken met de woningcorporaties.
- f. Verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Het verder uitwerken en uitvoeren van de Warmtevisie is hierbij een belangrijke bouwsteen.
- g. Werken aan meer goed toegankelijke woningen en streven om nieuwe woonzorgconcepten te ontwikkelen.

Doelstelling 3

Verstedelijkingsopgave

Bepalen ambitieniveau over de mate van verstedelijking

De herontwikkeling van De Stadsas is enerzijds al in gang gezet met het opstellen van de toekomstvisies Plaspoelpolder en In de Bogaard en Omgeving en de planvorming voor het Havenkwartier. Anderzijds ontbreekt op dit moment nog een concrete overkoepelende visie over de ontwikkeling van de Stadsas op langere termijn, waarin verder richting gegeven wordt aan de verstedelijkingsopgave van Rijswijk. Door een ambitieniveau te bepalen m.b.t. de verstedelijkingsopgave ontstaat er een doel waar we gezamenlijk naar streven. Hierdoor kan de ontwikkeling van de Stadsas integraal worden opgepakt. Ook is het bepalend om te kunnen achterhalen welke investeringen gedaan moeten worden. Tenslotte is het ambitieniveau bepalend voor de afspraken die we maken met andere overheden en private partijen. Op basis van een duidelijk ambitieniveau kunnen heldere afspraken gemaakt worden over alles wat nodig is om de verstedelijkingsopgave vorm te geven.

Bepalen rol van de gemeente en participatie

Naast het bepalen van het ambitieniveau voor de mate van verstedelijking is het ook belangrijk om te bepalen welke rol de gemeente gaat spelen bij het realiseren ervan. In welke mate gaat de gemeente sturen op de (maatschappelijke) doelen en hoeveel vrijheid wil de gemeente de markt geven bij de ontwikkeling van de Stadsas? Welke bijdrage kunnen inwoners, ondernemers en instellingen leveren?

Samenwerken met private partijen en andere overheden

De gemeente Rijswijk werkt op dit moment al samen met andere overheden binnen de ee verstedelijkingsalliantie (8 gemeenten, de provincie en de MRDH). Binnen de alliantie wordt gewerkt aan het wegnemen van belemmeringen die de verschillende gemeentes tegenkomen bij het realiseren van de complexe binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen. Het blijven participeren in deze alliantie zorgt ervoor dat we in gezamenlijkheid deze belemmeringen

kunnen wegnemen en er betere afstemming ontstaat tussen de verschillende overheden over de verstedelijkingsopgave. Het zorgt er ook voor dat we eerder afspraken kunnen maken met het rijk en problemen kunnen oplossen die we als gemeente niet alleen kunnen oplossen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het opzetten van een metropolaan OV netwerk en de financiering daarvan of de aanleg van een warmtenet.

Vanuit de verstedelijkingsalliantie wordt ook de relatie gezocht met private partijen bij het komen tot oplossingen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan ontwikkelaars, de NS, ProRail, ondernemers op het gebied van duurzaamheid etc. Ook op lokaal niveau kunnen we meer samenwerking zoeken met private partijen.

Plan van aanpak

De bovengenoemde acties moeten worden vertaald in een plan van aanpak met daarin concrete acties en een tijdspad. Dit plan van aanpak laat zien wat we gaan doen, waarom we dat gaan doen en wanneer we het gaan doen. Ook zal het plan van aanpak meer inzicht geven in welke product(en) de gemeente op zal leveren. Op basis van dit plan van aanpak kunnen de benodigde kosten voor het planproces geraamd worden.

Omgevingswet

De overheid wordt meer en meer regisseur in de ruimtelijke ordening. We richten onze aandacht daarbij meer op particuliere en commerciële initiatieven ter versterking van de kwaliteit van specifieke gebieden (functionaliteit, levendigheid). Hiervoor is richting nodig en duidelijkheid van de bedoelingen van de overheid.

In 2017 zijn we gestart met de implementatie van de Omgevingswet, die in 2021 van kracht wordt. De wijze van implementatie van de omgevingswet is via de startnotitie "Invoeren omgevingswet" in 2017 ter informatie aan de raad voorgelegd. In 2018 stelden we een uitvoeringsplan op en begonnen aan het implementatietraject. De beoogde invoeringsdatum is 1 januari 2021.

De nieuwe Omgevingswet bundelt de wetgeving en regels op het gebied van de fysieke leefomgeving: ruimte, infrastructuur, milieu, natuur, geur, geluid en water in relatie tot veiligheid en gezondheid. De vier verbeterdoelen zijn

- een flexibele aanpak met meer lokale afwegingsruimte (inclusief het faciliteren van initiatieven vanuit de markt en van participatietrajecten),
- een integrale benadering van de fysieke leefomgeving,
- meer gebruiksgemak van het omgevingsrecht en
- een snellere, betere besluitvorming.

In de geest van de Omgevingswet, die in 2021 van kracht wordt, werken we nu al op basis van deze verbeterdoelen. Om de 4 verbeterdoelen te kunnen bereiken komt meer nadruk te liggen op afstemming in de voorfase van 'ontwikkeltrajecten'. Dat vraagt niet alleen om uitstekende dienstverlening naar buiten. De vele en diverse vraagstukken die op Ruimtelijke Ordening en vergunningen afkomen prioriteren we en voorzien we kundig en tijdig van een (voorlopige) reactie. Daartoe werken we aan onze interne processen en zien we ook scherper toe op verwachtingenmanagement.

Een belangrijke voorwaarde om de wet te kunnen uitvoeren is het tijdig beschikbaar zijn van een goed functionerend digitaal stelsel omgevingsrecht (DSO) waarmee gebruikers toegang hebben tot alle relevante informatie. Een goede uitvoering van het DSO is een verantwoordelijkheid vanuit het rijk.

Voor de komende jaren is extra inzet nodig om de implementatie van de Omgevingswet in goede banen te leiden. Ook zijn investeringen in kennis nodig. Het updaten van GIS en nieuwe informatiesystemen is noodzakelijk om trajecten soepel te laten verlopen. Daarnaast moet er ruimte zijn om medewerkers op te leiden in het werken op een andere wijze, het gebruik van

nieuwe systemen en het realiseren van scholingsactiviteiten. Een belangrijk element in de nieuwe omgevingswet is dat participatie een standaard onderdeel wordt van ruimtelijke ontwikkelingsprojecten. Om dit te realiseren en in goede banen te leiden is extra inzet en middelen nodig. Het proces van actualisatie van bestemmingsplannen wordt op termijn ingevlochten in het traject implementatie van de Omgevingswet.

De beste manier om te leren werken met de nieuwe Omgevingswet is door te oefenen. Dat doen we in 2019 op verschillende manieren. Zo onderzoeken we of een pilot in het kader van de Crisis en Herstelwet kan bijdragen aan de realisatie van gebiedsontwikkelingen (het Havengebied zou zich hiervoor bijvoorbeeld kunnen lenen). Maar ook willen we oefenen met kleinschalige ontwikkelingen. En kijken we terug op trajecten die we (recent) achter de rug hebben om te toetsen in welke mate onze huidige werkwijze al aansluit bij het gedachtegoed van de Omgevingswet.

In budgettaire zin vraagt de invoering van de gemeente een extra financiële impuls. Daar is tot en met 2019 rekening mee gehouden in de begroting. Dit traject loopt echter tot 2021, het moment waarop de Omgevingswet formeel in werking treedt. Ook in 2020 zullen ten behoeve van de implementatie nog de nodige activiteiten plaatsvinden. Om die reden is als onderdeel van het opstellen van deze (meerjaren)begroting voor het jaar 2020 een extra bedrag van €250.000 opgenomen.

In de Bogaard en Havengebied

Voor prioritaire gebieden uit de Stadsvisie zijn gebiedsvisies gemaakt zoals In de Bogaard en de Plaspoelpolder. Deze worden uitgewerkt in ontwikkeldkaders die concreet aangeven waar de gemeente, private marktpartijen en andere partners in kunnen investeren. Zo gaan we ook aan de slag met een gebiedsvisie voor de Landgoederenzone. Voortbordurend op deze visies houden we ook de bestemmingsplannen voor deze gebieden tegen het licht en bezien we of we het nieuwe instrumentarium van de Omgevingswet (zoals het bestemmingsplan verbrede reikwijdte) ons kansen biedt voor meer flexibiliteit, met behoud/borging van kernkwaliteiten. Met deze kaders is het faciliteren en sturen van initiatieven eenvoudiger.

Doelstelling 4

Op basis van het door de gemeenteraad op 12 december 2017 genomen besluit is voor de 1e fase van de realisatie van het Huis van de Stad een investeringsbudget van € 18,71 mln. verwerkt in de (meerjaren)begroting. Medio juli 2018 is de omgevingsvergunning voor fase 1 aangevraagd. Aan het einde van 2018 wordt het technisch ontwerp met bijbehorend bestek & tekeningen voorgelegd aan de gemeenteraad ter besluitvorming in het 1e kwartaal van 2019. Bij deze stukken is tevens een herijkte business case gevoegd alsmede het ontwerp voor een huur-/gebruikersovereenkomst met de samenwerkingspartners in het Huis van de Stad. Bij akkoord van de gemeenteraad zal de aanbesteding plaatsvinden. Het aanbestedingsresultaat wordt vervolgens voorgelegd aan de gemeenteraad. Indien het aanbestedingsresultaat valt binnen de vooraf gestelde financiële kaders, kunnen de werkzaamheden worden gegund en kan eind 2019 met de uitvoering gestart worden.

In de 1e fase worden de bibliotheek, Trias en een aantal activiteiten van Stichting Welzijn Rijswijk gehuisvest in het Huis van de Stad. Tevens zal de trouwzaal gebruik gereed zijn. Met de voorbereiding van fase 2 - het inhuizen van de gemeentelijke organisatie inclusief multifunctionele raad-/theaterzaal - kan na het gunningsbesluit voor de 1e fase begonnen worden.

Doelstelling 5

Herstructurering en beheer buitenruimte

We gaan voortvarend aan de slag met het verbeteren van de openbare ruimte. De komende jaren we gaan verschillende straten opnieuw inrichten. Na afronding van de Generaal Spoorlaan en Frans Halskade staat fase 1 van de Karel Doormanlaan op de planning voor 2019. Fase 2 van de Karel Doormanlaan zal medio 2022 van start gaan. Daarnaast gaan we

investeren in een aantal nieuwe straten. Dit betreft onder andere de Steenlaan, Rembrandtkade, Van Dijklaan, Van Ostadelaan en de Tulpstraat.

Loket Stadskracht en bewonersparticipatietrajecten

Sinds de lancering van het loket Stadskracht begin oktober 2017 worden initiatieven begeleid via Loket Stadskracht.

Inwoners, organisaties, verenigingen, vrijwilligers, mantelzorgers, ondernemers, bedrijven, initiatiefnemers en allerlei andere partijen zorgen al dan niet samen met de gemeente voor de ontwikkeling van de stad. Stadskracht faciliteert deze samenwerking, want de stad maken we samen.

Eerder zijn bijvoorbeeld de idee-cheque en de groenvoucher, eenmalige budgetten voor inwoners(groepen), al beschikbaar gesteld om bewoners te stimuleren sociale of groen initiatieven in de stad te starten. We sturen hierbij aan op zelfbeheer en zelforganisatie. Waar nodig faciliteren en begeleiden we de inwoners bij hun initiatieven.

Naast een beweging is Stadskracht ook een loket. In 2016 zijn wij gestart met een Groenloket, dat in 2017 verder is gegroeid. Op diverse thema's ontstonden bewonersinitiatieven in de stad die de gemeente verder helpen haar doelen te realiseren. Het loket Stadskracht stroomlijnt deze initiatieven voor de bewoners en binnen de gemeente en het is een plek voor informatie over het werken aan initiatieven, inspiratie en (onderling) contact. De komende periode is het doel van Loket Stadskracht om één loket aan te bieden van waaruit we alle initiatieven coördineren en faciliteren.

In de wijken werken we vanuit de gemeente zoveel samen met de bewonersorganisaties en de netwerkpartners. Met de wooncorporaties, politie en Welzijn Rijswijk zetten we in bepaalde gebieden of op bepaalde onderwerpen gezamenlijk in op een integrale wijkaanpak.

Stadspark Wilhelminapark

Het college heeft het Landschapsplan Wilhelminapark vastgesteld. Hierin wordt het kader geschetst voor de acties en investeringen in het park in de periode tot 2024. Intensivering van ecologie en natuurbeheer; het opschalen van de natuurtuin en natuureducatie; het faciliteren van een horecavestiging; het intensiveren van sport, spel en bewegen, met onder meer een nieuw aan te leggen speelveld in de zuidrand van het park; het plaatsen van beelden in het park en onderzoeken van de mogelijkheden voor een landmark; het faciliteren van evenementen; het verbeteren van de bereikbaarheid en de padenstructuur staan op de agenda.

Hiermee wordt uitwerking gegeven aan de ambitie om samen met inwoners, ondernemers en organisaties van het Wilhelminapark een echt stadspark te maken. Een plek voor hoogwaardige natuurbeleving, recreatie, goede verbindingen en horeca als rustpunt. Een park waar Rijswijkers graag verblijven. Het plan is ontwikkeld vanuit de bredere regionale rol van dit park als onderdeel van de ecologische, recreatieve Zwethzone.

Duurzaamheid

Doelstelling 6: groene en duurzame stad

De ontwikkeling van de Stadsas tot een modern stedelijk gebied geeft de uitdaging om de bevolkingsgroei te faciliteren met behoud van parken en de groene identiteit van Rijswijk. Er ontstaat een kans om de hittestress en klimaatbestendigheid in het gebied aan te pakken en om vastgoed duurzamer te maken door middel van renovatie of vervanging. In samenwerking met inwoners, instellingen, bedrijven en andere overheden willen wij in Rijswijk de leefomgeving verduurzamen.

Vergroenen en verduurzamen leefomgeving

Rijswijk is een groene stad. De komende jaren investeren we in het openbaar groen om dit beeld te behouden en waar mogelijk te versterken. Daarom gaan wij de groenkwaliteit van de buitenruimte bij ruimtelijke ontwikkelingen via een programma van eisen en uitgangspunten verbeteren.

Door bij kwaliteitsverbetering van het openbaar groen rekening te houden met de meerwaarde van groen voor vogels, insecten en andere dieren leveren we een bijdrage aan verbetering van de stadsnatuur. Bij ontwikkelingen stimuleren we natuurinclusief bouwen en zorgen we voor klimaatbestendigheid. Ook bij gemeentelijke projecten kijken we waar we tegels en asfalt kunnen vervangen door kwalitatief groen dat een bijdrage levert aan de biodiversiteit en klimaatbestendigheid (Operatie Steenbreek). Waar mogelijk vervangen we de harde oevers door natuurlijke oevers. Dit levert een bijdrage aan de waterkwaliteit en de biodiversiteit (zie ook paragraaf Duurzaamheid).

Verbeteren groenkwaliteit

Met het beleidskader 'Juiste boom op de juiste plek' (2017) is het handhaven en verbeteren van de groenkwaliteit in Rijswijkse woonstraten geborgd. De gevolgen van dit beleidskader voor de herinrichting van de 12 straten zijn verwerkt in de begroting. Groen in Balans fase 2 geeft uitvoering aan het resterende deel van de raadsmotie "Bomen en groen in balans". Groen in Balans fase 2 gaat over het uitvoeringskader dat nodig is om behoud van groenkwaliteit bij alle ruimtelijke ontwikkelingen in Rijswijk goed te regelen.

Transformatie van het kleinschalig groen vindt plaats via het Groenontwikkelingsprogramma 2016-2019. Te denken valt aan park Hofrust, Huis te Hoornpark, Huis te Hoornkade, Sir Winston Churchilllaan en de Diepenhorstlaan. Al deze projecten pakken we op samen met de bewoners. In 2019 zijn de Eilanden van de Strijp en een aantal kleinere gebieden aan de beurt. Binnen dit Groenontwikkelingsprogramma is er ook ruimte voor bewoners om zelf kleinschalig aan de slag te gaan met het vergroenen van de buitenruimte.

We stellen in 2019 een integraal beheerplan op. Er zijn namelijk op het vlak van de openbare ruimte en groen al diverse plannen. Via een integraal beheerplan zorgen we voor een goede vertaling van alle 'groen' plannen in de openbare ruimte, zodat ook aan de beheerskant de te nemen maatregelen en acties duidelijk zijn. We bepalen de mogelijkheden en kosten voor ecologisch beheer van water en groen (maaien en baggeren) en gaan door met het omzetten van gewone oevers naar natuurvriendelijke oevers.

Vergroening entrees Rijswijk

Het afgelopen jaar is het gebied rondom het station vergroend. Via het vergroenen van de Diepenhorstlaan en het Assenkruis en het gebied rondom In de Bogaard werken we verder aan vergroenen van de entrees van Rijswijk. In eerste instantie hebben we ons gericht op de entrees van de Plaspoelpolder maar in beginsel streven we naar verbetering van alle entrees. De komende jaren gaan we dit inplannen. Een aantal entrees kunnen meegenomen worden in de gebiedsvisie op de Landgoederenzone.

Ecologie en natuur

Via een natuurwaardenkaart geven we een overzicht van de aanwezigheid en verspreiding van natuurwaarden/soortenrijkdom in de gemeente Rijswijk. De natuurwaardenkaart wordt gemaakt op basis van beschikbare inventarisatiegegevens plus aanvullend onderzoek en wordt om de drie jaar geactualiseerd.

Tot slot werken we aan het inrichten van natuurverbindingen tussen de Landgoederenzone en de Stadsparkzone om de biodiversiteit en natuurwaarden in Rijswijk te verbeteren. In 2019 brengen we dit in kaart om in 2020 daadwerkelijk tot inrichting over te gaan.

Verduurzaming van het beheer van kapitaalgoederen

Bij het onderhoud, keuze voor materialen en de selectie van aannemers is duurzaamheid een selectiecriteria. Ook hier willen wij zoveel mogelijk circulair gaan inkopen. Daarbij gaan wij (subsidie) kansen optimaal benutten voor innovatieve technieken in gebouwen-, infra- en groenbeheer.

Huis van de Stad

Voor het Huis van de Stad staan al maatregelen gepland om het gebouw Generaal Spoorlaan 2-4 BENG (Bijna EnergieNeutraal Gebouw) te maken. Gelet op het collegeprogramma onderzoeken we de mogelijkheden om het gebouw ENG (EnergieNeutraal Gebouw) te maken. . Zodra de consequenties in beeld gebracht zijn kan een besluit worden genomen. Daarnaast passen we diverse duurzame maatregelen toe, zoals zonnepanelen, warmte/koudeopslag, maar we hergebruiken ook de aanwezige materialen in het gebouw.

Duurzaamheid in vergunningen

We brengen bij vergunningaanvragers het thema duurzaamheid expliciet naar voren daar waar kansen voor het halen van duurzaamheidsdoelen aanwezig zijn. Het betreft bijvoorbeeld onderwerpen als isolatie en groene daken. Via een team duurzaam bouwen, het zogeheten “dubo-team”, werken diverse disciplines samen. Tijdens de gesprekken in eerste fase van een dossier of aan het begin van de beoordeling van een ingediende vergunningaanvraag maken we aanvragers bewust van het thema duurzaamheid en van de mogelijkheden om hier concreet aan bij te dragen.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Realisatie	Raming na wijziging				
Wonen en Leven		2017	2018	2019	2020	2021	2022
5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	Lasten	3.778	3.780	3.563	3.625	3.573	3.583
	Baten	130	77	77	77	77	77
Saldo		-3.647	-3.703	-3.486	-3.548	-3.496	-3.505
7210 Afvalverwijdering en -verwerking	Lasten	7.049	7.082	6.635	6.631	6.636	6.636
	Baten	7.513	7.758	7.840	7.840	7.840	7.840
Saldo		464	676	1.205	1.208	1.204	1.204
7220 Riolering en waterzuivering	Lasten	1.051	1.049	1.565	2.284	2.320	2.320
	Baten	0					
Saldo		-1.051	-1.049	-1.565	-2.284	-2.320	-2.320
7230 Milieubeheer	Lasten	1.486	1.542	2.038	2.047	1.968	1.970
	Baten	50	2	2	2	2	2
Saldo		-1.436	-1.540	-2.037	-2.045	-1.967	-1.968
7260 Baten rioolheffing	Lasten	0					
	Baten	3.617	4.141	4.653	5.418	5.418	5.418
Saldo		3.617	4.141	4.653	5.418	5.418	5.418
7290 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater	Lasten	1.050	1.103	1.080	1.067	1.067	1.067
	Baten	42					
Saldo		-1.009	-1.103	-1.080	-1.067	-1.067	-1.067
7300 Hemelwater	Lasten	109	124	118	118	118	118
	Baten	2					
Saldo		-107	-124	-118	-118	-118	-118
7310 Grondwater	Lasten	151	158	155	155	155	155
	Baten	0					
Saldo		-151	-158	-155	-155	-155	-155
8100 Ruimtelijke ordening	Lasten	723	805	1.225	1.026	1.013	1.018
	Baten	118	149				
Saldo		-605	-656	-1.225	-1.026	-1.013	-1.018
8200 Woningexploitatie	Lasten	41	50	49	68	68	68
	Baten	104	377	278	188	98	98
Saldo		63	327	229	120	30	30
8210 Wijkontwikkeling	Lasten	436	399	395	396	427	426
	Baten	0					
Saldo		-436	-399	-395	-396	-427	-426
8220 Volkshuisvesting	Lasten	1.139	1.131	1.333	1.517	1.150	1.148
	Baten	2.151	1.546	1.516	1.516	1.516	1.516
Saldo		1.011	415	183	-1	366	368
8300 Bouwgrondexploitatie	Lasten	959	-44	118	83	83	83
	Baten	2.542	1.190	426	238	180	180
Saldo		1.582	1.234	309	155	97	97
8320 Grondexploitatie RijswijkBuiten	Lasten	33.577	38.785	47.142	40.621	39.785	39.785
	Baten	33.577	38.785	47.129	40.608	39.772	39.772
Saldo		0	0	12.990	12.990	12.990	12.990
Totaal Lasten		51.549	55.963	65.415	59.638	58.364	58.375
Totaal Baten		49.845	54.024	61.921	55.888	54.903	54.903
Saldo Wonen en Leven		-1.704	-1.938	-3.494	-3.751	-3.461	-3.472

Voor een toelichting op de belangrijkste mutaties tussen de verschillende jaren wordt verwezen naar de toelichting op de meerjarenbegroting 2019-2022 en de toelichting op verschillen begroting 2019 met voorgaand jaar.

	Jaar 2019		2020		2021		2022	
Investerings (bedragen x 1.000)	U	I	U	I	U	I	U	I
Wonen en Leven	2.875		2.444		2.144		2.144	
5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	961		650		350		350	
Inrichting van het Hof van Sion			300					
Fase 2 Bogaardplein	286							
Groenontwikkeling en participatie 2019	325							
Transformatie Wilhelminapark 2019	250							
Transformatie Wilhelminapark 2020			250					
Transformatie Wilhelminapark 2021					250			
Transformatie Wilhelminapark 2022							250	
Vervanging bomen 2019	100							
Vervanging bomen 2020			100					
Vervanging bomen 2021					100			
Vervanging bomen 2022							100	
7210 Afvalverwijdering en -verwerking	50		50		50		50	
Afvalbakken 2019	50							
Afvalbakken 2020			50					
Afvalbakken 2021					50			
Afvalbakken 2022							50	
7220 Riolering en waterzuivering	1.500		1.700		1.700		1.700	
Vervanging vrijvervalriolen 2019	1.500							
Vervanging vrijvervalriolen 2020			1.700					
Vervanging vrijvervalriolen 2021					1.700			
Vervanging vrijvervalriolen 2022							1.700	
7230 Milieubeheer	24		24		24		24	
Uitwerking actieplan geluid 2019	24							
Uitwerking actieplan geluid 2020			24					
Uitwerking actieplan geluid 2021					24			
Uitwerking actieplan geluid 2022							24	
Energietransitie	PM							
8100 Ruimtelijke ordening	340		20		20		20	
Groot onderhoud gemeentelijke woningen	320							
Vervanging luchtfoto's 2019	20							
Vervanging luchtfoto's 2020			20					
Vervanging luchtfoto's 2021					20			
Vervanging luchtfoto's 2022							20	

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

	Bedragen x € 1.000		
	Lasten 2019	Baten 2019	Saldo
Algemene dekkingsmiddelen			
a) Lokale belastingen waarvan de besteding niet gebonden is:			
- Ozb eigenaren woningen		5.918	5.918
- Ozb eigenaren niet-woningen		5.839	5.839
- Ozb	39		-39
- Wet WOZ	242		-242
- Hondenbelasting		149	149
- Precariobelasting		340	340
- Retributies	2		-2
- Toeristenbelasting		253	253
b) Algemene uitkeringen:			
- Uitkering uit het gemeentefonds	117	81.290	81.173
c) Dividend:			
- Dividenden	32	428	395
d) Saldo van de financieringsfunctie:	-184	1.320	1.504
e) Overige algemene dekkingsmiddelen:			
- Gemeente eigendommen	199	1.350	1.151
- Plaspoelpolder			
- Uitkeringen van derden	46	49	3
- Saldi van de kostenplaatsen		14	14
- saldo rentelasten	1.922	200	-1.722
- Salariskosten	1.081		-1.081
- nog te verdelen cao	720		
- Overig	-128		128
- Vennootschapsbelasting	15		-15
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	4.104	97.150	93.766
Onvoorzien			
Onvoorziene uitgaven	50		-50
Onderuitputting kapitaallasten	-500		500
Subtotaal onvoorziene uitgaven	-450		450
Totaal	3.654	97.150	94.216

Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien

In dit hoofdstuk worden de onderdelen van de algemene dekkingsmiddelen beknopt toegelicht.

Grondslagen voor de meerjarenbegroting

In de meerjarenbegroting zijn we voor de berekening van de algemene uitkering, de lokale heffingen en het beheer openbaar gebied uitgegaan van de volgende aantallen woningen en inwoners per 1 januari:

Grondslagen	2019	2020	2021	2022
Aantal woningen	26.529	26.842	28.323	28.862
Aantal inwoners	52.797	53.420	56.367	57.440

Lokale belastingen

In de paragraaf lokale heffingen wordt nader ingegaan op beleidsuitgangspunten, ontwikkelingen op het gebied van lokale heffingen, de lastendruk en een vergelijking met andere gemeenten in de regio Haaglanden.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In deze begroting 2019-2022 is de financiële vertaling tot en met de Meicirculaire 2018 verwerkt. In de 2^e halfjaarrapportage 2018 wordt de algemene uitkering nader toegelicht. Door de late publicatie van de Septembercirculaire 2018, konden de resultaten hiervan over de jaren 2018 t/m 2022 niet meer tijdig worden verwerkt in de 2^e halfjaarrapportage 2018 en de begroting 2019. De resultaten zullen voor de begrotingsraad beschikbaar worden gesteld.

Saldo van de financieringsfunctie (lasten)

De doelstelling van het financieringsbeleid omvat het zo gunstig mogelijk contracteren van geldmiddelen op lange termijn (kapitaalmarkt) en korte termijn (geldmarkt). Korthedshalve wordt het totaal van de rentekosten minus de doorberekende rentekosten aan de programma's verantwoord op dit onderdeel.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De overige algemene dekkingsmiddelen bestaan uit onder andere de gemeentelijke eigendommen, uitkeringen van derden en Plaspoelpolder.

Gemeente eigendommen

Betreft de opbrengst van huren, erfpachten e.d.

Saldi van de kostenplaatsen

Het saldo kostenplaatsen bestaat uit:

Nog te verdelen uren (lasten)

Het saldo op de kostenplaatsen is ondermeer ontstaan doordat er nog geraamde bedragen zijn opgenomen na het doorbelasten van uren (tarief) via de kostenverdeelstaat. Dit is een zuiver technische oplossing.

Salarislasten

Dit zijn de salarislasten die betrekking hebben op het programma Algemene dekkingsmiddelen o.a. belastingen.

Nog te verdelen cao

In de begroting is rekening gehouden met een cao ontwikkeling van 2,4 procent. Zodra de cao is vastgesteld wordt deze post verdeeld over de programma's.

Rentekosten

Betreft het saldo van de rentekosten en -opbrengsten (exclusief de rentebaten van de verstrekte leningen). Korthedshalve wordt verwezen naar de paragraaf financiering.

Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien

Onvoorziene uitgaven

Om eventuele tegenvallers op te vangen bestaat de post onvoorziene uitgaven. Deze wordt gelijk gesteld aan de begroting 2018 voor een bedrag van structureel € 50.000.

Onderuitputting kapitaallasten

Naast het investeringsplan 2019-2022 bestaan nog oude investeringsramingen, die we elk jaar opnieuw kritisch beoordelen. Het levert naar schatting € 500.000,- per jaar op.

Overhead

Met ingang van de begroting 2017 dient de overhead apart inzichtelijk gemaakt te worden.

Wat willen we bereiken?

Het doel van het overzicht overhead is om de overhead bij de gemeente beter zichtbaar te maken. Daarnaast ontstaat beter inzicht in de directe kosten die de gemeente maakt voor het leveren van haar producten en het halen van haar doelstellingen binnen de beleidsprogramma's. Ook kan door het hanteren van een eenduidige systematiek een betere vergelijking met andere gemeenten worden gemaakt. Het overzicht van het totale apparaat en de onderverdeling naar de verschillende organisatieonderdelen is opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering. Hiermee wordt de raad inzicht geboden in de omvang en aard van de totale apparaatslasten van de gemeente.

De beoogde effecten zijn:

- Een transparant inzicht in de omvang en samenstelling van de overhead;
- Een efficiënte en effectieve ondersteuning van het primair proces.

Voor de definitie van Overhead wordt aangesloten bij het BBV:

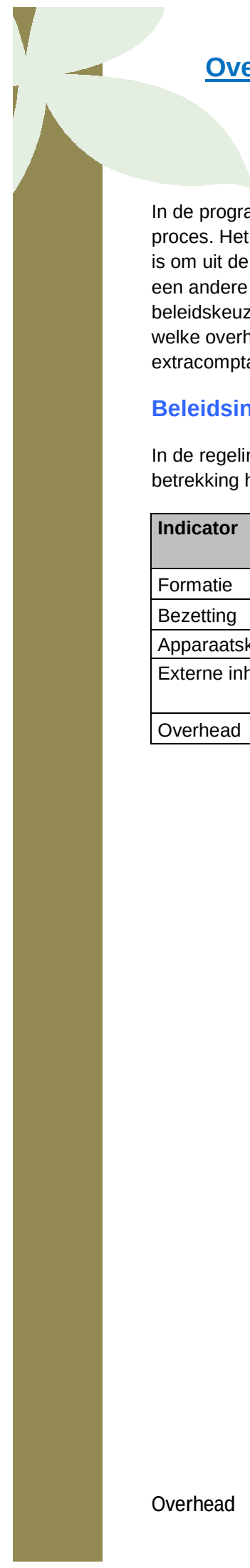
Overhead is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van het primaire proces. Overhead bestaat uit:

- Leidinggevenden primair proces (projectleiding valt hierbuiten).
- Financiën, toezicht en controle gericht op de (eigen) gemeentelijke organisatie.
- Personeel en organisatie.
- Inkoop.
- Communicatie.
- Juridische zaken.
- Informatievoorziening en automatisering (ICT).
- Facilitaire zaken en huisvesting (inclusief beveiliging).
- Documentaire informatievoorziening
- Bestuurszaken en bestuursondersteuning.
- Managementondersteuning primair proces.

Voor toerekening van overhead aan grondexploitaties en investeringen heeft de commissie BBV een uitzondering gemaakt, aangezien het niet langer toerekenen een gat in de begroting zou veroorzaken.

Onderdeel	Begrote lasten 2019	Begrote baten 2019	Saldo
Materieel en kapitaallasten	8.682.440	1.012.500	7.669.940
Personeel	29.761.242	315.080	29.446.162
Apparaatskosten	38.443.682	1.327.580	37.116.102
Naar programma's en investeringen	-14.661.740		-14.661.740
Overhead	23.781.942	1.327.580	22.454.362

Na toerekening van de directe lasten resteert een bedrag aan overhead van netto € 22.454.362.

Overhead

In de programma's worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het centraal begroten van de kosten van overhead betekent dat het niet langer mogelijk is om uit de ramingen op de beleidsproducten alle tarieven te bepalen. Om deze reden dient op een andere wijze uit de begroting te blijken hoe de tarieven worden berekend en welke beleidskeuzes bij die berekening zijn gemaakt. Hierbij dient in ieder geval vermeld te worden welke overhead- en andere kosten, niet geraamd onder het beleidsproduct (lees: extracomptabel), toegerekend worden.

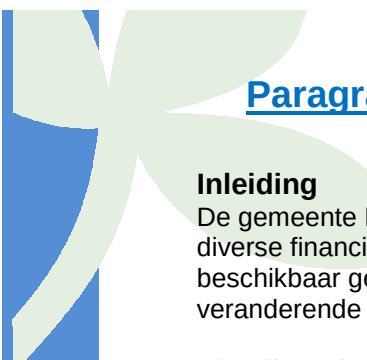
Beleidsindicatoren

In de regeling beleidsindicatoren van BZK is een aantal indicatoren voorgeschreven die betrekking hebben op de eigen organisatie. Deze indicatoren worden hieronder weergegeven.

Indicator	Eenheid	Begroting 2019
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	7,85
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	7,61
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 771,57
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	4%
Overhead	% van totale lasten	11,5%

PARAGRAFEN

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

De gemeente Rijswijk bevindt zich in een zeer dynamische omgeving. Externe factoren zoals diverse financiële crisissen, het herstel daarop met wijzigingen van door de centrale overheid beschikbaar gestelde budgetten maken dat de gemeente flexibel moet kunnen inspelen op snel veranderende situaties. Het aangaan van risico's valt daarbij niet uit te sluiten.

Niet alleen de externe factoren, maar ook het gegeven dat gemeentelijke budgetten tegenwoordig meer en meer onder druk komen staan, betekenen dat 'risico' en 'risicobeleid' een niet weg te denken factor zijn als onderdeel van het gemeentelijk beleid.

Risico's beperken zich niet tot enkel risico's met een financieel gevolg. Er zijn ook andere risico's denkbaar die misschien niet onder de term 'financieel risico' te vatten zijn, maar wel als zodanig een risico kunnen vormen. Te denken valt o.a. aan imagoschade, politieke en veiligheidsrisico's.

Aanleiding en achtergrond

De gemeente Rijswijk wil risico's die zij loopt beheersbaar houden. Hiertoe wordt o.a. extra geïnvesteerd in de professionalisering van projectmanagement. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat huidige en toekomstige risico's in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie.

Om inzicht in deze risico's te verkrijgen is een risico-inventarisatie uitgevoerd. Op basis van de geïnventariseerde risico's wordt het benodigde weerstandsvermogen berekend.

In het kader van de begrotingscyclus worden de risico's gemonitord door de afdelingen. Bij elke rapportage wordt de lijst geactualiseerd, beoordeeld en centraal verwerkt in het risicomanagementprogramma NARIS®. Met dit programma wordt bijvoorbeeld de top 10 en scenario's bepaald, maar kunnen ook de geïmplementeerde beheersmaatregelen worden aangepast.

Kader

Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Het BBV schrijft voor dat een paragraaf Weerstandsvermogen in de jaarstukken moet worden opgenomen. Daarnaast moet, op grond van het BBV, een tabel met financiële kengetallen worden opgenomen. Deze treft u onderaan de paragraaf aan.

Financiële verordening gemeente Rijswijk 2016

Op 19 april 2016 heeft de raad deze verordening vastgesteld.

Nota weerstandsvermogen en risicomanagement

Op 17 december 2013 heeft de raad deze nota vastgesteld.

Nota reserves en voorzieningen gemeente Rijswijk

Ook deze nota is op 17 december 2013 door de raad vastgesteld.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

In de nota weerstandsvermogen en risicomanagement 2013 is dit volgens onderstaande tabel vastgelegd.

<i>Actoren</i>	<i>Rollen</i>	<i>Acties / besluiten</i>
Raad	Sturen en toezicht houden	▪ Vaststellen nota weerstandsvermogen en risicomanagement; ▪ hoogte weerstandsvermogen vaststellen; ▪ programma- en programmarekening vaststellen.
College	Sturen en toezicht houden	▪ toezicht op implementatie risicomanagement; ▪ sturen op verantwoording van risico's.
Management	Sturen en verantwoorden	▪ Implementatie risicomanagement; ▪ beoordelen top-10 risico's; ▪ kwantificering risico's; ▪ aanspreken op gedrag.
Medewerkers	Beheersen	▪ Implementeren beheersmaatregelen; ▪ kwantificeren van risico's; ▪ rapporteren ontwikkeling risico's ▪ aanspreken op gedrag.
Advies & Control	Beheersen en toezicht houden	▪ Bijdrage leveren aan risico analyse; ▪ in beeld brengen financiële consequenties; ▪ bewaken input risicobeheersingssysteem.

Risicoprofiel

Om de risico's van de gemeente Rijswijk in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel wordt als volgt gedefinieerd:

een overzicht van de risico-eigenschappen van de organisatie, d.w.z. minimaal omvattend de risicodefinities met bijbehorende kansen en gevolgen.

Dit risicoprofiel is onder andere tot stand gekomen met behulp van een risicomanagement informatiesysteem dat bij veel gemeenten wordt gebruikt. Hiermee worden risico's systematisch in kaart gebracht en beoordeeld.

Afzonderlijk van het gemeentebreed gehanteerd risicomanagementsysteem is door een extern bureau een risicoanalyse uitgevoerd op de grondexploitatie RijswijkBuiten. Omdat de werkwijze niet geheel overeenkomt met het gehanteerde systeem worden de resultaten apart vermeld en zijn deze niet opgenomen in onderstaand overzicht. In de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen is wel rekening gehouden met de uitkomsten van de risicoanalyse van RijswijkBuiten.

P&C-cyclus

De nota weerstandsvermogen en risicomanagement schrijft een koppeling van het risicoprofiel m.b.v. NARIS[®] voor bij de diverse beleidsrapportages zoals programmabegroting, jaarrekening en tussentijdse rapportages.

In de kern draait NARIS[®] om het vastleggen en analyseren van risico's, beheersmaatregelen en opgetreden risico's (incidenten). Risico's hebben impact op de activiteiten (processen en projecten) die de organisatie onderneemt om haar doelen te realiseren. Door risico's te

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

koppelen aan projecten, processen en/of doelstellingen ontstaat direct inzicht waarop gestuurd moet worden om grip te houden op de belangrijkste risico's van de organisatie.

Begroting 2019

Voor de programmabegroting 2019-2022 zijn de risico's geactualiseerd. Op grond van het risicomanagementbeleid worden in het onderstaande overzicht alleen de 10 grootste risico's gepresenteerd met de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's

Risico	Kans	Financieel gevolg	Invloed
Participatiewet	50%	max. € 2.000.000	17.94%
Bezuinigingen op de macrobudgetten en veranderingen in het rekenmodel waarmee de macrobudgetten worden berekend, kunnen leiden tot tekorten op de lokale rijkssubsidie. Een dergelijke overheidsmaatregel kan niet worden voorkomen en kan leiden tot tekorten. Het participatiebudget wordt maximaal ingezet voor bevordering van uitstroom uit de uitkering zodat de uitgaven aan uitkeringen zo laag mogelijk blijven en het eventuele tekort zoveel als mogelijk beperkt blijft.			
Bouwgrondexploitaties	50%	max. € 2.000.000	17.91%
Het niet kunnen afdekken van risico's, die kunnen ontstaan door richtlijnen, voorwaarden, eisen van andere overheden en overige derden-partijen kunnen resulteren in financiële tegenvallers.			
Uitkering gemeentefonds	50%	max. € 1.200.000	10.70%
De hoogte van de uitkering uit het Gemeentefonds is onzeker (circulaires/nacalculatie)			
Beëindigen huurovereenkomst gemeentelijke parkeerterreinen rondom in de Bogaard.	50%	max. € 600.000	5.39%
Ten einde toekomstige herontwikkeling in de Bogaard en Prinses Beatrixlaan niet in de weg te staan wil de gemeente het lopende contract (gedeeltelijk) af. Het risico bestaat uit het feit dat het contract ruimte laat voor interpretatie op het punt van opzeggen. De reactie van de huurder is nog niet bekend. Het is waarschijnlijk dat een onderhandelingstraject wordt gestart over (gedeeltelijke) afbouw van het contract. In de begroting wordt structureel € 450.000 geraamd aan huurinkomsten. De financiële gevolgen zijn op dit moment onduidelijk.			
Sociaal Domein	50%	max. € 600.000	5.35%
Het beoogde kostenbesparend beleid voor het concept Jeugdzorg en het concept WMO wordt niet gehaald en geen toereikend budget voor alle uit te voeren taken..			
Grote investeringen	30%	max. € 600.000	2.24%
Bij grote projecten worden de investeringen overschreden.			
Deelname in gemeenschappelijke regeling	30%	max. € 600.000	2.24%
Verplichte bijdragen in exploitatieverliezen en beperkte invloed tot financiële tegenvallers.			
Asbestverwijdering	50%	max. € 250.000	2.23%
Kosten voor het verwijderen van asbest in gemeentelijke accommodaties leiden tot onvoorziene uitgaven.			
Subsidies	50%	max. € 250.000	2.38%
Het niet kunnen voldoen aan de subsidieverantwoordingsseisen van provincie of rijk.			
Invoering vennootschapsbelasting	50%	max. € 250.000	2.38%
Financiële gevolgen door invoering Vpb voor de gemeente.			
Lagere inkomsten PMD	50%	max. € 250.000	2.52%
Bij de afvalverwerking valt de opbrengst van plastic, metalen en drinkpakken lager uit.			

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Uit de inventarisatie zijn in totaal 51 risico's in beeld gebracht met een totaal geraamd risico van ca. € 17.145.000. Risico's met een geschatte omvang kleiner dan € 60.000 zijn in deze berekening niet meegenomen. Indien een dergelijk risico zich daadwerkelijk voordoet, dienen de lasten hiervan binnen de exploitatiebudgetten opgevangen te worden.

Het aandeel van de top 10 risico's in het totaal is € 8.600.000. Dit betekent dat de overige risico's optellen tot een bedrag van € 8.545.000.

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt uitgevoerd met behulp van een risicosimulatie (Monte Carlo methode). Dit is een onderdeel van NARIS[®] waarbij gebruik wordt gemaakt van de inschattingen van de kansen en gevolgen zoals die per risico zijn aangegeven. Op basis van de risicosimulatie kan worden berekend welk bedrag er benodigd is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage van 90%

Het reserveren van het maximale bedrag van de opgenomen risico's is namelijk niet reëel, omdat de risico's niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang zullen optreden. Het resultaat van deze simulatie is dat met een benodigde weerstandscapaciteit van € 4.347.706 het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt. Ter informatie is in de volgende tabel de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen bij het hanteren van naastgelegen zekerheidspercentages.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Percentage	Bedrag
75%	€ 3.546.047
80%	€ 3.767.719
85%	€ 4.025.932
90%	€ 4.347.706
95%	€ 4.825.915

Analyse risicomanagement RijswijkBuiten

Afzonderlijk van het gemeente breed gehanteerd risicomanagementsysteem systeem is door een extern bureau een risicoanalyse uitgevoerd op de grondexploitatie RijswijkBuiten. Omdat de werkwijze niet geheel overeenkomt met het gehanteerde systeem worden de resultaten apart vermeld en zijn deze niet opgenomen in bovenstaand overzicht.

In de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen wordt wel rekening gehouden met de uitkomsten van de risicoanalyse van RijswijkBuiten.

In de 6e herziening van de grondexploitatie Sion-'t Haantje zijn de risico's wederom in beeld gebracht. Hierbij zijn de uitkomsten van de externe analyse als basis genomen. Om de geconstateerde risico's te beperken zijn de aanbevelingen uit het rapport reeds ter hand genomen en acties uitgezet. Op basis van de geactualiseerde risico-inventarisatie is een weerstandscapaciteit van € 12,68 miljoen benodigd.

De buffer voor het totaal van de gekwantificeerde risico's bestaat binnen de Grondexploitatie Sion-'t Haantje uit het geraamde (positief) resultaat vermeerderd met het budget voor Onvoorzien, in totaal voor € 6,35 miljoen. De Algemene reserve van de gemeente Rijswijk dient voor een bedrag van € 6,33 miljoen mede ingezet te worden als buffer.

In de herziening van de grondexploitatie Sion-'t Haantje worden de risico's in beeld gebracht. De 7e herziening is in voorbereiding en wordt begin 2019 aan de raad ter besluitvorming aangeboden.

Als gevolg van de vertraging door het bezwaar van DSM en kostenstijgingen in de bouw, wordt verwacht dat de risico's niet meer kunnen worden opgevangen binnen de grondexploitatie. Het BBV stelt dat wanneer er sprake is van een tekort binnen een grondexploitatie er een verliesvoorziening moet worden ingesteld. In de begrotingen van de afgelopen jaren is er in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing aangegeven dat er voor de risico's van RijswijkBuiten een risicobuffer binnen de algemene reserve is opgenomen. In 2018 bedraagt deze € 6,33 mln. Verwacht wordt dat in de jaarrekening 2018 deze risicobuffer daadwerkelijk

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

moet worden ingezet en een verliesvoorziening moet worden ingesteld. In de raadsvergadering van januari 2019 zal de raad de herziening van de grondexploitatie vaststellen. Bij het opstellen van de jaarrekening zal op basis van de vastgestelde grex worden bepaald of en voor hoeveel er een verliesvoorziening zal worden ingesteld.

Totaal benodigde weerstandscapaciteit

Uitkomst risicomaneagementsysteem	€ 4.347.706
Uitkomst risicoanalyse RijswijkBuiten	€ 6.330.000
Totaal	€ 10.677.706

Beschikbare weerstandscapaciteit

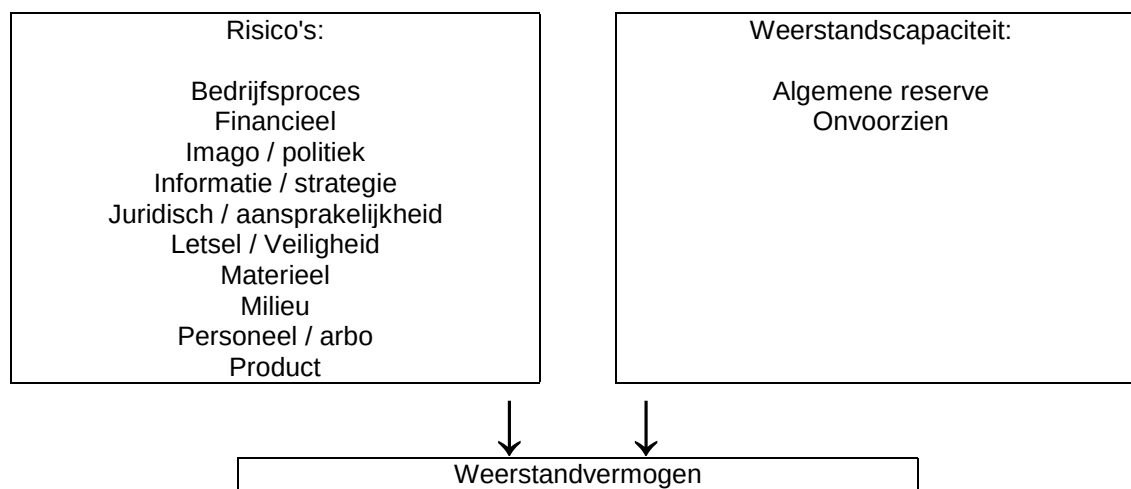
De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente Rijswijk bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit

Weerstand	Startcapaciteit
Algemene reserve	€ 25.584.968
Onvoorzien	€ 50.000
Totale weerstandscapaciteit	€ 25.634.968

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, moet de relatie worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 25.634.968}}{\text{€ 10.677.706}} = 2,40$$

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dient te worden vastgesteld welke ratio de gemeente Rijswijk nastreeft. Hiertoe wordt op grond van de nota weerstandsvermogen en risicomanagement gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Tabel 4: Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	Matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De ratio valt in categorie A. Geconcludeerd kan worden dat op dit moment, volgens de huidige analyse van de mogelijke risico's, vertaald in het benodigde weerstandsvermogen, de waardering van uitstekend van toepassing is.

Ten opzichte van de jaarrekening 2017 is de ratio weerstandsvermogen nagenoeg gedaald van 3,21 naar 2,40. Dit is voornamelijk het gevolg van de verlaging van de algemene reserve in verband met de instelling van de bestemmingsreserve Huis van de Stad (6.346 mln.).

Financiële kengetallen BBV

Met ingang van de begroting 2016 dient onderstaande tabel met financiële kengetallen te worden opgenomen. Gedachtegang van de commissie BBV is dat deze kengetallen door de toezichthouders (gemeenteraad en provincie) meegewogen dienen te worden bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. Hierbij zal nadrukkelijk de eigen specifieke situatie in ogenschouw genomen moeten worden, omdat deze voor iedere gemeente min of meer uniek is. Oftewel, enige nuancering is op zijn plaats bij het interpreteren van de 'kale' cijfers.

Tabel 5. Kengetallen

Kengetal	Verslag	Begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
netto schuldquote	147,1%	108,4%	120,9%	114,0%	80,7%	53,1%
idem, excl. leningen u/g	146,7%	108,0%	120,6%	113,6%	80,4%	52,8%
solvabiliteitsratio	12%	14%	12%	13%	18%	23%
structurele exploitatieruimte	-0,1%	0,6%	1,4%	1,6%	2,2%	2,6%
grondexploitatie	85%	70%	52%	38%	24%	11%
belastingcapaciteit*	95%	96%	96%	96%	96%	96%

* vanaf 2020 gelijkgesteld aan 2019, bij gebrek aan raadsbesluiten en landelijke gegevens na 2019

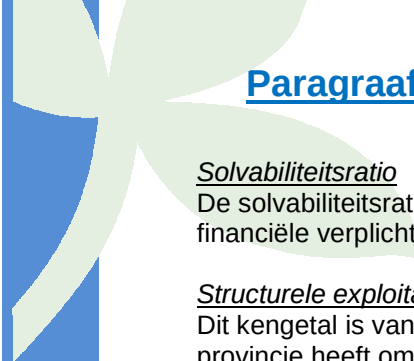
Toelichting kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. De schuldquote in Rijswijk is tijdelijk hoger dan gemiddeld vanwege de grondexploitatie RijswijkBuiten. De netto schuldquote is per jaar lager dan de gepresenteerde cijfers in de begroting 2018. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat de opbrengsten van RijswijkBuiten nu in de exploitatie zijn opgenomen. De VNG stelt over de netto schuldquote: "Normaal ligt de netto schuldquote van een gemeente tussen 0% en 90%. Als de netto schuldquote tussen 100% en 130% ligt, is de gemeenteschuld hoog (oranje). Hij moet niet verder stijgen. Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt de gemeente in de gevarezone (rood)."

Door een geplande lening van 60 miljoen in 2018 (zie § financiering) stijgt de schuldquote tijdelijk, om vanaf de jaarschijf 2021 onder de 100% te zakken. Dit kengetal heeft door de vorderingen in het plangebied RijswijkBuiten een gunstige ontwikkeling in de tijd.

De netto schuldquote zou nog gecorrigeerd kunnen worden voor verstrekte leningen. De gemeente verstrekt relatief weinig leningen, zodat de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen weinig afwijking vertoont ten opzichte van het niet gecorrigeerde kengetal.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de medeoverheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten.

Grondexploitatie

Dit kengetal betreft de verhouding van de grondpositie t.o.v. de totale (geraamde) baten.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de provincie of gemeenten zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Wat willen we bereiken

Visie op de kapitaalgoederen

Het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen (openbare ruimte, gebouwen) komt in meerdere programma's van deze begroting terug. Het vormt financieel gezien een aanzienlijk deel van de begroting en het is daarnaast maatschappelijk gezien van groot belang. Om deze redenen wordt het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen in een aparte, verplichte paragraaf in de begroting opgenomen.

'Samen werken aan de stad'

De gemeente Rijswijk is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de veiligheid van de openbare ruimte. We zorgen dat de openbare ruimte op orde is en aansluit bij het hedendaagse gebruik en de identiteit van onze stad. Dit doen we niet alleen, maar samen met Rijswijk. Bewoners zijn niet alleen belangrijke ogen en oren voor het dagelijks beheer. We vragen hen ook om actief mee te denken over passende lange termijn oplossingen.

Er zijn allerlei belangrijke ontwikkelingen die veel raakvlakken hebben op het beheer en onderhoud. We noemen hier de energietransitie, klimaatverandering, biodiversiteit en circulaire economie. Deze zaken nemen we niet alleen mee, maar we willen deze zaken een belangrijke impuls geven. Hiertoe stellen we een integraal beheerplan. Dit overkoepelend beheerplan vormt de leidraad voor onze inzet de komende jaren.

Doelstellingen

1. De basis op orde
De openbare ruimte voldoet aan de gestelde kwaliteitsniveaus en wettelijke zorgplicht. Dat wil zeggen: geen kapitaalvernietiging en het is schoon, heel en veilig. Jaarlijkse inspecties zorgen ervoor dat er tijdig wordt ingegrepen. Bewoners zijn belangrijke ogen en oren in het beheer. Het is makkelijk voor bewoners om meldingen te doen en we reageren adequaat. Er wordt gewerkt met beheerplannen, meerjarenonderhoudsplannen en een adequaat dekkingsplan.
2. Meedenken en betrokkenheid
We willen bewoners actief betrekken in het beheer en onderhoud van de stad. Door samen aan de slag te gaan, willen niet alleen een openbare ruimte creëren die beter aansluit op het gebruik, maar ook meer betrokkenheid en waardering te realiseren. Samen maken we de stad beter.
3. Versterken van parken en groene zones in Rijswijk
Rijswijk is een groene stad. De komende jaren wordt er in het openbaar groen geïnvesteerd om dit beeld te behouden en waar mogelijk te versterken. Dit willen we samen met bewoners, gebruikers, partners en bedrijven gaan invullen.
4. Verduurzaming en innovatie in het beheer van kapitaalgoederen
We willen innovatieve technieken in gebouwen-, infra- en groenbeheer gaan toepassen. Daarmee willen we een bijdrage leveren in de energietransitie en verduurzaming van Rijswijk. Dit aspect nemen we ook mee in de selectie van onze aannemers en toeleveranciers.
5. Optimaal gebruik van gebouwen
Wij gaan gebouwen zoveel als mogelijk multifunctioneel inzetten en proberen hiermee de functies te versterken. Hiermee gaan wij kosten besparen en meer interactie stimuleren tussen maatschappelijke partners.
6. Communiceren
Jaarlijks wordt fors geïnvesteerd in de openbare ruimte. We willen meer laten zien wat we doen, waarom we het zo doen en wat het betekent voor de stad. We gaan de komende jaren de werkzaamheden meer zichtbaar maken.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Indicatoren

Indicator	Realisatie 2017	Streef-waarde 2018	2019	2020	2021	2022
1 Aantal meldingen over de openbare ruimte	9.469	7.100	7.500*)	7.000	7.000	7.000
2 Aantal initiatieven in het beheer van de openbare ruimte	38	15	15	15	15	15
4 Aantal innovaties in het duurzaam beheer	2	2	2	2	2	2
5 bezettingspercentage maatschappelijk vastgoed	Circa 80		**)	**)	**)	**)

*) Tijdens het plaatsen van schakelkasten voor OV zijn meer meldingen over OV te verwachten.

***) Nader te bepalen in de nota strategisch maatschappelijk vastgoedbeleid welke afhankelijk is van de review van de subsidieverordening.

Areaal gegevens

Het openbare gebied dat de gemeente beheert, omvat een omvangrijk aantal objecten met uiteenlopende functies. Vanwege de ontwikkeling van RijswijkBuiten zijn er kleine wijzigingen ten opzichte van 2018. Door een nieuw beheersysteem en andere berekening zijn er ook getallen gewijzigd. Bijvoorbeeld de lengte van de wegen is een net iets andere definitie en bij groen zijn de arealen van VVE's en woningbouwverenigingen niet meer meegenomen in dit overzicht. Enkele kengetallen :

Groen, water en recreatie

Gazon en gras	circa	194	ha
Beplanting	circa	111	ha
Bomen	circa	30.066	stuks
Water	circa	75	ha

Voorzieningen voor kinderen en jeugd

Speeltoestellen	circa	521	stuks
-----------------	-------	-----	-------

Verkeer en verblijf in de stad

Doorgaande wegen en pleinen	circa	198	km
Fiets- en recreatieve paden	circa	113	km
Bruggen, tunnels en viaducten	circa	280	stuks
Lichtmasten (incl. armaturen)	circa	8.240	stuks

Volksgezondheid en milieu

Afvalbakken	circa	970	stuks
Ondergrondse verzamelcontainers	circa	800	stuks
Bovengrondse verzamelcontainers	circa	320	stuks
Riolering en hemelwaterafvoer	circa	253	km

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

De vastgoedportefeuille welke de gemeente beheert, omvat verschillende objecten met uiteenlopende functies:

Brede Schoollocaties in eigendom bij de gemeente Rijswijk:	5
Cultuurlocaties:	2
Sportlocaties (geen onderdeel van brede school):	4
Welzijnslocaties/wijkwelzijnswerk:	3
Welzijnslocaties/kinderopvang:	5
Ateliers:	2
Woningen:	14
Winkelpanden:	5
Fietsenstallingen:	3
Kinderboerderijen:	2
Overige gebouwen:	14
Totaal objecten	62

Wat gaan wij daarvoor doen?

In onze beheerplannen staat aangegeven wat de doelstellingen zijn en welke activiteiten wij verrichten. Samenvattend is het credo: slim, doelmatig en sober. Wij zorgen voor de veiligheid en houden de basis op orde.

De komende jaren worden de beheerplannen geëvalueerd en geactualiseerd. De kwaliteit, kwantiteit en de daarvoor benodigde financiën zullen inzichtelijk worden gemaakt. Ook wordt inzichtelijk gemaakt wat de consequenties zijn van de areaaluitbreiding bij RijswijkBuiten. Er komt een nieuw beheerplan, het zogenaamde integraal beheerplan.

Product	Actualisatie	Ambitie
Baggerplan 2017-2025	2025	Voldoen aan wettelijke eisen waardoor de benodigde diepte van de watergangen is gewaarborgd.
Beheerplan bomen 2012-2016	2019	Het beheerplan groen is gestart en wordt in 2019 vastgesteld. Dit beheerplan wordt gemaakt op basis van de uitgangspunten van integrale beheerplannen. Hierin worden de duurzame oplossingen voor ecologisch onderhoud onderzocht.
Beheerplan kunstwerken 2017-2021	2021	Uitvoeren van de maatregelen die benodigd zijn om de functionaliteit te waarborgen en de veiligheid te garanderen.
Beheerplan oevers 2012-2016	2019	Onderhoudsbeheerplan wordt in 2018 afgerond.
Beheerplan OV openbare verlichting 2018-2021	2021	In het beheerplan wordt gefocust op preventief beheer, onderhoud en 'duurzaam beheer'. In deze uitwerking is rekening gehouden met het beperken van kapitaalvernietiging en de verplichte onderhoudswerkzaamheden in het kader van de (minimale) zorgplicht.
Beheerplan VRI verkeersregelinstallaties 2016-2020	2020	Verkeersregelinstallaties die de technische levensduur hebben bereikt worden vervangen door energiezuinige installaties (LED). Het toepassen van LED verlichting en het dimmen van de verlichting draagt bij aan de ambitie van duurzaamheid.
Beheerplan spelen 2012-2016	2019	Het integrale beheerplan Spelen wordt eind 2018 of begin 2019 vastgesteld.
Beheerplan wegen	2021	Onderhoud is beperkt tot strikt noodzakelijk

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Product	Actualisatie	Ambitie
2017-2021		onderhoud voor het veilig houden van de asfaltwegen.
Waterplan 2008-2021	2019	Het bewerkstelligen van een duurzaam, veilig en robuust watersysteem.
Verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2016-2020	2020	De piek in onderhoud voor de vervanging van riolering spreiden door levensduur verlengende maatregelen uit te voeren.
MOP's Maatschappelijk Vastgoed 2015-2025	2019	In 2019 e.v. geven we vorm aan ons Strategisch Vastgoedbeleid in samenhang met andere vraagstukken, zoals Huis van de Stad, Stads- en Cultuurvisie en het subsidiebeleid. Wij doen ook een review op de MOP i.v.m. de huidige kostenontwikkeling en duurzaamheidsmaatregelen
Integraal beheerplan	2019	Er zijn allerlei belangrijke ontwikkelingen die veel raakvlakken hebben op het beheer en onderhoud. We noemen hier de energietransitie, klimaatverandering, biodiversiteit en circulaire economie. Hiertoe stellen we een integraal beheerplan. Dit overkoepelend beheerplan vormt de leidraad voor onze inzet de komende jaren.

Uitdagingen en risico's

Inlopen achterstanden

De afgelopen jaren is de technische basis op orde gebracht. De producten wegen, oevers en bomen worden op een minimumniveau onderhouden. Hierdoor is er beperkt de ruimte om binnen de onderhoudsbudgetten aanpassingen in de inrichting door te voeren.

De verduurzaming van kapitaalgoederen vraagt voor de producten openbare verlichting en gebouwen een behoorlijke investering. Een deel van deze investeringen verdient zich op de lange termijn terug door lagere energiekosten en/of lagere onderhoudskosten. De financiële consequenties op dit vlak hebben we nog niet in beeld.

Bij de kabels van de openbare verlichting is een grote achterstand. We hebben ongeveer 300 km aan kabels in Rijswijk. De hele vervanging is een zeer omvangrijk en complex project wat zeker meer dan een decennium gaat duren. Voor de komende jaren hebben we een aanzienlijk bedrag van €700.000 per jaar vrij gemaakt om kabels in de oudste delen van Rijswijk te vervangen. De operatie betekent veel trottoirs open gaan.

Bij de vervanging van verkeersregelinstallaties zijn er twee cycli. Momenteel zitten wij in de cycli waarbij de regelinstallatie en de lichten worden vervangen. Vanaf 2025 zullen naast de regelinstallatie en de lichten ook de masten en het kabelnet vervangen moeten worden. Het benodigde vervangingsbudget zal vanaf 2025 2,5 keer hoger worden.

Om de groene waarde van Rijswijk te behouden en te versterken worden de komende jaren investeringen gedaan in het openbaar groen. Dit wordt mogelijk gemaakt via het groen ontwikkelingsplan. Dit betekent dat enkele parken een opknapbeurt krijgen.

Renovatieprogramma nutsleidingen door bedrijven

Wat voor onze OV kabels geldt, geldt ook voor de kabels en leidingen van nutbedrijven. De komende jaren gaan de nutsbedrijven in Rijswijk kabels en leidingen vervangen. De gemeente is een actieve gesprekspartner voor de nutsbedrijven. Samen met de nutsbedrijven vindt afstemming plaats over de geplande werkzaamheden en waar de kansen liggen om deze te combineren.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Programma met herinrichtingen

Er zijn meerdere straten in Rijswijk waar meerdere onderhoudsproblemen samenkomen. Het gaat op locaties waar de riolering, kabels en leidingen moet worden vervangen. De verharding is vaak ook in slechte staat. Daarnaast geeft de positie van de bomen nabij de gevels en de wortelopdruk voor allerlei complicaties. Het gaat om kostbare projecten met een lange voorbereidingstijd waarbij een nieuwe inrichting wordt bedacht. In 2018 wordt naar verwachting de herstructurering van de Frans Halskade en de Generaal Spoorlaan afgerond. De herinrichting van de Karel Doormanlaan wordt gefaseerd aangepakt. In 201 stond het ontwerpproces centraal. De start van de uitvoering is voorzien in het eerste halfjaar van 2019. Er is een tweede tranche van projecten in voorbereiding. Hiervoor is een nieuw krediet voor beschikbaar. Dit omvat onder andere de Van Ostadelaan, de Van Dijklaan, Rembrandtkade gedeeltelijk, de Steenlaan, de Tulpstraat en Julianastraat.

Terugdringen bomen die overlast geven

In Rijswijk staan een groot aantal bomen die vanwege hun omvang problemen geven in het beheer en waar bewoners overlast van ondervinden. De meest voorkomende problemen met deze bomen zijn het opdrukken van de verharding door de wortels en boomkronen die richting gevels groeien. In de eerder genoemde herinrichting locaties gaan we deze situatie oplossen. Hiertoe is in de periode 2016-2018 is € 750.000 beschikbaar gesteld. Hiervan is nog een deel beschikbaar. In 2019 worden nog een aantal projecten vanuit dit budget uitgevoerd. (w.o. de Steenlaan en de Van Hardenbroeklaan).

Onderhoudsachterstanden vastgoed

De meerjarenonderhoudsplannen zijn in 2015 geactualiseerd en op grond hiervan is de storting in de voorziening meerjarenonderhoudsplannen welzijn, sport en cultuur verhoogd. Uitgangspunt voor de meerjarenonderhoudsplanning is onderhoudsniveau 3 en hoe we dit niveau op een financieel gelijkmatige wijze kunnen bereiken. Toekomstige wijzigingen in de vastgoedportefeuille hebben financiële consequenties voor de storting in de voorziening.

Uitwerking van het strategisch vastgoedbeleid vindt plaats vanaf 2018 in samenhang met andere belangrijke vraagstukken, zoals Huis van de Stad, Stads- en Cultuurvisie en subsidiebeleid. Denk hierbij aan:erschikking van het maatschappelijk vastgoed en kostendekkende huur versus subsidies.

Ook zal een review op de MOP worden uitgevoerd i.v.m. de huidige kostenontwikkeling en duurzaamheidsmaatregelen

Piek aan onderhoud civiele kunstwerken

Bruggen en andere civieltechnische kunstwerken zijn kostbare objecten. Vanaf 2026 is een verhoging van het investeringsbudget kunstwerken benodigd. Van 2035-2045 is er een grote piek aan onderhoud voor kunstwerken, doordat er meerdere grote kunstwerken vervangen moeten worden. De komende jaren wordt de strategie voor deze piek aan onderhoud bepaald.

Wat gaat het kosten?

Budgettair kader

In de afgelopen jaren is voor verschillende producten de basis op orde gebracht. De budgetten voor de openbare ruimte zijn voldoende om de openbare ruimte veilig te houden. Conform de eisen van het BBV maken wij alle onderhoudsbudgetten inzichtelijk in een overzichtelijke tabel. Daarnaast geven wij aan waarvoor het budget wordt ingezet.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Beschikbare exploitatiebudgetten

De belangrijkste exploitatiebudgetten zijn:

Product	2019	2020	2021	2022	Specificatie van de werkzaamheden
Wegen	653.390	653.390	653.390	653.390	• Klein onderhoud asfalt • Onderhoud bestrating • Onderhoud paden • Herstellen belijning
Groen	1.499.990	1.476.590	1.426.590	1.426.590	• Maaien gras • Herstellen gazons • Onderhoud bomen • Herplanten groenstroken • Onkruid en zwerfvuil verwijderen
Verlichting en verkeersregel-installaties	601.920	601.920	601.920	601.920	• Verhelpen van storingen en reparaties • Preventief vervangen lampen • Schilderen van armaturen en masten • Beheer verkeers-management- systeem
Waterwegen	355.350	355.350	355.350	355.350	• Maaien en krozen van watergangen • Onderhoud beschoeiing • Baggeren watergangen
Spelen	64.280	64.160	64.160	64.160	• Veiligheids- controles en inspecties • Reparaties en klein onderhoud
Bruggen en duikers	331.130	331.130	331.130	331.130	• Veiligheids- controles en inspecties • Reparaties en klein onderhoud • Reinigen
Riolering	765.350	752.010	752.010	752.010	• Klein onderhoud van riolering • Verhelpen van storingen en verstoppingen • Reinigen van riolering • Beheer en monitoren van het functioneren van rioolstelsel
Gebouwen en objecten	145.830	146.340	146.850	146.850	• Woningen • Onderhoud winkelpanden • Onderhoud fietsenstallingen • Onderhoud kinderboerderijen
Maatschappelijk Vastgoed	1.709.520	1.761.020	1.697.320	1.697.320	Onderhoud en vervangings-investeringen maatschappelijk vastgoed

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Beschikbare investeringsbudgetten

De belangrijkste investeringsbudgetten zijn (x 1000):

Product	2018	2019	2020	2021	Specificatie van de werkzaamheden
Wegen	2.019	2.019	2.019	2.229	• Reguliere vervanging asfalt • Aanpak probleemstraten • Kleinschalige plekken opwaarderen
Groen	425	100	100	100	• Reguliere vervanging bomen • Aanpak overlastbomen en versterking laanstructuren • Renovatie en groenontwikkeling
Speelplekken	215	215	215	215	• Vervanging van speeltoestellen en ondergronden
Verlichting en verkeersregelinstallaties	1.477	1.297	1.297	1.297	• Reguliere vervanging verlichting • Inhaalprogramma verlichting
Bruggen en duikers	115	115	115	115	• Reguliere vervanging van bruggen en duikers
Waterwegen	268	268	268	268	• Reguliere vervanging beschoeiing
Riolering	1.500	1.700	1.700	1.700	• Reguliere vervanging riolering en gemalen

Beschikbare voorzieningen

Voor het vastgoed zijn er twee financiële instrumenten ingericht. Deze zijn bedoeld om pieken in onderhoud op te vangen en daarnaast het budget stevig te verankeren in de begroting.

Voorziening	Verwacht bedrag per 1-1-2019	Specificatie
Voorziening baggeren	744.861	Het te baggeren areaal is verdeeld in 7 vakken. Eens per 8 jaar wordt er in een vak gebaggerd. De voorziening is opgezet om de grote verschillen in jaarlijkse kosten op te kunnen vangen.
Voorziening gemeentelijk vastgoed	133.790	Zodra een woning vrij komt wordt deze verkocht. De voorziening voor groot onderhoud komt daarmee op termijn te vervallen. De voorziening is voldoende tot aan de verkoop, er worden geen dotaties aan de voorziening meer gedaan.
Voorziening onderhoud welzijns-,sport- en cultuur-accommodaties (MOP)	0	In 2019 wordt een bedrag van € 1.285.640 in de voorziening gestort. De besteding van de voorziening geschiedt conform de berekeningen in de MOP. De aanwendungen worden in de loop van het begrotingsjaar geraamd.

Wat willen we bereiken?

Visie op Bedrijfsvoering

Zowel in het Hoofdlijnenakkoord als in het collegewerkprogramma is het realiseren van een uitstekende dienstverlening aan onze burgers, instellingen en bedrijven een speerpunt van ons beleid voor de komende jaren.

In het verlengde hiervan past eenzelfde ambitie voor de interne dienstverlening. Wij streven naar een wijze van interne dienstverlening die de voorwaarden creëert voor een uitstekende externe dienstverlening.

We hebben een meerjarig ontwikkeltraject voor ogen, waarin we onze klanten op actieve wijze meenemen, hetgeen aansluit bij een ander extern speerpunt, namelijk participatie. Ook zoeken we naar best practices die we kunnen gebruiken. Het ontwikkeltraject levert een aantal concrete resultaten op.

- Duidelijkheid over welke dienstverlening van Bedrijfsvoering mag worden verwacht. Wat leveren we standaard, en wat is maatwerk? We maken onderscheid tussen uitvoering, advisering en ontwikkeling. En wat dat betekent voor de vraag of diensten worden geleverd door Bedrijfsvoering, of dat domeinen op een andere wijze in deze dienstverlening voorzien.
- Een centraal loket waar bestuur, management en medewerkers met hun vragen terecht kunnen.
- Het (per product) afspreken van kwaliteitsindicatoren waar onze klanten op mogen rekenen (tijdigheid, juistheid, afspraak = afspraak etc.).
- De basis is op orde. Daarmee bedoelen we bijvoorbeeld de betrouwbaarheid en toegankelijkheid van de informatie uit onze bedrijfsvoeringsapplicaties en efficiënte processen.
- Innoveren waar dat een meerwaarde oplevert. Denk bijvoorbeeld aan het verder digitaliseren om processen te optimaliseren.
- Medewerkers die in hun handelen de klant centraal stellen. Bedrijfsvoering is er niet voor Bedrijfsvoering, maar om de organisatie in staat te stellen de externe doelen te realiseren.
- Meer integraliteit. We willen van HRM adviseurs, Informatie adviseurs en Financieel adviseurs naar Bedrijfsvoeringsadviseurs.
- En we durven onszelf de vraag te stellen of de werkzaamheden die we nu zelf doen wellicht beter door anderen of met anderen kunnen worden uitgevoerd (uitbesteden, samenwerken).

Een verder uitgewerkte visie op onze bedrijfsvoering leggen we vast in een nieuwe organisatievisie; de huidige organisatievisie dateert uit 2013. In de organisatievisie beschrijven we (onder andere) hoe het bestuur vanuit de bedrijfsvoering wordt ondersteund bij het realiseren van het collegewerkprogramma.

HRM

We investeren in uitstekende dienstverlening met een voldoende wendbare en duurzame organisatie. Hierbij gaat het vooral om dynamische vraagstukken sneller, makkelijker en beter aan te pakken. Met als doel onze rol in de omgeving beter te (blijven) spelen. We doen dit binnen de beschikbare middelen waarbij het collegeprogramma en de wettelijke taken centraal staan.

HRM draagt bij aan deze ontwikkeling door het leervermogen te vergroten. We doen dit met vaste formatie voor de continuïteit van de belangrijke gemeentelijke opdrachten, aangevuld met (mogelijkheden voor) verschillende vormen van flexibele inzet. We zetten in op een (meer) evenwichtig personeelsbestand om de kwaliteit en continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening te waarborgen. Uitstroom van (oudere) medewerkers vraagt om het behouden van (belangrijke) kennis en ervaring in de organisatie en biedt aan de andere kant mogelijkheden om te vernieuwen en te verjongen.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Belangrijk blijft dat we als werkgever aantrekkelijk en toegankelijk zijn voor iedereen op de arbeidsmarkt.

Doelstellingen

1. We realiseren een organisatie(vorm) van waaruit vaste en flexibele capaciteit wendbaar wordt ingezet op wisselende opgaven en teams. We investeren in een evenwichtig personeelsbestand.
2. We stimuleren het leervermogen van medewerkers om snel(ler) in te spelen op veranderingen en aanpassingen in het werk en de werkwijze te maken.
3. We faciliteren goede werkomstandigheden waar medewerkers hun talenten en kwaliteiten inzetten voor een uitstekende dienstverlening aan de stad.

Indicatoren

Op basis van onze doelstellingen en resultaten hanteren we voor de volgende periode de volgende indicatoren:

Indicator	Realisatie 2017	Streef-waarde 2018	2019	2020	2021	2022
1. Verhouding vast-flexibel (% kosten inhuur t.o.v. totale loonsom ^[1])	24%	22%	20%	18%	17%	17%
2. Gemiddelde uitgaven opleiding en ontwikkeling per medewerker ^[2] .		€ 1000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
3. Streefcijfer ziekteverzuimpercentage.	5,7%	5,2%	4,6%	3,6%	3,6%	3,6%

[1] Dit is een voorlopig indicator voor de verhouding vast – flexibel. Zodra een betere voorhanden is zal deze worden aangepast (zie doelstelling 1) Voor het bepalen van het streefcijfer hebben we aansluiting gezocht bij de personeelsmonitor van het A&O fonds over dit onderwerp. .

[2] Indicator voor het stimuleren van het leervermogen om de wendbaarheid te ondersteunen (afgezet tegen landelijke norm personeelsmonitor A&O-fonds 2017).

Wat gaan wij daarvoor doen?

In 2019 betekent dit:

Indicator 1:

- Vervolg uitrol opbrengsten strategische personeelsplanning (SPP).
- Herijken verhouding vaste en flexibele formatie.
- Halfjaarlijkse managementrapportage over omvang inhuur.
- Doorontwikkelen regionale mobiliteit en arbeidsmarkt (Haaglanden).

Indicator 2:

- (Continueren) investeren in leren en ontwikkelen medewerkers.
- Opleidingsplan opstellen aan de hand van de organisatie visie.
- Organiseren en/of faciliteren van de organisatiebrede trainings- en ontwikkelactiviteiten.

Indicator 3:

- Verzuim blijft een belangrijk speerpunt met het management en tussen management en medewerkers.
- Aanpak voor specifieke doelgroepen (m.n. preventief).

Paragraaf Bedrijfsvoering

- Up-to-date houden managementinformatie en zo nodig uitbreiden.
- Inzet arbeidsdeskundige en bedrijfsarts jaarlijks evalueren en bijstellen.

Personeel

Staat van personele lasten	2018	2019
huidig personeel excl.Griffie en RijswijkBuiten	29.828.530	30.726.720
Directie inclusief ondersteuning	975.610	1.227.050
Bedrijfsvoering	5.950.420	6.257.088
Bestuurlijk Domein	4.094.320	4.299.110
Maatschappelijke Ontwikkelingen	5.487.650	5.468.710
Ruimtelijke Ontwikkelingen	6.671.480	6.622.652
Sociaal Domein	5.993.580	6.065.190
Overig	655.470	786.920
Griffie en RijswijkBuiten	1.249.510	1.258.830
Griffie	410.140	406.470
RijswijkBuiten	839.370	852.360
Gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders	1.056.530	1.106.250
Bestuur	1.056.530	1.106.250
Cao	0	720.000
Nog te verdelen cao	0	720.000
Eindtotaal	32.134.570	33.811.800

Overig bestaat uit:	2018	2019
Stage- en traineeplan	160.000	160.000
Piketvergoedingen	75.000	75.000
Labelling gebiedsuitbreiding	361.580	493.030
Lasten huwelijksvoltrekkingen/partnerschapsregistratie	45.000	45.000
Speeltuinen en -plaatsen	13.890	13.890
	655.470	786.920

2018 is inclusief begrotingswijzigingen

Informatie

Informatie verzorgt het inrichten en beheren van de informatievoorziening waarmee de organisatie haar bestuurlijke doelen kan realiseren, zodanig dat de mogelijkheden die informatie en ICT bieden optimaal benut worden. De inspanningen zijn erop gericht om nu en in de toekomst adequaat en flexibel in te spelen op kansen en uitdagingen.

We adviseren en ondersteunen de organisatie bij de inzet van informatie(middelen) en realiseren een informatievoorziening die goed beveiligd, flexibel en schaalbaar, gestructureerd en samenhangend is. We doen dit onder andere door het harmoniseren van systemen en processen, het standaardiseren van producten en

het realiseren van koppelingen en een goede informatiearchitectuur.

We bewaken ontwikkelingen en initiatieven om te waarborgen dat een passende ICT-infrastructuur en -dienstverlening geleverd wordt aan de hand van de gemeentelijke applicatie architectuur. We zijn verantwoordelijk voor contract-, leveranciers- en projectmanagement van (implementatie van) informatiesystemen. We werken waar mogelijk samen met andere gemeenten en maken optimaal gebruik van beleid en expertise van andere overheden en instrumenten die bijvoorbeeld binnen VNG Realisatie verband ontwikkeld worden, zoals de landelijke voorzieningen. Hierbij houden we scherp in het oog hoe de inrichting en het beheer

Paragraaf Bedrijfsvoering

van de informatievoorziening bij kan dragen aan de kansen, doelstellingen en ambities voor wat betreft duurzaamheid.

Onze dienstverlening op het gebied van IT beheer hebben we uitbesteed aan de GR Bedrijfsvoering Delft Rijswijk.

De visie op informatie is uitgewerkt in een richtinggevend informatiebeleid dat periodiek wordt geactualiseerd. Het informatiebeleidsplan bouwt verder op de beleidslijnen van het bestuur en Gemeentelijk Management Team (GMT) ten aanzien van dienstverlening en bedrijfsvoering en is een afwegingskader voor investeringen. Op basis hiervan worden de concrete informatieprojecten uitgewerkt en geprioriteerd. De ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening gaan zo snel dat zeker jaarlijks, maar wellicht vaker, de gegeven kaders en investeringen moeten worden herijkt om gelijke tred te houden met die ontwikkelingen en met de doelen die gesteld worden.

Juridische Zaken

Het streven is en blijft het zo veel als redelijkerwijs mogelijk voorkomen van bezwaarprocedures. We zetten in op verbeterde primaire besluiten inclusief een heldere communicatie met betrokken inwoners en organisaties. Daar waar mogelijk zetten we instrumenten in als (pre-)mediation, of blijven dat doen.

Doelstelling is en blijft de bezwaren binnen de daarvoor geldende wettelijke termijnen af te doen.

Facilitair

Met de invoering van ATAP (het nieuwe werken) is het aantal aanwezige werkplekken in Hoogvoorde verlaagd. Dit zal de komende jaren verder worden doorgezet zodat het percentage werkplekken bij de verhuizing naar het Huis van de Stad teruggebracht is tot 65% van het aantal medewerkers.

Medio 2018 is een start gemaakt met het verbeteren van het gescheiden inzamelen van afval. Op elke etage worden nieuwe inzamelingsbakken structureel ingevoerd ten behoeve van 4 afvalstromen, papier, bakers, plastic en restafval. Dit draagt bij aan de duurzaamheidsambitie van de gemeente Rijswijk en de voorbereiding op de inhuizing in het Huis van de Stad in 2023.

Deregulering & Procesinnovatie

Ons doel is het verhogen van de 'klantwaarde' in onze werkprocessen. Dat betekent: leveren wat de klant wil, met gestroomlijnde processen zonder verspilling. Vanzelfsprekend daarbij rekening houdend met juridische en financiële kaders. Tevens willen we de inspanningen in tijd en in geld die burgers of bedrijven moeten doen om te voldoen aan de (informatie)verplichtingen die wij als gemeente stellen, zoveel mogelijk verlichten.

In opdracht van het GMT danwel op verzoek van de proceseigenaar zetten wij instrumenten van Lean Management in, zoals de begeleiding van procesinnovatietrajecten en innovatiesessies. Het beschikbare instrumentarium is dit jaar verbreed met een juridische beslisboom (nut- en noodzaak toets), klantreissessies en week- en dagstarts. Cruciaal is telkens de inbreng van de desbetreffende procesmedewerkers. Zo wordt ook op medewerker niveau het bewustzijn versterkt om zelf oplossingsgericht te werken. Daartoe werken wij thans leermodules verder uit ten behoeve van medewerkers (Lean als instrument) en management (Lean als verbetercultuur).

Informatiebeveiliging en privacy

Wij zorgen ervoor dat we bewust en veilig omgaan met informatie door een combinatie van organisatorisch en technisch borgen van de juiste toegankelijkheid van informatie, het opbouwen en onderhouden van het bewustzijn over informatieveiligheid en privacy en tijdige signalering en opvolging van incidenten. We zijn transparant: we maken inzichtelijk waarvoor wij

Paragraaf Bedrijfsvoering

de gegevens van onze inwoners gebruiken, en bieden mogelijkheden tot inzage in het eigen dossier of tot een verzoek voor wijziging/ vernietiging van de eigen gegevens.

Onze verantwoordelijkheid voor informatiebeveiliging en privacy beperkt zich niet tot onze eigen organisatie. Ook in samenwerking met andere organisaties nemen wij onze verantwoordelijkheid voor het zorgvuldig omgaan met informatie en privacy in de keten door te zorgen voor duidelijke afspraken over deze onderwerpen.

Doelstellingen

- We voldoen aan het basisnormenkader zoals verwoord in de BIG (Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten).
- We voldoen aan de eisen die de privacywet, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), aan ons stelt.
- We leggen jaarlijks verantwoording af over informatieveiligheid door toepassing van de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA).

Invoeren BIG en jaarlijkse verantwoording

Vanaf 2017 wordt er jaarlijks verantwoording afgelegd over de wijze waarop de informatiebeveiliging is georganiseerd. Hiervoor is een eenduidige systematiek ontwikkeld (ENSIA, eenduidige normatiek single information audit) die alle gemeenten gebruiken. In feite wordt met de ENSIA verantwoording afgelegd over de mate waarin de beveiligingsmaatregelen zijn geïmplementeerd. Daarnaast wordt de ENSIA gebruikt om richting de externe toezichthouders verantwoording af te leggen over regelingsspecifieke maatregelen.

De ENSIA begint met een zelfevaluatie waar meer dan 300 vragen op het gebied van informatiebeveiliging worden beantwoord. Uit de zelfevaluatie blijkt dat nog niet alle beveiligingsmaatregelen uit de BIG (volledig) zijn ingevoerd. Voor de invoering daarvan is een actieplan opgesteld. In 2019 en verder zullen de acties op het gebied van informatiebeveiliging zich vooral richten op:

- **de bewustwording bij medewerkers en leidinggevenden**
Het gedrag van medewerkers en leidinggevenden heeft grote invloed op het niveau van informatieveiligheid. Zij hebben daarin een grote verantwoordelijkheid. Medewerkers en leidinggevenden dienen op de hoogte te zijn van hun verantwoordelijkheden, zodat zij daarnaar kunnen handelen.
- **de invoering van technische beveiligingsmaatregelen**
Er worden verdere maatregelen genomen ter bevordering van de toegangsbeveiliging en het beheer van bedrijfsmiddelen.

Invoeren AVG

Vanaf 25 mei 2018 is de AVG van toepassing. De belangrijkste stappen om de organisatie hierop voor te bereiden zijn gezet. Voor 2019 en verder is de inzet gericht op:

- Het structureel inzetten van Privacy Impact assessments (PIA's) om vooraf de privacyrisico's van gegevensverwerkingen in kaart te brengen. Op basis van die analyses kunnen dan maatregelen worden getroffen om de risico's te verkleinen.
- Het inbedden van het privacybeleid in (werk)processen, procedures en informatiesystemen die betrekking hebben op de verwerking van persoonsgegevens.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Indicatoren Bedrijfsvoering

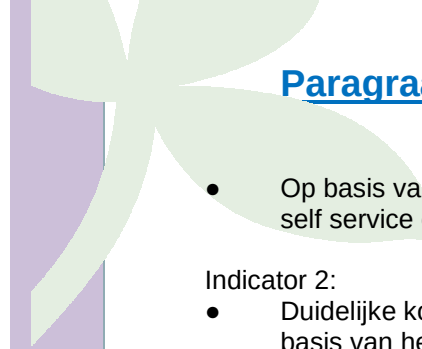
Indicatoren	Realisatie 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
1. Klanttevredenheid waardering voor de ICT dienstverlening	6,8	7,0	7,2	7,3	7,5	7,5
2. Percentage afgeronde activiteiten (projecten) volgens uitvoeringsplan	30%	70%	75%	80%	85%	85%
3. Werkplekindex: verhouding tussen het aantal werkplekken en het aantal medewerkers.	85%	80%	75%	70%	65%	65%
4. Het percentage poststukken ^[1] dat binnen de wettelijke termijn wordt afgedaan.	85%	95%	95%	95%	95%	95%
5. De klanttevredenheid voor alle onderdelen van de interne dienstverlening. (schaal 1-5).	Nvt	3,5	3,75	4	4	4
6. Het aantal facturen dat is betaald binnen de wettelijke termijn (30 dagen)	89%	90%	90%	92%	94%	95%
7. Het percentage juridische procedures dat binnen de wettelijke termijnen is afgedaan.	87%	95%	95%	95%	95%	95%

[1] Ad indicator 4: dit betreft de externe poststukken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Indicator 1:

- Voortdurend evalueren van de afspraken en de dienstverlening en waar nodig aanpassen van processen.
- Aanbieden van een passende ICT werkomgeving, specifiek de inzet van mobiele devices, de introductie van Windows10 en de vervanging van het intranet.
- Op basis van de uitkomsten van het jaarlijkse tevredenheidsonderzoek prioriteren binnen het jaarprogramma van de ICT dienstverlening.

Paragraaf Bedrijfsvoering

- Op basis van het tevredenheidsonderzoek doorvoeren van verbeteringen in de (nieuwe) self service omgeving.

Indicator 2:

- Duidelijke koppeling tussen organisatie strategie, informatiestrategie en projecten op basis van het informatiebeleidsplan.
- Afstemmen en prioriteren van verschillende digitaliseringsinitiatieven.
- Doorontwikkelen en uitdragen van de Rijswijkse informatie architectuur.

Indicator 3:

- Monitoren van werkplekbezetting met de inzet van mobiele devices.
- Hervreiding van werkstations op basis van veranderende behoeften.

Indicator 4:

- Bevorderen van een efficiënter gebruik van het document management systeem (DMS) door gebruik van de webinterface.
- Snellere beschikbaarheid van inkomende verzoeken in het DMS door de invoer van prestatie-indicatoren voor de registrators.

Indicator 5:

- Periodiek meten van klanttevredenheid in het kader van 'Vensters voor Bedrijfsvoering'.
- Op basis van de uitkomsten een verbeterplan opstellen en implementeren.

Indicator 6:

- Mogelijkheid bieden aan leveranciers om e-facturen te kunnen versturen conform de Europese wetgeving. Vanaf het 4e kwartaal van 2018 is dit operationeel.
- Digitaliseren van het proces van de registratie van inkoopfacturen. Vanaf het 4e kwartaal van 2018 is dit operationeel.
- Verbeteren van het monitoren van openstaande inkoopfacturen.

Indicator 7:

- Verdere digitalisering processen (procesapp, digitale aanlevering Rechtbank).
- Bezwaar- en beroepsprocedures te vertalen als input voor de verbetering van de primaire besluitvormingsprocessen.
- Gebruik maken van de mogelijkheden van (pre-)mediation.
- Invoeren van een onafhankelijke bezwarencommissie van grote bestuurlijke en/of financiële importantie.
- Procesverbetering.

Paragraaf Verbonden partijen

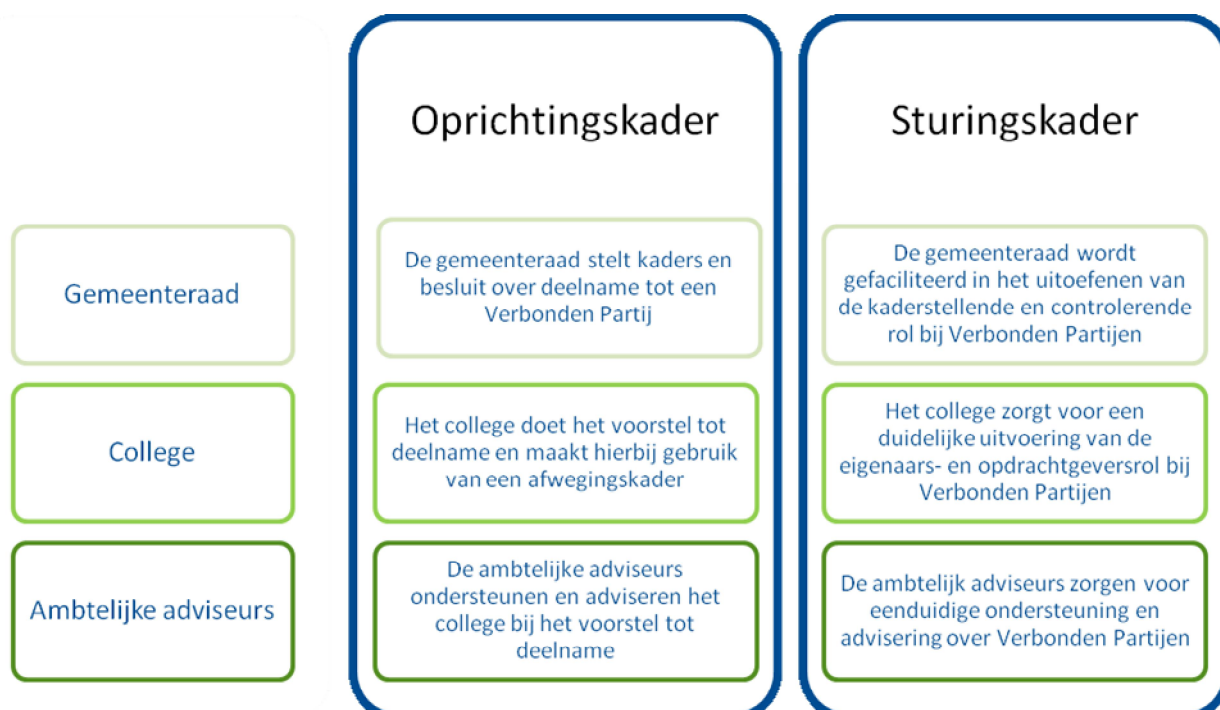
Inleiding

Verbonden Partijen voeren vaak taken uit met een groot politiek belang en ze leveren hierbij een belangrijke bijdrage aan de realisatie van maatschappelijke doelen. Het deelnemen in Verbonden Partijen levert gemeenten naast voordelen ook financiële en bestuurlijke risico's op. Het is noodzaak om zicht te hebben op deze risico's die immers de realisatie van de doelstellingen binnen de gestelde financiële kaders kunnen belemmeren. De paragraaf Verbonden Partijen, in de programmabegroting en de programmarekening, is een belangrijk instrument voor de gemeente Rijswijk om proactief te sturen op Verbonden Partijen.

Verbonden Partijen zijn organisaties waaraan de gemeente zich bestuurlijk en financieel verbindt. Verbonden Partijen bestaan uit deelnemingen door de gemeente in gemeenschappelijke regelingen, NV's, BV's, stichtingen, verenigingen, Publiek Private Samenwerkingconstructies etc. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) waarin algemene regels voor de verantwoording door gemeenten en provincies staan, geeft als definitie:

Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

In de Nota Verbonden Partijen 2013 staan kaders voor hoe de gemeente Rijswijk wil omgaan met Verbonden Partijen. Het betreft de volgende kaderstellende uitgangspunten:

Overzicht Verbonden Partijen

De gemeente Rijswijk heeft bestuurlijke en financiële belangen in drie vennootschappen en zeven gemeenschappelijke regelingen. Met ingang van 2017 is het onderdeel Netwerkbeheer afgesplitst van Eneco Holding NV. De cijfers van dit bedrijf zullen in de volgende begroting worden vermeld.

Vennootschappen	Gemeenschappelijke regelingen
N.V. Eneco	GGD en VT Haaglanden
Stedin Holding NV	Industrieschap "De Plaspoelpolder" (IPP)
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk en omstreken (DSW)
N.V. Dunea Duin & Water	Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex
	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)
	Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
	H10 Inkoopbureau
	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
	Bedrijfsvoeringsorganisatie Delft-Rijswijk

Risicoprofielen Verbonden Partijen

De Verbonden Partijen van de gemeente Rijswijk lopen sterk uiteen in (financiële) omvang en vorm. Hierdoor variëren ook de gemeentelijke belangen en risico's sterk. Door jaarlijks het risicoprofiel van een Verbonden Partij in te schatten, zorgt de gemeente Rijswijk ervoor dat kansen en bedreigingen bij Verbonden Partijen tijdig worden gesignaleerd en dat hierop adequaat kan worden gereageerd.

Het risicoprofiel van een Verbonden Partij is gebaseerd op actuele bestuurlijke en financiële risico's en gebeurt op basis van een risicoanalyse (zie bijlage B Nota Verbonden Partijen). Op basis van de risicoanalyse en het vastgestelde risicoprofiel wordt een pakket aan stuur- en beheersinstrumentarium gekoppeld aan een Verbonden Partij. Het stuur- en beheersinstrumentarium dient binnen de gemeente Rijswijk om vorm en inhoud te geven aan de aansturing, het beheer en de control van de specifieke Verbonden Partij.

Des te groter het bestuurlijk en/of financieel risico is dat wordt gelopen bij een Verbonden Partij, des te intensiever zijn de sturing op de Verbonden Partij en de informatievoorziening aan de gemeenteraad. De gemeente Rijswijk kent hiervoor drie verschillende pakketten: het basispakket, het pluspakket en het aanvullende pluspakket.

Het basispakket is van toepassing op alle Verbonden Partijen. De sturing op Verbonden Partijen die zijn ingedeeld in plus en aanvullend pluspakket is echter intensiever. Bij deze Verbonden Partijen zal het ambtelijk en bestuurlijk contact worden geïntensiveerd en zullen onder andere de prestatie afspraken en risico's nauwlettender worden gevolgd. Deze intensivering van de sturing stelt het college bovendien in staat om de gemeenteraad accuraat te informeren (zie verder bijlage C Nota Verbonden Partijen).

Hieronder staat van elke deelneming of gemeenschappelijke regeling informatie. Per deelneming worden de belangrijkste wetenswaardigheden weergegeven in het hoofdstuk Toelichting op de Vennootschappen. Dit gebeurt op dezelfde manier als in de voorgaande jaren. In de tabel die daarna volgt zijn de belangrijkste feiten van acht gemeenschappelijke regelingen opgenomen. Het overzicht financieel belang geeft inzicht in de financiën van zowel de vennootschappen als de gemeenschappelijke regelingen. Tot slot is in één tabel het risicoprofiel en het daarbij behorende stuur- en beheerspakket van zowel de vennootschappen als de gemeenschappelijke regelingen weergegeven.

Toelichting op de Vennootschappen

Eneco holding NV

Vestigingsplaats
Doel / openbaar belang
Ontwikkelingen

Rotterdam
Beheren en exploiteren van een (duurzaam) energiebedrijf
Een meerderheid van ca. 91% van het
aandeelhouderskapitaal, heeft na het doorlopen van een
zogenaamde consultatiefase, het besluit genomen hun
aandelen in Eneco te verkopen.

Thans wordt door Eneco, de adviseurs en de aandeelhouders
hard gewerkt aan het voorbereiden van de transactie.
Belangrijk hierbij is het opstellen van de benodigde
transactiedocumentatie. Hierbij kan gedacht worden aan het
bedrijfsplan (business plan), een zogenaamde
"verkoopbrochure" (equity story) en het doen van
boekenonderzoek (vendor due diligence) en het voeren van
oriënterende gesprekken met potentiële bidders. Op basis
van huidige inzichten is de verwachting dat na de
oriëntatiefase de executiefase c.q. de uitvoering van de
transactie begin 2019 zal starten.

Als het definitieve besluit tot verkoop wordt voorgelegd, gaan
we in op de financiële consequenties en hoe we hiermee
kunnen omgaan. Nu ontvangen we nog jaarlijks dividend. We
moeten een oplossing vinden voor de gedeelde inkomsten in
de toekomst.

Risico's (financieel, bestuurlijk)

Risico's op lagere dividenduitkering. Verkoopopbrengst lager
dan verwacht

Doelstelling / taakstelling

Economie en Werken

Rechtsvorm

Vennootschap

Financiële gegevens

Beginstand (1-1)

Eindstand (31-12)

Eigen vermogen

€ 3,1 miljard

€ 2,9 miljard

Vreemd vermogen

€ 2 miljard

€ 2,8 miljard

Resultaat 2017

€ 127 miljoen

Aandelen kapitaal

88.486 aandelen ca € 100 nominaal.

Financieel belang

1,78% gestort aandelenkapitaal. Ontvangen dividend
€ 1.130.333.

Omvang van de bijdrage

N.v.t.

Stedin

Vestigingsplaats
Doel / openbaar belang
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij

Rotterdam
Beheren van gas- en elektriciteitsnetwerken
Aandeelhouder na de splitsing van Eneco in een
leverings(Steding) en productie bedrijf(Eneco Holding).

Ontwikkelingen

Geen bijzonderheden

Risico's (financieel, bestuurlijk)

Risico op lagere dividenduitkering

Doelstelling / taakstelling

Algemene dekkingsmiddelen

Rechtsvorm

Vennootschap

Financiële gegevens

Beginstand (1-1)

Eindstand (31-12)

Eigen vermogen

€ 4,8 miljard

€ 2,1 miljard

Vreemd vermogen

€ 4,5 miljard

€ 4 miljard

Resultaat 2017

€ 424 miljoen (eenmalig effect van 353 miljoen)

Aandelen kapitaal

88.486 aandelen van € 100 nominaal.

Financieel belang

1,78% gestort aandelenkapitaal. Ontvangen dividend:
€ 498.944.

BNG (Bank voor Nederlandse gemeenten)

Vestigingsplaats
Doel / openbaar belang
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij
Ontwikkelingen

Den Haag
Bank ten dienste van de overheid
Sinds de oprichting aandeelhouder.
Geen

Paragraaf Verbonden partijen

Risico's (financieel, bestuurlijk)

Doelstelling / taakstelling

Rechtsvorm

Financiële gegevens

Eigen vermogen

Vreemd vermogen

Resultaat 2017

Aandelen kapitaal

Financieel belang

Beperkt risico. Waarde aandelen niet geactiveerd. Jaarlijks dividend is beperkt.

Algemene dekkingsmiddelen

Vennootschap

Beginstand (1-1)

€ 3,8 miljard

€ 149 miljard

€ 393 miljoen

165.945 aandelen van € 2,50.

0,30% van het geplaatst aandelen kapitaal. Ontvangen dividend € 427.500.

Eindstand (31-12)

€ 4,2 miljard

€ 135 miljard

Dunea Duin & Water

Vestigingsplaats

Doel / openbaar belang

Ontwikkelingen

Risico's (financieel, bestuurlijk)

Doelstelling / taakstelling

Rechtsvorm

Financiële gegevens

Eigen vermogen

Vreemd vermogen

Resultaat 2017

Aandelen kapitaal

Financieel belang

Zoetermeer

Leveren van betrouwbaar drinkwater en beheren van de duinen tussen Monster en Katwijk

Geen

Beperkt risico. Waarde van aandelen niet geactiveerd. Er wordt geen dividend uitgekeerd

Algemene dekkingsmiddelen

Vennootschap

Beginstand (1-1)

€

€

€ 12 miljoen

149.258 aandelen van € 5,00

3,74% van het geplaatst aandelen kapitaal. Geen dividenduitkering

Eindstand (31-12)

€ 205 miljoen

€ 358 miljoen

Paragraaf Verbonden partijen

Toelichting op de gemeenschappelijke regelingen

GGD Haaglanden

Vestigingsplaats

Doel / openbaar belang

Den Haag

Op grond van de Wet publieke gezondheid zorg dragen voor de instelling en instandhouding van één regionale gezondheidsdienst in die regio. Vanaf 1 januari 2018 is de organisatie Veilig Thuis ondergebracht bij de GR GGD Haaglanden. Veilig Thuis is het regionale advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling.

De regeling behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid. Veilig Thuis geeft advies, ondersteunt, doet onderzoek en brengt hulpverlening op gang om de situatie in huiselijk geweld en/of kindermishandeling zaken voor alle betrokkenen veiliger te maken.

Ontwikkelingen

Vanaf 1 januari 2018 is Veilig Thuis ondergebracht bij de GR GGD Haaglanden. Er is sprake van twee aparte organisatieonderdelen met ieder een eigen begroting en eigen directeur..

Risico's (financieel, bestuurlijk)

N.a.v. de herijking van de GR GGD en VT Haaglanden zijn nieuwe afspraken gemaakt die voor een stijging van de kosten zorgen. Zo wordt vanaf 2018 bij de GGD gewerkt met een gelijk bedrag per inwoner voor alle gemeenten voor het regionale pakket. Hiermee wordt afgestapt van het werken met kostenverdeelsleutels. De nieuwe werkwijze leidt tot een hogere bijdrage voor de regiogemeenten en een lagere bijdrage voor de gemeente Den Haag. Daarnaast bleek een aantal tarieven van regionale en lokale taken onder de oude GR verouderd en daarmee niet kostendekkend.

De nieuwe GR heeft tevens met zich meegebracht dat er een scherpere afbakening is gemaakt tussen regionale (alle deelnemende gemeenten) of lokale (een of meerdere gemeenten) taken. Door verouderde tarieven en grotere afname m.b.t. bepaalde taken (m.n. meldpunt bezorgd) is voor 2018 een kostenstijging ontstaan. Voor 2019 en verder moet mogelijk rekening gehouden worden met verdere kostenstijgingen.

Voor wat betreft Veilig Thuis wordt de organisatie in 2018 geconfronteerd met een grote stijging (bijna 20% in het eerste half jaar) van het aantal adviesvragen en meldingen.

Doelstelling / taakstelling

Programma Sociaal Domein Preventieve gezondheidszorg en het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Rechtsvorm

Gemeenschappelijke regeling

Financiële gegevens

Beginstand (1-1)

Eindstand (31-12)

Eigen vermogen

n.v.t.

n.v.t.

Vreemd vermogen

n.v.t.

n.v.t.

Resultaat 2017

- € 246.000

Financieel belang

3%

Omvang van de bijdrage

€ 931.000

Industrieschap De Plaspoelpolder

Vestigingsplaats

Doel / openbaar belang

Rijswijk

Het IPP heeft tot taak het aanleggen en exploiteren van bedrijfsterreinen, waaronder alles is begrepen hetgeen met deze aanleg en exploitatie samenhangt, alsmede het stichten en exploiteren van bedrijfsgebouwen onder de noemer herstructurering.

- Ontwikkeling en uitgifte bedrijventerreinen regio Haaglanden
- Herstructurering bedrijventerreinen
- Faciliteren regionale samenwerking bovengenoemde zaken

Ontwikkelingen

Risico's (financieel, bestuurlijk)

De verkoop van bouw kavels en verhuur/verkoop bedrijfspanden is onderhevig aan de marktcondities.

Doelstelling / taakstelling

Programma Economie en Werken

Paragraaf Verbonden partijen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
Eigen vermogen	€ 13,9 miljoen	€ 11,3 miljoen
Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
Resultaat 2017	€ 2 555.138 nadelig	
Financieel belang	50%	
Omvang van de bijdrage	N.v.t.	

Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk en omstreken

Vestigingsplaats	Zoetermeer	
Doel / openbaar belang	De voorspelbare, betrouwbare lokale partner voor gemeenten en bedrijfsleven zijn door met de juiste kosten en opbrengsten zoveel mogelijk mensen met een SW-indicatie regulier te laten werken.	
Ontwikkelingen	Mensen met een SW-indicatie aan passend werk helpen, zoveel mogelijk bij regulier werkgevers.	
	De drie gemeenten hebben met het oog op een toekomstbestendig bedrijf er voor gekozen de bestuurlijke structuur aan te passen. Daarbij zal Zoetermeer eigenaar worden van het nieuwe bedrijf en Rijswijk en Leidschendam-Voorburg gaan de plekken voor SW-ers inkopen. De huidige GR zal daartoe worden opgeheven.	
	In 2018 is daartoe een intentieverklaring getekend, is een plan opgesteld voor de opheffing van de GR en is een businesscase opgesteld voor het nieuw op te zetten Zoetermeers Werkbedrijf.	
	Daarnaast heeft DSW in opdracht van het DB een bedrijfsplan opgesteld om het negatieve bedrijfsresultaat stapsgewijs te gaan terugbrengen naar break even in 2022.	
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Oplopen van de jaarlijkse tekorten Over 2019 wordt een tekort voorzien van € 2,5 mln. De bijdrage van de gemeente Rijswijk aan het exploitatietekort van DSW over 2019 bedraagt 16,2% (naar rato van het aandeel van Rijswijk in de uitvoering van de SW).	
Doelstelling / taakstelling	Programma Sociaal Domein - Arbeidsmarkt overig.	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
Eigen vermogen	€ 1.242.669	€ 2.266.880
Vreemd vermogen	€ 2.096.942	€ 3.225.182
Resultaat 2017	€ 1.709.994 nadelig	
Financieel belang	16,2%	
Omvang van de bijdrage	€ 400.292	

Afvalinzameling Avalex

Vestigingsplaats	Den Haag
Doel / openbaar belang	Het bedrijf heeft tot doel het zo effectief en efficiënt mogelijk voorbereiden, en (het doen) uitvoeren van de integrale reinigingstaken van de deelnemers. Volksgezondheid en Leefbaarheid en daarbij specifiek de taak tot het inzamelen van afval.
Ontwikkelingen	Discussie over toekomstige structuur loopt. Besluit wordt in 2018 genomen.
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Politiek bestuurlijke risico's voor de gemeente. Regie en controle houden op GR bedrijf tijdens een transitie naar een meer resultaatgericht professionele dienstverlenende organisatie. De transitie van het bedrijf is een ingewikkeld politiek bestuurlijke vraagstuk waarbij de beelden en wensen van alle deelnemers ten aanzien van de toekomst van het bedrijf op elkaar moeten worden afgestemd. Tevens gaat het niet alleen om aanscherping van de governance and controlcyclus, maar ook om een transitietraject naar een resultaatgerichte, professionele dienstverlenende organisatie Tariefontwikkeling van de verbrandingskosten brengt een risico mee vanaf 2021.

Paragraaf Verbonden partijen

Doelstelling / taakstelling	Programma Wonen en Leven - Afvalinzameling, transport en verwerking/	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
Eigen vermogen	€ 4,5 miljoen	€ 5,4 miljoen
Vreemd vermogen	€ 41,7 miljoen	€ 37,9 miljoen
Resultaat 2017	€ 1.809.000	
Financieel belang	18% van de omzet	
Omvang van de bijdrage	€ 6.152.916	

Veiligheidsregio Haaglanden

Algemene informatie

De VRH behartigt de belangen van de gemeente op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing, en geneeskundige hulpverlening. De VRH bevordert de veiligheid en gezondheid van allen die zich in het gebied van de regio Haaglanden bevinden door de samenwerking tussen burgers, private en publieke partijen te stimuleren en te faciliteren

Vestigingsplaats

Den Haag

Doel / openbaar belang

Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen, brandweezorg, rampen- en crisisbeheersing in regio; meldkamer en CPA Er wordt aan een visie brandweer 2020 gewerkt.

Ontwikkelingen

Risico's (financieel, bestuurlijk)

Risico's normale bedrijfsuitoefening; Politiek bestuurlijke risico's

Doelstelling / taakstelling

Programma openbare orde en veiligheid – VRH

Rechtsvorm

Gemeenschappelijke regeling

Financiële gegevens

Beginstand (1-1)

Eindstand (31-12)

Eigen vermogen

€ 6,3 miljoen (2018)

€ 4,7 miljoen (2018)

Vreemd vermogen

€ 59 miljoen (2018)

€ 61 miljoen (2018)

Resultaat 2017

€ 1.470.000

Financieel belang

5%

Omvang van de bijdrage

€ 4.417.000

Omgevingsdienst Haaglanden

Vestigingsplaats

Den Haag

Doel / openbaar belang

De ODH is een regionale uitvoeringsdienst voor zowel de uitvoering van de toetsing en de vergunningverlening, gerelateerd aan diverse milieuwetten en de groene wetgeving, als het adequaat toezicht houden op deze vergunningen, het behandelen van overlastmeldingen en waar nodig handhavend optreden tegen inrichtingen, instellingen en personen die zich niet houden aan deze wet- en regelgeving.

Ontwikkelingen

Geen bijzonderheden

Risico's (financieel, bestuurlijk)

Risico's normale bedrijfsuitoefening; Politiek bestuurlijke risico's.

Doelstelling / taakstelling

Programma Wonen en Leven - milieuvergunningen & advies

Programma Openbare orde en veiligheid - toezicht & handhaving

Rechtsvorm

Gemeenschappelijke regeling

Financiële gegevens

Beginstand (1-1)

Eindstand (31-12)

Eigen vermogen

€ 1,6 miljoen (2018)

€ 1,2 miljoen (2018)

Vreemd vermogen

€ 0

€ 0

Resultaat 2017

€ 131.279

Financieel belang

3%

Omvang van de bijdrage

€ 568.042

H10 inkoopbureau.

Algemene informatie

Samenwerking gericht op inkoop specialistische jeugdzorg voor de H10 Gemeenten

Jeugdigen/ gezinnen (passende) zorg bieden

Vestigingsplaats

Adequate jeugdhulp

Doel / openbaar belang

Paragraaf Verbonden partijen

Ontwikkelingen

Risico's (financieel, bestuurlijk)

De gemeenschappelijke regeling wordt voor 3 jaar aangegaan en is met 1 jaar verlengd (2018). Afhankelijk van regionale visietraject wordt besloten tot voortzetting.

Politiek bestuurlijke risico's voor de gemeente. In het kader van de verplichting vanuit het Rijk om regionaal samen te werken is in maart 2014 door deze gemeenten vastgesteld om de gezamenlijke inkoop onder te brengen in een zelfstandig inkoopbureau. Positieve effecten zijn onder andere risico- en aansprakelijkheidsspreidingen en schaalvoordeel. Dit betekent wel dat je als gemeente voor een deel zeggenschap verliest. In het eerste kwartaal van 2018 is besloten om de bedrijfsvoeringsorganisatie met 1 jaar, tot 31 december 2018 te verlengen. Terugtrekkende deelnemers en of het niet doorzetten van de bedrijfsvoeringsorganisatie per 1 januari 2019 hebben een risico voor de continuïteit van het inkoopbureau. Risico's die voortvloeien uit rechtsgedingen als gevolg van handelen inkoopbureau H10.

Programma Sociaal Domein
Gemeenschappelijke regeling

Doelstelling / taakstelling

Rechtsvorm

Financiële gegevens

Eigen vermogen

Vreemd vermogen

Resultaat 2017

Financieel belang

Omvang van de bijdrage

Beginstand (1-1)

- € 41.756

€ 153.927.

€ 0

5%

€ 124.722

Eindstand (31-12)

- € 41.756

€ 192.006.

MRDH (Metropool Regio Den Haag)

Vestigingsplaats

Doel / openbaar belang

Den Haag

Het versterken van de bereikbaarheid en het economisch

vestigingsklimaat van de regio Rotterdam Den Haag

Partner en gemeente staan samen aan de lat

Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij

Ontwikkelingen

Risico's (financieel, bestuurlijk)

De risico's die behoren bij aanbestedingen in de investeringsagenda MRDH.

Verbindende overheid /

Programma's Economie en Werken en Verkeer en Vervoer

Gemeenschappelijke regeling

Doelstelling / taakstelling

Rechtsvorm

Financiële gegevens

Eigen vermogen

Vreemd vermogen

Beginstand (1-1)

€ 2,5 miljoen

€ 1 miljoen

(opgenomen en doorgeleende gelden concessies)

€ 1.233.116

n.v.t.

2%

€ 134.660

Eindstand (31-12)

€ 7,4 miljoen

€ 892 miljoen

Resultaat 2017

Aandelen kapitaal

Financieel belang

Omvang van de bijdrage

Bedrijfsvoeringsorganisatie Delft-Rijswijk

Vestigingsplaats

Doel / openbaar belang

Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij

Ontwikkelingen

Delft

Samenwerking Delft-Rijswijk op IT beheer (bedrijfsvoering)

GR en gemeente staan samen aan de lat

Evaluatie gedaan door Berenschot. Conclusie voortzetten op

huidige basis. In 2020 vindt er weer een evaluatie plaats.

Risico's betreffende normale bedrijfsuitoefening.

Overhead / Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijke regeling

Risico's (financieel, bestuurlijk)

Doelstelling / taakstelling

Rechtsvorm

Financiële gegevens

Eigen vermogen

Vreemd vermogen

Resultaat 2017

Aandelen kapitaal

Financieel belang

Omvang van de bijdrage

Beginstand (1-1)

n.v.t.

n.v.t.

n.v.t.

n.v.t.

33%

€ 1.402.000

Eindstand (31-12)

n.v.t.

n.v.t.

Paragraaf Verbonden partijen

Overzicht risicoanalyse en risicoprofiel

De risicokwalificatie van de verbonden partijen ziet er schematisch als volgt uit

		Bestuurlijk risico		
		Laag	Gemiddeld	Hoog
Financieel risico	Laag	MRDH H10 Dunea BNG GGD ICT Delft Rijswijk <i>laag</i> ①	① <i>laag / gemiddeld</i>	② <i>gemiddeld</i>
	Gemiddeld	① VRH ODH Stedin <i>laag / gemiddeld</i>	② Avaalex DSW IPP <i>gemiddeld</i>	② <i>gemiddeld / hoog</i>
	Hoog	② Eneco <i>gemiddeld</i>	② <i>gemiddeld / hoog</i>	③ <i>Hoog</i>

Zoals aangegeven past bij elk risico een passend stuur- en beheersingsinstrumentarium. Bij het risicoprofiel met de kwalificatie 1 past het zogenaamde basispakket. Dat betekent dat begroting en jaarstukken tijdig aan de raad worden voorgelegd en dat er een zienswijze wordt opgesteld. Bij het risicoprofiel met de kwalificatie 2 kunnen aanvullende maatregelen worden gesteld aan rapportages en overleggen, informatie op maat (raads-informatiebrieven) en de mogelijkheid tot het uitvoeren van onderzoeken. Bij de verbonden partijen met de waardering van het risico in de klasse 3 is het aanvullende pakket nog intensiever. Hiervoor is echter een breed regionaal draagvlak vereist. Te denken valt aan: het vaststellen van aanvullende kaders, het instellen van een rekeningcommissie, het doen van een rekenkameronderzoek, het doen van een onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de verbonden partij.

Paragraaf Grondbeleid

Gemeentelijk grondbeleid richt zich op de grondmarkt in brede zin. Het omvat onderwerpen als grondverwerving, gronduitgifte, huurovereenkomsten, voorkeursrecht, onteigening, vestiging van zakelijke rechten, inrichting van de openbare ruimte en de aanleg van nutsvoorzieningen, het bouw- en woonrijp maken, grondprijnsbeleid en vormen van publiek-private-samenwerking (pps). Door de inzet van het gemeentelijk grondbeleidsinstrumentarium kan de gemeente sturing geven aan de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeentegrenzen.

Om te komen tot een goede verhouding tussen wonen, werken en recreëren is sturing nodig. Het grondbeleid is daarom ondersteunend aan andere beleidsterreinen, waaronder het ruimtelijke beleid en bij de uitwerking van ruimtelijke plannen. Alleen onder bepaalde voorwaarden, welke in de Nota Grondbeleid zijn vastgelegd, staat de keuze voor actief grondbeleid, waarbij sprake is van een gemeentelijke grondexploitatie, open. Het college stelt zich terughoudend op om risicovollere exploitaties te openen.

Wat willen we bereiken?

Visie op de paragraaf

In samenwerking met marktpartijen op het gebied van woningbouw, bedrijfs- en kantoorgebouwen, maatschappelijke voorzieningen c.a. te komen tot een aantrekkelijke en duurzame ontwikkeling, waarin toekomstige bewoners en gebruikers plezierig kunnen wonen en/of werken en recreëren.

Doelstellingen

- Inzicht geven in de verschillende vormen van grondbeleid die open staan voor de gemeente;
- Het bevorderen van maatschappelijk gewenst grondgebruik door het faciliteren en zoveel mogelijk sturing te geven aan bestuurlijk en maatschappelijk gedragen ruimtelijke (gebieds-)ontwikkelingen en projecten;
- Het op bestuurlijk verantwoorde wijze inzetten van het grondbeleidsinstrumentarium op locaties die strategisch van belang zijn voor de uitwerking van het ruimtelijke beleid;
- Het beheersbaar maken van de risico's van ruimtelijke ontwikkelingen;
- Het waarborgen van het gemeentelijk kostenverhaal conform de uitgangspunten van de Wro en streven naar een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Algemeen

- Gemeentelijke gronduitgifte
In het geval van gemeentelijke gronduitgifte van bouwrijpe grond wordt de Grondprijzenbrief toegepast. Deze schrijft de verkoopprijzen van grond voor die marktconform moet zijn, in bepaalde gevallen is het wenselijk een taxatie te doen. Ter indicatie zijn voor projectmatig uit te geven woningen grondquotes per type woning en prijsklasse opgenomen. Voor gronden voor vrije kavels, bedrijven, kantoren en (commerciële) voorzieningen zijn indicatieve prijzen per m² opgenomen.
- Gemeentelijk kostenverhaal
Zoals genoemd in de Nota Grondbeleid wordt als basis ingezet op faciliterend grondbeleid. Dit betekent dat ruimtelijke initiatieven voor rekening en risico door een private partij ter hand worden genomen. De kosten van gemeentelijke inzet en externe advisering ten behoeve van het faciliteren van die ontwikkeling worden middels een anterieure overeenkomst of grondprijzen verhaald of zijn verrekend in de grondprijs bij verkoop van gemeentelijke grond.
- Verkoop gemeentelijk vastgoed
In het kader van gemeentelijke bezuinigingstaakstelling is besloten om het gemeentelijk vastgoed te verkopen. De jaarlijkse taakstelling bedraagt € 360.000,- aflopend vanaf 2018 met € 90.000,- per jaar tot en met 2020. De verwachting is dat de taakstelling gehaald zal gaan worden. In de halfjaarlijkse rapportages zal daarop worden teruggekomen.

Paragraaf Grondbeleid

In exploitatie genomen gronden

In 2017 heeft het college van B&W het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) 2019-2021 vastgesteld en de raad geïnformeerd middels een raadsinformatiebrief. De resultaten in het MPG zijn in deze paragraaf opgenomen. Begin 2019 zal opnieuw een herziene MPG worden aangeboden en in de 1e halfjaarrapportage 2019 gerapporteerd over de lopende grondexploitaties en de (nieuwe) resultaten.

- **Eikelenburgh**
De gemeente heeft met de ontwikkelende partij een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) gesloten, waarin afspraken zijn gemaakt over de ontwikkeling van deze locatie. Eind 2016 heeft het college van B&W ingestemd met een aangepaste voortgang van de samenwerkingsovereenkomst Eikelenburgh d.d. 15 december 2009.

De verkoop van woningen zit in de lift. De vooruitzichten voor 2019 zijn eveneens gunstig. Op middellange termijn (2019-2022) kan de bouwsector (landelijk) een solide groei realiseren van gemiddeld 2% per jaar.

Het productieniveau komt dan weer boven het niveau te liggen dat voor de crisis werd gerealiseerd. Deze trend is duidelijk merkbaar op de bouwlocatie Eikelenburgh. Zo ook vinden dure tot extra dure woningen makkelijker hun weg naar potentiële kopers. In 2017 en 2018 heeft tussentijds een winst uitname plaatsgevonden conform de regels van het BBV van ca. 2,05 mln. Het resultaat van de grondexploitatie Eikelenburgh komt uit op ca. € 481.000,- positief op einddatum (31-12-2022).

- **Te Werve West**
In 2018 heeft woningcorporatie Rijswijk Wonen een ontwerpende en bouwende partij geselecteerd voor de herontwikkeling van de locatie De Schakel aan de Generaal Vetterstraat eo. Op basis van de met ons college begin 2017 overeengekomen uitgangspunten en randvoorwaarden zal deze partij een verkavelingsstudie doen. Het uiteindelijke resultaat van deze studie geeft inzicht in de exacte hoeveelheid gronden die over en weer ingebracht zullen moeten worden. Daarmee kan ook het effect op de Grondexploitatie meer inzichtelijk gemaakt worden. Een risico in de Grondexploitatie is de bijdrage watercompensatie als gevolg van het toenemen van het verhard oppervlak bij herontwikkeling. Deze bijdrage wordt van de corporaties verkregen. Komt deze bijdrage te vervallen dan zal het eindresultaat negatief worden.
Het voorlopige resultaat op einddatum van de Grondexploitatie Te Werve West komt uit op € 51.381,-. De grootste kostenpost binnen de Grex was dus de herinrichting van park De Driesprong.
De herontwikkeling van de locatie Idenburglaan door woningcorporatie Vidomes valt buiten de scope van de Grex Te Werve West. Dit geldt ook voor de herontwikkeling van de locatie Karel Doormanlaan 155-157.

Strategische gronden

Zolang gronden zich nog niet kwalificeren als bouwgrond in exploitaties, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als 'strategische gronden'.

- **TH-locatie**
In 2016 is het terrein geschikt gemaakt voor de bouw van een AZC, schoolgebouw en woonunits. De verhuur aan het COA is voor de duur van een periode van 3 tot maximaal 5 jaar.
De oppervlakte van het terrein bedraagt ca. 26.000 m². De bedoeling is dat het perceel op de langere termijn verkocht wordt en dat daarmee de boekwaarde goed gemaakt zal worden.
- **Benedictuslocatie**
Op deze locatie wordt gedacht aan een woningbouwontwikkeling. Deze locatie is deels eigendom van Rijswijk Wonen en deels eigendom van de gemeente. Het gezamenlijke oppervlakte van het te ontwikkelen plangebied bedraagt ca. 7.900 m². Op deze locatie is in het bestemmingsplan een wijzigingsbevoegdheid opgenomen om een eventuele herontwikkeling mogelijk te maken. De planvoorbereiding is gaande. Er wordt uitgegaan van sociale woningbouw op het terrein van Rijswijk wonen als ook op het terrein van de

Paragraaf Grondbeleid

gemeente. De gemeente zal vervolgens haar eigendom aan Rijswijk wonen verkopen en volgens de planning start de bouw van 99 sociale huurappartementen in de eerste helft 2019.

- LGZ locatie de Opperd
Het bestemmingsplan maakt woningbouw mogelijk op de locatie van de Opperd. Middels deze bestemming kan de ontwikkeling op deze locatie nader worden ingevuld aan de hand van een aantal uitwerkingsregels. Hierbij moet dan worden gedacht aan het in beperkte zin toevoegen en ontwikkelen van een kwalitatief hoogwaardig woonmilieu in een te renoveren parklandschap. Om de landschappelijke inpassing te waarborgen dient eerst een beeldkwaliteitsplan te zijn opgesteld en vastgesteld door de gemeenteraad, en dient een cultuurhistorische en landschappelijke analyse te zijn uitgevoerd. De locatie De Opperd kan dan op een bij de Landgoederenzone passende wijze worden ontwikkeld en een positieve bijdrage leveren aan de identiteit van de Landgoederenzone en met een passende bebouwing een poortwachtersfunctie creëren bij een entree van Rijswijk. Met de opbrengst van deze ontwikkellocatie kan onder andere de kwaliteitsslag van de Landgoederenzone mede gefinancierd worden. Bebouwing zal pas na deze collegeperiode aan de orde komen.

Paragraaf Lokale Heffingen

In Rijswijk houden we de lasten zo laag mogelijk. We vinden het belangrijk om Rijswijk betaalbaar te houden voor al onze inwoners, ondernemingen en relaties. Dat doen we op een financieel verantwoorde manier.

Samen zijn we verantwoordelijk voor onze stad, waarin we onder andere kwaliteit bieden voor de publieke dienstverlening. Om alle voorzieningen te bekostigen, betaalt u voor onze diensten. We bieden daarbij een zo hoog mogelijke kwaliteit tegen zo laag mogelijke kosten waarbij we rekening houden met de kwetsbaren in de samenleving. We kiezen er dan ook voor om de woonlasten in de gemeente Rijswijk structureel onder het gemiddelde van de regio Haaglanden te houden. Daarnaast mogen de tarieven voor onder meer de afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges maximaal honderd procent kostendekkend zijn.

Soorten heffingen

Lokale heffingen zijn te onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is.

- Ongebonden heffingen worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Voorbeelden: onroerendezaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en toeristenbelasting.
- Van gebonden heffingen wordt de opbrengst gebruikt ter dekking van de gemaakte kosten. Voorbeelden: Leges, afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Beleidsuitgangspunten

De uitgangspunten voor de ontwikkeling van de gemeentelijke tarieven in 2019 zijn deels geformuleerd in de meerjarenraming 2019-2022:

- De woonlasten moeten structureel onder het gemiddelde van de regio Haaglanden liggen;
- de tarieven voor afvalstoffenheffing stijgen met 1%;
- de opbrengst OZB woningen en niet-woningen wordt verhoogd met het geschatte inflatiepercentage van 2,3%;
- de tarieven voor rioolheffing stijgen met 9,1% verhoogd op grond van het Gemeentelijk Rioleringsplan;
- de tarieven voor parkeerbelasting blijven gelijk;

Overzicht van de lokale heffingen

De gemeentelijke heffingen die in 2019 zullen worden geheven zijn:

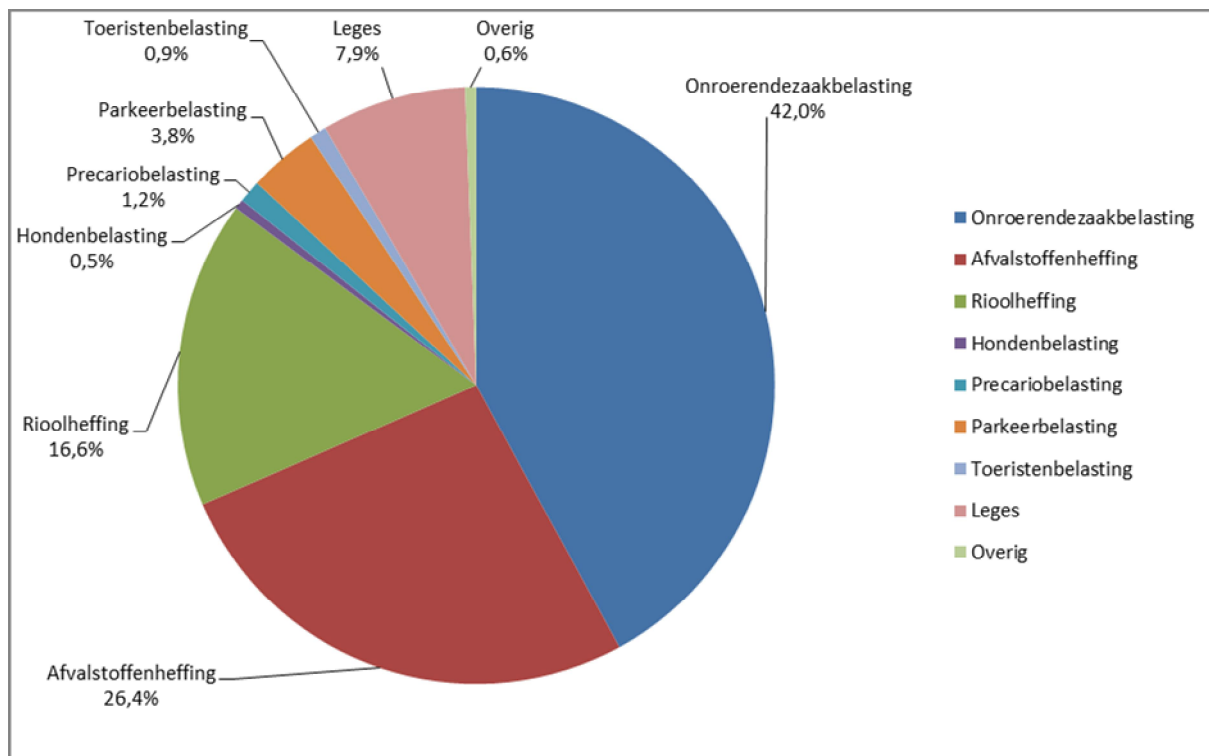
· Onroerendezaakbelastingen;	· Precariobelasting;
· Afvalstoffenheffing;	· Hondenbelasting;
· Rioolheffing;	· Parkeerbelasting;
· Toeristenbelasting;	· Overige heffingen.

Geraamde opbrengsten

In de onderstaande tabel worden de geraamde opbrengsten voor 2019 vergeleken met de opbrengsten van de begroting 2018. De cijfers voor 2018 zijn bijgewerkt tot en met de tweede halfjaarrapportage.

Paragraaf Lokale Heffingen

Heffing	Type	2018	2019
Onroerendezaakbelastingen	Ongebonden	€ 11.480.110	€ 11.756.510
Afvalstoffenheffing	Gebonden	€ 7.211.580	€ 7.393.870
Rioolheffing	Gebonden	€ 4.141.250	€ 4.653.260
Hondenbelasting	Ongebonden	€ 146.030	€ 149.300
Precariobelasting	Ongebonden	€ 338.500	€ 339.650
Parkeerbelasting	Ongebonden	€ 1.729.360	€ 1.849.300
Toeristenbelasting	Ongebonden	€ 247.200	€ 253.000
Leges	Gebonden	€ 2.568.330	€ 2.195.730
Overig: - Marktgeld - BIZ-belasting	Gebonden Gebonden	€ 78.660 € 88.650	€ 78.660 € 88.650
Haven-/kadegeboden	Gebonden	€ 0	€ 0
Totaal		€ 28.029.670	€ 28.757.930

Demografische druk

De demografische druk geeft de som aan van inwoners van 0-20 jaar en inwoners van 65 en ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar. Het cijfer geeft inzicht in de verhouding van het niet-werkende deel van de bevolking tot het werkende deel van de bevolking.

Op grond van de gegevens van het Central Bureau voor de Statistiek (CBS) is de demografische druk in Rijswijk 73,5%. De landelijke demografische druk is 69,6%. Deze gegevens zijn gebaseerd op de cijfers van 2017.

Woonlasten

De woonlasten vormen een graadmeter voor burgers om te bepalen of de gemeentelijke lasten stijgen of dalen. De berekening van de woonlasten is gebaseerd op de OZB voor een huiseigenaar bij een gemiddelde WOZ-waarde, de rioolheffing en afvalstoffenheffing.

De opbrengst OZB wordt verhoogd met de inflatiecorrectie van 2,3% en de tarieven voor de afvalstoffenheffing stijgen 1% ten opzichte van de tarieven in 2018. De tarieven voor rioolheffing stijgen met 9,1%. Per categorie huishouden betekent dit dat de woonlasten in 2019 ten opzichte van 2018:

- voor een éénpersoonshuishouden gemiddeld stijgen met 3,51%;
- voor een tweepersoonshuishouden gemiddeld stijgen met 3,36%;
- voor een drie- of meerpersoonshuishouden gemiddeld stijgen met 3,20%.

Gemiddelde WOZ waarde

De verwachting is dat de gemiddelde WOZ waarde in de gemeente Rijswijk voor 2019 met 8% stijgt ten opzichte van de gemiddelde WOZ waarde van 2018. Dat betekent dat de gemiddelde WOZ waarde voor 2019 afgerond uitkomt op € 214.000,-. De procentuele waardeinstijging ligt in lijn met het landelijk gemiddelde.

Woonlasten	éénpersoonshuishouden		tweepersoonshuishouden		drie- of meer persoonshuishouden	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
OZB	€ 206,99	€ 212,07	€ 206,99	€ 212,07	€ 206,99	€ 212,07
Afvalstoffenheffing	€ 252,96	€ 255,48	€ 291,00	€ 293,88	€ 334,68	€ 337,92
Rioolheffing	€ 152,88	€ 166,80	€ 152,88	€ 166,80	€ 152,88	€ 166,80
Totaal	€ 612,83	€ 634,35	€ 650,87	€ 672,75	€ 694,55	€ 716,79
Verschil	€ 21,52		€ 21,88		€ 22,24	
Stijging in %	3,51%		3,36%		3,20%	

Toelichting op de componenten van de woonlasten

Hieronder wordt een korte toelichting gegeven over de stand van zaken in 2019 op de tot de woonlasten behorende onderdelen.

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

In de begroting 2019 is de opbrengst voor OZB (woningen en niet-woningen) alleen verhoogd met de inflatiecorrectie van 2,3%. De OZB wordt berekend naar een percentage van de WOZ-waarde van een onroerende zaak.

De WOZ-waarden moeten jaarlijks opnieuw worden vastgesteld. Voor het belastingjaar 2019 worden de WOZ-waarden vastgesteld naar waardepeildatum 1 januari 2018.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing dient ter bestrijding van de kosten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Bij de afvalstoffenheffing wordt een zogenaamd gedifferentieerd tarief gehanteerd. De hoogte van de heffing is afhankelijk van het aantal personen per huishouden (één-, twee-, of drie- of meerpersoonshuishoudens). De gemeenteraad heeft voor dit systeem

Paragraaf Lokale Heffingen

van tariefdifferentiatie gekozen op grond van de redenering dat het afvalaanbod hoger ligt bij meer personen per huishouden.

Om de geraamde opbrengsten voor de afvalstoffenheffing te realiseren, wordt voorgesteld om de tarieven voor 2019 met 1% te verhogen.

Rioolheffing

De verbrede rioolheffing wordt geheven om de kosten van het beheer en onderhoud van de afvoersystemen van afvalwater, hemelwater en grondwater te dekken. In het door de Raad vastgestelde Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan gemeente Rijswijk 2016-2020 is invulling gegeven aan de rioleringszorg. In dit plan is ook de ontwikkeling van het tarief voor de rioolheffing vastgesteld.

Vanaf het belastingjaar 2018 wordt rioolheffing geheven op basis van het ingenomen water. Hierbij wordt een vastrecht tarief voorgesteld met een drempelwaarde van 500m³. De verwachting is dat alle woningen binnen deze drempelwaarde blijven. Voor het belastingjaar 2019 wordt voorgesteld om het tarief voor grootverbruikers vast te stellen op € 0,50 per m³. Voor het belastingjaar 2019 wordt daarnaast voorgesteld om het vastrecht tarief van € 156,88 (2018) te verhogen naar € 166,80 per object.

Het voorstel is om het tarief voor grootverbruikers gefaseerd te verhogen naar € 1,- per m³ ingenomen water boven de drempelwaarde. De opbrengsten vanuit deze heffing worden in mindering gebracht op het vastrecht tarief.

Lokale lastendruk: positie ten opzichte van omliggende gemeenten*

Gemeente	Rangnummer 2018 o.b.v. woonlasten meerpersoons- huishouden	Woonlasten voor eenpersoons- huishouden	Woonlasten voor meerpersoons- huishouden
Den Haag	4	€ 493,00	€ 546,00
Leidschendam-Voorburg	105	€ 631,00	€ 690,00
Rijswijk	125	€ 634,00	€ 716,00
Westland	225	€ 678,00	€ 758,00
Delft	334	€ 717,00	€ 843,00
Pijnacker-Nootdorp	337	€ 765,00	€ 848,00
Midden-Delfland	365	€ 829,00	€ 909,00
Wassenaar	385	€ 955,00	€ 1.147,00
Gemiddelde woonlasten		€ 711,25	€ 805,63

*De gemiddelde woonlasten zijn afkomstig uit de Atlas van de lokale lasten 2018 van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO). De gemiddelde woonlasten zijn berekend op basis van een bijgestelde gemiddelde WOZ waarde.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat Rijswijk in 2019 ten opzichte van de omliggende gemeenten een positie onder het gemiddelde inneemt. De cijfers van de regiogemeenten zijn gebaseerd op 2018, omdat de cijfers voor 2019 nog niet bekend zijn. In 2017 stond de gemeente op positie 97 in de lijst. In 2018 zijn we gezakt naar plaats 125 op de lijst. Landelijk liggen de gemiddelde woonlasten in 2018 voor een eenpersoonshuishouden op € 654,- en voor een meerpersoonshuishouden op € 721,-. Rijswijk zit hier dus ook met de voorgestelde woonlasten voor 2019 nog onder.

Paragraaf Lokale Heffingen

Overige lokale heffingen

Algemeen

Het geschatte inflatiepercentage voor het jaar 2019 is 2,3%. De tarieven van de overige heffingen en belastingen worden met het geschatte inflatiepercentage van 2,3% verhoogd.

Legesverordening

In 2018 is opnieuw een onderzoek uitgevoerd naar de kostendekkendheid van de Legesverordening. Uit dit onderzoek is een aantal aanbevelingen gekomen. Deze aanbevelingen zijn opgenomen in de Legesverordening 2019. Uitgangspunt van de Legesverordening is om maximaal 100% kostendekkend te zijn binnen alle Titels in de legesverordening. In de bijlage bij de Paragraaf Lokale Heffingen is de mate van kostendekkendheid van de Leges verder uitgewerkt, conform vereisten BBV.

In Titel I is een aantal tarieven wettelijk bepaald, zoals het tarief voor akten van de burgerlijke stand. Daarnaast is een aantal tarieven gebonden aan een wettelijk maximum, zoals een paspoort. Daarnaast wordt voorgesteld om een tarief vast te stellen voor een langdurige ontheffing voor de milieuzone. Dit tarief was niet opgenomen in de tarieventabel, maar wordt wel verleend.

In Titel II wordt voorgesteld om het tarief voor de hoogste categorie voor wat betreft de aanvragen van omgevingsvergunningen te verlagen naar 1,23%. Deze verlaging is nodig om niet meer dan 100% kostendekkend te zijn voor de vergunningaanvragen in het kader van de omgevingsvergunningen.

De tarieven die wettelijk zijn gemaximeerd (o.a. reisdocumenten) worden op een later moment aangepast. Deze zijn op dit moment nog niet bekend.

Precariobelasting

De precariobelasting wordt geheven voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond.

Voor de precario wordt voorgesteld om de tarieven voor terrassen en uitstallingen vast te stellen op nul. Dit komt voort vanuit het streven van Rijswijk om een gunstig vestigingsklimaat te creëren voor bedrijven en het streven naar een verbetering van de levendigheid van de winkelgebieden.

Voor het tarief voor standplaatsen wordt voorgesteld om het tarief te verhogen met de geschatte inflatie van 2,3%.

Precario op buizen en leidingen van Nutsbedrijven wordt afgeschaft. Er is echter een overgangsregeling van 5 jaar opgenomen voor gemeenten die deze vorm van precario al oplegden. Onder deze overgangsregeling kan een gemeente maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016. Dat is de datum waarop de minister het voorstel voor afschaffing van deze precariobelasting heeft aangekondigd. Het tarief voor precario op buizen en leidingen wordt derhalve niet verhoogd.

Parkeerbelasting

Na de veranderingen in de afgelopen jaren streeft de gemeente naar rust op het gebied van parkeren. Voorstel is om – net als in 2018- de tarieven voor 2019 niet te wijzigen en dus geen inflatiecorrectie toe te passen op de tarieven van 2018. Deze tariefvaststelling geldt in de volle breedte van het parkeerbeleid, te weten:

- De tarieven voor parkeren bij parkeerapparatuur ("tarief voor straatparkeren")
- De tarieven voor parkeervergunningen
- Het bedrag van de naheffingsaanslag

Paragraaf Lokale Heffingen

Naheffingsaanslag

Het maximale tarief voor de naheffingsaanslag is landelijk vastgesteld op € 62,70. In het kader van rust op het gebied van parkeren wordt voorgesteld de huidige prijs te handhaven en de kosten van de naheffingsaanslag vast te stellen op € 61,-, vermeerderd met de voor het betreffende parkeerplaats geldende tarief van de parkeerbelasting voor één uur.

Vanwege het feit dat het aantal handhavers wordt uitgebreid, is de opbrengst voor naheffingsaanslagen hoger geraamd ten opzichte van 2018. Daarnaast is de raming voor de opbrengst voor bel- en automaatparkeren in de tweedehalfjaarrapportage verhoogd. Deze hogere raming is structureel opgenomen in de meerjarenbegroting 2019-2022.

BIZ-belasting

De BIZ-belasting is een gebonden heffing die bestemd is voor het bevorderen van leefbaarheid, veiligheid, ruimtelijke kwaliteit of een ander mede publiek belang in de openbare ruimte van de BI-zone. De Raad heeft onlangs de Verordening BI-zone Oud Rijswijk 2015 t/m 2019 vastgesteld. Het tarief is voor de heffingsjaren 2015 t/m 2019 vastgesteld op € 600,-.

Toeristenbelasting

Voor 2019 wordt voorgesteld om het tarief voor toeristenbelasting met de inflatie van 2,3% te verhogen.

Hondenbelasting

Voor 2019 wordt voorgesteld om de tarieven van de hondenbelasting te verhogen met de inflatie van 2,3%.

Kwijtschelding

Als een belastingplichtige niet in staat is een belastingaanslag te betalen, kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. De gemeente Rijswijk hanteert de zogeheten 100% bijstandsnorm, dit betekent dat alleen huishoudens met een inkomen op of onder het bijstandsniveau recht hebben op kwijtschelding. Wanneer iemand een hoger inkomen heeft of vermogen bezit, betekent dit dat er betalingscapaciteit aanwezig is waaruit de belastingaanslag kan worden voldaan.

De heffingen waarvoor in de gemeente Rijswijk kwijtschelding kan worden gevraagd zijn:

- Onroerendezaakbelastingen;
- Afvalstoffenheffing;
- Rioolheffing;
- Hondenbelasting (alleen voor de eerste hond).

Voor het in aanmerking komen van automatische kwijtschelding wordt in 2019 wederom gebruik gemaakt van de kosteloze toetsing door het Inlichtingenbureau. Uitsluitend huishoudens die in 2018 kwijtschelding ontvingen, worden ter toetsing aangeboden. De huishoudens die volgens deze toets in aanmerking komen voor kwijtschelding hoeven derhalve niet meer jaarlijks opnieuw een verzoek in te dienen. Dit past binnen de doelstelling om de administratieve lasten voor burgers terug te dringen.

Naast de automatische kwijtschelding wordt gebruik gemaakt de dienstverlening van het Inlichtingenbureau. Deze dienstverlening betekent dat de afhandeling van de kwijtschelding verder wordt geautomatiseerd. Hiermee worden de administratieve lasten voor de inwoners verder teruggedrongen.

Paragraaf Lokale Heffingen

Voor 2019 is het bedrag aan te verlenen kwijtschelding per belastingsoort begroot op:

Belastingsoort	Bedrag
Afvalstoffenheffing	€ 578.270
Rioolheffing	€ 172.000
Hondenbelasting	€ 11.250
OZB	€ 2.500

Bijlage bij Paragraaf Lokale Heffingen

In deze bijlage wordt de mate van kostendekkendheid van de heffingen en retributies nader toegelicht.

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Om de mate van kostendekking voor de afvalstoffenheffing te berekenen, worden alle kosten die kunnen worden verhaald gedeeld door de opbrengst zoals die in de begroting 2019 is opgenomen.

Afvalstoffenheffing	Lasten	Opbrengsten
Salarislasten	€ 192.100	
Directe lasten	€ 6.634.920	
Kwijtschelding	€ 578.270	
Doorberekening veegkosten	€ 596.261	
Totaal	€ 8.001.551	
Toerekening Overhead		
Overhead	€ 130.074	
Totale overhead	€ 130.074	
Compensabele BTW	€ 1.337.088	
Totale kosten	9.468.713	
Totale opbrengst		7.839.570
Dekking		82,79%

Toelichting op de tabel

Voor de berekening van de lasten voor de afvalstoffenheffing is het taakveld afvalverwijdering en -verwerking het centrale taakveld. 100% van de kosten van het product Afvalverwijdering- en verwerking wordt in de heffing betrokken.

De overhead wordt berekend over de toerekenbare salarislasten.

Van de veegkosten wordt 50% van de kosten toegerekend aan de afvalstoffenheffing. De taak straatvegen omvat werkzaamheden voor het inzamelen van het huishoudelijk afval, maar ook het schoonhouden van de riolering zijn werkzaamheden die hieronder vallen.

Van het taakveld armoedebestrijding worden de kosten voor kwijtschelding van afvalstoffenheffing in de heffing betrokken.

De compensabele BTW wordt voor 100% toegerekend aan de afvalstoffenheffing.

De totale opbrengst bestaat, naast de opbrengst afvalstoffenheffing uit een subsidie van Nedvang en inkomsten vanuit ongediertebestrijding.

Bijlage bij Paragraaf Lokale Heffingen

Kostendekkendheid rioolheffing

Om de mate van kostendekking voor de rioolheffing te berekenen, worden alle kosten die toegerekend kunnen worden aan de rioolheffing gedeeld door de opbrengst zoals die in de begroting 2019 zijn opgenomen.

Rioolheffing	Lasten	Opbrengsten
Salarislasten	€ 270.720	
Directe lasten	€ 1.903.630	
Kwijtschelding	€ 172.000	
Doorberekening veegkosten	€ 596.261	
Versnelde afschrijving	€ 1.006.500	
Totaal	€ 3.949.111	
Toerekening Overhead		
Overhead (via verhouding in uurtarief)	€ 217.140	
Totale overhead	€ 217.140	
Compensabele BTW	€ 556.230	
Totale kosten	4.722.481	
Totale opbrengst		4.653.260
Dekking		98,53%

Toelichting op de tabel

Voor de berekening van de lasten voor de rioolheffing is een aantal producten van belang. Dit zijn riolering en waterzuivering, huishoudelijk/bedrijfsafvalwater, Hemelwater en grondwater. Daarnaast zijn ook kosten vanuit kwijtschelding en veegkosten toegerekend aan de rioolheffing.

De taak straatvegen omvat werkzaamheden voor het inzamelen van het huishoudelijk afval, maar ook het schoonhouden van de riolering zijn werkzaamheden die hieronder vallen.

De overhead wordt berekend over de toerekenbare salarislasten.

Bijlage bij Paragraaf Lokale Heffingen

Kostendekkendheid Leges

Kosten dekkendheid Legesverordening 2019 gemeente Rijswijk							
		Kosten Personeel	Kosten Overhead	Kosten Overig	Totale kosten	Opbrengsten	Percentage
Totaal		€ 1.106.518	€ 917.913	€ 333.398	€ 2.640.443	€ 2.162.554	81,9%
TITEL I	Algemene dienstverlening	€ 381.170	€ 316.200	€ 331.644	€ 1.061.665	€ 744.432	70,1%
1	Burgerlijke stand	€ 72.435	€ 60.088	€ 59.809	€ 198.942	€ 145.710	73,2%
2	Reisdocumenten	€ 67.714	€ 56.173	€ 83.828	€ 214.315	€ 144.329	67,3%
3	Rijbewijzen	€ 147.341	€ 122.227	€ 84.889	€ 355.667	€ 260.857	73,3%
4	Verstrekingen uit de Basisregistratie personen	€ 21.688	€ 17.992	€ -	€ 50.831	€ 33.045	65,0%
5	Verstrekingen uit het Kiezersregister	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
6	Bestuursstukken	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
7	Vastgoed informatie	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
8	Overige publiekszaken	€ 46.203	€ 38.328	€ 80.858	€ 168.389	€ 118.756	70,5%
9	Gemeentearchief	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
10	Huisvestingswet	€ 6.996	€ 5.804	€ -	€ 12.800	€ 15.825	123,6%
11	Leegstandwet	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
12	Gemeentegarantie	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
13	Kansspelen	€ 840	€ 696	€ -	€ 1.536	€ 306	19,9%
14	Kinderopvang	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
15	Telecommunicatie	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
16	Verkeer en vervoer	€ 17.141	€ 14.219	€ 22.260	€ 57.700	€ 24.606	42,6%
17	Diversen	€ 812	€ 673	€ -	€ 1.485	€ 998	67,2%
TITEL II	Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning	€ 616.901	€ 511.751	€ -	€ 1.378.616	€ 1.373.310	99,6%
1	Begripsomschrijvingen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
2	Vooroverleg/ beoordeling conceptaanvraag	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
3	Omgevingsvergunning	€ 616.901	€ 511.751	€ -	€ 1.378.616	€ 1.373.310	99,6%
4	Vermindering	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
5	Teruggaaf	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
6	Intrekking omgevingsvergunning	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
7	GERESERVEERD	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
8	Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
9	Slopmelding	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
10	Overig	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	0,0%
TITEL III	Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn	€ 108.447	€ 89.962	€ 1.754	€ 200.163	€ 44.812	22,4%
1	Drank- en Horecawet	€ 53.046	€ 44.004	€ -	€ 97.050	€ 36.579	37,7%
2	Organiseren evenementen of markten	€ 48.880	€ 40.549	€ -	€ 89.429	€ 2.035	2,3%
3	Prostitutiebedrijven	€ 924	€ 766	€ 1.754	€ 3.444	€ 2.796	81,2%
4	Splitsingsvergunning woonruimte	€ 1.119	€ 929	€ -	€ 2.048	€ 1.706	83,3%
5	Marktstandplaatsen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	
6	Winkel tijdenwet	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	
7	In deze titel niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking	€ 4.478	€ 3.714	€ -	€ 8.192	€ 1.696	20,7%

Toelichting op de tabel

Het kostendekkendheidspercentage voor de hele Legesverordening 2019 bedraagt 81,9%. Dat betekent dat 81,9% van de kosten die worden gemaakt voor de producten die Legesplichtig

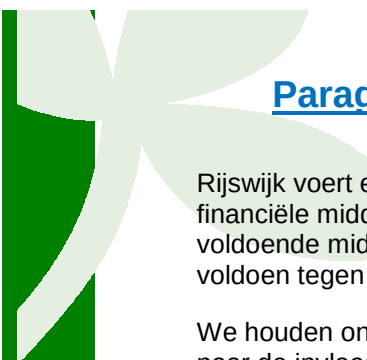
Bijlage bij Paragraaf Lokale Heffingen

zijn, rechtstreeks worden verhaald op de aanvrager van die producten. Voor alle titels geldt dat de kostendekkendheid per titel onder de 100% blijft.

Kostendekkendheid Marktgeld

Om de mate van kostendekking voor de Marktgeld te berekenen, worden alle die kunnen worden verhaald gedeeld door de opbrengst zoals die in de begroting 2019 zijn opgenomen.

Marktgeld	Lasten	Opbrengsten
Salarislasten	€ 33.600	
Directe lasten	€ 35.400	
Totaal	€ 69.000	
Toerekening Overhead		
Overhead (via verhouding in uurtarief)	€ 26.950	
Totale overhead	€ 26.950	
Totale kosten	95.950	
Totale opbrengst		78.660
Dekking		81,98%

Paragraaf Financiering

Rijswijk voert een financieel beleid, waarbij we op een verantwoordelijke manier omgaan met financiële middelen. Het is belangrijk dat we goed omgaan met financiële risico's en dat we over voldoende middelen beschikken, zodat we tijdig aan onze financiële verplichtingen kunnen voldoen tegen zo laag mogelijke kosten.

We houden onze financiële geldstromen en vermogensposities goed in de gaten en kijken ook naar de invloed van de economische ontwikkeling op de overheden en de geld- en kapitaalmarkt. Daarnaast beheersen we de financiële risico's door het steeds opnieuw afstemmen van onze financiële positie met de benodigde financiële middelen op zowel de korte termijn (liquiditeit) als op de langere termijn (langlopende leningen).

Prognoses renteniveau van de geld- en kapitaalmarkt

De kapitaalmarkt, de markt voor vragers en aanbieders van langlopende geldleningen > 1 jaar is internationaal. In Europa beïnvloedt de centrale bank (ECB) deze markt door massaal Europese staatsobligaties op te kopen. Met ingang van 2019 heeft de ECB de intentie om geen nieuwe aankopen meer te doen, wel gaat de ECB met het verlengen van de bestaande aankopen door. Dit kan leiden tot stijgende rentes voor de middellange termijn, al zijn het naar verwachting nog geen grote stijgingen.

De 10-jaars rente staatsobligaties Nederland is in 2018 globaal binnen de bandbreedte van 0,4% en 0,8% gebleven. Een vergelijkbare lening heeft per september 2018 voor de lagere overheid een indicatieve prijs van circa 0,5%. De prijs voor 3-jarige leningen bedraagt circa 0% tot 0,1% per ultimo september.

De geldmarkt (korte termijnfinancieringsmiddelen) met een looptijd < 1 jaar wordt geheel gereguleerd door de ECB. Het nog bestaande ruime monetaire beleid is er op gericht de bestedingen te stimuleren. Dit stimuleringsbeleid zal volgens het CPB leiden tot een prijsinflatie van 2,3% in 2018 en 2,5% in 2019, waarbij een groei zal gelden van 2,8% in 2018 en 2,5% in 2019. Hierdoor wordt het mogelijk dat de ECB haar beleid gaat temperen door de geldmarktrente te verhogen. De markt verwacht in september 2018, dat de eerste renteverhogingen eerst in het laatste kwartaal van 2019 zullen komen in stapjes van 0,1%. Op dit moment bedraagt de 1-maands Euribor (de rente die de banken onderling aan elkaar in rekening brengen) negatief 0,4% op jaarbasis. Rijswijk leent al enkele jaren voor hetzelfde negatieve percentage. In dit geval kregen wij dus rente van de bank in plaats van dat we rente moesten betalen voor een 1-maands kasgeldlening. Echter dit kan niet onbeperkt, zie het onderwerp kortlopend renterisico (2) van deze paragraaf.

Risicobeheer

Bij het financieren van investeringen, grondexploitaties en de lopende exploitatie worden de volgende risico's onderscheiden:

1. Langlopend renterisico
2. Kortlopend renterisico
3. Kredietrisico
4. Liquiditeitsrisico

Deze risico's proberen wij zo goed mogelijk te managen met het doel de rentekosten zo laag mogelijk te houden.

1. Langlopend renterisico

Voor het bepalen van de rentevisie is gebruik gemaakt van de in september 2018 beschikbare informatie. De huidige rente op de kapitaalmarkt voor leningen ten behoeve van overheden van 10 jaar beweegt zich, zoals eerder vermeld, op dit moment rond de 0,5%. Voor 3-jaars leningen rond de 0,1%. 25- jarige Forwardleningen met ingang van 2022 hebben een rentepercentage van circa 2%.

Paragraaf Financiering

Extra financieringsbehoefte

Rijswijk is door diverse oorzaken gedwongen haar leningenportefeuille uit te breiden; de extra financieringsbehoefte vooral bepaald door aflossing op bestaande leningen (2018: € 12,8 miljoen; 2019: € 24,8 miljoen), RijswijkBuiten (incidenteel tot 1 september 2020), de te verwachten krappere wordende geldmarkt, de nieuwe investeringen (zoals een nieuwe sporthal) en in latere jaren is de investering van het Huis van de Stad van invloed. De structureel extra financieringsbehoefte wordt geschat op circa € 75 miljoen en deze omvang zal gedurende de periode september 2018 tot eind 2019 moeten worden opgebouwd.

De totale financieringsbehoefte dat in 2018/2019 moet worden opgebouwd en van structurele aard zal zijn, omvat een totaalbedrag van circa € 75 miljoen (inclusief voorgaande lening van € 30 miljoen). Dit bedrag wordt uiteindelijk opgevangen door de ontvangen bruto opbrengst uit aandelenverkoop van het energiebedrijf Eneco NV te verkopen (geschatte opbrengst € 45 miljoen ultimo 2021) en een af te sluiten langlopende lineaire lening met een looptijd van 25 of 30 jaar ter financiering van de investeringen in Huis van de Stad. Dit bedrag moet aanwezig zijn in 2021/2022. Om hiervoor meer zekerheid te verkrijgen omtrent de hoogte van de rentekosten wordt geadviseerd een zogenaamde forwardlening aan te trekken. Dit geeft zekerheid over de rente op een stortingsdatum van de lening in de toekomst (2021).

De opbrengst van het aandelenbelang in het energiebedrijf Eneco N.V. van € 45 miljoen laat nog op zich wachten. Het is op dit moment niet te zeggen wanneer de ingeschatte opbrengst op de bankrekening van de gemeente Rijswijk wordt bijgeschreven. Het kan 1 tot 3 jaar duren. Om deze periode te overbruggen wordt geadviseerd een 3-jarige lening van € 45 miljoen op te nemen met een rentepercentage van 0% of tegen een negatief percentage, indien nog mogelijk. Een liquiditeitsoverschot kan dan minimaal tegen een percentage van 0% uitgezet worden bij de Schatkist, het Agentschap van het ministerie van Financiën. Op deze manier wordt gedurende drie jaren risicoloos en zonder kosten een eventueel financieringstekort van € 45 miljoen opgevangen.

Bruto verkoopopbrengst aandelenbelang energiebedrijf

Naast de mogelijkheid om leningen aan te trekken moet rekening worden gehouden met de verkoop van de aandelen Eneco Groep N.V. (niet Stedin N.V.). De raad heeft besloten om het aandelenbelang te verkopen evenals de meerderheid van de aandeelhoudersvergadering van het energiebedrijf. Echter het verkooptraject kan nog een drietal jaren voortduren, maar de realisatie van de transactie zou ook eerder kunnen. Dit is afhankelijk van een eventuele beursgang of dat er een geïnteresseerde koper met een goede prijs zich zal melden voor het energiebedrijf. Ook is er nu nog weinig zekerheid over de hoogte van de opbrengst van het belang van Rijswijk in het energiebedrijf. Ingeschat wordt een bruto opbrengst van € 45 miljoen. Deze opbrengst wordt dus gebruikt om de investeringen van de gemeente te kunnen financieren en fungeert dus niet als dekkingsmiddel voor de exploitatie, ofwel de bruto opbrengst kan niet worden uitgekeerd! Het gebruik van dit financieringsmiddel heeft al een opbrengstderving aan dividend van circa 2%, ongeveer gelijk aan het percentage van een 25 jarige lineaire lening op dit moment. De verkoop van de aandelentransactie levert geen winst op voor de exploitatie en is dus niet uitkeerbaar zonder extra kosten. Alleen wordt de eigen vermogenspositie aanzienlijk verbeterd en de schuldenpositie van Rijswijk genormaliseerd.

Indien de raad zou besluiten tot uitkering (van een deel) van de verkoopopbrengst van de aandelen in het energiebedrijf, dan moet ter hoogte van het uitgekeerde bedrag opnieuw een lening worden aangetrokken om de bestaande investeringen te kunnen betalen. Dit houdt in dat bovenop de kosten van de dan aanwezige extra financieringsmiddelen van € 75 miljoen tegen een gemiddelde financieringsprijs van 2%, de totale financieringskosten zullen worden verhoogd met circa 2% over het uitgekeerde deel van de verkoopopbrengst van het aandelenbelang.

Grotere financieringsbehoefte RijswijkBuiten

Volgens de laatste informatie loopt RijswijkBuiten met de gronduitgiften achter op de bestaande planning volgens de grondexploitatieberekening (GREX) van 2017. Hierdoor maakt dit plangebied meer gebruik van de bestaande projectfinanciering, de renteswap. Bijkomend effect is, dat er in dit geval minder financieringsmiddelen beschikbaar komen voor de algemene dienst, ofwel voor de overige investeringen van de gemeente moeten nieuwe financieringsmiddelen (leningen) worden aangetrokken. Deze extra financieringsmiddelen oplopend tot ruim € 20 miljoen maken deel uit van de eerder genoemde financieringsbehoefte van € 75 miljoen voor de algemene dienst.

Paragraaf Financiering

Uitleg:

De algemene dienst heeft de afgelopen jaren het ontstane financieringsoverschot op de renteswap (hogere omvang renteswap dan benodigd voor RijswijkBuiten) opgevangen. Dit financieringsoverschot ontstond in het 2^e halfjaar 2017 door de afname van de boekwaarde van de investeringen in RijswijkBuiten en is volledig benut door deze financieringsmiddelen te gebruiken voor de overige investeringen van de gemeente.

Echter met ingang van 2018 en 2019 heeft RijswijkBuiten meer financieringsmiddelen nodig doordat er tijdelijk minder grond kan worden verkocht. Door deze bijstelling van de financieringsbehoefte kan de algemene dienst minder gebruik maken van de renteswap en is hierdoor genoodzaakt om zelf geldleningen aan te trekken.

Per 1 september 2020 loopt de renteswap af en wordt de financiering voor RijswijkBuiten vervangen door voor dit project apart afgesloten forwardleningen. Dit zijn leningen die in 2016 tegen de toen geldende lage rente zijn afgesloten met een stortingsdatum van deze leningen per 1 september 2020. Naast de bestaande forwardleningen voor RijswijkBuiten zal behoefte bestaan aan gelijksoortige leningen om zekerheid te hebben over de verschuldigde rente in de toekomst. Deze nieuw af te sluiten leningen met een stortingsdatum per 1 september 2020 zullen worden aangegaan, zodra de te verwachten financieringsbehoefte van RijswijkBuiten kan worden afgeleid uit de nieuwe GREX. Deze zal naar verwachting aan de raad ter vaststelling worden voorgelegd in het begin van 2019.

Opheffen ruimte tot kasgeldlimiet circa € 15 miljoen

De ECB zal de geldmarkt naar verwachting eind 2019 verkrappen en het extra opkopen van obligaties stoppen. Door deze maatregelen zal de rente in afzienbare tijd stijgen en is het niet langer verantwoord om de ruimte tot de kasgeldlimiet met kasgeldleningen te financieren. Dit vraagt om vroegtijdig te anticiperen op de te verwachten marktverwachtingen en middellange leningen af te sluiten met langere looptijden.

Voortzetting financieringsbehoefte begroting 2018

Vanaf 2021 blijft de financieringsbehoefte van € 15 miljoen en de rentelast van € 300.000 in de meerjarenbegroting staan, zodat deze te zijner tijd kan wegvallen tegen de gedeeltelijke derving van het dividend wegens de verkoop van de aandelen Eneco Groep N.V.

Renterisiconorm

Het renterisico op langlopende geldleningen is aan een maximum gebonden. Uitgangspunt hierbij is om zoveel mogelijk spreiding in de looptijden van leningen aan te brengen, zodat geen onnodige renterisico's worden gelopen. De wettelijk vastgestelde renterisiconorm van 20% houdt in dat in enig jaar de aflossing van de lange schuld niet hoger mag zijn dan 20% van het totaal van de lasten volgens de begroting. Hierdoor wordt de rentegevoeligheid beperkt. De rentegevoeligheid voor de gemeente Rijswijk is niet aanwezig, omdat gebruik wordt gemaakt van forwardleningen. Hiermee worden de renterisico's voor de toekomst vroegtijdig afgedekt.

Voor 2019 is dit maximum berekend op € 28,5 miljoen. Het totaal van de betaalde aflossingen in 2019 zal circa € 24,8 miljoen bedragen, zodat onze gemeente ruim binnen deze norm blijft. Voor 2022 zal de gemeente Rijswijk deze norm flink overschrijden, doordat de voorgenomen middellange termijnleningen in dat jaar aflopen. Echter deze leningen worden opgevangen door een opgenomen forwardlening en de ontvangen middelen uit de verkoop van het aandelenbelang. Er is geen sprake van enig renterisico.

2. Kortlopend renterisico (kasgeldlimiet)

Zoals eerder vermeld beweegt de rente op de geldmarkt voor 1-maands kasgeldleningen zich medio september 2018 rond minus 0,4% op jaarbasis. De banken verwachten dat het huidige lage rentepercentage tot het einde van het derde kwartaal 2019 zal aanhouden en in het vierde kwartaal 2019 licht zal stijgen. Dit is afhankelijk van het rentebeleid van de ECB. Dit beleid is afhankelijk van de groei van de economie in Europa en de inflatieontwikkeling. We gaan uit van een markttrenteniveau voor kasgeldleningen in het jaar 2019 van gemiddeld 0,0%, omdat deze rente sterk kan fluctueren. In 2020 gaan wij uit van 0,5%, 2021:0,75% en 2022:1%.

Paragraaf Financiering

Als de rente op de geldmarkt laag blijft en de kapitaalmarktrente niet verder stijgt, zullen wij zo nodig gebruik maken van de ruimte binnen de wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) om de totale rentelasten zo laag mogelijk te houden. Dit houdt in dat we opnieuw de kasgeldlimiet over een periode van maximaal drie kwartalen zouden kunnen overschrijden.

Het renterisico op kortlopende geldleningen (< 1 jaar) is door de wet FIDO gemaximaliseerd tot de kasgeldlimiet. Deze limiet is gesteld op 8,5% van de begrotingsomvang van 2019. Dit betekent dat bij een begrotingsomvang van € 190,4 miljoen in 2019 de kasgeldlimiet circa € 16,18 miljoen (2018: € 14,7 miljoen) bedraagt. Vanaf het eerste kwartaal 2018 is de kasgeldlimiet door opname van kortlopende leningen maximaal drie kwartalen overschreden.

RijswijkBuiten

Financiering tot 1 september 2020

Ter financiering van de grondexploitatie RijswijkBuiten heeft de gemeente Rijswijk in 2010 een zogenaamde interest renteswap met de ABN AMRO bank afgesloten voor een looptijd van 10 jaar tot 1 september 2020. Deze SWAP heeft per begin 2019 een omvang van € 156,7 miljoen en geeft de gemeente Rijswijk de zekerheid dat per saldo een rente van maximaal 3,78% betaald wordt. De omvang van dit derivaat neemt jaarlijks toe tot € 159 miljoen in 2020. Het nadeel van deze transactie is, dat als de marktrente lager is er per saldo ook ongeveer hetzelfde percentage van 3,78% moet worden betaald over de omvang van het derivaat.

De maandelijkse betaling door de gemeente bestaat uit:

1. 3,78% rente (op jaarbasis) over de omvang van de SWAP (2019:156,7 miljoen) minus de 1-maands-Euribor rente over hetzelfde bedrag.
2. Tegenover deze betaling staat de werkelijke financiering uit 1-maands kasgeldleningen.

De som van 1 en 2 betekent dat over de lening + het derivaat een vast rentepercentage betaald wordt van maximaal 3,78%.

Mocht de financieringsbehoefte met betrekking tot RijswijkBuiten lager zijn dan het bedrag van de omvang van de SWAP, dan wordt het verschil met de SWAP gebruikt ter financiering van de overige activa en projecten van de gemeente. Hierdoor wordt de eventueel ontstane ruimte in het derivaat geminimaliseerd. Vanaf 2013 tot eind 2017 heeft voor dit plangebied geen financieringsoverschot (ruimte in het derivaat) meer bestaan. Vanaf 2018 zal dit wel van toepassing zijn, maar hierop kan en wordt tijdig geanticipeerd, zodat de financieringsrisico's voor de gemeente minimaal blijven.

Financiering vanaf 1 september 2020

Op 22 maart 2016 heeft de raad besloten om o.a. voor RijswijkBuiten zogenaamde forwardleningen aan te gaan. Dit zijn leningen, die al in 2016 zijn aangegaan tegen een vaste rente, looptijd en opnamedatum. Het gaat om € 62 miljoen aan leningen tegen een gemiddeld rentepercentage van 1,04 tot 2023; Daarnaast zal RijswijkBuiten door de lagere gronduitgifte in de tijd, genooddaakt zijn om naast de bestaande forwardleningen, nieuwe leningen aan te trekken om met ingang van 1 september 2020 in haar financieringsbehoefte te voorzien. Tot deze datum is de renteswap ruim toereikend.

3. Kredietrisicobeheer

Het kredietrisico wordt veroorzaakt door de mogelijkheid dat de instelling waaraan geld is verstrekt niet in staat blijkt te zijn, de rente en aflossing op verstrekte leningen te voldoen. Deze verstrekte geldleningen betreffen leningen in het kader van de publieke taak van de gemeente. De gemeente heeft een relatief beperkt bedrag aan leningen uitstaan.

Paragraaf Financiering

Het volgende overzicht geeft de vergelijking met de begroting 2018 en de jaarrekening 2017:

	Per ultimo jaar (x € 1.000,-)		
	jaarrekening 2017	begroting 2018	begroting 2019
- woningbouwverenigingen	759	720	680
- leningen eigen personeel	508	476	448
- fietsenplan	14	15	14
- krediethypotheke WWB	347	378	347
- startersleningen RB	600	1.000	894
- lening OGM Chagall	860	840	720
- lening Museum Rijswijk	0	0	598
	3.088	3.429	3.701

De gemeente loopt niet alleen kredietrisico op verstrekte geldleningen, maar ook op de geldleningen, waarover een garantstelling is verstrekt. De garantstellingen heeft nagenoeg geheel betrekking op leningen aan de woningcorporaties Vidomes en Rijswijk Wonen. Voor deze leningen is een achtervangovereenkomst afgesloten (loopt tot ultimo 2018) met het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Hierdoor is het kredietrisico voor de gemeente zeer beperkt, doordat het CFV (Centraal Fonds Volkshuisvesting) in eerste instantie en het WSW in tweede instantie borg staan voor de leningen van de Woningstichtingen Rijswijk Wonen en Vidomes.

Van de overige gegarandeerde geldleningen is het risico afgedekt of beperkt. Zodra de gemeente betalingen verricht in het kader van de garantstellingverplichting vervalt het eigendom van het onderpand aan de gemeente.

Museum Rijswijk

In de paragraaf financiering van de 2^e halfjaarrapportage 2018 is ten behoeve van de Stichting Museum Rijswijk een te verstrekken hypothecaire lening opgenomen van ten hoogste € 751.000. In 2018 is hiervan € 528.000 beschikbaar gesteld. Voor 2019 zal ten hoogste het extra tekort over 2017 van € 70.000 beschikbaar komen. Dit zal worden gebaseerd op de vastgestelde jaarrekening 2018 van het Museum Rijswijk.

4. Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisicobeheer betreft het financieren en uitzetten van middelen voor de perioden van één jaar of korter. Zoals eerder aangegeven zal een financieringstekort zo veel mogelijk met kortlopende geldleningen worden gefinancierd. Dit gebeurt door het aanhouden van een gering saldo op de rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) aangevuld met kasgeldleningen. Het aanhouden van rekening-courant krediet is veel duurder dan het financieren met kasgeldleningen. Om te voorkomen dat er onnodig tegoeden op de rekening-courant blijven staan, wordt dagelijks het totaal van de saldi van alle bankrekeningen > € 1 miljoen automatisch afgeroomd en overgeboekt naar de Schatkist.

Activa en financiering

In bijlage 2 van deze paragraaf is de investerings- en financieringsstaat opgenomen. Deze staat geeft het verloop van de investeringen over de begrotingsperiode 2019-2022 én in hoeverre deze investeringen zijn gefinancierd met eigen vermogen en vreemd vermogen. De saldi van deze eenheden betreffen de zogenaamde financieringstekorten. Financieringstekorten zijn geen nadelige resultaten, maar zijn bedragen die op een bepaald tijdstip betaalt worden met nieuwe financieringen. Dit kunnen langlopende of kortlopende leningen zijn, maar ook nog te betalen posten. Indien gefinancierd moet worden met leningen, kiezen we voor kortlopende of langlopende financieringen.

Paragraaf Financiering

Lopende geldleningen

Bijlage 1 biedt inzicht in de looptijd, het aflossingsdeel en de rentepercentages van de langlopende geldleningen. Uit het overzicht blijkt hoeveel er in 2019 wordt afgelost en wat de openstaande leningen zijn per begin 2019.

Totale ontwikkeling schuldenpositie van Rijswijk

De relatief hoge schuldenpositie op dit moment is van tijdelijke aard. Deze positie wordt vooral veroorzaakt door de investeringen in de grondexploitatie RijswijkBuiten en is goed in beeld. De schuldenpositie wordt, zowel ten aanzien van de financieringsbehoefte als de rentekosten, nauwlettend gemonitord.

De verkopen van de gronden in RijswijkBuiten zullen in de loop van de jaren zorgen dat het saldo van de investeringen zal dalen. Hierdoor neemt de financieringsbehoefte van dit exploitatiegebied af, waardoor de totale schuldpositie afneemt.

De mate van verlaging van de schuldenpositie is afhankelijk van de realisering van de verkoopopbrengsten van RijswijkBuiten en de overige investeringsplannen van de gemeente. Voor een totaaloverzicht van de ontwikkeling van de schuldenpositie, exclusief RijswijkBuiten wordt verwezen naar bijlage 2 behorende bij deze paragraaf.

Schuldenpositie Rijswijk toekomstbestendig

De renteswap van RijswijkBuiten heeft een oplopend verloop tot € 159 miljoen met een einddatum 1 september 2020. Op 22 maart 2016 jl. zijn aan de raad 4 scenario's gepresenteerd:

1. Renteswap door laten lopen tot einddatum;
2. Renteswap geheel vervangen door direct ingaande langlopende lening;
3. Renteswap aanpassen aan investeringen RB, restant omzetten naar langlopende lening;
4. Renteswap niet vervangen, maar een forward lening aangaan (opname 1 september 2020).

Er is gekozen voor het laatste scenario, omdat op midden- en lange termijn het hoogste rendement is te behalen. Ook is dit het scenario met de laagste risico's.

Zoals in 2016 is besloten, zijn de volgende forwardleningen afgesloten met een stortingsdatum van de lening per 1 september 2020.

- RijswijkBuiten van € 62 miljoen aan leningen tegen een gemiddeld rentepercentage van 1,04 tot 2023;
- de algemene dienst voor een bedrag van € 70 miljoen tegen een gemiddeld rentepercentage van 1,95. Het bedrag van € 70 miljoen bestaat uit vijf leningen van elk € 14 miljoen af te lossen in de periode 2035-2055. Elke vijf jaar vervalt een lening van € 14 miljoen beginnend bij 2035.

Op middellange en lange termijn, is de schuldenpositie van de gemeente, rekening houdend met de financieringsbehoefte volgens de huidige meerjarenbegroting en exclusief RijswijkBuiten als volgt:

Paragraaf Financiering

Ontwikkeling schuldenpositie (vreemd vermogen) op middellange en lange termijn

	gemiddelden per jaar x € 1.000,-				
Vreemd vermogen algemene dienst	2018	2019	2020	2021	2022
derivaat , niet gebruikt door RB	7.394	20.711	20.213	0	0
overige langlopende leningen, niet RB	73.946	55.143	64.674	101.175	91.145
3-jarige leningen	15.000	75.000	75.000	60.000	
25 jarige forwardlening m.i.v. 2022					30.000
totaal financieringsmiddelen	96.340	150.854	159.888	161.175	121.145

De stijging van 2022 ten opzichte van 2018 wordt grotendeels verklaard doordat in latere jaren geen gebruik meer wordt gemaakt van kasgeldleningen. Door de verwachte oplopende rente worden de kasgeldleningen omgezet in langlopende leningen. Daarnaast wordt er meer geïnvesteerd, zodat de financieringsbehoefte toeneemt. Een gunstig effect op de schuldenpositie is de ontvangst van de bruto verkoopopbrengst van de aandelen Eneco.

Resultaat Treasury

A. Overzicht Rente exploitatie 2019

x € 1.000

Rentekosten korte- en lange financiering	7.333	
Rentekosten RijswijkBuiten (incl. derivaat)	0	
Totaal rentelasten	7.333	
Totaal rentebaten	200	
Saldo rentelasten en –baten	7.133	
 Toerekening grondexploitatie:		
Grondexploitatie RijswijkBuiten	5.212	
Overige grondexploitatie	-4	
Rentebaten verstrekte leningen	112	
	5.320	
 Totaal aan beleidsproducten toe te rekenen rente	1.813	
 Geraamde toerekening aan beleidsproducten 1%	1.683	
Renteresultaat A, nadelig		130
 <u>B. Overige baten taakveld Treasury</u>		
Dividend Eneco N.V.	1.629	
Dividend BNG	428	
	2.057	
Resultaat Treasury	1.927	

Toelichting

Renteresultaat (A)

Het renteresultaat (A) bedraagt nadelig € 130.000. Dit is een fictief saldo. Het saldo van de rentelasten en -baten bedraagt € 1.813.000. Uitgedrukt in een percentage van de beginboekwaarde van de investeringen is dit circa 1,1. De doorberekende rente aan de beleidsproducten is gesteld op 1,0. Hierdoor blijft een saldo van € 130.000 achter in de exploitatie rente, dat niet wordt doorberekend.

Paragraaf Financiering

Dividend Eneco (exogeen, structureel)

Over 2017 is een interim dividenduitkering uitgekeerd van € 91,5 mln. (energiebedrijf en Stedin). Dit betekent over 2017 een uitkering van € 18,41 per aandeel (2016 € 20,12 per aandeel). Rijswijk heeft 88.486 aandelen en heeft recht op € 1.629.277. In de begroting 2018 is rekening gehouden met een uitkering van € 1.780.330. Een nadelig verschil van € 151.050. Dit verschil is in de 1^e Halfjaarrapportage 2018 structureel opgenomen. Het Energiebedrijf heeft over het 1^e halfjaar 2017 een netto winst behaald van € 96 miljoen (1^e halfjaar 2016 € 77 miljoen). Ingaande 2017 is het Netwerkbedrijf afgesplitst van het Eneco Holding N.V. Het Netwerkbedrijf heeft een nettowinst na belastingen behaald over het 1^e halfjaar 2017 van € 33 miljoen. Het totaalresultaat van beide bedrijven bedraagt over het 1^e halfjaar € 129 miljoen (2016: € 139 miljoen).

Vooralsnog is de inschatting van het dividend door ons op hetzelfde niveau gehouden.

Dividend BNG (exogeen, structureel)

De BNG Bank heeft over 2017 een goed resultaat behaald. De nettowinst steeg in 2017 met 6,5 procent naar 393 miljoen euro. De positieve ontwikkeling is aanleiding voor BNG Bank om de aandeelhouders een hoger dividendpercentage voor te stellen. Het voorstel is 37,5 van de beschikbare winst na belasting uit te keren. Dat komt neer op een dividendbedrag van 141 miljoen euro. In 2016 was dat nog 91 miljoen euro.

Voor Rijswijk betekent dit dat de raming van € 275.900 met € 151.600 kan worden verhoogd tot € 427.500. In lijn met de wijze van verwerking in voorgaande jaren wordt de laatste uitkering structureel in de meerjarenbegroting geraamd.

Paragraaf Financiering

Bijlage 1. Overzicht langlopende leningen volgens de begroting 2019

Lening	Beëindiging looptijd in het jaar	Rente- percentage	Restant begin 2019	Jaarlijkse aflossing
			x € 1.000	X € 1.000
229	2020	7,990	545	272
235	2028	4,410	2.800	280
236	2028	4,470	4.000	400
237	2028	4,770	3.000	300
239	2030	3,810	4.800	400
241	2034	4,750	6.400	400
242	2030	3,940	9.000	750
245	2019	0,559	22.000	22.000
246	2021	-0,005	15.000	0
nieuw	2021/2022	0,000	60.000	0
optioneel	2021/2022	0,000	15.000	0
Totaal			142.545	24.802

Paragraaf Financiering

Bijlage 2. Investerings- en financieringsstaat

	2019			
	01-01	Mutaties (+)	Mutaties (-)	31-12
Investerings				
Immateriële vaste activa	746	0	67	679
Materiële vaste activa	173.868	21.236	9.961	185.143
Financiële vaste activa	6.210	250	143	6.317
Totaal vaste activa	180.824	21.486	10.171	192.139
Onderhanden werk (incl. bouwgrondexploitatie) *	128.915	-4	29.046	99.864
Totaal vaste activa en onderhanden werk	309.738	21.482	39.217	292.003
Financiering				
Eigen vermogen				
- Algemene reserves (inclusief niet besteedbare reserves)	25.585	7	0	25.592
- Bestemmingsreserves	15.878	668	560	15.986
- Resultaat	603	1.121	1.718	7
Vreemd vermogen				
- Voorzieningen	5.072	1.747	28	6.791
- Opgenomen langlopende geldleningen (afgesloten)	67.545	0	24.803	42.742
- Op te nemen in 2018/2019	60.000			60.000
- Lening 3- jarig op te nemen (optioneel)	15.000			15.000
- Forwardlening 25/30- jarig op te nemen (optioneel)				
- Forwardlening RB afhankelijk van nadere prognose				
- Derivaat	156.710	2.356		159.066
- Nog te betalen posten (voorheen voorzieningen)	627	890	890	627
Totaal financieringsmiddelen	347.020	6.789	27.999	325.811
Financieringstekort** (= -/-) / overschot (= +/+)	37.282	-14.693	-11.219	33.808

* Deze cijfers zijn in afwachting van de GREX nog zeer voorlopig.

** Om inzicht te geven is voorlopig de opbrengst van de verkoop van de aandelen energiebedrijf Eneco opgenomen

*** Investerings Huis van de Stad '1e en 2e fase nog niet opgenomen.

Paragraaf Financiering

	2020	2021	2022
	31-dec-20	31-dec-21	31-dec-22
Investerings			
Immateriële vaste activa	642	605	568
Materiële vaste activa	197.658	194.980	192.253
Financiële vaste activa	6.415	6.258	6.126
Totaal vaste activa	204.715	201.843	198.947
Onderhanden werk (incl. bouwgrondexploitaties) *	71.610	45.033	21.082
Totaal vaste activa en onderhanden werk	276.325	246.876	220.029
Financiering			
Eigen vermogen			
- Algemene reserves (inclusief niet besteedbare reserves)	25.977	28.036	31.025
- Bestemmingsreserves	16.484	16.951	17.419
- Resultaat	236	2.059	2.989
- Opbrengst Eneco **			45.000
Vreemd vermogen			
- Voorzieningen	8.510	10.229	11.948
- Opgenomen langlopende geldleningen (afgesloten)	171.940	131.410	102.880
- Op te nemen in 2018/2019	60.000	60.000	0
- Lening 3- jarig op te nemen (optioneel)	15.000	15.000	0
- Forwardlening 25/30- jarig op te nemen (optioneel)			30.000
- Forwardlening RB afhankelijk van nadere prognose	P.M.	P.M.	P.M.
- Derivaat	0	0	0
- Nog te betalen posten (voorheen voorzieningen)	627	627	627
Totaal financieringsmiddelen	298.774	264.312	241.888
Financieringstekort** (= -/-) / overschot (= +/+)	22.449	17.436	21.859

* Deze cijfers zijn in afwachting van de GREX nog zeer voorlopig.

** Om inzicht te geven is voorlopig de opbrengst van de verkoop van de aandelen energiebedrijf Eneco opgenomen

*** Investerings Huis van de Stad '1e en 2e fase nog niet opgenomen.

Paragraaf Duurzaamheid

In de paragraaf Duurzaamheid staan onze visie, ambities en acties vanuit de opgave Duurzame Gemeente

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma & opgave Duurzame Gemeente

In samenwerking met inwoners, instellingen, bedrijven en andere overheden (omliggende gemeenten, de provincie en waterschappen) willen wij in Rijswijk de leefomgeving verduurzamen door in te zetten op verbeteren van groen en biodiversiteit, energiebesparing, verbeteren van de milieukwaliteit, klimaatadaptatie en circulaire economie. Als gemeente geven we het goede voorbeeld geven en stimuleren wij onze partners en inwoners om ook aan de slag te gaan. Het realiseren van een duurzame gemeente doen we samen. Via de 17 mondiale duurzaamheidsdoelen (Global Goals) pakken wij de komende jaren duurzaamheid organisatiebreed op. We kiezen ervoor om duurzaamheid door alle portefeuilles 'heen te rijden', in plaats van het in één portefeuille, bij één specifieke opgave, te beleggen. Zo zorgen we voor verbinding als het om duurzaamheid gaat. In de programma's van deze begroting komt telkens een kopje 'Duurzaamheid' terug waar de overige duurzaamheidsambities die buiten deze opgave vallen, staan verwoord en ook bij de paragrafen Onderhoud Kapitaalgoederen en Bedrijfsvoering komen duurzaamheidsacties terug.

De komende jaren zal deze aanpak steeds meer gestalte krijgen. Voor deze begroting is ervoor gekozen nog een aparte paragraaf Duurzaamheid op te stellen. We zitten nu in een overgangsfase naar een andere invulling van deze paragraaf, namelijk richting een paragraaf Energietransitie. De energietransitie zal namelijk de grootste opgave op het gebied van duurzaamheid voor de komende jaren zijn. De gemeente heeft de ambitie neergelegd om in 2040 al energieneutraal te zijn en dat betekent dat we alle zeilen bij moeten zetten om dat te halen. Wij stellen hiervoor extra budget beschikbaar. Via een aparte paragraaf willen wij u op de hoogte houden van onze aanpak en vorderingen op dat terrein.

In deze paragraaf richten wij ons op de acties vanuit de opgave Duurzame Gemeente. De opgave Duurzame Gemeente stimuleert, adviseert, motiveert en mobiliseert andere opgaven om aan de slag te gaan met duurzaamheid. Zij houdt de rol van aanjager en ondersteunt vanuit haar expertise de overige opgaven en werkt aan bewustwording en urgentiebesef. Met als doel dat duurzaamheid iets vanzelfsprekends wordt voor iedereen in Rijswijk.

Daarnaast voert zij nog regie over een aantal doelen.

Doelstellingen

1. Duurzame gemeentelijke organisatie in 2030. We willen het duurzaam handelen breed in onze organisatie verankeren. We zijn ons ervan bewust dat we het goede voorbeeld moeten geven. Daarom verplichten we onszelf om duurzaam en toekomstbestendig in te kopen. We verduurzamen ons vastgoed en bij projecten en plannen in de buitenruimte nemen wij duurzaamheid vanaf het begin mee. En we motiveren en stimuleren onze inwoners en bedrijven om duurzame initiatieven te nemen.
2. Energieneutrale gemeente in 2040. We houden continu onze koers richting 2040 nauwlettend in de gaten om een energieneutrale gemeente te zijn. Hiervoor is het belangrijk dat we nu al volop investeren in energiebesparing en het opwekken van schone energie. De afgelopen jaren hebben wij hard gewerkt aan het verduurzamen van onze woningvoorraad en van onze eigen gebouwen. Om onze doelen te halen, is er meer nodig. Daarom gaan wij vanaf 2019 aan de slag met de uitvoering van ons energietransitiebeleid, waar het energieneutraal maken van onze gebouwde omgeving een belangrijk onderdeel van uitmaakt.
3. Biodiversiteit vergroten. Rijswijk profileert zich als een groene woonstad. Wij willen de waarde van dat groen vergroten, zodat er ruimte is voor natuur en voor vogels, insecten en andere dieren. Biodiversiteit en natuur moeten vanaf het begin meegenomen worden bij alle plannen van de gemeente.
4. Milieukwaliteit verbeteren. Rijswijk is een drukke stad, waarbij wonen, werken en natuur dicht op elkaar zitten. De komende jaren komt een aantal uitdagingen op het gebied van milieu op ons af. Zo moeten in 2024 al onze asbestdaken gesaneerd zijn en dat doen we graag duurzaam. Ook is het voor een gebied waar wonen en werken met

Paragraaf Duurzaamheid

elkaar verweven zijn, noodzakelijk om beleid rondom omgevingsveiligheid op te stellen. Dit ten behoeve van een eenduidige toetsing van ruimtelijke besluiten.

5. Voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen van de WHO in 2030. Door het drukke verkeer in onze stad staat de lokale luchtkwaliteit onder druk. Voor een goede leefomgeving willen we onze luchtkwaliteit in 2030 verbeteren tot aan de norm van de Wereldgezondheidsorganisatie.
6. Watersysteem klimaatproof maken. Rijswijk wil klaar zijn om de mogelijke gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. We hebben het dan over voorkomen van wateroverlast, het realiseren van een goede waterkwaliteit en voorkomen van oververhitting van onze inwoners en flora en fauna door hittestress.
7. Toewerken naar een circulaire economie in 2050. We werken toe naar een circulaire economie, waarbij we niet alleen duurzaam en toekomstbestendig inkopen maar waarbij we ook uiteindelijk geen afval meer willen produceren maar alleen grondstoffen. In 2020 willen we al 10% circulair inkopen.

Indicatoren

In 2015 hebben we een nulmeting uitgevoerd op basis van de gemeentelijke duurzaamheidsindex, waarbij de gemeentelijke prestaties tot nu toe in beeld gebracht zijn. In 2018 hebben we onze resultaten opnieuw beoordeeld.

Indicator (koppelen aan doel)	Realisatie 2018	Streef waar de 2019	2020	2021	2022	2023	2030
2) aantal gasloze/ NoM woningen			100	200	200		
3) aantal m2 ontsteende openbare ruimte		2.000	1.000	1.000	1.000		
5) norm NO2 (alleen Eu norm)	10 µg/m ₃	10 µg/m ₃	10 µg/m ₃	10 µg/m ₃	10 µg/m ₃	10 µg/m ₃	
5) PM ₁₀ jaargemiddelde (Eu norm en in 2030 WHO norm)		40 µg/m ₃	40 µg/m ₃	40 µg/m ₃	40 µg/m ₃	40 µg/m ₃	20 µg/m ₃
5) PM _{2,5} jaargemiddelde (Eu norm en in 2030 WHO norm)		25 µg/m ₃	25 µg/m ₃	25 µg/m ₃	25 µg/m ₃	25 µg/m ₃	10 µg/m ₃

Paragraaf Duurzaamheid

Indicator (koppelen aan doel)	Realisatie 2018	Streef waar de 2019	2020	2021	2022	2023	2030
7) percentage hergebruikt afval	29%	44%	45%	46%	48%	50%	

Wat gaan wij daarvoor doen?

Visie op de toekomst

De afgelopen jaren is gewerkt aan ambities zoals beschreven in de Duurzaamheidsagenda 2020 'Op weg naar een duurzaam Rijswijk' en de acties zoals omschreven in het Meerjarenactieprogramma 2016-2018 van de Opgave Duurzame Gemeente. Vanuit dit programma werd duurzaamheid aangejaagd binnen de gemeente Rijswijk. Betrokken partijen (intern en extern) werden met elkaar verbonden om duurzaamheid breed te verankeren. Activiteiten en projecten waren gericht op het verminderen van energieverbruik, vergroten van biodiversiteit, verbeteren van milieukwaliteit, het klimaatbestendig maken van de stad, verminderen van afvalstromen en groeien naar een duurzame gemeentelijke organisatie.

Het Klimaatakkoord en andere ontwikkelingen zoals de recente droogte en de verstedelijkingsopgave waar Rijswijk voor staat, vergen een nieuwe duurzaamheidsaanpak. Een aanpak waarbij we zorgen dat duurzaamheid bij elk gemeentelijk plan meegenomen wordt en waarbij we inwoners, organisaties en bedrijven verder stimuleren om duurzame maatregelen te nemen.

1. Duurzame gemeentelijke organisatie in 2030

Als gemeente zetten we de ambitie neer om als gemeentelijke organisatie in 2030 geheel duurzaam te handelen. Dit doen we via een aantal sporen:

- verbeteren van de eigen duurzaamheidsprestaties
- het verankeren van duurzaamheid in alle bedrijfsprocessen
- het stimuleren van bewoners en bedrijven om initiatieven te nemen

Als gemeente geven we zelf het goede voorbeeld door onze gebouwen te verduurzamen en duurzaam en toekomstbestendig in te kopen. Door het in een vroeg stadium maken van duurzame afwegingen zullen onze ambities beter tot uitvoering komen en zullen interne bedrijfsprocessen nog meer in lijn komen met maatschappelijk verantwoord ondernemen. Als voorbeeld dienen de energiezuinige verlichting in onze gebouwen en het verder verbeteren van de afvalscheiding. Ook zijn de meubels van het werkcafé in het Stadhuis gemaakt van hergebruikt materiaal. Tot slot realiseren we bij de verduurzaming van onze eigen gebouwen groene daken en zorgen we voor energiezuinige oplossingen.

Via het Duurzaamheidsfonds, het duurzaamheidsloket bij de woonwijzerwinkel en de duurzaamheidslening stimuleren wij onze inwoners en bedrijven om duurzame initiatieven op te pakken. We bouwen ons ambassadeursnetwerk met enthousiaste bewoners en bedrijven verder uit en werken met een communicatiestrategie aan het vergroten van het bewustzijn (communicatiecampagne). We kijken onder andere hoe we Loket Stadskracht hiervoor kunnen benutten.

Paragraaf Duurzaamheid

Acties doelstelling 1

- Verbeteren gemeentelijke duurzaamheidsprestaties, zoals het verder verbeteren van de gescheiden afvalinzameling en het verduurzamen van ons vastgoed.
- Duurzaamheid verankeren in bedrijfsprocessen onder andere door elke opgave zelf verantwoordelijk te maken voor duurzaamheidsacties.
- Verder uitbouwen van een ambassadeursnetwerk met enthousiaste bewoners en bedrijven, onder andere via Loket Stadskracht
- Communicatiecampagne om het bewustzijn te vergroten en mensen actief te maken
- Begeleiden aanvragen Duurzaamheidsfonds

2. Energieneutrale gemeente in 2040

De wijkgerichte aanpak om onze bebouwde omgeving te verduurzamen, werpt zijn vruchten af. Maar om in 2040 energieneutraal te zijn moeten we grotere stappen maken. Daarom starten wij in 2019 met een programmatische aanpak om de wijken energieneutraal te maken. De komende jaren reserveren wij hiervoor extra budget, wat naar verwachting op moet lopen om de gewenste versnelling te realiseren.

Op basis van het op te stellen energietransitieplan zullen we inzichtelijk maken voor welke extra investeringen (en daarmee gemoeide extra uitgaven) we als gemeente zelf komen te staan in de toekomst als het gaat om het faciliteren en realiseren van de noodzakelijke transitie. Deze investeringen zullen op een later moment, na besluitvorming, hun plek krijgen in de (meerjaren)begroting. De lopende samenwerking met corporaties, Vereniging van Eigenaren en de buurgemeenten maakt hiervan onderdeel uit (Zie ook programma Wonen en Leven).

Acties doelstelling 2

- Voortzetten wijkgerichte energiebesparingscampagnes
- Ondersteunen bewonersverenigingen en VvE's voor het verduurzamen bestaande woningvoorraad
- Innovatieve aanpak grote VvE's Nul op de Meter woningen (NoM) bij bestaande woningvoorraad
- Onderzoeken mogelijkheden gasloze wijken
- Opstellen en uitvoeren Energietransitieplan

3. Biodiversiteit vergroten

Biodiversiteit is de verscheidenheid aan (inheemse) planten en diersoorten. Voor elk dier zijn andere planten belangrijk, daarom zorgt een brede variatie aan plantensoorten voor een grote variatie in diersoorten. Biodiversiteit zorgt ook voor meer natuurwaarden in de stad. Als er voldoende groen is en de planten en bomen een mooie uitstraling hebben, verhoogt dat de waardering van onze inwoners, werknemers en bezoekers. Rijswijk vindt het belangrijk om de kwaliteit van het groen en de ecologische- en natuurwaarden te vergroten. Dat geldt voor openbaar maar ook voor privaat groen. Wij doen dat door zelf ons openbaar groen te ontsteden en extra kwalitatief groen aan te planten en door onze inwoners te stimuleren tot actie over te gaan.

Acties doelstelling 3

- Opstellen van beleid voor behoud van groenkwaliteit van de buitenruimte bij ruimtelijke ontwikkelingen (Groen in Balans 2)
- Stimuleren van natuurinclusief bouwen bij ruimtelijke ontwikkelingen door bijvoorbeeld neststenen, groene daken, vleermuisvoorzieningen, groene gevels en insectenvriendelijk groen.

Paragraaf Duurzaamheid

- Stadsnatuur verbeteren door bij kwaliteitsverbetering van het openbaar groen het vergroten van de meerwaarde van groen voor vogels, insecten en andere dieren als uitgangspunt te nemen, onder andere op basis van de in het Groenbeleidsplan en Bijenconvenant genoemde doelsoorten en gewenste biotopen.
- Realiseren van de Rijswijkse ecologische- en natuurverbindingzones (gebiedsontwikkeling Landgoederenzone en Zwethzone)
- Ontsteden van zowel openbare als private buitenruimte (operatie Steenbreek)

4. Milieukwaliteit verbeteren

We zien de verplichte sanering van asbestdaken als een kans om deze daken te verduurzamen door middel van een groen en/of zonnedak. Ter stimulering van duurzame mobiliteit werken wij verder aan het verbeteren van de milieuzone en stimuleren wij andere vervoersmogelijkheden.

Acties doelstelling 4

- Stimuleringsregeling vervanging asbestdak door een groen- of zonnedak
- Ontwikkelen van een Omgevingsbeleid (voorheen Externe Veiligheid)
- Uitvoeren geluidsmaatregelen in het kader van Meerjarenprogramma Rail en Weg

5. Voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen van de WHO in 2030

Om de luchtkwaliteit verder te verbeteren gaan wij vanaf 2019 aan de slag met de uitvoering van ons Luchtkwaliteitsplan.

Acties doelstelling 5

- Uitwerken en uitvoeren aanbevelingen luchtkwaliteit uit Luchtkwaliteitsplan, waaronder:
 - Programma MRDH met 30% CO2 reductiedoelstelling bij verkeer
 - Stimuleren duurzame mobiliteit
 - Onderzoeken maatregelen ter verbetering luchtkwaliteit Beatrixlaan

6. Watersysteem klimaatproof maken

Rijswijk wil werk maken van klimaatbestendigheid en een rijke natuur. Dat doen we door klimaatadaptatie vanaf het begin mee te nemen in alle plannen en projecten. Via extra groen (Steenbreek), natuurvriendelijke oevers en groene daken gaan wij hiermee direct aan de slag. De komende periode gaan we benutten om een integrale aanpak te ontwikkelen (zie ook Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen).

Acties doelstelling 6

- Aanleggen natuurvriendelijke oevers
- Uitvoeringsagenda klimaatadaptatieplan
- Breed verankeren van klimaatadaptatie in ons ruimtelijk en beheerbeleid

7 Een circulaire economie in 2050

We werken toe naar een circulaire economie, waarbij we niet alleen circulair inkopen maar ook zorgen voor circulaire afvalstromen. Dit doen we als volgt:

- *Inkoop van producten van hergebruikte en duurzame materialen*

De gemeente kan producten inkopen die gemaakt zijn van hergebruikte en duurzame grondstoffen en materialen. Het gaat dan om producten van zo min mogelijk grondstoffen die vervolgens ook goed demonteerbaar en hergebruikt kunnen worden. Zodat er een nieuw product van kan worden gemaakt. Ook het tussentijds makkelijk vervangen van onderdelen, speelt hierbij een belangrijke rol. Dit vergroot de repareerbaarheid van producten. Als gemeente willen wij bij de inkoop ook de

Paragraaf Duurzaamheid

hele keten van het product in beeld brengen. Zodat we ook het gebruik van grondstoffen bij het maken van het product kunnen beïnvloeden. Dit betekent ook dat we veel minder gaan kijken naar het bezit van een product en veel meer naar het gebruik.

Circulair inkopen staat nog in de kinderschoenen en we gebruiken 2018 en 2019 om ons basisniveau te bepalen en pilots te draaien. In 2020 wil de gemeente 10% circulair inkopen.

- *Levensfase van producten verlengen*

Bij afloop van de aanbestedings- of vervangingstermijn kan de gemeente kijken of er een nieuw product moet worden aangeschaft of dat verlenging van de levensduur mogelijk is. Dit kan bijvoorbeeld door het goed te onderhouden, te repareren, te hergebruiken (tweedehands markt) en op te knappen.

- *Scheiden en hergebruiken van materialen*

Aan het einde van de levensfase is het van belang dat er een goed rest- en grondstoffensysteem bestaat: huishoudelijke en gemeentelijke reststromen moeten goed worden gescheiden en deze grondstofstromen moeten vervolgens verder in de keten worden bewerkt tot nuttige grondstoffen. Het scheiden van huishoudelijke stromen doen we via Het Nieuwe Inzamelen, waarbij we grondstoffen al zoveel mogelijk aan huis scheiden en inzamelen (zie ook Programma Wonen en Leven). We verbeteren de inzameling en afvoer van onze eigen afvalstromen.

Acties doelstelling 7

- Bij aanbestedingen kopen we zoveel mogelijk circulair in
- We organiseren gemeentebrede trainingen circulair inkopen en starten een pilot
- We hergebruiken onze eigen meubels en materialen
- We voeren onze gemeentelijke afvalstromen gescheiden af
- We stimuleren dat kringloopbedrijven, weggeefwinkels en repaircafé's zich ontwikkelen tot circulaire ambachtscentra
- Elk jaar voeren we het Nieuwe Inzamelen in één à twee nieuwe wijken in

Wat willen we bereiken?

Visie op RijswijkBuiten

Transformatie van het glastuinbouwgebied in RijswijkBuiten in een unieke en meest duurzame woonlocatie, met daarbij voldoende maatschappelijke voorzieningen op het gebied van detailhandel, onderwijs en welzijn.

De gebiedsontwikkeling RijswijkBuiten vindt zijn grondslag in het in 2009 door de raad vastgesteld masterplan Rijswijk-Zuid. Dit masterplan is in 2013 en 2014, vijf jaar na vaststelling van het masterplan in overleg met de gemeenteraad geëvalueerd en op onderdelen in beoogd beleid aangepast en geactualiseerd. Eind 2014 heeft de raad ook de grondexploitatie geactualiseerd en programmatisch aangepast, en daarmee afgestemd op het geactualiseerde masterplan.

In het masterplan Rijswijk-Zuid is naast de ontwikkeling van RijswijkBuiten ook het deelgebied TNO/Pasgeld opgenomen, waaraan destijds potenties voor een woonwerkgebied werden gekoppeld.

Met Synchron zijn afspraken gemaakt omtrent de inbreng van haar gronden in de gebiedsontwikkeling van Pasgeld-Oost. Nog in 2018 verwachten wij uw raad hierover een voorstel voor te kunnen leggen.

Doelstellingen

1. Volkshuisvesting, realisatie van ca. 3.400 woningen binnen een programma dat aansluit op de woonvisie;
2. Ruimte en stedenbouwkundige inpassing van maatschappelijke voorzieningen, w.o. twee basisscholen, gezondheidszorg en bijzondere woonvormen;
3. Realisatie en uitgifte van ca. 5 ha. Bedrijventerreinen;
4. Duurzaamheid, een optimale leefomgeving waarbij de milieubelasting en het energieverbruik minimaal zijn;
5. Groenstedelijk woonmilieu, veel grondgebonden woningen, afgewisseld met appartementen in een parkachtige omgeving;
6. Aandacht voor cultuurhistorische waarden en sociale cohesie in de wijk;
7. Een op eindwaarde sluitende grondexploitatie.

Indicatoren

Indicator	Realisatie t/m 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
1. Woningen *	1.092	224	412	412	440	385
2. EPC **	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Sociale woningbouw	24	26	38	51	73	51
4. Scholen	0	1	0	1	0	0
5. Overige voorzieningen ***	3	0	0	1	0	0
6. Uitgifte	11.330	8.579	14.955	15.018	10.578	10.578

Paragraaf RijswijkBuiten

Indicator	Realisatie t/m 2017	Streefwaarde 2018	2019	2020	2021	2022
bedrijventerrein m2 BVO						
7. DPL ****	7,29*****	7	7	7	7	7

* Planning van de verkoop van woningen/kavels.

** De Energieprestatiecoëfficiënt (EPC) van een woning drukt de energetische prestatie van een woning uit. De waarde 1,0 is ongeveer wat een gemiddelde woning in 1990 presteerde. Een woning met een EPC van 0,6 gebruikt dus nog maar 60% van de energie, die zo'n woning twintig jaar terug gebruikt zou hebben. De EPC-berekening is opgenomen in het bouwbesluit, en sinds 1995 is het verplicht deze bij een bouwaanvraag in te dienen. Vanaf 2011 geldt de strengere norm van 0,6. Vanaf 2015 is de norm EPC 0,4.

Vanaf volgend jaar zal de EPC-norm worden vervangen door een nieuw normenstelsel, dat meer Europees aansluit (BENG (bijna energie neutraal) en ENG (energie neutraal)).

*** In Sion zijn 2 kinderdagverblijven en een huisartsenpost gevestigd. In 2020 zal er een nieuwe huisartsenpost in 't Haantje gerealiseerd worden.

**** Duurzaamheidsprofiel locatie (DPL). Het DPL geeft scores voor de wijk t.a.v. Ruimtegebruik, Materialen, Energie, Waterbeheer, Afvalinzameling, Bodemkwaliteit, Luchtkwaliteit, Geluidshinder, Geurhinder, Externe veiligheid, Sociale veiligheid, Verkeersveiligheid, Voorzieningen en winkels, Bereikbaarheid OV + fiets, Groen in de wijk, Water in de wijk, Kwaliteit woningen/woon omgeving, Cultuurhistorische waarde, Sociale cohesie, Lokale werkgelegenheid, Diversiteit bedrijvigheid, Duurzame bedrijven, Functiemenging en Flexibiliteit.

***** Rapportage Haantje t.b.v. 2e herziening BP aug. 2016

Wat gaan wij daarvoor doen?

Het programma van werkzaamheden en grondverkoop zoals dat is gepland en dient als onderlegger van de ramingen van de jaarschijf 2019 van de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Zesde herziening, 2017.

Eind 2018 wordt de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Zevende herziening, 2019 opgesteld en begin 2019 aan de gemeenteraad voorgelegd. De hieruit volgende wijzigingen voor de Programmabegroting 2019-2022 zullen in de 1e halfjaarrapportage 2019 worden meegenomen.

Grondverwerving.

Verwervingsactiviteiten worden nadrukkelijk afgestemd op de beoogde ontwikkeling van het gebied. Bij de grootschalige ontwikkeling, waarvan sprake is in RijswijkBuiten, is het denkbaar dat niet alle benodigde percelen kunnen worden verworven in het minnelijk traject.

Om ervoor te zorgen dat de gemeente in ieder geval de gehele hoofdontsluitingsstructuur en de benodigde waterberging tijdig kan realiseren is de Kroon op basis van raadsbesluiten d.d. 24 maart 2015 verzocht de administratieve onteigeningsprocedure voor de realisering van dat gedeelte van het bestemmingsplan te starten. Hierdoor wordt het mogelijk om in het uiterste geval het onteigeningsinstrument te kunnen inzetten.

Met de volkstuinvereniging De Schoffel is overeenstemming bereikt over een gedeeltelijke verwerving van het volkstuincomplex en inpassing van het resterende gedeelte.

Paragraaf RijswijkBuiten

Bouw- en woonrijp maken.

De planning en de uitvoering van de werkzaamheden van bouw- en woonrijpmaken zijn aangepast aan de gewijzigde uitgangspunten zoals opgenomen in de zesde herziening van de grondexploitatie.

In het "Hof van Sion" wordt het cultureel erfgoed van Rijswijk zichtbaar. De waardevolle archeologische vondsten worden ingepast. Voor de inrichting van de centraal gelegen buitenruimte van het "Hof van Sion" is gekozen voor een participatieproces met bestaande en nieuwe bewoners.

Het in RijswijkBuiten gelegen spoor wordt in het kader van het Programma Hoogfrequent Spoor verdubbeld naar vier sporen. Als gevolg hiervan dient er een ongelijkvloerse kruising voor rekening en risico van het ministerie aangelegd te worden. De werkzaamheden starten in 2020. De gemeente heeft kwaliteitsmaatregelen ontworpen voor deze onderdoorgang (autotunnel) zodanig dat dit beter past in een woonwijk en de sociale veiligheid bevordert. De extra kosten hiervan zijn voor de gemeente. In het investeringsplan 2019-2022 is hiervoor een krediet geraamd.

Ter hoogte van het Wilhelminapark is een fietstunnel gepland. Ook hiervoor is in het investeringsplan een krediet opgenomen. De Metropoolregio draagt bij in deze investering. Bij het ontwerp zal behalve aandacht voor sociale veiligheid en optimale toegankelijkheid ook de optie van geschiktheid als voorziening/opgang voor een mogelijke toekomstige halteplaats RijswijkBuiten in beeld gebracht worden.

Rente en financiering

Voor de financiering van de voorbereiding en uitvoering van de plannen is een arrangement afgesloten. Het renterisico is tegen een vast rentepercentage van 3,78% afgedekt door derivaten met een looptijd tot 1 september 2020. In de grondexploitatieberekening wordt daarna rekening gehouden met een calculatietarief voor de rentekosten van 1,01%.

Risico's

De omgang met risico's bij grondexploitaties is beschreven in de Nota Grondbeleid. Risico's bij dit project kunnen zich voordoen op allerlei gebieden (o.a. politiek, bestuurlijk, maatschappelijk, economisch, wet- en regelgeving, samenwerking).

Voor de kansen en bedreigingen van de gemeentelijke grondexploitatie is een risicoparagraaf opgesteld. Deze maakt deel uit van de grondexploitatie.

De gekwantificeerde risico's binnen de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Zesde herziening, 2017 bedragen € 12,68 miljoen. Hiervoor is binnen de grondexploitatie voor € 6,35 miljoen dekking aanwezig. De Algemene reserve wordt mede ingezet als buffer.

In de vastgestelde Zesde herziening is nog geen rekening gehouden met het beroep van DSM tegen de op 13 december 2016 door de gemeenteraad vastgestelde tweede herziening van het bestemmingsplan Sion - 't Haantje. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op het hierop door de gemeenteraad genomen Herstelbesluit bestemmingsplan Sion - 't Haantje 2e herziening nog geen definitief besluit genomen. De voorgenomen ontwikkelingen in 't Haantje lopen hierdoor een vertraging op met financiële consequenties als gevolg.

Gronduitgifte

De uitgifte van bouwgronden in RijswijkBuiten is voorzien in de periode 2013-2023. Gelet op de hiervoor genoemde vertraging wordt rekening gehouden met een uitloop hierop.

Conform Grondexploitatie Sion-'t Haantje Zesde herziening, 2017 worden er tot en met 2019 ca. 2051 woningen en vrije kavels in verkoop gebracht. De planning is naast sturing op woningaantallen ook gericht op het realiseren van de geraamde grondopbrengsten.

Een op eindwaarde sluitende grondexploitatie

In de herziening van de grondexploitatie Sion-'t Haantje worden de risico's in beeld gebracht. De 7e herziening is in voorbereiding en wordt begin 2019 aan de raad ter besluitvorming aangeboden.

Paragraaf RijswijkBuiten

Als gevolg van de vertraging door het bezwaar van DSM en kostenstijgingen in de bouw, wordt verwacht dat de risico's niet meer kunnen worden opgevangen binnen de grondexploitatie. Het BBV stelt dat wanneer er sprake is van een tekort binnen een grondexploitatie er een verliesvoorziening moet worden ingesteld. In de begrotingen van de afgelopen jaren is er in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing aangegeven dat er voor de risico's van RijswijkBuiten een risicobuffer binnen de algemene reserve is opgenomen. In 2018 bedraagt deze € 6,33 mln. Verwacht wordt dat in de jaarrekening 2018 deze risicobuffer daadwerkelijk moet worden ingezet en een verliesvoorziening moet worden ingesteld. In de raadsvergadering van januari 2019 zal de raad de herziening van de grondexploitatie vaststellen. Bij het opstellen van de jaarrekening zal op basis van de vastgestelde grex worden bepaald of en voor hoeveel er een verliesvoorziening zal worden ingesteld.

Duurzaamheid

Het glastuinbouwgebied in RijswijkBuiten transformeren we in een unieke en meest duurzame woonlocatie, met daarbij voldoende maatschappelijke voorzieningen op het gebied van detailhandel, onderwijs en welzijn. Om dit te bereiken zijn we continu met duurzaamheid bezig. Dit leidt onder meer tot de volgende acties:

1. *Collectieve diensten*
Door collectief diensten in te kopen, kunnen bewoners van RijswijkBuiten schaalvoordeel behalen. Iedere bewoners krijgt onbeperkt toegang tot online en offline-voorzieningen in RijswijkBuiten. Via een slimme app kan iedere mobiliteitsbehoefte worden vervuld en kunnen collectieve diensten voordelig worden geleverd. Voorbeelden hiervan zijn connectiviteit (internet en telefoon), amusement (online streaming diensten) en verzekeringen (slimme woonverzekeringen). Door de collectiviteit kan schaalvoordeel worden behaald, wat via de Vereniging van Gebruiker (VvG) geïnvesteerd kan worden in gemeenschappelijke voorzieningen voor de wijk. Een buurtschuur met lokaal gekweekte groenten, leerprogramma's voor inwoners en extra sportfaciliteiten kunnen het resultaat zijn.
2. *Energieleverende wijk*
RijswijkBuiten is hard op weg om een energieleverende wijk te worden. Uiteindelijk zal de wijk meer energie opwekken dan het nodig heeft. Daarmee dragen we ruimschoots bij aan de klimaatdoelstellingen en wordt de wijk "Paris-proof". In RijswijkBuiten wordt niet alleen elektriciteit opgewekt, maar ontstaat ook sociale, mentale en fysieke energie.
3. *Aandacht voor klimaatadaptatie*
Nu al staat bij het ontwerpen van de openbare ruimte de biodiversiteit centraal. Er wordt ingezet op groene en klimaatadaptieve buitenruimte met aandacht voor mens en dier. Hemelwater wordt via de oppervlakte afgevoerd en door het vele groen en waterretentie ontstaat er geen droogte- of hittestress.
4. *Duurzame mobiliteit*
Door het realiseren van een lightrail-halte wordt de bereikbaarheid van het openbaar vervoer belangrijk verbeterd. Het is een belangrijke succesfactor voor de mobiliteit van de gebiedsontwikkeling. Via slimme mobiliteitshubs zorgen we ervoor dat er altijd een geschikt vervoermiddel ter beschikking is. Daarmee dringen we het aantal autobewegingen belangrijk terug en zijn er minder parkeerplaatsen nodig.
5. *Beperken logistieke bewegingen*
Slimme services zoals een centrale pakketservice en pakketboxen zorgen voor een efficiënte afhandeling van bezorgdiensten. Hierdoor is het aantal logistieke bewegingen minimaal. Veilige fietsverbindingen naar Delft en Den Haag zorgen voor optimale bereikbaarheid.
6. *Hergebruik van grondstoffen*
Via een door de provincie ondersteund initiatief om klimaatadaptief te bouwen willen we bijdragen aan het verder verbeteren van de leefkwaliteit in RijswijkBuiten. Het opstellen van een zogenaamd Materialenpaspoort moet bijdragen aan een verantwoord gebruik en hergebruik van grondstoffen.
7. *Terugdringen afvalstromen*
Via het lokaal verwerken van afvalwater kan een bijdrage worden geleverd aan het terugdringen van de afvalstromen. Deze ambitie moet nader worden onderzocht op technische haalbaarheid.

Paragraaf RijswijkBuiten

Wat gaat het kosten?

Grondexploitatie RijswijkBuiten	Raming 2019 (x € 1 miljoen)
Verwerving	€ 1,48
Plankosten	€ 1,68
Bouwrijp maken	€ 10,57
Rente en financiering	€ 4,18
Gronduitgifte	€ 0,11
Activering grondexploitatie	€ 29,05
Totaal lasten	€ 47,07
Plankosten	€ 0,98
Bouwrijp maken	€ 0,14
Gronduitgifte	€ 45,95
Totaal baten	€ 47,07

MEERJARENRAMING

Meerjarenraming 2019-2022

	(Bedragen x € 1.000)					
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2019	2019	2019	2020	2020	2020
<u>Programma's</u>						
Algemeen Bestuur en Organisatie	4.566	835	-3.730	4.723	674	-4.049
Openbare Orde en Veiligheid	5.592	40	-5.552	5.647	40	-5.607
Verkeer en Vervoer	9.842	2.658	-7.184	10.073	2.638	-7.435
Economie en Werken	1.131	1.808	677	1.121	1.808	687
Onderwijs	5.747	212	-5.535	5.800	212	-5.588
Sport, Cultuur en Recreatie	7.370	1.290	-6.079	7.545	1.290	-6.255
Sociaal Domein	62.622	22.593	-40.028	62.722	22.593	-40.129
Wonen en Leven	65.415	61.921	-3.494	59.638	55.888	-3.751
Subtotaal programma's	162.284	91.358	-70.926	157.268	85.142	-72.126
<u>Algemene dekkingsmiddelen</u>						
a) Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	283	12.498	12.215	283	12.798	12.515
b) Algemene uitkeringen	117	81.290	81.173	72	83.578	83.506
c) Dividend	32	428	395	32	428	395
d) Overige algemene dekkingsmiddelen	3.657	2.934	-722	4.183	2.480	-1.703
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	4.089	97.150	93.061	4.570	99.283	94.713
<u>Overhead</u>	23.782	1.328	-22.454	23.616	1.328	-22.288
<u>Heffing VPB</u>	15		-15	15		-15
<u>Onvoorzien</u>						
Onvoorzien uitgaven exploitatie	50		-50	50		-50
Onvoorzien uitgaven investeringen	-500		500	-500		500
Subtotaal onvoorzien	-450		450	-450		450
GERAAMDE TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN	189.720	189.835	115	185.019	185.753	734
<u>Mutaties reserves per programma</u>						
Algemeen Bestuur en Organisatie						
Openbare Orde en Veiligheid						
Verkeer en Vervoer	568	197	-371	708	147	-560
Economie en Werken						
Onderwijs						
Sport, Cultuur en Recreatie						
Sociaal Domein						
Wonen en Leven	100	235	135	300	235	-65
Algemene Dekkingsmiddelen		128	128		128	128
Subtotaal mutaties reserves	668	560	-108	1.008	510	-498
HET GERAAMDE RESULTAAT	190.388	190.395	7	186.027	186.263	236

Meerjarenraming 2019-2022

	(Bedragen x € 1.000)					
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2021	2021	2021	2022	2022	2022
<u>Programma's</u>						
Algemeen Bestuur en Organisatie	4.810	675	-4.135	4.830	643	-4.187
Openbare Orde en Veiligheid	5.673	40	-5.633	5.910	40	-5.870
Verkeer en Vervoer	10.341	2.638	-7.703	10.427	1.968	-8.460
Economie en Werken	1.186	1.808	622	1.085	1.808	723
Onderwijs	5.774	212	-5.562	5.621	212	-5.410
Sport, Cultuur en Recreatie	7.969	1.290	-6.679	7.968	1.290	-6.678
Sociaal Domein	62.878	22.593	-40.285	63.122	22.593	-40.528
Wonen en Leven	58.364	54.903	-3.461	58.375	54.903	-3.472
Subtotaal programma's	156.996	84.159	-72.837	157.339	83.457	-73.882
<u>Algemene dekkingsmiddelen</u>						
a) Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	283	12.798	12.515	283	12.510	12.227
b) Algemene uitkeringen	-140	86.651	86.791	48	88.924	88.876
c) Dividend	32	428	395	32	428	395
d) Overige algemene dekkingsmiddelen	3.741	2.475	-1.266	3.630	2.475	-1.156
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	3.917	102.352	98.434	3.994	104.336	100.343
<u>Overhead</u>	24.835	1.328	-23.507	24.767	1.328	-23.439
<u>Heffing VPB</u>	15		-15	15		-15
<u>Onvoorzien</u>						
Onvoorzien uitgaven exploitatie	50		-50	50		-50
Onvoorzien uitgaven investeringen	-500		500	-500		500
Subtotaal onvoorzien	-450		450	-450		450
GERAAMDE TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN	185.312	187.838	2.526	185.664	189.121	3.457
<u>Mutaties reserves per programma</u>						
Algemeen Bestuur en Organisatie						
Openbare Orde en Veiligheid						
Verkeer en Vervoer	707	147	-560	707	147	-560
Economie en Werken						
Onderwijs						
Sport, Cultuur en Recreatie						
Sociaal Domein						
Wonen en Leven	300	265	-35	300	263	-37
Algemene Dekkingsmiddelen		128	128		128	128
Subtotaal mutaties reserves	1.007	540	-467	1.007	539	-468
HET GERAAMDE RESULTAAT	186.320	188.379	2.059	186.671	189.659	2.989

Mutatieoverzicht meerjarenraming 2019-2022

Cijfers begroting 2019

Cijfers 2020 t.o.v. 2019

Lasten en baten exclusief kapitaallasten (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemeen Bestuur en Organisatie	4.540	835	-3.705	46	-162	-208
60010 Bestuursorganen	1.324		-1.324			
60011 Bestuurlijke samenwerking	396	89	-308	3	-89	-92
60030 Burgerzaken	1.041	744	-297	-39	-73	-34
60031 Verkiezingen / referenda	168		-168	-168		168
60032 Publieke dienstverlening	1.506	3	-1.503	250		-250
60060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie	61		-61			
65801 Mediabeleid	45		-45			
Openbare Orde en Veiligheid	5.329	40	-5.289	76		-76
61100 Openbare orde en veiligheid	1.180	40	-1.140	7		-7
61200 Brandweer	4.078		-4.078	69		-69
61201 Rampenbestrijding	70		-70			
Verkeer en Vervoer	6.767	2.658	-4.109	-112	-20	92
62100 Wegen, straten en pleinen	4.401	734	-3.668			
62110 Verkeer	945	22	-923			
62120 Openbaar vervoer	183	21	-163	-73	-21	53
62140 Parkeren	725	1.881	1.156	-39		39
62400 Waterwegen	512		-512			
Economie en Werken	1.079	1.808	728	-10		10
63100 Economische aangelegenheden	1.079	179	-901	-10		10
63300 Nutsbedrijven		1.629	1.629			
Onderwijs	3.597	212	-3.386	-119		119
64010 Huisvesting scholen	1.007	115	-893	-143		143
64030 Lokaal onderwijsbeleid	1.976	97	-1.879			
66500 Kinderopvang	614		-614	24		-24
Sport, Cultuur en Recreatie	6.283	1.290	-4.993	36		-36
65100 Openbaar bibliotheekwerk	1.478		-1.478			
65300 Sport	1.708	1.283	-426	37		-37
65400 Kunst en cultuur	2.098	7	-2.091			
65410 Cultureel erfgoed	802		-802			
65800 Speeltuinen	196		-196			
Sociaal Domein	62.263	22.593	-39.670	124		-124
61400 Dierenwelzijn	123		-123	-32		32
66100 Inkomen	21.344	20.285	-1.058			
66110 Arbeidsmarkt overig	3.092		-3.092	-230		230
66140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	3.775	221	-3.554	4		-4
66204 Participatie en integratie overig						
66230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet	1.690		-1.690	97		-97
66610 Maatwerkvoorzieningen materieel Wmo	2.088	2	-2.086			
66620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	10.286	751	-9.536	79		-79
66700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	7.167	1.200	-5.967	-40		40
66710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	1.143		-1.143	42		-42
66820 Individuele voorzieningen natura jeugd	9.596		-9.596	194		-194
66830 Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	1.280		-1.280			
67100 Volksgezondheid	655	1	-653	9		-9
67240 Lijkbezorging	25	133	108			
Wonen en Leven	62.532	61.921	-611	-6.540	-6.034	507
65600 Openbaar groen en openlucht recreatie	2.858	77	-2.780	-23		23
67210 Afvalverwijdering en -verwerking	6.470	7.840	1.369			
67220 Riolerings en waterzuivering	37		-37			
67230 Milieubeheer	2.000	2	-1.998	30		-30
67260 Baten rioolheffing		4.653	4.653		765	765
67290 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater	1.032		-1.032	-13		13
67300 Hemelwater	112		-112			
67310 Grondwater	155		-155			
68100 Ruimtelijke ordening	1.170		-1.170	-200		200
68200 Woningexploitatie	49	278	229		-90	-90
68210 Wijkontwikkeling	248		-248			
68220 Volkshuisvesting	1.175	1.516	342	186		-186
68300 Bouwgrondexploitatie	86	426	340		-188	-188
68320 Grondexploitatie RijswijkBuiten	47.142	47.129	-13	-6.520	-6.520	
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	5.703	97.150	91.447	503	2.133	1.631
69500 Algemene dekkingsmiddelen	5.703	97.150	91.447	503	2.133	1.631
Onvoorzien	-450		450			
69510 Onvoorzien	-450		450			
Overhead	22.728	1.328	-21.400	162		-162
60010 Bestuursorganen	41		-41			
60020 Bestuursondersteuning	106		-106	74		-74
60021 Publiekvoorlichting, promotie en Public Relations	237		-237	-35		35
60022 Organisatieverliezen	140		-140			
60060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie	443		-443			
65410 Cultureel erfgoed	97		-97			
69500 Algemene dekkingsmiddelen	160		-160			
69602 Directie	1.709	1	-1.708	261		-261
69603 Bedrijfsvoering	12.722	729	-11.993	-200		200
69604 Bestuurlijk Domein	4.539	153	-4.386	-98		98
69605 Maatschappelijke Ontwikkelingen	5.560		-5.560	147		-147
69606 Ruimtelijke Ontwikkelingen	7.986	129	-7.857	-30		30
69607 Sociaal Domein	6.809		-6.809	43		-43
69609 RijswijkBuiten en Financiering	-17.821	315	18.136			
Mutaties reserves	668	560	-108	339	-50	-389
69800 Mutaties reserves	668	560	-108	339	-50	-389
Totaal	181.040	190.395	9.355	-5.496	-4.132	1.364
Kapitaallasten	9.348		-9.348	1.135		-1.135
Eindtotaal	190.388	190.395	7	-4.361	-4.132	230

Mutatieoverzicht meerjarenraming 2019-2022

Cijfers 2021 t.o.v. 2020

Cijfers 2022 t.o.v. 2021

Lasten en baten exclusief kapitaallasten (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemeen Bestuur en Organisatie	62	1	-61	21	-32	-53
60010 Bestuursorganen						
60011 Bestuurlijke samenwerking	1		-1			
60030 Burgerzaken	-6	1	8	21	-32	-53
60031 Verkiezingen / referenda	168		-168			
60032 Publieke dienstverlening	-100		100			
60060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie						
65801 Mediabeleid						
Openbare Orde en Veiligheid	26		-26	237		-237
61100 Openbare orde en veiligheid	9		-9			
61200 Brandweer	18		-18	237		-237
61201 Rampenbestrijding						
Verkeer en Vervoer				1	-670	-671
62100 Wegen, straten en pleinen					-670	-670
62110 Verkeer						
62120 Openbaar vervoer						
62140 Parkeren				1		-1
62400 Waterwegen						
Economie en Werken				-100		100
63100 Economische aangelegenheden				-100		100
63300 Nutsbedrijven						
Onderwijs	2		-2	-115		115
64010 Huisvesting scholen	-52		52	-52		52
64030 Lokaal onderwijsbeleid	30		-30			
66500 Kinderopvang	24		-24	-63		63
Sport, Cultuur en Recreatie	-99		99			
65100 Openbaar bibliotheekwerk						
65300 Sport	-94		94			
65400 Kunst en cultuur						
65410 Cultureel erfgoed	-5		5			
65800 Speeltuinwerk						
Sociaal Domein	206		-206	257		-257
61400 Dierenwelzijn						
66100 Inkomen						
66110 Arbeidsmarkt overig	-28		28	-38		38
66140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	-85		85			
66204 Participatie en integratie overig						
66230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet	56		-56	85		-85
66610 Maatwerkvoorzieningen materieel Wmo						
66620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	115		-115	99		-99
66700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd						
66710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd						
66820 Individuele voorzieningen natura jeugd	121		-121	110		-110
66830 Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd						
67100 Volksgezondheid	27		-27			
67240 Lijkbezorging						
Wonen en Leven	-1.316	-984	331	-46		46
65600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	-49		49			
67210 Afvalverwijdering en -verwerking				-4		4
67220 Riolerings en waterzuivering				-41		41
67230 Milieubeheer	-80		80			
67260 Baten rioolheffing						
67290 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater						
67300 Hemelwater						
67310 Grondwater						
68100 Ruimtelijke ordening						
68200 Woningexploitatie		-90	-90			
68210 Wijkontwikkeling						
68220 Volkshuisvesting	-350		350			
68300 Bouwgrondexploitatie		-58	-58			
68320 Grondexploitatie RijswijkBuiten	-836	-836				
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-524	3.068	3.593	36	1.985	1.948
69500 Algemene dekkingsmiddelen	-524	3.068	3.593	36	1.985	1.948
Onvoorzien						
69510 Onvoorzien						
Overhead	1.148		-1.148	69		-69
60010 Bestuursorganen						
60020 Bestuursondersteuning	81		-81	73		-73
60021 Publiekvoorlichting, promotie en Public Relations	-30		30			
60022 Organisatieverliezen						
60060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie						
65410 Cultureel erfgoed						
69500 Algemene dekkingsmiddelen						
69602 Directie	1.193		-1.193	739		-739
69603 Bedrijfsvoering	-121		121	-694		694
69604 Bestuurlijk Domein	69		-69			
69605 Maatschappelijke Ontwikkelingen				-22		22
69606 Ruimtelijke Ontwikkelingen	-34		34	-28		28
69607 Sociaal Domein	-10		10			
69609 RijswijkBuiten en Financiering						
Mutaties reserves		30	31	-1	-2	-1
69800 Mutaties reserves		30	31	-1	-2	-1
Totaal	-494	2.115	2.610	359	1.281	922
Kapitaallasten	787		-787	-8		8
Eindtotaal	293	2.115	1.822	351	1.281	930

Toelichting op de meerjarenraming 2019-2022

Om de leesbaarheid van het mutatieoverzicht 2019-2022 te vergroten is hieronder een leeswijzer opgenomen.

In het cijferoverzicht zijn – uitsluitend – de mutaties ten opzichte van het voorgaande jaar opgenomen, waarbij de kapitaallasten buiten beschouwing gelaten zijn (deze muteren immers jaarlijks als gevolg van de lagere rentecomponent).

Een voorbeeld:

Als de uitgaven in 2020 incidenteel met € 50.000,- stijgen, dan is in 2020 een toename van 50 zichtbaar (ten opzichte van 2019), en is in 2021 een afname van 50 zichtbaar (ten opzichte van 2020).

Is de mutatie in 2020 structureel, dan wordt de mutatie van € 50.000,- in 2020 eenmalig opgevoerd (+50), de jaren erna is dan immers geen sprake meer van een mutatie.

Programma Algemeen Bestuur en Organisatie

Product 0011 Bestuurlijke samenwerking

Liquidatie Stadsgewest Haaglanden

In 2017 is een deel van de uitkering van het liquidatiesaldo stadsgewest Haaglanden opgenomen (€ 118.000). Het tweede deel van € 89.000 wordt in 2019 uitgekeerd.

Product 0030 Burgerzaken

Lasten/baten reisdocumenten/rijbewijzen

Elk jaar is inzichtelijk hoeveel van deze documenten verlopen zijn en dus opnieuw moeten worden verstrekt. Ook wordt rekening gehouden met de toename van het aantal inwoners. De meerjarenbegroting is hierop afgestemd.

Product 0031 Verkiezingen/ referenda

Verkiezingen

De ramingen op deze post zijn afgestemd op de te verwachten verkiezingen.

Product 0032 Publieke Dienstverlening

Zaakgericht werken

Ten einde de doelstellingen genoemd in de Nota publieke dienstverlening te realiseren is het van belang gemeentebreed zaakgericht te gaan werken. Hiervoor zijn in de jaren 2020 tot en met 2022 middelen opgenomen.

Programma Openbare Orde en Veiligheid

Product 1200 Brandweer

Veiligheidsregio Haaglanden

Betreft de jaarlijkse gemeentelijke exploitatiebijdrage aan de Veiligheidsregio Haaglanden. Deze bijdrage is o.m. afhankelijk van de ontwikkeling van het aantal inwoners.

Als gevolg van de stijging van het aantal inwoners in de jaren stijgt ook de bijdrage aan de Veiligheidsregio Haaglanden.

Functioneel Leeftijds Ontslag

De afschaffing van de levensloopregeling, versoering van de fiscale ruimte voor storting pensioen en verschuiving van de ingangsdatum AOW zijn aanleiding geweest om het FLO overgangsrecht, zoals dit vanaf 01-01-2006 van kracht is geweest, te herzien. Het VNG-bestuur heeft in de zomer van 2017 het principeakkoord reparatie FLO-overgangsrecht bekrachtigd en vervolgens hebben werkgevers en werknemers begin 2018 het definitief ondertekend. Deelnemende gemeenten dragen individueel zorg voor een voorziening voor deze kosten.

De nieuwe regeling geeft de mogelijkheid voor de werknemer om op 57 jarige leeftijd met FLO te gaan. Dit is geen hard criterium, de medewerker mag dit oprekken naar 59 jaar. Het gevolg hiervan is dat de raming zoals nu beschikbaar is aanzienlijk kan afwijken van de realisatie. Vooralsnog is in de jaarschijf 2022 uitgegaan van 50% van de geraamde meerkosten.

Programma Verkeer en Vervoer

Product 2100 Wegen, straten en pleinen

Vergoedingen kabels en leidingen

Precario wordt in 2022 afgeschaft.

Product 2120 Openbaar vervoer

De exploitatie van de tijdelijke vervoersdienst Pasgeld/RijswijkBuiten stopt in 2020. Dit betekent per saldo € 52.000 minder lasten.

Programma Economie en Werken

Product 3100 Economische aangelegenheden

Economische positionering van Rijswijk

In de begroting 2019-2022 zijn er extra middelen opgenomen om de economische positionering van Rijswijk te versterken. In 2022 wordt deze post met € 50.000 omlaag bijgesteld.

Pilot Duurzame Bedrijventerreinen in samenwerking met de MRDH

In de begroting 2019-2022 zijn er extra middelen opgenomen om een pilot uit te voeren waarbij een koppeling gemaakt wordt tussen ondernemerschap, klimaat en innovatie. Jaarlijks, tot en met 2021 is € 50.000 beschikbaar.

Programma Onderwijs

Product 4010 Huisvesting scholen

Onderwijshuisvesting asielzoekerscentrum

Vanaf 2020 zijn er geen onderwijslasten meer voor het AZC.

't Prisma

Bomansschool

J.H. Snijders

Verhuiskosten opgenomen. In 2019 verhuist de school naar kindercampus Rembrandtkwartier

Montessorischool Parkrijk (endogeen, incidenteel)

Met ingang van 1 maart 2018 is de Montessorischool Parkrijk begonnen in de noodlokalen aan de Van Rijnweg. Een deel van de noodlokalen wordt door het Programmabureau RijswijkBuiten gehuurd van BUKO, een ander deel is destijds gekocht door het Programmabureau. Voor het gebruik van de lokalen moet huur betaald worden aan het Programmabureau. Voor de periode 1 februari tot en met december 2018 is dit een bedrag van € 96.000. Vanaf 2019 is dit een bedrag van € 104.000 op jaarbasis. Op dit moment wordt de ingebruikname van de definitieve school verwacht op 1 juli 2021.

Product 6500 Kinderopvang

Peuterspeelzaalwerk en kinderopvang

De toegekende middelen voorschoolse voorziening (zgn. Asscher middelen) stijgen vanaf 2019. Het budget wordt ingezet voor de tegemoetkoming ouderbijdrage peuteropvang.

Programma Sport, Cultuur en Recreatie

Product 5300 Sport

Uitvoering sportnota

In het vervolg op de nota sport & bewegen het ten uitvoer brengen van de uitvoeringsagenda sport in samenwerking met het sociaal domein. De kosten zijn over de jaren 2019 tot en met 2022 € 45.000. Het CWP stelt de uitwerking van het concept buurthuis van de toekomst als onontkoombaar. De kosten hiervan bedragen in de jaren 2019 en 2020 € 30.000 per jaar. De uitvoeringsagenda zal tevens de tarifiering van de sportaccommodaties aan de orde stellen. Deze eenmalige uitgave van € 15.000 vindt plaats in 2019. De meerjarenbegroting is hierop aangepast.

Sporthallen/gymnastieklokalen

Voor de vervanging van gymnastiektoestellen in een viertal sportaccommodaties is in 2020 eenmalig € 52.000 beschikbaar.

Programma Sociaal Domein

Product 1400 Dierenwelzijn

Met het vaststellen van het raadsvoorstel 'Nota Dierenwelzijn' is invulling gegeven aan een wens vanuit de raad om dierenwelzijn op de kaart te zetten. Voor de jaren 2018 en 2019 is er een budget beschikbaar van ca. € 80.000 (inclusief salarislasten). Vanaf 2020 vervalt een bedrag van € 32.000. De salarislasten worden op een andere plaats binnen de begroting gedekt.

Product 6110 Sociale Arbeidsmarkt overig

Sociale werkvoorziening

In verband met het doorvoeren van een bezuinigingstaakstelling in de begroting van de DSW zal er voor de jaren 2019-2022 een voordeel ontstaan in de begroting. Daarnaast is er over de jaren 2018 en 2019 een bedrag beschikbaar gesteld van € 48.000 per jaar ter dekking van uitvoeringskosten van de ontvlechting van de samenwerking. De door de gemeente door te betalen rijksbijdrage neemt vanaf 2020 af met ca. € 137.000, dit is budgettair neutraal, maar op deze plek zichtbaar omdat de inkomsten elders in de begroting worden verantwoord.

Product 6140 gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid

Financieel servicepunt

Ten behoeve van het gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid heeft het kabinet meerjarig geld ter beschikking gesteld. Middels een budgettair neutrale begrotingswijziging zullen deze middelen in de begroting van het armoede en schuldenbeleid worden opgenomen.

Product 6230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet

Met de in deze meerjarenbegroting opgenomen ramingen is aansluiting gemaakt met de meest recente budgetindicaties op basis van de circulaires van het Rijk middels een budgettair neutrale begrotingswijziging. Het betreft wijzigingen die betrekking hebben op zowel de integratie uitkering Wmo als de integratie uitkering Sociaal Domein.

Product 6620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo

Met de in deze meerjarenbegroting opgenomen ramingen is aansluiting gemaakt met de meest recente budgetindicaties op basis van de circulaires van het Rijk middels een budgettair neutrale begrotingswijziging. Het betreft wijzigingen die betrekking hebben op zowel de integratie uitkering Wmo als de integratie uitkering Sociaal Domein.

Product 6700 Algemene voorzieningen WMO en jeugd

Meerjarenonderhoudsplanning (MOP) Sport, Cultuur, Welzijnspanden

In de eerste halfjaarrapportage 2018 is aangegeven dat gezien de huidige marktontwikkelingen, zowel qua duurzaamheid als in financieel opzicht, het nodig is de meerjarenonderhoudsplanning te actualiseren. Het lukt niet meer om dit nog in 2018 uit te voeren, maar zal in 2019 worden afgerond. Hierdoor ontstaat voor 2018 een voordeel van € 40.000 en voor 2019 een nadeel voor hetzelfde bedrag.

Product 6820 Individuele voorzieningen natura jeugd

Met de in deze meerjarenbegroting opgenomen ramingen is aansluiting gemaakt met de meest recente budgetindicaties op basis van de circulaires van het Rijk middels een budgettair neutrale begrotingswijziging. Het betreft wijzigingen die betrekking hebben op zowel de integratie uitkering Wmo als de integratie uitkering Sociaal Domein.

Programma Wonen en Leven

Product 5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie

Visievorming Landgoederenzone

Voor het proces en de visievorming voor de Landgoederenzone is inzet van extra capaciteit nodig voor deze fase van 50.000 in het jaar 2019.

Integraal beheerplan

Voor het beheer van de stad is het van groot belang om per object een beheerplan te hebben. Deze zijn nagenoeg allemaal beschikbaar. Wat mist is de verbinding tussen de plannen en de overstijgende ambities op het gebied van leefbaarheid en duurzaamheid. Het college heeft daarom in haar werkprogramma aangegeven een integraal plan te willen. Hiervoor wordt in 2019 en 2020 een bedrag van € 50.000 per jaar opgenomen.

Product 7230 Milieubeheer

Actieplan klimaatadaptatie

Rijswijk gaat in toenemende mate last krijgen van extreme droogte en wateroverlast. De komende willen we hiervoor concrete projecten opstarten. Daarom maken we in 2019 een actieplan. De kosten zijn € 30.000.

Luchtkwaliteit

In het hoofdlijnenakkoord 2018-2022 heeft de gemeente Rijswijk de ambitie gesteld om in 2030 te voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen die gesteld zijn door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). De norm van de WHO is met name voor fijnstof strenger gesteld dan de grenswaarden die de Europese Unie heeft gesteld. Momenteel voldoet Rijswijk aan de geldende EU norm maar om in 2030 aan de WHO normen te kunnen voldoen zijn extra maatregelen noodzakelijk. Deze staan uitgewerkt in het luchtkwaliteitsplan, dat we dit najaar gereed zullen hebben. Hiervoor is voor de jaren 2019 en 2020 € 50.000 per jaar geraamd.

Product 7260 Baten rioolheffing

Rioolrechten

De verhogingen van de inkomsten rioolrechten zijn noodzakelijk om de forse investeringen in het verouderde rioolstelsel in de toekomst te kunnen betalen.

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan en de paragraaf lokale heffingen.

Product 8100 Ruimtelijke ordening

Gebiedstransformaties

Voor de lopende processen van gebiedstransformaties voor In de Bogaard en Omgeving, voor het Havengebied en het Shell terrein is een verlengde inzet van extra capaciteit nodig. De totale kosten zijn geraamd op een bedrag van € 200.000 voor het jaar 2019.

Product 8200 Woningexploitatie

Gemeentelijk vastgoed

Als gevolg van een bezuinigingsopdracht uit het verleden wordt het gemeentelijk woningbezit afgebouwd. In de begroting werd hier structureel een bedrag van € 360.000 geraamd. Omdat het woningbezit niet onuitputtelijk is, wordt per jaar telkens € 90.000 afgeraamd. Vanaf 2021 is de raming nihil.

Product 8220 Volkshuisvesting

Verstedelijkingsopgave

We ramen voor 2019 en 2020 €100.000 per jaar voor het opstellen van een plan van aanpak voor de verstedelijkingsopgave en de start van de uitvoering ervan. Op basis van dit plan van aanpak kan ook een raming worden opgesteld voor de jaren erna.

Implementatie omgevingswet

In 2021 treedt de nieuwe Omgevingswet in werking. Deze wet bundelt de wetgeving en regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Voor de komende jaren is extra inzet nodig om de implementatie van de Omgevingswet in goede banen te leiden. Zie ook de toelichting in het programma Wonen en Leven.

Product 8300 Bouwgrondexploitatie

Verhuur voormalige TH-locatie

Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) heeft voor de tijdelijke huisvesting van asielzoekers het terrein van de voormalige TH-locatie aan de Lange Kleiweg 80 gehuurd. De huurprijs bedraagt 250.000 per jaar en loopt tot 1 april 2020.

Algemene Dekkingsmiddelen

Opbrengst OZB

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen.

Algemene uitkering

Het betreft hier de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Verwerkt zijn de circulaires tot en met de Meicirculaire 2018. De belangrijkste verschillen tussen de jaren hebben vooral te maken met het principe "samen de trap op en samen de trap af", hoeveelheidsverschillen volgend uit vooral de toename van het aantal woningen en inwoners, en specifieke door het rijk afkomstige beleidsmaatregelen. Met ingang van 2019 maakt het Sociaal Domein deel uit van de algemene uitkering. Dit laatste heeft tot gevolg dat het Sociaal Domein vanaf 2019 ook onder invloed staat van het principe "samen de trap op en samen de trap af" en algemene mutaties die betrekking hebben op het berekenen van de algemene uitkering als geheel.

Rentemutaties

Voor een toelichting op de rentemutaties over de verschillende jaren wordt verwezen naar de paragraaf financiering van de 2e halfjaarrapportage 2018 en van de begroting 2019.

Overzicht verschillen begroting met voorgaand jaar

PROGRAMMA (bedragen x € 1.000)	Lasten 2019	Baten 2019	Saldo 2019	Lasten 2018 incl.begr. wijz.	Baten 2018 incl.begr. wijz.	Saldo 2018 incl.begr. wijz.	Vershil 2019 tov 2018
Algemeen Bestuur en Organisatie	4.566	835	-3.730	4.896	1.090	-3.806	76
Openbare Orde en Veiligheid	5.592	40	-5.552	5.915	40	-5.875	323
Verkeer en Vervoer	9.842	2.658	-7.184	8.627	2.531	-6.096	-1.088
Economie en Werken	1.131	1.808	677	894	1.808	914	-238
Onderwijs	5.747	212	-5.535	4.874	228	-4.646	-889
Sport, Cultuur en Recreatie	7.370	1.290	-6.079	7.638	1.406	-6.232	152
Sociaal Domein	62.622	22.593	-40.028	61.955	23.022	-38.933	-1.095
Wonen en Leven	65.415	61.921	-3.494	55.963	54.024	-1.938	-1.556
Totaal programma's	162.284	91.358	-70.926	150.761	84.149	-66.612	-4.315
Totaal algemene dekkingsmiddelen	4.089	97.150	93.061	2.507	91.473	88.965	4.096
Totaal onvoorzien	-450		450	50		-50	500
Totaal overhead	23.782	1.328	-22.454	23.334	1.424	-21.910	-544
Totaal vennootschapsbelasting	15		-15	15		-15	
GERAAMDE TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN	189.720	189.835	115	176.667	177.046	378	-263
Mutaties reserves	668	560	-108	533	588	55	-163
HET GERAAMDE RESULTAAT	190.388	190.395	7	177.201	177.633	433	-426

Toelichting verschillen raming 2019 – raming 2018 na wijziging

Programma Algemeen Bestuur en Organisatie

Product 0010 Bestuursorganen

In de jaarrekening 2017 is een storting in de voorziening wachtgelden (oud)-bestuursleden opgenomen. Deze voorziening was gebaseerd 50% van de maximale lasten. Nadat de er in 2018 een nieuwe coalitie was gevormd, is de voorziening in de 1^e halfjaarrapportage 2018 weer met € 280.000 verlaagd.

Product 0011 Bestuurlijke samenwerking

Liquidatie Stadsgewest Haaglanden

In 2017 is een deel van de uitkering van het liquidatiesaldo stadsgewest Haaglanden opgenomen (€ 118.000). Het tweede deel van € 89.000 wordt in 2019 uitgekeerd.

Product 0030 Burgerzaken

Elk jaar is inzichtelijk hoeveel van reisdocumenten verlopen zijn en dus opnieuw moeten worden verstrekt. Ook wordt rekening gehouden met de toename van het aantal inwoners.

Naar verwachting worden in 2019 minder reisdocumenten verstrekt. Dit heeft tot gevolg dat de inkomsten met € 377.000 dalen en de uitgaven dalen met € 240.000. De inkomsten voor huwelijksvoltrekkingen stijgen in 2019 met € 32.000.

Product 0031 Verkiezingen en referenda

De ramingen op deze post zijn afgestemd op de te verwachten verkiezingen en nemen in 2019 af met € 21.000.

Product 0032 Publieke dienstverlening

In 2019 wordt op het KCC gewerkt met vaste formatie, de kosten van inhuur nemen hierdoor af met € 178.000. De doorbelasting van de toegerekende salarislasten wordt in 2019 verlaagd met € 275.000. Hier staat tegenover dat dit wel een verhoging betekent van de kosten van de overhead.

Programma Openbare Orde en Veiligheid

Product 1100 Openbare orde en veiligheid

In 2018 zijn er eenmalig extra middelen opgenomen voor de projecten Tegengaan overlast en Strategisch veiligheidsbeleid van in totaal € 100.000. In 2019 zijn deze lasten vooralsnog als PM opgenomen.

De doorbelasting van de toegerekende salarislasten wordt in 2019 verhoogd met € 155.000. Hier staat tegenover dat dit wel een verlaging betekent van de kosten van de overhead.

Product 1200 Brandweer

De raming 2019 is incidenteel verlaagd met € 380.000 als gevolg van reparatie FLO overgangsrecht. De cijfers blijven echter voorlopig, jaarlijks worden de cijfers bijgesteld aan de hand van de actualiteit.

Programma Verkeer en Vervoer

Product 2100 Wegen, straten en pleinen

De uitgaven op dit product nemen in 2019 toe met ca. € 1.236.000. Verreweg het grootste deel heeft een administratief technische oorzaak en heeft te maken met een stijging van de doorbelasting, onder gelijktijdige verlaging van deze kosten elders in de begroting. Het betreft de doorbelasting van de toegerekende salarislasten van € 285.000, de toegerekende goederen en diensten van € 285.000 en de toegerekende kosten van de afschrijving op de gemeentewerf ter grootte van € 243.000, totaal € 1.013.000. Door nieuwe investeringen in wegen en openbare verlichting stijgen de kapitaallasten met € 323.000. Door intensivering van het vegen stijgen de veegkosten met ca. € 100.000.

Toelichting op verschillen begroting met voorgaand jaar

Product 2110 Verkeer

De kosten voor het opstellen van verkeersplannen zijn met € 100.000 verhoogd. Dit is gedaan omdat de bijdrage mobiliteitsfonds aan de MRDH met ingang van 2018 niet meer bestaat. De projecten die vanuit dit fonds werden gesubsidieerd vinden gewoon doorgang. De doorbelasting van de toegerekende salarislasten is met € 91.000 verlaagd. Ook de kosten van het onderhoud van laadpalen pakt in 2019 wat lager uit, € 59.000.

Product 2140 Parkeren

In het kader van de verdere digitalisering en effectief handhaven starten van pilot invoering scanauto. De kosten bedragen € 50.000. Door nieuwe investeringen in parkeerautomaten stijgen de kapitaallasten met € 67.000. De kosten van projectmanagement kunnen verder worden verlaagd met € 105.000. De doorbelasting van de toegerekende salarislasten is met € 58.000 verlaagd. De totale opbrengst van het parkeren wordt in 2019 met ca. € 120.000 verhoogd ten opzichte van begroting 2018 na wijzigingen.

Product 2400 Waterwegen

Door nieuwe investeringen stijgen de kapitaallasten met € 74.000.

Programma Economie en Werken

Product 3100 Economische aangelegenheden

De uitgaven op dit product nemen in 2019 toe met ca. € 238.000. Ook hier heeft verreweg het grootste deel een administratief technische oorzaak en heeft te maken met een stijging van de doorbelasting, onder gelijktijdige verlaging van deze kosten elders in de begroting. Het betreft de doorbelasting van de toegerekende salarislasten van € 198.000.

Programma Onderwijs

Product 4010 Huisvesting onderwijs

Het nadeel op dit product wordt grotendeel veroorzaakt door een toename van de kapitaallasten doordat voor het eerst wordt afgeschreven op Bredeschool Scholendriehoek, Sion en de school Kronenburgh.

Product 4030 Lokaal onderwijsbeleid

In het collegewerkprogramma staat opgenomen dat we de vakscholen, het praktijkgericht en het technisch onderwijs meer onder de aandacht willen brengen bij zowel jeugdigen als potentiële werkgevers. We leggen hierbij de verbinding met de ambities zoals verwoord in de Economische Strategie waarin onder meer wordt ingezet op innovatie en creatieve maakbedrijven. We werken hiervoor nauw samen met alle betrokken partners zoals de onderwijsinstellingen, het MKB en de diverse samenwerkingsverbanden in de regio. De kosten bedragen structureel € 75.000 per jaar.

Programma Sport, Cultuur en Recreatie

Product 6530 Sport

In de begroting 2019-2022 zijn extra middelen opgenomen voor uit de uitvoering van de sportnota,

Product 6540 Kunst en cultuur

De verschillen op dit product zijn van administratief technische aard. De uitgaven in 2018 en de daar tegenoverstaande onttrekking aan de reserve Kunst in de Buitenruimte waren eenmalig en worden dus in 2019 budgettair neutraal teruggedraaid, ca € 130.000 minder inkomsten en minder uitgaven.

Product 5800 Speeltuinwerk

De doorbelasting van de toegerekende salarislasten en overige goederen en diensten wordt in 2019 verlaagd met ca. € 245.000. Op andere plekken in de begroting betekent dit een verhoging met hetzelfde bedrag.

Toelichting op verschillen begroting met voorgaand jaar

Programma Sociaal Domein

Algemeen

Over het hele programma zijn de doorbelastingen gewijzigd. De toegerekende salarislasteren zijn per saldo € 373.000 hoger dan in 2018. Dit resulteert in een verlaging van de overhead met hetzelfde bedrag.

Product 6100 Inkomen

De ramingen 2019 en 2018 zijn gebaseerd op het te verkrijgen Rijksbudget.

Product 6110 Arbeidsmarkt overig

In 2019 is de bijdrage aan de DSW met € 131.000 verlaagd.

Product 6610/6620 Maatwerkvoorzieningen Wmo

De ramingen 2019 en 2018 zijn gebaseerd op het te verkrijgen Rijksbudget.

Product 6700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd

De ramingen 2019 en 2018 zijn gebaseerd op het te verkrijgen Rijksbudget.

Product 6820 Individuele voorzieningen natura jeugd nadelig

De ramingen 2019 en 2018 zijn gebaseerd op het te verkrijgen Rijksbudget.

In totaal stijgen de uitgaven in 2019 per saldo met € 667.000 en nemen de inkomsten per saldo af met € 428.000. Op het totale programma ontstaat een nadeel van € 1.095.000.

Programma Wonen en Leven

Product 5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie

Het budget voor stadspark Wilhelminapark van € 152.000 komt vanaf 2019 te vervallen. De doorbelasting van de toegerekende salarislasteren en overige goederen en diensten is in 2019 € 224.000 lager. De toegerekende kapitaallasteren gemeentewerf worden € 48.000 lager. De overige kosten op dit product waaronder kapitaallasteren stijgen met ca € 180.000.

Product 7210 Afvalverwijdering en –verwerking

De uitgaven nemen toe met ca. € 112.000 door stijging van de bijdrage aan Avalex. De baten van de afvalstoffenheffing stijgen met € 182.000. De overige baten dalen met € 100.000. De doorbelasting van de toegerekende salarislasteren en overige goederen en diensten is in 2019 € 284.000 lager. De toegerekende kapitaallasteren gemeentewerf worden € 220.000 lager.

Product 7220 & 7260 Riolering en waterzuivering & baten rioolheffing

De toename op deze producten is te verklaren door de hogere uitgaven komende jaren. De kosten voor het beheer en onderhoud zullen de komende jaren stijgen. Het rioleringsstelsel in Rijswijk is grotendeels in de jaren vijftig en zestig aangelegd en heeft haar technische levensduur bereikt. De gemeente staat voor een forse vervangingsopgave waardoor de gemeente extra moet investeren om de kwaliteit van het stelsel op peil te houden. In verband hiermee is dan ook het tarief verhoogd. De baten stijgen in 2019 met € 512.000. In 2019 zal wederom een eenmalige versnelde afschrijving plaatsvinden van ca. € 450.000 ten laste van dit product.

Product 7230 Milieubeheer

In het hoofdlijnenakkoord 2018-2022 heeft de gemeente Rijswijk de ambitie gesteld om in 2030 te voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen die gesteld zijn door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). De norm van de WHO is met name voor fijnstof strenger gesteld dan de grenswaarden die de Europese Unie heeft gesteld. Momenteel voldoet Rijswijk aan de geldende EU norm maar om in 2030 aan de WHO normen te kunnen voldoen zijn extra maatregelen noodzakelijk. Deze staan uitgewerkt in het luchtkwaliteitsplan. De uitgaven voor 2019 bedragen € 50.000. Voor de energietransitie is in 2019 € 300.000 beschikbaar. Voor het actieplan klimaatadaptatie € 42.000. De bijdrage aan de ODH pakt in 2019 € 38.000 hoger uit.

Toelichting op verschillen begroting met voorgaand jaar

Product 8100 Ruimtelijke ordening

Voor de gebiedstransformatie Havengebied en Shellterrein en voor de gebiedstransformatie In de Bogaard is in 2019 per transformatie €100.000 geraamd. De doorbelasting van de toegerekende salarislasten stijgt met € 335.000. De kosten van de overhead nemen hiermee af.

Product 8220 Volkshuisvesting

Voor de verstedelijkingsopgave is in 2019 € 100.000 beschikbaar. De doorbelasting van de toegerekende salarislasten stijgt met € 131.000. De kosten van de overhead nemen hiermee af.

Product 8300 Bouwgrondexploitatie

In 2018 is de winst van het plan Eikelenburg uitgenomen voor een bedrag van circa € 758.000. Door het incidentele effect in 2018 geeft dit een nadelig verschil in 2019 ten opzichte van het voorgaande jaar.

Onvoorzien

Evenals in begroting 2018 wordt in de begroting 2019 rekening gehouden met een stelpost op de kapitaallasten. De ervaring leert dat een deel van de investeringskredieten later wordt uitgegeven dan voorgenomen, met lagere kapitaallasten als gevolg. In 2018 is deze stelpost volledig ingevuld, hetgeen in 2019 een voordeel geeft van 5 ton.

Mutatie reserves

Reserve realisatie kunst in de openbare ruimte

In 2018 heeft een eenmalige storting plaatsgevonden van € 128.000,- voor realisatie kunstwerk Brede School Rembrandtkwartier en IKC Montessori Parkrijk.

In 2018 heeft een eenmalige onttrekking plaatsgevonden van € 145.000,- voor de realisatie van het kunstproject in RijswijkBuiten.

Reserve groen

In de programmabegroting 2019-2022 wordt er in 2019 € 100.000 gestort in de reserve.

Reserve Revitalisering Oud-Rijswijk

In 2018 heeft een eenmalige onttrekking plaatsgevonden van € 51.950 voor de bewegwijzering van het winkelcentrum.

Algemene dekkingsmiddelen

Het voordelig verschil ten opzichte van 2018 van € 4,1 miljoen bestaat vooral uit de toename van de algemene uitkering van circa € 5 miljoen. Dit heeft voor het grootste deel te maken met een toename van het accres, inflatievergoeding en het extra voordeel door de uitbreiding van het areaal. Met de stijging van het aantal woningen neemt ook de OZB opbrengst toe met € 267.000.

Ander grote verschil is de post nog te verdelen CAO van € 720.000. Deze post is in de raming 2018 over de budgetten van de programma's en de overhead verdeeld. Tot slot geeft de rente een nadelig saldo van circa € 500.000. Dit is het gevolg van de positieve bijstelling van de rente in 2018 (zie ook de paragraaf financiering van de 2^e halfjaarrapportage 2018).

BIJLAGEN

Leeswijzer investeringsplan 2019-2022

Het investeringsplan geeft een doorkijk van de geplande investeringen tot en met 2022, inclusief een verschillenanalyse met de geplande investeringen zoals opgenomen in de begroting 2018.

Hoe leest u het investeringsplan 2019-2022?

Een voorbeeld:

Investeringsobject	Jaar van investeren	Afschr. Perc.	Uitgaven (x € 1.000)	Inkomsten (x € 1.000)	Begroting 2019				Verschil kapitaallasten			
					Kapln 2020	Kapln 2021	Kapln 2022	Kapln 2023	Saldo 2020	Saldo 2021	Saldo 2022	Saldo 2023
Fietstunnel spoor Den Haag-Rotterdam (RijswijkBuiten)	2020	2,00	4.300	2.150		65	64	64	-65			

Begroting 2019

Inzichtelijk is dat in het jaar 2020 een bedrag van € 4.300.000 wordt geïnvesteerd. Aan inkomsten is € 2.150.000 geraamd. De afschrijving geschiedt in 50 jaar ($100/50=2,00$), en wordt tezamen met de rente zichtbaar vanaf het jaar na afronding van de investering. De kapitaallasten (afschrijving + rente) zijn inzichtelijk gemaakt t/m 2023.

Het dalend verloop van de kapitaallasten wordt veroorzaakt doordat de rente berekend wordt over de boekwaarde op 1 januari, die als gevolg van afschrijving jaarlijks afneemt.

Verschil kapitaallasten

De in de begroting 2020 opgegeven lagere investeringsbedragen zijn een voordeel omdat de investering is doorgeschoven van 2019 naar 2020.

Berekening kapitaallasten

Het af te schrijven bedrag plus de rente over de resterende boekwaarde worden kapitaallasten genoemd. In het investeringsplan wordt gerekend met een rente van 1%. Hieronder is weergegeven hoe de kapitaallasten berekend worden.

A	Investering	4.300.000				
B	Inkomsten	2.150.000				
C	Investering	2.150.000				
D	Afschrijvingspercentage	2%				
E	Rente	1%				
	Jaar van investeren	2020	2019	2020	2021	2022
F	Boekwaarde 1/1			2.150.000	2.107.000	2.064.000
G	Afschrijving (C x D)			43.000	43.000	43.000
H	Rente (C x E)			21.500	21.070	20.640
I	Kapitaallasten (G+H)			64.500	64.070	63.640

Investeringsplan 2019-2022

Bedragen x € 1.000

							Begroting 2019			
No.	Investeringsplan 2019-2022	Afschr perc	Rest- waarde %	Jaar start krediet	Uitgaven	Inkomsten	KapIn 2020	KapIn 2021	KapIn 2022	KapIn 2023
	Algemeen Bestuur en Organisatie									
	0030 Burgerzaken									
30	Zaakgericht werken	20,00%	0%	2019	300		63	62	62	61
	Openbare Orde en Veiligheid									
	1200 Brandweer									
200	Vervangen brandkranen 2019	5,00%	0%	2019	40		2	2	2	2
	Vervangen brandkranen 2020	5,00%	0%	2020	40			2	2	2
	Vervangen brandkranen 2021	5,00%	0%	2021	40				2	2
	Vervangen brandkranen 2022	5,00%	0%	2022	40					2
	Verkeer en Vervoer									
	2100 Wegen, straten en pleinen									
302	Fietspaden in asfalt 2019	2,00%	0%	2019	200	100	3	3	3	3
	Fietspaden in asfalt 2020	2,00%	0%	2020	200	100		3	3	3
	Fietspaden in asfalt 2021	2,00%	0%	2021	200	100			3	3
	Fietspaden in asfalt 2022	2,00%	0%	2022	200	100				3
303	Fietsroute Romeinse Route (fase 2)	6,67%	0%	2019	1.445	723	111	110	109	108
304	Fietstunnel Spoor Den Haag-Rotterdam (RijswijkBuiten)	2,00%	0%	2020	4.300	2.150		65	64	64
305	Herstel asfaltwegen 2019	5,00%	0%	2019	569		34	34	34	33
	Herstel asfaltwegen 2020	5,00%	0%	2020	569			34	34	34
	Herstel asfaltwegen 2021	5,00%	0%	2021	569				34	34
	Herstel asfaltwegen 2022	5,00%	0%	2022	569					34
306	Herstellen (duiker)bruggen 2019	2,00%	0%	2019	115		3	3	3	3
	Herstellen (duiker)bruggen 2020	2,00%	0%	2020	115			3	3	3
	Herstellen (duiker)bruggen 2021	2,00%	0%	2021	115				3	3
	Herstellen (duiker)bruggen 2022	2,00%	0%	2022	115					3
307	Infrastructuur Prinses Beatrixlaan	0,00%	0%	2020						
308	Inrichting autotunnel Laan van 't Haantje	4,00%	0%	2020	1.121			56	56	55
311	Integrale herinrichting probleemstraten 2019	5,00%	0%	2019	1.450		3	87	86	86
	Integrale herinrichting probleemstraten 2020	5,00%	0%	2020	1.450			3	87	86
	Integrale herinrichting probleemstraten 2021	5,00%	0%	2021	1.450				3	87
	Integrale herinrichting probleemstraten 2022	5,00%	0%	2022	1.100					1
311	Opwaarderen grote probleemstraten 2022	2,00%	0%	2022	560					17
310	Onderhoud toren oude stadhuis	2,00%	0%	2019	350		11	10	10	10
312	Rotondes in Rijswijk 2019	2,00%	0%	2019	500		15	15	15	15
	Rotondes in Rijswijk 2020	2,00%	0%	2020	500			15	15	15
	Rotondes in Rijswijk 2021	2,00%	0%	2021	500				15	15
	Rotondes in Rijswijk 2022	2,00%	0%	2022						
314	Verkeersaanpassing Irenelaan/Beatrixlaan HBG-locatie	2,00%	0%	2022	210	105				3
315	Vervanging armaturen 2019	5,00%	0%	2019	171		10	10	10	10
	Vervanging armaturen 2020	5,00%	0%	2020	171			10	10	10
	Vervanging armaturen 2021	5,00%	0%	2021	171				10	10
	Vervanging armaturen 2022	5,00%	0%	2022	171					10
316	Vervanging kabelnet openbare verlichting 2019	2,50%	0%	2019	319		11	11	11	11
	Vervanging kabelnet openbare verlichting 2020	2,50%	0%	2020	319			11	11	11
	Vervanging kabelnet openbare verlichting 2021	2,50%	0%	2021	319				11	11
	Vervanging kabelnet openbare verlichting 2022	2,50%	0%	2022	319					11
317	Vervanging lichtmasten 2019	5,00%	0%	2019	197		12	12	12	12
	Vervanging lichtmasten 2020	5,00%	0%	2020	197			12	12	12
	Vervanging lichtmasten 2021	5,00%	0%	2021	197				12	12
	Vervanging lichtmasten 2022	5,00%	0%	2022	197					12
316	Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2019	2,50%	0%	2019	350		12	12	12	12
	Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2020	2,50%	0%	2020	350			12	12	12
	Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2021	2,50%	0%	2021	350				12	12
	Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2022	2,50%	0%	2022	350					12
313	Verbeteren comfort tegelfietspad Sammersweg ism gem Den Haag	5,00%	0%	2019	655		39	39	39	38
301	E-laadpalen 2019	10,00%	0%	2019	80		9	9	9	9
	E-laadpalen 2020	10,00%	0%	2020	80			9	9	9
	E-laadpalen 2021	10,00%	0%	2021	80				9	9
	2110 Verkeer									
318	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (20 jr)	5,00%	0%	2019	280		17	17	17	16
	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (40jr)	2,50%	0%	2019	160		6	6	6	5
	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2020 (20 jr)	5,00%	0%	2020	100			6	6	6
	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2020 (40jr)	2,50%	0%	2020	160			6	6	6
	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2021 (20 jr)	5,00%	0%	2021	100				6	6
	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2021 (40jr)	2,50%	0%	2021	160				6	6
	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2022 (20 jr)	5,00%	0%	2022	100					6
	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2022 (40jr)	2,50%	0%	2022	160					6
	2120 Openbaar vervoer									
319	Investeren in openbaar vervoer	0,00%	0%	2019						
	2140 Parkeren									
320	Uitbreiding vergunningen parkeersysteem	5,00%	0%	2019	120		7	7	7	7
	2400 Waterwegen									
321	Vervangen beschoeiingen 2019	5,00%	0%	2019	268		16	16	16	16
	Vervangen beschoeiingen 2020	5,00%	0%	2020	268			16	16	16
	Vervangen beschoeiingen 2021	5,00%	0%	2021	268				16	16
	Vervangen beschoeiingen 2022	5,00%	0%	2022	268					16
	Economie en Werken									
	3100 Economische aangelegenheden									
400	Herstructurering in de Bogaard	5,00%	0%	2019						
401	Verbeteren straatbeeld Haagstraat fase 3	10,00%	0%	2020	600			66	65	65

Investeringsplan 2019-2022

		Verschil kapitaallasten			
No.	Investeringsplan 2019-2022	Verschil 2020	Verschil 2021	Verschil 2022	Verschil 2023
	Algemeen Bestuur en Organisatie				
	0030 Burgerzaken				
30	Zaakgericht werken	63	62	62	61
	Openbare Orde en Veiligheid				
	1200 Brandweer				
200	Vervangen brandkranen 2019 Vervangen brandkranen 2020 Vervangen brandkranen 2021 Vervangen brandkranen 2022				2
	Verkeer en Vervoer				
	2100 Wegen, straten en pleinen				
302	Fietspaden in asfalt 2019 Fietspaden in asfalt 2020 Fietspaden in asfalt 2021 Fietspaden in asfalt 2022				3
303	Fietsroute Romeinse Route (fase 2)	11	11	11	11
304	Fietstunnel Spoor Den Haag-Rotterdam (RijswijkBuiten)	-65			
305	Herstel asfaltwegen 2019 Herstel asfaltwegen 2020 Herstel asfaltwegen 2021 Herstel asfaltwegen 2022				34
306	Herstellen (duiker)bruggen 2019 Herstellen (duiker)bruggen 2020 Herstellen (duiker)bruggen 2021 Herstellen (duiker)bruggen 2022				3
307	Infrastructuur Prinses Beatrixlaan				8
308	Inrichting autotunnel Laan van 't Haantje		9	8	8
311	Integrale herinrichting probleemstraten 2019 Integrale herinrichting probleemstraten 2020 Integrale herinrichting probleemstraten 2021 Integrale herinrichting probleemstraten 2022	2	21 2	21 21 2	21 21 1
311	Opwaarderen grote probleemstraten 2022				17
310	Onderhoud toren oude stadhuis	11	10	10	10
312	Rotondes in Rijswijk 2019 Rotondes in Rijswijk 2020 Rotondes in Rijswijk 2021 Rotondes in Rijswijk 2022				
314	Verkeersaanpassing Irenelaan/Beatrixlaan HBG-locatie				
315	Vervanging armaturen 2019 Vervanging armaturen 2020 Vervanging armaturen 2021 Vervanging armaturen 2022				10
316	Vervanging kabelnet openbare verlichting 2019 Vervanging kabelnet openbare verlichting 2020 Vervanging kabelnet openbare verlichting 2021 Vervanging kabelnet openbare verlichting 2022				11
317	Vervanging lichtmasten 2019 Vervanging lichtmasten 2020 Vervanging lichtmasten 2021 Vervanging lichtmasten 2022				12
316	Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2019 Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2020 Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2021 Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2022	12	12 12	12 12	12 12 12
313	Verbeteren comfort tegelfietspad Sammersweg ism gem Den Haag	39	39	39	38
301	E-laadpalen 2019 E-laadpalen 2020 E-laadpalen 2021	9	9 9	9 9	9 9 9
	2110 Verkeer				
318	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (20 jr) Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (40jr) Vervanging verkeerslichteninstallaties 2020 (20 jr) Vervanging verkeerslichteninstallaties 2020 (40jr) Vervanging verkeerslichteninstallaties 2021 (20 jr) Vervanging verkeerslichteninstallaties 2021 (40jr) Vervanging verkeerslichteninstallaties 2022 (20 jr) Vervanging verkeerslichteninstallaties 2022 (40jr)				6 6
	2120 Openbaar vervoer				
319	Investeren in openbaar vervoer				
	2140 Parkeren				
320	Uitbreiding vergunningen parkeersysteem	7	7	7	7
	2400 Waterwegen				
321	Vervangen beschoeiingen 2019 Vervangen beschoeiingen 2020 Vervangen beschoeiingen 2021 Vervangen beschoeiingen 2022				16
	Economie en Werken				
	3100 Economische aangelegenheden				
400	Herstructurering In de Bogaard				
401	Verbeteren straatbeeld Treubstraat fase 3				

Investeringsplan 2019-2022

							Begroting 2019			
No.	Investeringsplan 2019-2022	Afschr perc	Rest- waarde %	Jaar start krediet	Uitgaven	Inkomsten	KapIn 2020	KapIn 2021	KapIn 2022	KapIn 2023
	Onderwijs									
	4010 Huisvesting scholen									
501	Uitbreiding onderwijsleerpakket en meubilair 19e groep Snijderschool	5,00%	0%	2019	15		1	1	1	1
502	Uitbreiding onderwijshuisvesting (PM)				PM					
	Sport, Cultuur en Recreatie									
	5300 Sport									
600	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2019	10,00%	0%	2019	33		3	3	3	3
	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2020	10,00%	0%	2020	33			3	3	3
	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2021	10,00%	0%	2021	33				3	3
	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2022	10,00%	0%	2022	33					3
601	Overlagen asfaltverharding Sportpark Irene	6,67%	0%	2020	97			7	7	7
602	Renovatie terrein en beachveld 405 Sportpark Vredenburg	10,00%	0%	2020	54			5	5	5
603	Toplaagrenovatie veld 114 Sportpark Irene	10,00%	0%	2019	41		4	4	4	4
604	Toplaagrenovatie veld 302 Sportpark Hoekpolder	10,00%	0%	2019	72		7	7	7	7
605	Toplaagrenovatie veld 303 Sportpark Hoekpolder	10,00%	0%	2020	78			8	8	8
606	Toplaagrenovatie veld 401 Sportpark Vredenburg	10,00%	0%	2020	330			33	33	32
607	Toplaagrenovaties sportvelden Pr. Irene	10,00%	0%	2019	409		41	41	40	40
608	Vervanging en herstraten elementenverharding Sportpark Elsenburg	10,00%	0%	2019	46		5	5	5	4
609	Vervanging toplaag kunstgrasveld 301 Sportpark Hoekpolder	10,00%	0%	2019	336		34	33	33	33
610	Vervanging toplaag veld 306 Sportpark Hoekpolder	10,00%	0%	2021	40				4	4
	5800 Speeltuinwerk									
611	Herinrichten speelplekken in de wijk 2019	10,00%	0%	2019	200		22	22	22	21
	Herinrichten speelplekken in de wijk 2020	10,00%	0%	2020	200			22	22	22
	Herinrichten speelplekken in de wijk 2021	10,00%	0%	2021	200				22	22
	Herinrichten speelplekken in de wijk 2022	10,00%	0%	2022	200					22
612	Vervanging hekwerken 2019	6,67%	0%	2019	15		1	1	1	1
	Vervanging hekwerken 2020	6,67%	0%	2020	15			1	1	1
	Vervanging hekwerken 2021	6,67%	0%	2021	15				1	1
	Vervanging hekwerken 2022	6,67%	0%	2022	15					1
	Wonen en Leven									
	5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie									
500	Inrichting van het Hof van Sion	6,67%	0%	2020	300			23	23	23
800	Fase 2 Bogaardplein	5,00%	0%	2019	286		17	17	17	17
801	Groenontwikkeling en participatie 2019	5,00%	0%	2019	325		20	19	19	19
802	Transformatie Wilhelminapark 2019	5,00%	0%	2019	250		15	15	15	15
	Transformatie Wilhelminapark 2020	5,00%	0%	2020	250			15	15	15
	Transformatie Wilhelminapark 2021	5,00%	0%	2021	250				15	15
	Transformatie Wilhelminapark 2022	5,00%	0%	2022	250					15
803	Vervanging bomen 2019	5,00%	0%	2019	100		6	6	6	6
	Vervanging bomen 2020	5,00%	0%	2020	100			6	6	6
	Vervanging bomen 2021	5,00%	0%	2021	100				6	6
	Vervanging bomen 2022	5,00%	0%	2022	100					6
	7210 Afvalverwijdering en -verwerking									
804	Afvalbakken 2019	10,00%	0%	2019	50		6	5	5	5
	Afvalbakken 2020	10,00%	0%	2020	50			6	5	5
	Afvalbakken 2021	10,00%	0%	2021	50				6	5
	Afvalbakken 2022	10,00%	0%	2022	50					6
	7220 Riolerings en waterzuivering									
805	Vervanging vrijvervalriolen 2019	1,67%	0%	2019	1.500		40	40	40	39
	Vervanging vrijvervalriolen 2020	1,67%	0%	2020	1.700			45	45	45
	Vervanging vrijvervalriolen 2021	1,67%	0%	2021	1.700				45	45
	Vervanging vrijvervalriolen 2022	1,67%	0%	2022	1.700					45
	7230 Milieubeheer									
806	Uitwerking actieplan geluid 2019	5,00%	0%	2019	24		1	1	1	1
	Uitwerking actieplan geluid 2020	5,00%	0%	2020	24			1	1	1
	Uitwerking actieplan geluid 2021	5,00%	0%	2021	24				1	1
	Uitwerking actieplan geluid 2022	5,00%	0%	2022	24					1
809	Energietransitie (PM)			2019	PM					
	8100 Ruimtelijke ordening									
807	Groot onderhoud gemeentelijke woningen	5,00%	0%	2019	320		19	19	19	19
808	Vervanging luchtfoto's 2019	25,00%	0%	2019	20		5	5	5	5
	Vervanging luchtfoto's 2020	25,00%	0%	2020	20			5	5	5
	Vervanging luchtfoto's 2021	25,00%	0%	2021	20				5	5
	Vervanging luchtfoto's 2022	25,00%	0%	2022	20					5
	Overhead									
	69603 Bedrijfsvoering									
1	Aanschaf MDM Airwatch	33,33%	0%	2020	160			55	54	54
2	Aanschaf smartphones	33,33%	0%	2020	350			120	119	118
3	Documentaire informatievoorziening 2019	20,00%	0%	2019	69		14	14	14	14
	Documentaire informatievoorziening 2020	20,00%	0%	2020	69			14	14	14
	Documentaire informatievoorziening 2021	20,00%	0%	2021	69				14	14
	Documentaire informatievoorziening 2022	20,00%	0%	2022	69					14
6	ICT omgevingswet 2020	20,00%	0%	2020	70			15	15	14
0	69606 Ruimtelijke ontwikkelingen									
7	Aanschaf veegmachine	14,29%	10%	2019	206		28	28	28	28
	Eindtotaal				40.166	2.655	674	1.467	1.805	2.130

Investeringsplan 2019-2022		Verschil kapitaallasten			
No.	Investeringsplan 2019-2022	Verschil 2020	Verschil 2021	Verschil 2022	Verschil 2023
	Onderwijs				
	4010 Huisvesting scholen				
501	Uitbreiding onderwijsleerpakket en meubilair 19e groep Snijderschool	1	1	1	1
502	Uitbreiding onderwijshuisvesting (PM)				
	Sport, Cultuur en Recreatie				
	5300 Sport				
600	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2019				3
	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2020				
	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2021				
	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2022				
601	Overlagen asfaltverharding Sportpark Irene				
602	Renovatie terrein en beachveld 405 Sportpark Vredenburg				
603	Toplaagrenovatie veld 114 Sportpark Irene				
604	Toplaagrenovatie veld 302 Sportpark Hoekpolder				
605	Toplaagrenovatie veld 303 Sportpark Hoekpolder				
606	Toplaagrenovatie veld 401 Sportpark Vredenburg				
607	Toplaagrenovaties sportvelden Pr. Irene				
608	Vervanging en herstraten elementenverharding Sportpark Elsenburg				
609	Vervanging toplaag kunstgrasveld 301 Sportpark Hoekpolder				
610	Vervanging toplaag veld 306 Sportpark Hoekpolder				
	5800 Speeltuinwerk				
611	Herinrichten speelplekken in de wijk 2019				22
	Herinrichten speelplekken in de wijk 2020				
	Herinrichten speelplekken in de wijk 2021				
	Herinrichten speelplekken in de wijk 2022				
612	Vervanging hekwerken 2019				1
	Vervanging hekwerken 2020				
	Vervanging hekwerken 2021				
	Vervanging hekwerken 2022				
	Wonen en Leven				
	5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie				
500	Inrichting van het Hof van Sion		23	23	23
800	Fase 2 Bogaardplein	17	17	17	17
801	Groenontwikkeling en participatie 2019				
802	Transformatie Wilhelminapark 2019				
	Transformatie Wilhelminapark 2020				
	Transformatie Wilhelminapark 2021				
	Transformatie Wilhelminapark 2022				15
803	Vervanging bomen 2019				6
	Vervanging bomen 2020				
	Vervanging bomen 2021				
	Vervanging bomen 2022				
	7210 Afvalverwijdering en -verwerking				
804	Afvalbakken 2019				6
	Afvalbakken 2020				
	Afvalbakken 2021				
	Afvalbakken 2022				
	7220 Riolerings en waterzuivering				
805	Vervanging vrijvervalriolen 2019				45
	Vervanging vrijvervalriolen 2020				
	Vervanging vrijvervalriolen 2021				
	Vervanging vrijvervalriolen 2022				
	7230 Milieubeheer				
806	Uitwerking actieplan geluid 2019				1
	Uitwerking actieplan geluid 2020				
	Uitwerking actieplan geluid 2021				
	Uitwerking actieplan geluid 2022				
809	Energietransitie (PM)				
	8100 Ruimtelijke ordening				
807	Groot onderhoud gemeentelijke woningen	19	19	19	19
808	Vervanging luchtfoto's 2019				5
	Vervanging luchtfoto's 2020				
	Vervanging luchtfoto's 2021				
	Vervanging luchtfoto's 2022				
	Overhead				
	69603 Bedrijfsvoering				
1	Aanschaf MDM Airwatch				14
2	Aanschaf smartphones				
3	Documentaire informatievoorziening 2019				
	Documentaire informatievoorziening 2020				
	Documentaire informatievoorziening 2021				
	Documentaire informatievoorziening 2022				
6	ICT omgevingswet 2020				
0	69606 Ruimtelijke ontwikkelingen				
7	Aanschaf veegmachine				
	Eindtotaal	-126	-263	-303	-573

Toelichting investeringsplan 2019-2022

Algemeen Bestuur en Organisatie

0030 BURGERZAKEN

30 Zaakgericht werken

De gemeenteraad heeft op 21 september 2017 de Nota Publieke Dienstverlening 2017-2020 vastgesteld met daarin de visie en stappen om te komen tot de realisatie van deze visie. Met als doel het bieden van Excellente Dienstverlening aan inwoners, bedrijven en instellingen.

Het is voor de gemeente Rijswijk van belang om gemeentebreed zaakgericht te gaan werken. In 2020 zijn de dienstverleningsprocessen van de 50 meest gevraagde producten en diensten geheel digitaal en zaakgericht ingeregeld en kunnen inwoners de voortgang van hun aanvraag digitaal volgen. Voor het behalen van dit resultaat wordt het project “Invoering zaakgericht werken” uitgevoerd.

Met een systeem voor zaakgericht werken is noodzakelijk om te kunnen aansluiten op de digitale overheid en tevens o.a. voor de uitvoering van de Omgevingswet. Voor het management komen er meer sturingsmogelijkheden. Zodra alle werkprocessen digitaal verlopen wordt inzichtelijk hoeveel aanvragen er zijn, hoe de voortgang is, waar stagnaties plaatsvinden, etc..

Openbare Orde en Veiligheid

1200 BRANDWEER

200 Vervangen brandkranen

Rijswijk heeft iets minder dan 1.500 brandkranen. Deze investering is om noodzakelijke aanpassingen/vervangingen aan brandkranen te doen inclusief het verzwaren van de waterleiding (toepassen van grotere diameter van het leidingnet voor de brandkranen).

Verkeer en Vervoer

2100 WEGEN, STRATEN EN PLEINEN

300 E- laadpalen

In 2018 stellen we een energietransitieplan vast om ervoor te zorgen dat we in 2040 energieneutraal zijn. In 2019 gaan wij aan de slag met de uitvoering daarvan. Wij verwachten in de jaren erna (2020 en verder) concrete investeringen te moeten gaan doen. De bedragen die wij daarvoor nodig hebben, kunnen wij pas inschatten na vaststellen van het energietransitieplan en verwerken wij in de kadernota 2019 en begroting 2020.

302 Fietspaden in asfalt

Fietspaden in asfalt zijn een belangrijke stimuleringsmaatregel om het fietsen in de gemeente te bevorderen. Fietsen is gezond en duurzaam. Ambitie is om belangrijke hoofdroutes/sterroutes (o.a.. Sammersweg, Rembrandtkade - Steenlaan, Huis te Landelaan, Nassaukade) in asfalt uit te voeren en ook om kortere (ontbrekende) delen in bestaande routes aan te pakken. Hiervoor is budget nodig. De eigen inleg zal worden aangewend voor het aanvragen van subsidie (50% vanuit regio of Provincie).

303 Fietsroute “Romeinse Route” (S.W.Churchilllaan) fase 2

Najaar 2017 is gestart met de optimalisering van het 1e deel van de hoofd fietsroute Naaldwijk-Rijswijk-Den Haag (snelfietsroute) via de Sir Winston Churchilllaan. Insteek is om de bestaande vrijliggende fietspaden waar dit kan te verbreden en waar dit mogelijk is, te voorzien van comfortabel asfalt. Waar dit nodig is wordt langs de route gelijktijdig de vitaliteit van de bestaande bomen bevorderd door grondverbetering toe te passen en waar dit, als de restlevensduur van de bestaande bomen daar aanleiding toe geeft, worden nieuwe bomen aangeplant op goede- en toekomstbestendige groeiplaatsen. Ook wordt op een tweetal plaatsen langs het tracé het asfalt van de hoofdrijbaan vervangen en worden gelijktijdig de rioolhuisaansluitingen vernieuwd. Dit geeft op deze locaties kansen voor herprofilering in het belang van het groen en het fietscomfort. De Sir Winston Churchilllaan was in de Romeinse Tijd onderdeel van de route langs het meest noordelijke

Toelichting investeringsplan 2019-2022

deel van het Imperium waarlangs garnizoenen zich verplaatsen en handel werd gedreven. Langs deze belangrijke heerbaan liep ook het kanaal van Corbulo en waren diverse nederzettingen gevestigd. Dit historisch gegeven willen we in het landschap zichtbaar maken door langs de route accenten aan te brengen die verwijzen naar deze waardevolle betekenis. Door de hiervoor geschetste integrale aanpak wordt het fietsgebruik bevorderd, de aantrekkelijkheid van de directe omgeving langs de route vergroot, het historisch besef bevorderd en de boomstructuur duurzaam onderhouden. Het Rijk en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) dragen voor een aanzienlijk deel bij in de aanlegkosten van fase 1 en de Provincie draagt bij in de ontwikkelkosten van het ontwerp. Een substantieel deel van het benodigde budget is beschikbaar of beschikt maar niet alle delen van de route kunnen hiermee worden gerealiseerd. Voor het gehele tracé tussen de Schaapweg en de Haagweg is namelijk € 3.364.000 nodig. Hiervan is € 2.054.000 beschikbaar of beschikt. Met dit bedrag is inmiddels het grootste deel van fase 1 uitgevoerd. Om de route volledig te kunnen aanpakken is nog circa € 1.445.000 nodig voor de 2e fase. Hiervoor wordt een subsidiebijdrage van de MRDH aangevraagd. Evenals bij fase 1 dragen MRDH en Rijk 50 % hiervan bij. Voor de gemeente bijdrage betekent dit een eigen bijdrage van € 722.500

304 Fietstunnel spoor Den Haag - Rotterdam (RijswijkBuiten)

Het spoor is een grote barrière in Rijswijk. Een fietstunnel ter hoogte van het Wilhelminapark heeft een positief effect op zowel het regionale als op het lokale fietsverkeer. Voor de uitwisselbaarheid van de voorzieningen aan beide zijden van het spoor is een goede bereikbaarheid cruciaal voor de leefbaarheid. De fietstunnel onder het spoor en de verbinding naar de Lange Kleiweg is een ontbrekende schakel in het regionale fietsnetwerk. In het oosten sluit de tunnel aan op de Zwethroute en in het westen via een verbinding met het Jaagpad en een oversteek over de Vliet naar de VINEX-locatie Ypenburg. Het is van belang nu aan te haken op het PHS-project van het rijk. Het realiseren van deze fietstunnel kan gelijktijdig met het traject van ProRail t.b.v. de spoorverdubbeling (PHS). Het investeringsbedrag is gebaseerd op een schetsontwerp en nog onder voorbehoud. Verwacht wordt dat, gelijk de inrichting van de autotunnel Laan van 't Haantje, er nog extra investeringen voor de inrichting en aankleding van de fietstunnel nodig zijn. Verhoging van de sociale veiligheid is hierin een aandachtspunt. In 2017 zal worden gestart met een ontwerp van een fietstunnel en ook worden begroot. Dat ontwerp zal behalve aandacht voor sociale veiligheid en optimale toegankelijkheid ook zodanig worden uitgewerkt dat het mede geschikt is c.q. voorbereid is als voorziening/opgang voor een mogelijke toekomstige halteplaats RijswijkBuiten." Voor de te verwachten meerkosten zal ook het overleg worden aangegaan met het MRDH.

305 Herstel asfaltwegen

Dit krediet is bestemd voor groot onderhoud aan asfaltwegen. Jaarlijks worden op basis van de meest recente inspectiegegevens de exacte locaties bepaald. Het budget omvat eveneens werkzaamheden aan asfaltpaden in parken en plantsoenen.

306 Herstellen (duiker)bruggen

Dit krediet is bestemd voor groot onderhoud aan kunstwerken. Jaarlijks worden de civiele kunstwerken geïnspecteerd. Op basis van de meest recente gegevens worden de projecten bepaald.

307 Infrastructuur Prinses Beatrixlaan

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu, de Provincie Zuid-Holland en het Stadsgewest Haaglanden (nu: MRDH) hebben in de MIRT Verkenning Haaglanden afspraken gemaakt om gezamenlijk de bereikbaarheid van Haaglanden voor de toekomst, vanaf 2020, te verbeteren. Rijswijk, Den Haag en de MRDH hebben nu procesafspraken gemaakt, waarbij de partijen toewerken naar een gezamenlijk gedragen variant voor de Prinses Beatrixlaan die (i) een oplossing biedt voor de bereikbaarheidsproblemen, (ii) tegemoet komt aan ieders ambitie en belang en (iii) past binnen het bestuursakkoord A4 Passage en Poorten & Inprikkers. Rijswijk gaat aan de slag met het ontwerpen van een integrale gebiedsvisie en ontwikkelkader. Hierin worden de ruimtelijke en milieukundige ontwikkelmogelijkheden, de lokale en regionale bereikbaarheid van het gebied én de financiële haalbaarheid goed op elkaar afgestemd. Leefbaarheid, vestigingsklimaat, bereikbaarheid en veiligheid zijn belangrijke randvoorwaarden voor de toekomst van het gebied. Niet alleen voor Rijswijk, maar ook voor het vestigingsklimaat voor de gehele regio. Tegelijkertijd onderzoekt de MRDH welke maatregelen op maaiveldniveau er nog mogelijk zijn om de doorstroming op de Prinses Beatrixlaan te verbeteren en kijken de partijen naar de mogelijkheden om een deel van de automobilisten te motiveren buiten de spits te rijden of met ander vervoer. Eind 2018 is een (raads)besluit over oplossingsrichting(en) voorzien. Vooralsnog is de investering voor de infrastructuur als PM opgenomen.

Toelichting investeringsplan 2019-2022

308 Inrichting autotunnel Laan van 't Haantje (RijswijkBuiten)

RijswijkBuiten wordt ontwikkeld als woonwijk/bedrijventerrein met de daarvoor benodigde infrastructuur. Vanuit de grondexploitatie dient de benodigde infrastructuur bekostigd te worden. In het kader van het Programma Hoogfrequent Spoor wordt ter plaatse van RijswijkBuiten een "spoorverdubbeling" voorbereid. Het Tracébesluit is in december 2016 vastgesteld, het realisatiebesluit is begin 2018 genomen. De realisatie start naar verwachting in 2020.

De spoorverdubbeling leidt onvermijdelijk tot de verplichting om alsdan ongelijkvloers het spoor te kruisen. Met het ministerie is van I&M is een bestuurlijke overeenkomst gesloten die voorziet in de aanleg van een ongelijkvloerse kruising voor rekening en risico van het ministerie. Het betreft hier een tunnel onder het spoor, geschikt voor alle verkeer. De tunnel zal bestaan uit twee rijbanen, een fietspad en een voetpad. Echter, in dezelfde overeenkomst is vastgelegd dat de aankleding van de ongelijkvloerse kruising voor rekening en risico van de gemeente komen. Dit betreft zowel de technische aankleding, zoals asfaltering, pompkelderinstallatie, verlichting etc., als de esthetische aankleding waarbij gedacht moet worden aan wandafwerking/materialisatie van de verschijningsvorm. Prorail (als uitvoerder van het project) bereidt de realisatie voor. De ongelijkvloerse kruising zal in een betonnen uitvoering worden opgeleverd, tenzij specifieke eisen en budget daarvoor worden meegegeven. Vanuit het PHS project zijn voor de inrichting/aankleding van de ongelijkvloerse kruising geen middelen beschikbaar.

In de grondexploitatie RijswijkBuiten zijn alle kosten van de benodigde infrastructuur voor de wijk geraamd, maar niet de extra kosten voor de inrichting/aankleding van de ongelijkvloerse kruising. Vanuit de gebiedsontwikkeling was er geen noodzaak om ongelijkvloers te kruisen, die noodzaak is het gevolg van de spoorverdubbeling. Bovendien was ten tijde van de opening van de 1e grondexploitatie was nog volledig onduidelijk of een spoorverdubbeling zou komen en wat het effect voor Rijswijk zou zijn. Na realisatie is de ongelijkvloerse kruising een belangrijke oost-west verbinding voor heel Rijswijk.

De gemeente heeft kwaliteitsmaatregelen ontworpen voor de onderdoorgang (autotunnel) zodanig dat dit beter past in een woonwijk en de sociale veiligheid bevordert. Prorail kan dit werk meenemen in de aanbesteding van PHS mits de gemeente voor 1 oktober 2018 opdracht geeft. De kosten van de kwaliteitsmaatregelen + civieltechnische inrichting van de onderdoorgang die altijd al voor onze rekening komen gaan het bedrag dat in het investeringsplan is opgenomen te boven. De kosten van de kwaliteitsmaatregelen + de civieltechnische inrichting van de onderdoorgang tezamen bedragen € 1.120.500 (€ 920.500+ € 200.000).

310 Onderhoud toren oude stadhuis

In 2017 is geconstateerd dat een gevelplaat van de klokkentoren op 42 meter hoogte los hing. De achterliggende oorzaak is onderzocht waarbij tevens naar de algehele onderhoudsstaat van de toren is gekeken. Door o.a. diverse bouwfouten heeft de toren jarenlang aan weer en wind bloot gestaan. De herstelwerkzaamheden zijn geraamd op ca. € 350.000.

311 De integrale aanpak van de 2de serie probleemstraten in de periode 2019-2022 en het opwaarderen grote probleemstraten

In de buitenruimte worden grote herstructureringsprojecten uitgevoerd. Na afronding van de Generaal Spoorlaan en Frans Halskade staat fase 1 van de Karel Doormanlaan op de planning voor 2019. Fase 2 van de Karel Doormanlaan zal medio 2022 van start gaan. Daarnaast gaan we investeren in een aantal nieuwe straten. Dit betreft onder andere de Steenlaan, Rembrandtkade, Van Dijklaan, Van Ostadelaan en de Tulpstraat.

312 Rotondes in Rijswijk

Het college heeft in het Collegewerkprogramma de ambitie uitgesproken om, waar mogelijk en verkeersveilig, verkeerslichten te vervangen door rotondes. Dit om de doorstroming van het verkeer en verkeersveiligheid voor langzaam verkeer te verbeteren. Er zijn 3 mogelijke locaties in beeld gekomen. In 2018 - 2019 wordt een detailuitwerking gemaakt. Er wordt budget gereserveerd voor de aanleg van 3 rotondes in de periode 2019 - 2021. Budget per rotonde is voorlopig gesteld op € 500.000. Er wordt onderzoek gedaan naar kansen op geldstromen van derden. Dit wordt in de komende begrotingen verwerkt.

313 Verbeteren comfort tegelfietspad Sammersweg i.s.m. gem. Den Haag

Het fietspad op de Sammersweg is onderdeel van een regionale fietsroute. Voor de vele fietsers die dagelijks van het fietspad gebruikmaken en gebruik gaan maken wordt het fietscomfort verbeterd.

314 Verkeersaanpassing Prinses Irenelaan/Prinses Beatrixlaan HBG-locatie

Wanneer er problemen ontstaan met betrekking tot de kruising Pr. Beatrixlaan / Pr. Irenelaan worden er nadere verkeersaanpassingen uitgevoerd. De kosten daarvoor zijn geraamd op een bedrag van € 210.000 en komen voor 50%, met een maximum van € 105.000 voor rekening van de vastgoedeigenaren. Afrekening vindt plaats op basis van werkelijk gemaakte kosten. In het Investeringsplan 2018-2021 wordt een investering van € 105.000 opgenomen/gereserveerd voor de jaarschijf 2022 voor de bijdrage van de gemeente aan realisatie van fysieke maatregelen voor de doorstroming en verkeersveiligheid die mogelijk nodig zijn ten gevolge van de oplevering van de laatste fase van het bouwplan. Onderzoek zal uitwijzen of deze reservering alsmede de waarborgsom voor de bijdrage van de bouwer in werking zal treden.

315 Vervanging armaturen

Deze kredieten zijn bestemd voor het vervangen van openbare verlichting (masten, armaturen, kabelnet). Elk jaar wordt aan de hand van de meest recente gegevens bepaald welke locaties vervangen worden.

316 Vervanging kabelnet openbare verlichting en extra impuls vervanging ov kabels

Deze kredieten zijn bestemd voor het vervangen van openbare verlichting (masten, armaturen, kabelnet). Elk jaar wordt aan de hand van de meest recente gegevens bepaald welke locaties vervangen worden. Een extra krediet van € 350.000 per jaar voor 7 km extra per jaar voor 2019 is gevraagd om de achterstanden in te gaan halen.

317 Vervanging lichtmasten

Deze kredieten zijn bestemd voor het vervangen van openbare verlichting (masten, armaturen, kabelnet). Elk jaar wordt aan de hand van de meest recente gegevens bepaald welke locaties vervangen worden.

2110 VERKEER

318 Vervanging verkeersregelinstallaties

Dit krediet is bestemd voor het vervangen van verkeersregelinstallaties op basis van het beheerplan voor verkeersregelinstallaties. Bij de vervanging worden nieuwe technische mogelijkheden benut om te besparen op energie en de kans op storingen nog verder te verminderen. Tot 2022 worden de volgende kruispunten vervangen. Mogelijk vervallen er twee omdat er onderzocht wordt of daar rotondes kunnen komen.

K32	Geestbrugweg-Cromvlietkade
K22	Lindelaan-Jan Tooroplaan-Jozef Israëlslaan mogelijk deels rotonde
K19	Veraartlaan-Patentlaan
K50	Vrijenbanselaan-Vinkweg mogelijk rotonde
K51	Vrijenbanselaan-A13-Kfar Savaweg
K11	Gen.Spoorlaan-Steenvoordelaan
K01	Schaapweg - Sammersweg
K38	Pr. Beatrixlaan - Op/afrit A4
K36	Generaal Eisenhowerplein

In 2019 worden diverse verkeersregelinstallaties in de regio "intelligent" gemaakt.

2120 OPENBAAR VERVOER

319 Investeren in openbaar vervoer

Bij groeiende mobiliteit en stedelijke ontwikkelingen in Rijswijk en omliggende regio, is goed openbaar vervoer belangrijk. Rijswijk zet in op enerzijds voldoende frequentie van bus- en tramlijnen en anderzijds het station Rijswijk. In en rond Station Rijswijk is kwaliteitsverbetering van zowel de bovengrondse (semi)openbare ruimte als ook de twee stationsgebouwen, de twee in/uitgangen en de ondergrondse infrastructuur nodig. De verantwoordelijkheid voor beheer, onderhoud en vervanging is verdeeld tussen partijen Prorail (opdrachtnemer NS), NS (zelfstandig) en gemeente. Aanpak van het station (beide zijden en ondergrondse perrons) en omgeving biedt kansen voor profilering van de bereikbare stad, verbeteren reizigerswaardering, reductie van jaarlijkse lasten, verdichting

Toelichting investeringsplan 2019-2022

wonen/werken/ontspanning, groei van aantal reizigers, extra ruimte voor fietsparkeren, verbetering sociale veiligheid enzovoorts. Onderzoek zal eind 2018 uitwijzen welke investeringen nodig zijn en hoe de onderlinge verdeling tussen partijen (NS, Prorail, MRDH, gemeente) afgesproken kan worden. Investeringsbedrag zijn vooralsnog als PM opgenomen.

320 Uitbreiding vergunningen parkeersysteem

Uitvoeren van draagvlakonderzoek naar de invoering/uitbreiding van het vergunningparkeren. De parkeerdruk neemt in wijken toe, die grenzen aan parkeervergunninggebieden. De eerste stap van een eventuele uitbreiding is het onderzoek in hoeverre er draagvlak is om tot invoering over te gaan. In het investeringsbedrag zijn ook al de kosten geraamd voor de realisatiekosten van de invoering.

2400 WATERWEGEN

321 Vervanging beschoeiingen

Dit krediet is bestemd voor het vervangen van beschoeiingen. Jaarlijks worden op basis van de meest recente gegevens de exacte locaties bepaald. Eind 2018 is/wordt een geactualiseerd onderhoudsplan worden geleverd, beschoeiingen opgeleverd worden. In 2019 zal projectmatig en integraal uitvoering worden gegeven aan het vervangen of omvormen naar natuurvriendelijke oevers.

Economie en werken

3100 ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN

400 Herstructurering In de Bogaard

"In de 'Agenda van de stad' is opgenomen dat In de Bogaard wordt getransformeerd van een retailgebied naar een levendig winkel-, woon-, en verblijfsgebied. Een gebied met ruimte voor winkels, horeca, groen, ontspanning en wonen. Dit naar aanleiding van het uitgebreide traject dat de gemeente samen met ondernemers, eigenaars en bewoners heeft doorlopen tijdens de ontwikkeling van de Stadsvisie en het Position Paper van In de Bogaard. Om deze ambities vorm te geven investeren de eigenaren en ondernemers vooralsnog ongeveer 150 a 200 miljoen euro, maar in de toekomst zullen naar verwachting nog meer investeringen in het gebied volgen.

Om de ambities in het openbaar gebied waar te maken, investeren we in het openbare gebied. Als eerste in een aantal quick wins en in het Bogaardplein. Het gaat hier vooral om het vergroenen en opwaarderen van de verblijfskwaliteit van het plein. Hiervoor is een investering voorzien van 2,1 miljoen euro in het investeringsplan. Voor de toekomst is de ambitie het totale gebied tot een toekomstgericht, groen en prettig verblijfsgebied te maken. Hopelijk in samenhang met investeringen van de eigenaren van het winkelvastgoed. Dit vraagt later voor de herinrichting van de buitenruimte van de rest van In de Bogaard een nog nader te bepalen budget.

401 Verbeteren straatbeeld Treubstraat fase 3

"We geven uitvoering aan de ambities zoals die verwoord zijn in de Duurzaamheidsagenda 2020, de Economische visie, de Stadsvisie, de Toekomstvisie Plaspoelpolder en het Collegewerkprogramma. Investeren in het gebied Plaspoelpolder vraagt om vergroenen, verkleuren en verfraaien van het gebied. Dit zorgt voor een verbetering van de beeldkwaliteit van het gebied, verduurzaming en daarmee een verbeterd vestigingsklimaat binnen de gemeente.

De gemeente heeft eerder in de Treubstraat geïnvesteerd door een verbetering aan te brengen aan de straat en het parkeren. Dit naar aanleiding van de vestiging van de woontoren (fase 1). Er is ook reeds budget voor de andere zijde van de Treubstraat, als het ware de overkant van de woontoren (fase 2, voltooid). Maar om het totaal gereed te maken is een derde fase noodzakelijk. In fase 3 gaat het onder andere om het draaien van de parkeervakken, zodat er meer ruimte ontstaat voor extra groen in het openbaar gebied. De start van fase 3 hangt samen met de ontwikkeling van de panden van Industrieschap Plaspoelpolder aan de Treubstraat.

Onderwijs

4010 HUISVESTING SCHOLEN

501 Uitbreiding onderwijsleerpakket en meubilair 19e groep J.H. Snijdersschool

De J.H. Snijdersschool heeft door een toename van het aantal leerlingen inmiddels 19 groepen. De school is voor 18 groepen leerlingen ingericht en heeft op grond van de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs recht op uitbreiding van onderwijsleerpakket en meubilair voor 1 groep. Er heeft nog niet eerder bekostiging van deze voorziening plaatsgevonden.

502 Uitbreiding onderwijshuisvesting

Gezien de geplande woningbouw in Rijswijk is in 2018 gestart met een visie op toekomstige onderwijshuisvesting door het opstellen van een Integraal Huisvestingsplan. Hierin staat in ieder geval centraal het creëren van een gezonde, veilige en duurzame leer- en ontwikkelomgeving. De verwachting is er als gevolg van de toename van het aantal leerlingen er uitbreiding van onderwijshuisvesting noodzakelijk is. Hiervoor is een PM post opgenomen.

Sport, cultuur en Recreatie

5300 SPORT

600 Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken

Op basis van de meerjarenonderhoudsplanning worden onderhoud en vervangingsinvesteringen gepleegd in de sportparken, waarbij het element onderhoud loopt via de exploitatie en de vervangingen via het investeringsplan. In deze investering zijn diverse kleine investeringen opgenomen. Het bedrag is jaarlijks beschikbaar.

601 Overlagen asfaltverharding sportpark Elsenburch

De asfaltverharding van het gehele sportpark dient overlaagd te worden en onder de verharding liggend zand wordt vervangen. De investering zal worden afgestemd op het toekomstige gebruik van de locatie.

602 Renovatie terrein en beachveld 405 sportpark Vredenburg

Renovatie van het terrein van het gehele sportpark en het beachveld 405 inclusief het vervangen van de afvalbakken.

603 Toplaagrenovatie veld 114 sportpark Irene

Renovatie van toplaag natuurgrasveld 114 inclusief veldafrastering, ballenvangers, doelen en elementenverharding. De investering zal worden afgestemd op het toekomstige gebruik van de locatie.

604 Toplaagrenovatie veld 302 sportpark Hoekpolder

Renovatie van toplaag natuurgrasveld 302 inclusief veldafrastering, ballenvangers, doelen, armaturen, dugouts en afvalbakken.

605 Toplaagrenovatie veld 303 sportpark Hoekpolder

Renovatie van toplaag natuurgrasveld 303 inclusief veldafrastering, ballenvangers, doelen, armaturen, dugouts en herstraten elementenverharding.

606 Toplaagrenovatie veld 401 sportpark Vredenburg

Renovatie van toplaag kunstgrasveld 401 inclusief veldafrastering, ballenvangers, doelen en herstraten elementenverharding.

607 Toplaagrenovaties sportvelden Pr. Irene

De grasvelden van het sportpark (t.w.. 107,110, en 111) zijn aan renovatie toe. De investering zal worden afgestemd op het toekomstige gebruik van de locatie.

608 Vervanging en herstraten elementenverharding sportpark Elsenburg

Vervanging en herstraten elementenverharding sportpark Elsenburg.

609 Vervanging toplaag kunstgrasveld 301 sportpark Hoekpolder

In het meerjaren investeringsprogramma sport is een noodzakelijke toplaagvervanging van kunstgrasveld 301 opgenomen in het sportpark Hoekpolder

610 Vervanging toplaag veld 306 sportpark Hoekpolder

In het meerjaren investeringsprogramma sport is een noodzakelijke toplaagvervanging van grasvoetbalveld 306 opgenomen in het sportpark Hoekpolder.

5800 SPEELTUINWERK

611 Vervanging herinrichten speelplekken in de wijk

Dit krediet is bestemd voor het vervangen en herinrichten van openbare speelvoorzieningen in de wijk. Jaarlijks worden op basis van de meest recente inspectiegegevens de exacte locaties bepaald.

612 Vervanging hekwerken

Dit krediet is bestemd voor het vervangen van hekwerken. Jaarlijks worden op basis van de meest recente gegevens de exacte locaties bepaald.

Wonen en Leven

5600 OPENBAAR GROEN EN OPENLUCHTRECREATIE

500 Inrichting van het Hof van Sion

"RijswijkBuiten is een inspirerend en ambitieuze woningbouwontwikkeling. Rond de inrichting van de centraal gelegen buitenruimte van het "Hof van Sion" is gekozen voor een participatieproces met bestaande en nieuwe bewoners. Dit proces moet er toe leiden dat deze bijzondere plek zowel voor de huidige bewoners, als de nieuwe bewoners en geheel Rijswijk een aantrekkelijke plek wordt waar geschiedenis en nieuw gebruik samenkomen. Gedurende de ontwikkeling van RijswijkBuiten zijn de bewoners van de aangrenzende bestaande bebouwing nauw betrokken bij de gebiedsontwikkeling. Zij voelen veel eigenaarschap voor de plek en hebben zelf specifieke ideeën voor de ontwikkeling daarvan. Deze hebben zij vastgelegd in de Visie op Sion. De participatie heeft geresulteerd in een aanpak waarbij de verschillende gebruikers van het gebied centraal staan. De publieke ruimte (ter grootte van de markt in Delft) dient een aantrekkelijke plek te worden voor zowel direct omwonenden als gebruikers uit de (wijde) omgeving. In het voorjaar van 2018 is dit proces vormgegeven onder leiding van een professionele partij waarbij door een landschapsarchitect de beelden die in de verschillende sessies zijn ontstaan zijn vormgegeven op tekening en in een ontwerp. Het betreft o.a. de aanleg van een parkeervoorziening, voetgangersbrug, muziekpodium, terras, steiger, zuilen en verlichting. Op basis van het gepresenteerde voorkeursmodel is een raming opgesteld van de benodigde gelden om tot uitvoering te komen. Deze raming sluit op een bedrag van € 300.000 .

800 Fase 2 Bogaardplein

Om investeringen van winkeliers/ondernemers in het winkelcentrum te stimuleren wordt het oorspronkelijke plangebied (fase 1) vergroot naar de entrees van het winkelgebied. Zo wordt de kwaliteitsimpuls van het nieuw in te richten Bogaardplein verder doorgezet en wordt een aanzet gemaakt voor een verdere opwaardering van het gehele openbaar gebied binnen In de Bogaard, op termijn. Voor de transformatie van het winkelcentrum naar een levendig winkel-, woon en verblijfsgebied is dit een belangrijke voorwaarde. Met deze investering in het gebied zet de gemeente de toon en geeft zij een sterk signaal af richting vastgoedeigenaren en winkeliers/ondernemers, om de totale transformatie gezamenlijk vorm te gaan geven.

801 Groenontwikkeling en participatie

Enerzijds zijn er onderhoudsachterstanden in het groen, ecologie en natuur. Er is een nieuwe impuls nodig voor het groen en natuur in de stad. Anderzijds is het een uitstekend thema om bewoners actief betrekken bij de groene en leefbare stad. Deze investering brengt beide ambities samen. We richten ons met name op de kleine en grotere stadsparken en groene gebieden in de stad. Samen met bewoners en vrijwilligers willen we deze belangrijke plekken in de stad een frisse impuls geven.

802 Transformatie Wilhelminapark

In het landschapsplan Wilhelminapark zijn de ambities om het Wilhelminapark een echt stadspark te maken, beschreven. Naast investeringen in natuur en ecologie, in de natuurtuin en in een goede padenstructuur en verbindingen met de stad, wordt ook in de aanleg van een beeldenroute, de organisatie van sport en cultuurevenementen, extra speelmogelijkheden en een horecavoorziening voorzien, waarbij burgers en organisaties worden aangesproken om mee te doen en mee te financieren in aanvulling op gemeentelijke bijdragen en investeringen. Dit landschapsplan is goedgekeurd. De in het landschapsplan opgenomen meerjarenraming wordt uitgewerkt in maatregelen ter uitvoering van de ambities. Er is vanaf 2018 een Investeringsbudget van € 250.000 per jaar voorzien. De natuurtuin is intussen grondig gerenoveerd, er zijn verschillende vrijwilligersgroepen actief, het educatieprogramma aan de basisscholen vindt plaats en er is een flinke opknapbeurt gegeven aan de entrees van het park inclusief het parkeerterrein. In 2019 wordt de

relatie gelegd met de ontwikkelingen met RijswijkBuiten, ProRail en de Gasunie. Dat om te komen tot een logistiek en inhoudelijk afgestemd vervolg van de transformatie naar een stadspark. In 2019 zal de padenstructuur, de natuurvriendelijke oevers en het barbecueveld opnieuw worden ingericht. Ook zal er meer informatie gegeven gaan worden over het park en wordt er een bewegwijzering aangebracht.

803 Vervanging bomen

Dit krediet is bestemd voor het terugplaatsen van bomen die vanwege ouderdom of ziekte zijn verwijderd.

7210 AFVALVERWIJDERING EN –VERWERKING

804 Vervanging prullenbakken

Dit krediet is bestemd voor het regulier onderhoud en vervanging van (prullen)bakken.

7220 RIOLERING EN WATERZUIVERING

805 Vervanging vrijvervalriolen

In het verbreed rioleringsplan GRP 2016-2020 (vGRP) zijn vervangingsinvesteringen voor riolering opgenomen. Voor de komende jaren verlopen de plannen volgens een wijkgerichte aanpak. Tevens lift riolering mee bij herinrichtingen.

7230 MILIEUBEHEER

806 Uitwerking actieplan Geluid

Benodigd is budget voor het investeren of voorfinancieren van de meerkosten van het toepassen van 'stil asfalt' op wegvakken waar de geluidsbelasting een kritieke grens nadert of gepasseerd wordt. Beleid is om, daar waar aangrenzend aan een wegvak en bouwproject is, de meerkosten onder te brengen bij de ontwikkelende partij.

809 Energietransitie

In 2018 stellen we een energietransitieplan vast om ervoor te zorgen dat we in 2040 energieneutraal zijn. In 2019 gaan wij aan de slag met de uitvoering daarvan. Wij verwachten in de jaren erna (2020 en verder) concrete investeringen te moeten gaan doen. De bedragen die wij daarvoor nodig hebben, kunnen wij pas inschatten na vaststellen van het energietransitieplan en verwerken wij in de kadernota 2019 / begroting 2020.

8100 RUIMTELIJKE ORDENING

807 Groot onderhoud gemeentelijke woningen

Het beleid van de gemeente t.a.v. de woningen is om de woningen niet in bezit te houden, maar wanneer er een woning leegkomt, deze te verkopen. Er is in het verleden bezuinigd op de storting in de voorziening er vanuit gaande dat de woningen op redelijke termijn zouden worden verkocht. Het onderhoud is om deze reden de laatste jaren minimaal geweest. Het duurt echter langer dan verwacht voordat de bewoners hun huur opzeggen en de woningen kunnen worden verkocht. Inmiddels hebben de woningen groot onderhoud nodig.

808 Vervanging luchtfoto's

Bij het ontwikkelen van stedenbouwkundige plannen, bestemmingsplanbeoordeling en -onderzoek, alsmede bij de jaarlijkse taxaties in het kader van de wet WOZ en de aansluiting van de Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG), zijn luchtfoto's onontbeerlijk. De WOZ en de BAG stellen ook steeds hogere eisen aan de recentheid en kwaliteit van het fotomateriaal. Jaarlijks vergt dit een investering van € 20.000 .

Overhead

Bedrijfsvoering Informatie

01 Aanschaf MDM Airwatch

Aanschaf MDM Airwatch (mobile device management) ten behoeve van Smartphones. Deze investering loopt gelijk met de aanschaf van de smartphones.

02 Aanschaf Smartphones

De afschrijvingstermijn voor de smartphones loopt af in 2020

03 Documentaire informatievoorziening

Dit zijn investeringen ten behoeve van het stroomlijnen van het (e-)documentenproces.

06 ICT Omgevingswet

De investering betreft het op orde brengen van de Geo ICT omgeving om straks te kunnen aansluiten op landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

Stadsbeheer**07 Aanschaf veegmachine**

Vanwege de areaaluitbreiding. Voor RijswijkBuiten wordt een extra veegmachine aangeschaft.

EMU-SALDO

(Bedragen x € 1000,-)

EMU-SALDO		2018	2019	2020	2021	2022	
(Bedragen x € 1000,-)		Begroting na wijziging 2018	Volgens begroting 2019	Volgens meerjarenraming in begroting 2020	Volgens meerjarenraming in begroting 2021	Volgens meerjarenraming in begroting 2022	
Omschrijving							
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	+	378	115	734	2.526	3.457
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	7.703	9.433	10.491	11.273	11.254
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	+	1.559	1.747	1.747	1.747	1.747
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-/-	32.475	20.438	22.590	6.913	6.812
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4		0	0	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitatie verantwoord		0	0	0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.	-/-	16.005	12.884	9.126	11.798	11.798
8	Baten bouwgrondexploitatie:	+	38.785	47.129	40.608	39.772	39.772
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen		0	0	0	0	0
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks t.l.v. reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten		0	0	0	0	0
11	Verkoop van effecten:						
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)		nee	nee	nee	nee	nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?						
Berekend EMU-saldo			-54	25.102	21.864	36.607	37.620

Overzicht incidentele baten en lasten

Incidentele lasten	2019	2020	2021	2022
Programma Algemeen Bestuur en Organisatie				
Profilering	30.000			
Smartcity	35.000			
Citymarketing		30.000		
Programma Economie en Werken				
Acquisitie- en accountmanagement	50.000	50.000	50.000	
Pilot Duurzame Bedrijventerreinen in samenwerking met de MRDH	50.000	100.000	100.000	50.000
Economische positionering van Rijswijk	60.000			
Programma Onderwijs				
Vergroten taalvaardigheid	20.000	20.000	50.000	50.000
Programma Sociaal Domein				
Dierenwelzijn	80.200			
Meerjarenonderhoudsplanning (MOP)	40.000			
Sport, Cultuur, Welzijnspanden				
Programma Wonen en Leven				
Implementatie omgevingswet	300.000	450.000	200.000	200.000
Visievorming Landgoederenzone	50.000			
Integraal beheerplan	50.000	50.000		
Actieplan klimaatadaptatie		30.000		
Luchtkwaliteit	50.000	50.000		
Verstedelijkingsopgave	100.000	100.000		
Gebiedstransformaties	200.000			
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
Exploitatielasten stadhuislocatie	75.000			
Frictiekosten Huis van de Stad			1.465.950	4.029.170
Overhead				
ICT	175.000	175.000	87.500	
Acquisitie- en accountmanagement	112.000			
Intensivering handhaving	150.000			
Strategische personeelsplanning	35.000			
Wet normalisering rechtspositie ambtenaren	150.000			
Uitvoeren project schulden		20.000		
ICT aanpassingen		25.000		
Nieuwe wijze van aanbesteding				
Jeugdzorg/Jeugdhulp	90.000			
Mutaties reserves				
Storting in de reserve parkeren	568.330	707.580	707.330	706.830
Storting in de reserve groen	100.000	300.000	300.000	300.000
Incidentele lasten	2.570.530	2.107.580	2.960.780	5.336.000

Incidentele baten	2019	2020	2021	2022
Programma Algemeen Bestuur en Organisatie				
Liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden	88.740			
Mutaties reserves				
Onttrekking aan de reserve parkeren	197.300	147.300	147.300	147.300
Onttrekking aan de reserve Huis van de Stad			1.465.950	4.029.170
<i>Incidentele baten</i>	<i>286.040</i>	<i>147.300</i>	<i>1.613.250</i>	<i>4.176.470</i>
Saldo incidentele baten en lasten	2.284.490	1.960.280	1.347.530	1.159.530

Incidentele lasten

Programma Algemeen Bestuur en Organisatie

Profilering

Voor de invulling van de jaarlijkse evenementenkalender is op dit moment een verouderde kadernotitie uit 2006 van toepassing, waarbij de focus uitsluitend ligt op het vergunningen- en veiligheidskader. Vanuit de nieuwe profileringsdoelstellingen van de gemeente is het de bedoeling om evenementen ook te benaderen vanuit een profileringsperspectief (welke evenementen dragen bij aan de profilering van Rijswijk) en actief aan te haken op bestaande evenementen, dan wel nieuwe evenementen te activeren. Hiervoor wordt nieuw evenementenbeleid opgesteld. Om het nieuwe evenementenbeleid uit te voeren en de coördinatie van de verschillende taken met betrekking tot evenementen (vergunningen/veiligheid/profilering) te coördineren wordt voorgesteld om een eventmanager aan te stellen (0,4 fte voor de jaarschijven 2018 en 2019).

Smartcity

Rijswijk is aangesloten bij het Nationale programma Smart City Living Lab en heeft de wijk Vrijenban aangewezen als proeftuin. Het programma loopt ook nog door in 2019.

Citymarketing

Als vervolg op het identiteits- en imago-onderzoek wordt een visie opgesteld die als doel heeft om Rijswijk zich als stad beter te promoten (Citymarketing).

Programma Economie en Werken

Acquisitie- en accountmanagement

Meer inzet op acquisitie van bedrijven: Rijswijk heeft ondanks flinke inzet van de huidige organisatie en zichtbare resultaten, nog steeds een flink leegstandspercentage. Daarnaast is de Rode Loper recentelijk als beleidsstuk vastgesteld voor een gebundelde aanpak met Werkgelegenheid en Onderwijs.

Dit vraagt met elkaar om een stevigere inzet op het gebied van acquisitie- en accountmanagement vanuit de gemeente. Natuurlijk heeft de markt hier ook een taak, maar de gemeente kan daarin zeker ondersteunen. Met name om zowel nieuwe ondernemers aan te trekken, bestaande ondernemers te behouden en door stevig in overleg te zijn met partners als eigenaren en ontwikkelaars. De uitvoering van de Rode Loper vraagt om een projectmatige aanpak, die extra capaciteit noodzakelijk maakt.

Pilot Duurzame Bedrijventerreinen in samenwerking met de MRDH

De ambitie is duurzame bedrijventerreinen te realiseren waarbij een koppeling gemaakt wordt tussen ondernemerschap, klimaat en innovatie. In Rijswijk staat dat in de kinderschoenen, en het is dus in deze fase ook een zoektocht. Maar daarin staan we niet alleen. De MRDH wil 15 pilots gaan draaien, we mogen daarbij zelf aangeven hoe we dat in willen steken. De BBR heeft al te kennen gegeven hier ook mee aan de slag te willen. Het doel is een gezamenlijk project op te starten waarin zowel op strategisch niveau wordt nagedacht over doelen en instrumenten als er gewerkt wordt met concrete voorbeelden. Daarbij zetten we in op de kracht van de vooruitlopende ondernemers.

Economische positionering van Rijswijk

Voor het beeldend kunnen maken van innovatief Rijswijk, ook in concrete uitvoering, vragen we voor de komende vier jaar structureel extra budget. Dit extra budget zetten we in om via innovatieve manieren partijen samen te brengen, de strategie te bepalen en beeldend te maken. Maar vooral ook om concrete (innovatieve) acties in de winkelgebieden In de Bogaard en Oud Rijswijk en de diverse werklocaties te realiseren en daarmee de strategie tot uitvoering te brengen.

Programma Onderwijs

Vergroten taalvaardigheid

De ambitie om het taalniveau van alle Rijswijkers en in het bijzonder van laagtaalvaardige ouders omhoog te brengen vraagt een extra inspanning van de gemeente. De activiteiten in het actieplan Taal worden in de komende jaren uitgebreid. Een koppeling met het beleid voor- en vroegschoolse educatie maakt dat er meer mogelijk wordt. De cofinanciering en derhalve extra inzet van extra middelen van de gemeente is hiervoor noodzakelijk.

Programma Sociaal Domein

Dierenwelzijn

In de begroting 2019 is er € 80.200,- beschikbaar om uitvoering te kunnen geven aan de nota dierenwelzijn.

Meerjarenonderhoudsplanning (MOP) Sport, Cultuur, Welzijnspanen

In de eerste halfjaarrapportage 2018 is aangegeven dat gezien de huidige marktontwikkelingen, zowel qua duurzaamheid als in financieel opzicht, het nodig is de meerjarenonderhoudsplanning te actualiseren. Het lukt niet meer om dit nog in 2018 uit te voeren, maar zal in 2019 worden afgerond. Hierdoor ontstaat voor 2018 een voordeel van € 40.000 en voor 2019 een nadeel voor hetzelfde bedrag.

Programma Wonen en Leven

Implementatie omgevingswet

In 2017 zijn we gestart met de implementatie van de Omgevingswet. Vanaf 2018 bouwen we hier op voort en krijgt de implementatie van de Omgevingswet in Rijswijk verder gestalte. Voor de komende jaren is extra inzet nodig om de implementatie van de Omgevingswet in goede banen te leiden. Ook zijn investeringen in kennis en informatiesystemen nodig. Daarnaast moet er ruimte zijn om medewerkers op te leiden in het gebruik van de nieuwe systemen en het realiseren van scholingsactiviteiten.

Visievorming Landgoederenzone

Voor het proces en de visievorming voor de Landgoederenzone is inzet van extra capaciteit nodig voor deze fase van tenminste € 100.000.

Integraal beheerplan

Voor het beheer van de stad is het van groot belang om per object een beheerplan te hebben. Deze zijn nagenoeg allemaal beschikbaar. Wat mist is de verbinding tussen de plannen en de overstijgende ambities op het gebied van leefbaarheid en duurzaamheid. Het college heeft daarom in haar werkprogramma aangegeven een integraal plan te willen.

Actieplan klimaatadaptie

Rijswijk gaat in toenemende mate last krijgen van extreme droogte en wateroverlast. De komende willen we hiervoor concrete projecten opstarten. Daarom maken we in 2019 een actieplan.

Luchtkwaliteit

In het hoofdlijnenakkoord 2018-2022 heeft de gemeente Rijswijk de ambitie gesteld om in 2030 te voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen die gesteld zijn door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). De norm van de WHO is met name voor fijnstof strenger gesteld dan de grenswaarden die de Europese Unie heeft gesteld. Momenteel voldoet Rijswijk aan de geldende EU norm maar om in 2030

aan de WHO normen te kunnen voldoen zijn extra maatregelen noodzakelijk. Deze staan uitgewerkt in het luchtkwaliteitsplan, dat we dit najaar gereed zullen hebben.

Verstedelijkingsopgave

We ramen voor 2019/2020 €200.000 voor het opstellen van een plan van aanpak voor de verstedelijkingsopgave en de start van de uitvoering ervan. Op basis van dit plan van aanpak kan ook een raming worden opgesteld voor de jaren erna.

Gebiedstransformaties

Voor de lopende processen van gebiedstransformaties voor In de Bogaard en Omgeving, voor het Havengebied en het Shell terrein is een verlengde inzet van extra capaciteit nodig.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Exploitatielasten stadhuislocatie

Bij het opstellen van de begroting was nog uitgegaan van de start van de werkzaamheden aan de 1e fase van de realisatie van het Huis van de Stad in 2018. Vandaar dat op dit product niet langer de beheers- en onderhoudslasten van het gebouw Generaal Spoorlaan 2-4 waren begroot. De uitvoering zal in 2020 starten (onder voorbehoud van uw goedkeuring uiteraard). Voor 2019 is er een post voor beheer en onderhoud opgenomen van € 75.000.

Frictiekosten Huis van de Stad

Op 12 december 2017 heeft de raad ingestemd met het raadsvoorstel Investeringsbudget gefaseerde uitvoering Huis van de Stad. In het voorstel is aangegeven dat de frictiekosten ten laste van de algemene reserve zullen worden gebracht. Deze frictiekosten zijn berekend op € 6.346.000. Voorgesteld is een bestemmingsreserve huis van de stad hiervoor in te stellen. In de begroting 2019 zijn de frictiekosten geraamd (2021 en 2022 rente, afschrijving en beheerlasten van de eerste fase). Voor hetzelfde bedrag heeft een onttrekking aan de reserve plaatsgevonden.

Overhead

ICT

In Raadsvoorstel inzake gemeenschappelijke regeling Bedrijfsvoering Delft-Rijswijk (nr. 18/007) d.d. 6 maart 2018 is aangegeven dat bij verlenging van de gemeenschappelijke regeling het extra budget van € 175.000 dat in de jaren t/m 2018 beschikbaar is gesteld moet worden gecontinueerd voor de looptijd van de regeling (2019 tot juli 2021).

Acquisitie- en accountmanagement

Zie de toelichting bij programma Economie en Werken.

Intensivering handhaving

De Raad is een Strategisch Handhavingsbeleidsplan/-kader toegezegd. Deze was al in de Veiligheidsagenda 2017 – 2020 opgenomen voor 2018 maar is inmiddels naar voren getrokken en start nog in 2017. Verwacht wordt dat het Strategisch Handhavingsbeleidsplan/-kader in het eerste kwartaal van 2018 ter vaststelling aan de Raad wordt aangeboden. Gezien de huidige maatschappelijke aandacht voor en vraag naar meer handhaving wordt voorgesteld om niet te wachten met het uitbreiden van de capaciteit op handhaving tot dit beleidsplan is vastgesteld. Op dit moment is er al behoefte aan intensivering van de handhaving op onder meer parkeren en zwerfafval. Eind 2019 wordt geëvalueerd of de extra inzet heeft geleid tot minder klachten/betere handhaving en of structurele uitbreiding van de formatie noodzakelijk is.

Strategische Personeelsplanning

Voor de implementatie van Strategische Personeelsplanning (SPP) is voor 2018 een budget begroot van € 45.000. De invoering van Strategische Personeelsplanning gaven we in 2017 vorm door in workshops per domein een strategische functiematrix op te stellen. Dit traject vervolgden we in 2018. Een systeem is in ontwikkeling en naar verwachting in het 3e kwartaal van 2018 beschikbaar zodat we dit kunnen aanschaffen. De kosten SPP in 2018 bedragen ongeveer € 10.000, het resterende deel zal in 2019 worden besteed.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren

Op 18 november 2016 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (Wnra) aangenomen. Hiermee wordt de rechtspositie van ambtenaren gelijk getrokken met werknemers in het bedrijfsleven. De beoogde ingangsdatum van de inwerkingtreding van de Wnra is 1 januari 2020. De gemeente is wettelijk verplicht de Wnra uit te voeren en is zelf verantwoordelijk voor de tijdige implementatie van deze wet. Aan de invoering van de Wnra zijn kosten verbonden. Zo moeten onze Rijswijkse Rechtspositieregelingen BW-proof worden gemaakt en zetten we ruim 400 aanstellingen om in een arbeidsovereenkomst. Voor het opstellen van de correcte arbeidsovereenkomsten is het noodzakelijk vooraf alle persoonsdossiers door te lichten. Voor de implementatie van de Wnra is in 2019 een budget nodig van € 150.000.

Uitvoeren project schulden

Ten behoeve van de aanpak van schuldenproblematiek is het nodig om te investeren in voorlichting (preventie) en snellere signalering. Om huisuitzettingen te reduceren zal beter moeten worden samengewerkt met Woningstichtingen. Voor de realisatie van dit project is eenmalig formatieve inzet en een werkbudget nodig.

ICT aanpassingen

Voor het plan participatie waarbij alle inwoners op trede 1 en 2 een participatieplan hebben, zijn eenmalige ICT-aanpassingen noodzakelijk.

Nieuwe wijze van aanbesteding Jeugdzorg/Jeugdhulp

Voor het resultaatgericht inkopen en hierop sturen en het effectief aanpakken van de 18-/18+ problematiek is structurele uitbreiding van formatie nodig (1 fte). Daarnaast moet er geïnvesteerd worden in het vakmanschap van de professionals Jeugd (1 gezin, 1 plan en het aanspreken van zorgaanbieders op resultaten).

Mutaties reserves

Storting in de reserve parkeren

Op basis van de bijgestelde ramingen worden de positieve exploitatiesaldo gestort in de bestemmingsreserve.

Storting in de reserve groen

Extra onderhoud in het groen.

Incidentele baten

Programma Algemeen Bestuur en Organisatie

Liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden

Het Stadsgewest Haaglanden is in liquidatie, naar verwachting wordt het resterende liquidatiesaldo in 2019 uitgekeerd.

Mutaties reserves

Onttrekking aan de reserve parkeren

Overige bijstellingen van de uitgavenbudgetten worden ten laste van de reserve parkeren gebracht.

Onttrekking aan de reserve Huis van de Stad

Zie de toelichting bij Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, frictiekosten Huis van de Stad.

Overzicht van de structurele reservemutaties

Structurele reservemutaties	2019	2020	2021	2022
<u>Toevoegingen</u>				
Totaal structurele toevoegingen	0	0	0	0
<u>Onttrekkingen</u>				
Programma Wonen en Leven				
Reserve wijkontwikkeling	234.560	234.550	264.800	263.190
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
Reserve nieuwbouw brandweerkazerne	128.180	128.180	128.180	128.180
Totaal structurele onttrekkingen	362.740	362.730	392.980	391.370

Programma Wonen en Leven

Reserve wijkontwikkeling

Het betreft dekking van de afschrijvingslasten van de investeringen in het kader van wijkontwikkelingsplannen.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Reserve nieuwbouw brandweerkazerne

Het betreft dekking van de afschrijvingslasten van de investering in de brandweerkazerne.

Structureel begrotingssaldo

Presentatie van het structureel begrotingssaldo	2019	2020	2021	2022
Saldo baten en lasten	115.100	733.890	2.525.840	3.456.890
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-108.291	-497.540	-467.050	-468.160
Begrotingssaldo na bestemming	6.810	236.340	2.058.790	2.988.730
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	2.284.490	1.960.280	1.347.530	1.159.530
Structureel begrotingssaldo	2.291.300	2.196.620	3.406.320	4.148.260

Verloop van de reserves

Omschrijving	Saldo 01-01-2019	Toevoegingen 2019	Aanwendungen 2019	Saldo 31-12-2019
Algemene reserves				
Algemene dekkingsreserve	25.152.007,60	-	-	25.152.007,60
Begrotingsresultaat	432.960,00	6.810,00	-	439.770,00
Totaal algemene reserves	25.584.967,60	6.810,00	-	25.591.777,60
Bestemmingsreserves				
Nieuwbouw brandweerkazerne	5.815.085,23	-	128.180,00	5.686.905,23
Realisatie kunst in de openbare ruimte	145.044,72	-	-	145.044,72
Wijkontwikkeling	2.483.518,22	-	234.560,00	2.248.958,22
Decentrale arbeidsvoorwaarden	80.409,23	-	-	80.409,23
Reserve organisatie 2020	44.463,09	-	-	44.463,09
Revitalisering Oud-Rijswijk	102.700,54	-	-	102.700,54
Gemeentepersoneel	211.751,36	-	-	211.751,36
Vastgoed	34.100,00	-	-	34.100,00
Duurzaamheid	50.000,00	-	-	50.000,00
Parkeren	564.682,00	568.330,00	197.300,00	935.712,00
Huis van de Stad	6.346.000,00	-	-	6.346.000,00
Groen	-	100.000,00	-	100.000,00
Totaal bestemmingsreserves	15.877.754,39	668.330,00	560.040,00	15.986.044,39
Totaal van de reserves	41.462.721,99	675.140,00	560.040,00	41.577.821,99

Verloop van de reserves

Omschrijving	Saldo 31-12-2020	Saldo 31-12-2021	Saldo 31-12-2022
Algemene reserves			
Algemene dekkingsreserve	25.301.207,60	25.301.207,60	25.301.207,60
Begrotingsresultaat	676.110,00	2.734.900,00	5.723.630,00
Totaal algemene reserves	25.977.317,60	28.036.107,60	31.024.837,60
Bestemmingsreserves			
Nieuwbouw brandweerkazerne	5.558.725,23	5.430.545,23	5.302.365,23
Realisatie kunst in de openbare ruimte	145.044,72	145.044,72	145.044,72
Wijkontwikkeling	2.014.408,22	1.749.608,22	1.486.418,22
Decentrale arbeidsvoorwaarden	80.409,23	80.409,23	80.409,23
Reserve organisatie 2020	44.463,09	44.463,09	44.463,09
Revitalisering Oud-Rijswijk	102.700,54	102.700,54	102.700,54
Gemeentepersoneel	211.751,36	211.751,36	211.751,36
Vastgoed	34.100,00	34.100,00	34.100,00
Duurzaamheid	50.000,00	50.000,00	50.000,00
Parkeren	1.495.992,00	2.056.022,00	2.615.552,00
Huis van de Stad	6.346.000,00	4.880.050,00	850.880,00
Groen	400.000,00	700.000,00	1.000.000,00
Totaal bestemmingsreserves	16.483.594,39	15.484.694,39	11.923.684,39
Totaal van de reserves	42.460.911,99	43.520.801,99	42.948.521,99

Toelichting op de reserves

Volgens artikel 54 lid 1 BBV dient in de toelichting op de balans de aard en de reden van elke reserve en de toevoegingen en onttrekkingen daaraan te worden toegelicht.

Hieronder volgt een toelichting op de algemene reserves en de bestemmingsreserves.

Algemene reserves

Algemene dekkingsreserve

Aard van de reserve:	Algemene reserve
Reden van de reserve:	Het vormen van een bufferfunctie voor onverwachte tegenvallers. Stortingen worden gedaan op basis van een positief exploitatieresultaat of bij vrijval van reserves. Onttrekkingen vinden plaats om de reserves aan te vullen of om bestemmingsreserves in te stellen of aan te vullen.
Toelichting op de mutaties:	Gelet op de aard van de reserve worden bij het samenstellen van de begroting geen mutaties geraamd. De begrotingssaldi zijn apart in het overzicht opgenomen.

Bestemmingsreserves

Nieuwbouw brandweerkazerne

Aard van de reserve:	Bestemmingsreserve
Reden van de reserve:	Omdat er sprake is van een éénmalige erfpachtcanon voor een periode van 50 jaar, dient de opbrengst hiervan te worden gestort in een bestemmingsreserve. Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt om de verhoging van de bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Brandweer Delft-Rijswijk te bekostigen. Deze verhoogde bijdrage bestaat uit de rente en aflossing van de aangegane lening door de gemeenschappelijke regeling om de afkoopsom van de erfpachtcanon te financieren. De rentecomponent wordt gedekt uit de bespaarde rente berekend over de gevormde bestemmingsreserve van € 7.018.000.
Toelichting op de mutaties:	Vanaf 2014 wordt er jaarlijks een bedrag van € 128.180 onttrokken aan deze reserve.

Realisatie kunst in de openbare ruimte

Aard van de reserve:	Bestemmingsreserve
Reden van de reserve:	Deze reserve is ingesteld in het kader van de zogenaamde percentageregeling, waarbij is afgesproken dat 1,5 % (1% over de eerste € 230.000) van de totale waarde van een grondexploitatie, met een maximum van € 55.380 (prijspeil 2008), in deze reserve wordt gestort ten behoeve van het realiseren van kunst op de locatie.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.

Wijkontwikkeling

Aard van de reserve:	Bestemmingsreserve
Reden van de reserve:	Vanuit deze reserve worden plannen op het gebied van wijkontwikkeling bekostigd.
Toelichting op de mutaties:	De jaarlijkse afschrijvingen van de uitgevoerde wijkontwikkelingsplannen worden aan deze reserve onttrokken.

Decentrale arbeidsvoorwaarden

Aard van de reserve:	Bestemmingsreserve
Reden van de reserve:	Deze reserve wordt gevormd met de gelden die jaarlijks beschikbaar zijn voor lokale arbeidsvoorwaarden ten behoeve van vitaliteit. Jaarlijks is een bedrag van ca. € 54.000 beschikbaar.

Toelichting op de mutaties:	Wanneer de kosten hoger uitvallen wordt het tekort uit deze reserve onttrokken. Dit bedrag dient als dekking voor de verkoop van uren voor de aanschaf van fietsen cafetariamodel en de bijdrage van € 145 bruto voor aanschaf van een fiets. Het overschot op het budget wordt jaarlijks in deze reserve gestort. n.v.t.
Reserve organisatie 2020	
Aard van de reserve:	Bestemmingsreserve
Reden van de reserve:	Deze reserve is gevormd vanuit bezuinigingen binnen de personele begroting en door de middelen die in 2015 resteerden in het kader van het traineeprogramma. Indien er boven de taakstelling wordt bezuinigd, wordt dit gestort in de reserve Organisatie 2020. De reserve wordt ingezet voor de uitvoering van de opgave Organisatieverandering.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.
Revitalisering Oud-Rijswijk	
Aard van de reserve:	Bestemmingsreserve
Reden van de reserve:	Deze reserve is bestemd om uitvoering te geven aan het Masterplan De Herontdekking van Oud-Rijswijk. Doelstellingen van dit plan zijn o.a. het behoud van het cultuurhistorisch karakter, bijvoorbeeld door historisering van de gevels en de verbetering van de kwaliteit van het openbaar gebied, op basis van de Rapportage Schoon, Heel en Veilig. In samenwerking met de winkeliersvereniging is een plan ontwikkeld voor aanpassing van de bewegwijzering in en rond het winkelgebied. Voor de uitvoering hiervan is een opdracht gegeven aan de Nationale Bewegwijzeringsdienst. De eerste fase van het bewegwijzeringsplan is in 2013 uitgevoerd, de tweede fase zal in 2018 worden uitgevoerd. De kosten van de tweede fase worden gefinancierd uit deze reserve. Om het resterende bedrag in overeenstemming met de bestemming aan te wenden, ontwikkelen we samen met de winkeliersvereniging plannen om verdere een impuls te geven aan het openbaar gebied.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.
Gemeentepersoneel	
Aard van de reserve:	Bestemmingsreserve
Reden van de reserve:	Deze reserve is in 2009 gevormd met de gelden uit de uitkering van het resterende vermogen van IZA Nederland. Deze uitkering is betaald in twee tranches. Het eerste deel in 2009 en het tweede deel in 2012. In 2010 heeft het college besloten dat deze gelden kunnen worden besteed aan diverse activiteiten binnen de onderwerpen: • Levensfasemanagement; • het Leren, Eigen verantwoordelijkheid, Groei en Ontwikkeling (LEGO) en • Gezondheidsmanagement. Op 8 september 2015 heeft het college besloten € 485.000 uit deze reserve in te zetten voor het trainingsprogramma van de organisatieontwikkeling. Het betreft: • Leerwerkplaatsen voor de opgaveteams • Leiderschapstraject voor de opgavenmanagers • Trainingen op specifieke rollen Jaarlijks wordt gezien welk bedrag uit deze reserve onttrokken moet worden.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.

Vastgoed

Aard van de reserve:

Reden van de reserve:

Bestemmingsreserve

De reserve is gevormd doordat de opbrengsten uit de verkopen van gemeentelijk vastgoed in 2011 hoger waren dan geraamd en dient ter dekking van te maken kosten wegens de verkoop van gemeentelijk vastgoed en als egaliseringsreserve voor eventuele afwijkingen, zowel positief als negatief, van de geraamde opbrengsten.

Toelichting op de mutaties:

n.v.t.

Duurzaamheid

Aard van de reserve:

Reden van de reserve:

Bestemmingsreserve

Dit betreft de door het college toegezegde inzet rond duurzaamheidsmaatregelen in de Plaspoelpolder in 2015/2016. Hiertoe is een specifieke reserve ingericht.

Toelichting op de mutaties:

n.v.t.

Parkeren

Aard van de reserve:

Reden van de reserve:

Bestemmingsreserve

Deze bestemmingsreserve wordt aangewend als gemeentelijke bijdrage voor de ambities voor het goedkoper maken van het parkeren in winkelcentrum In de Bogaard. Daarnaast wordt deze reserve gebruikt voor overige bijstellingen van uitgaven- en inkomstenbudgetten op het beleidsproduct parkeren, omdat op dit moment nog te weinig ervaring is opgebouwd en het beleid gericht is op een structureel budgettair neutraal verloop ten opzichte van de primitieve begroting 2017. Met name zijn de opbrengsten naheffingen moeilijk in te schatten en zijn de handhavingskosten nog niet in dit beleidsproduct betrokken.

Toelichting op de mutaties:

Op basis van de bijgestelde ramingen worden de positieve exploitatiesaldo gestort in de bestemmingsreserve. Overige bijstellingen van de uitgavenbudgetten worden ten laste van de bestemmingsreserve gebracht.

Huis van de Stad

Aard van de reserve:

Reden van de reserve:

Bestemmingsreserve

Op 12 december 2017 heeft de raad ingestemd met het raadsvoorstel Investeringsbudget gefaseerde uitvoering Huis van de Stad. In het voorstel is aangegeven dat de frictiekosten ten laste van de algemene reserve zullen worden gebracht. Deze frictiekosten zijn berekend op € 6.346.000.

Voorgesteld wordt een bestemmingsreserve huis van de stad hiervoor in te stellen. In de begroting 2019 zullen de frictiekosten worden geraamd (2021 en 2022 rente, afschrijving en beheerlasten van de eerste fase). Voor hetzelfde bedrag zal dan een onttrekking aan de reserve plaatsvinden.

Toelichting op de mutaties:

n.v.t.

Groen

Aard van de reserve:

Reden van de reserve:

Bestemmingsreserve

In het hooflijnenakkoord 2018-2022 is opgenomen dat er een reserve voor groen wordt ingesteld, onder meer gevoed door extern geld.

Toelichting op de mutaties:

In de programmabegroting 2019-2022 wordt er in 2019 € 100.000 gestort in de reserve en in de volgende jaren € 300.000 per jaar.

Toelichting op de reserves

Verloop van de voorzieningen

Omschrijving	Saldo 01-01-2019	Toevoegingen 2019	Aanwendungen 2019	Saldo 31-12-2019
Voorzieningen voor verplichtingen en risico's				
Pensioenen wethouders	3.187.955,00	39.000,00	20.270,00	3.206.685,00
Wachtgelden wethouders	195.000,00	-	-	195.000,00
T.b.v. herstraten sleuven	505.839,17	-	-	505.839,17
Totaal voorzieningen voor verplichtingen en risico's	3.888.794,17	39.000,00	20.270,00	3.907.524,17
Voorzieningen ter egalisering van kosten				
Onderhoud kunst in de openbare ruimte	10.849,05	15.940,00	8.000,00	18.789,05
Onderhoud gemeentelijk vastgoed	133.790,96	-	-	133.790,96
Onderhoud welzijnsaccommodaties (MOP)	-	1.285.640,00	-	1.285.640,00
Baggerwerken	744.861,60	248.600,00	-	993.461,60
Onderhoud sportcentrum de Schilp	158.000,00	158.000,00	-	316.000,00
Voorziening bouwleges	127.420,00	-	-	127.420,00
Totaal voorzieningen ter egalisering van kosten	1.174.921,61	1.708.180,00	8.000,00	2.875.101,61
Totaal voorzieningen	5.063.715,78	1.747.180,00	28.270,00	6.782.625,78

Verloop van de voorzieningen

Omschrijving	Saldo 31-12-2020	Saldo 31-12-2021	Saldo 31-12-2022
Voorzieningen voor verplichtingen en risico's			
Pensioenen wethouders	3.225.415,00	3.244.145,00	3.262.875,00
Wachtgelden wethouders	195.000,00	195.000,00	195.000,00
T.b.v. herstraten sleuven	505.839,17	505.839,17	505.839,17
Totaal voorzieningen voor verplichtingen en risico's	3.926.254,17	3.944.984,17	3.963.714,17
Voorzieningen ter egalisering van kosten			
Onderhoud kunst in de openbare ruimte	26.729,05	34.669,05	42.609,05
Onderhoud gemeentelijk vastgoed	133.790,96	133.790,96	133.790,96
Onderhoud welzijnsaccommodaties (MOP)	2.571.280,00	3.856.920,00	5.142.560,00
Baggerwerken	1.242.061,60	1.490.661,60	1.739.261,60
Onderhoud sportcentrum de Schilp	474.000,00	632.000,00	790.000,00
Voorziening bouwleges	127.420,00	127.420,00	127.420,00
Totaal voorzieningen ter egalisering van kosten	4.575.281,61	6.275.461,61	7.975.641,61
Totaal voorzieningen	8.501.535,78	10.220.445,78	11.939.355,78

Toelichting op de voorzieningen

Volgens artikel 55 lid 1 BBV dient in de toelichting op de balans de aard en de reden van elke voorziening en de wijzigingen daarin te worden toegelicht.
Hieronder volgt een toelichting op de voorzieningen.

Voorzieningen voor verplichtingen en risico's

Pensioenen wethouders

Aard van de voorziening:	Voorziening als gevolg van kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, maar waarvan de oorsprong wel (mede) ligt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar.
Reden van de voorziening:	De pensioenverplichtingen van de (oud) bestuurders zijn, voor zover niet ondergebracht bij een verzekeringsmaatschappij, in de voorziening pensioenen wethouders opgenomen.
Toelichting op de mutaties:	De toekomstige uitkeringen worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Wachtgelden wethouders

Aard van de voorziening:	Voorziening als gevolg van kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, maar waarvan de oorsprong wel (mede) ligt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar.
Reden van de voorziening:	Het beschikken van voldoende vermogen ter financiering van de wachtgeldverplichtingen voormalige en zittende wethouders.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.

T.b.v. herstraten sleuven

Aard van de voorziening:	Voorziening als gevolg van kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, maar waarvan de oorsprong wel (mede) ligt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar.
Reden van de voorziening:	Deze voorziening is ingesteld om nazakkingen van sleuven van de nutsbedrijven te herstellen. Wanneer een nutsbedrijf een sleuf graaft, worden de toekomstige herstelkosten in rekening gebracht. Het herstraten a.g.v. verzakking vindt in de twee volgende boekjaren plaats.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.

Voorzieningen ter egalisering van kosten

Onderhoud kunst in de openbare ruimte

Aard van de voorziening:	Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.
Reden van de voorziening:	Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het meerjarenonderhoud voor de gemeentelijke kunstwerken in de openbare ruimte gelijkmatig te verdelen.
Toelichting op de mutaties:	Jaarlijks wordt een bedrag van € 15.940 in de voorziening gestort. De aanwendungen vloeien voort uit het meerjarenonderhoudsplan.

Onderhoud gemeentelijk vastgoed

Aard van de voorziening:	Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.
Reden van de voorziening:	Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het meerjarenonderhoud voor de gemeentelijke woningen en bedrijfsgebouwen gelijkmatig te verdelen.

Toelichting op de voorzieningen

Toelichting op de mutaties: Zodra een woning vrijkomt wordt deze te koop gezet. Er vindt slechts minimaal onderhoud plaats. Er worden geen dotaties aan de voorziening meer gedaan.

Onderhoud welzijnsaccommodaties (MOP)

Aard van de voorziening: Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

Reden van de voorziening: Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het meerjarenonderhoud voor de (welzijns)gebouwen gelijkmatig te verdelen en te realiseren dat er bij noodzakelijk groot onderhoud voldoende in de voorziening zit om deze te bekostigen.

Toelichting op de mutaties: In 2019 wordt een bedrag van € 1.285.640 in de voorziening gestort. De besteding van de voorziening geschiedt conform de berekeningen in de MOP. De toepassingen worden in de loop van het begrotingsjaar geraamd.

Baggerwerken

Aard van de voorziening: Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

Reden van de voorziening: Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het meerjarenonderhoud voor het baggeren van de watergangen gelijkmatig te verdelen

Toelichting op de mutaties: In overleg met het Hoogheemraadschap van Delfland wordt een baggerplan gemaakt. Dit is de basis voor een kostenraming voor de komende jaren. Hierbij kunnen uitgaven per jaar verschillen.

Onderhoud sportcentrum de Schilp

Aard van de voorziening: Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

Reden van de voorziening: Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het onderhoud voor het sportcentrum de Schilp gelijkmatig te verdelen.

Toelichting op de mutaties: Vanaf 2016 wordt er jaarlijks een bedrag van € 158.000 in de voorziening gestort.

Bouwleges

Aard van de voorziening: Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

Reden van de voorziening: Kosten voor vergunningverlening/toezicht lopen naar verwachting door in de komende jaren.

Toelichting op de mutaties: n.v.t.

Vooruitontvangen subsidies (voorheen voorzieningen)

Omschrijving	Saldo 01-01-2019	Toevoegingen 2019	Aanwendungen 2019	Saldo 31-12-2019	Saldo 31-12-2020	Saldo 31-12-2021	Saldo 31-12-2022
Onderwijsachterstandbeleid OAB (voorheen GOA)	-	890.000,00	890.000,00	-	-	-	-
EU-richtlijnen omgevingslawaaï	71.156,23	-	-	71.156,23	71.156,23	71.156,23	71.156,23
Weg- en railverkeerslawaaï	506.348,59	-	-	506.348,59	506.348,59	506.348,59	506.348,59
BWS gelden	49.706,61	-	-	49.706,61	49.706,61	49.706,61	49.706,61
Totaal vooruitontvangen subsidies (voorheen vz)	627.211,43	890.000,00	890.000,00	627.211,43	627.211,43	627.211,43	627.211,43

Overzicht vooruitontvangen subsidies (voorheen voorzieningen)

Toelichting op de vooruitontvangen subsidies (voorheen voorzieningen)

Onderwijsachterstandbeleid OAB

Doel van de ontvangen bijdrage:	Deze voorheen voorziening is ingesteld om door het Rijk verstrekte gelden voor de uitvoering van activiteiten rondom voor- en vroegschoolse educatie die nog niet zijn besteed, te reserveren.
Maximale bestedingstermijn van de subsidie:	De regeling loopt tot en met december 2022.
Toelichting op de mutaties:	Vanaf 1 januari 2019 is een nieuwe regeling van kracht. De looptijd van deze regeling is naar verwachting 4 jaar. De gemeente ontvangt de definitieve toekenning van middelen naar verwachting pas in december 2018. De verwachting is dat de middelen elk jaar volledig worden besteed. Is dit niet het geval dient het bedrag aan de eind van de looptijd van de rijksregeling te worden afgerekend.

EU-richtlijnen omgevingslawaaï

Doel van de ontvangen bijdrage:	Het budget voor de EU richtlijn Omgevingslawaaï, gedoteerd door het Ministerie I&M (VROM), is bestemd om beleid en plannen te maken, geluidskarten up-to-date te houden, publiekscampagnes voor bewustwording te voeren etc. Het is voor besteding gedurende een langere termijn. De afgelopen twee jaar is gericht geweest op het in kaart brengen van geluidsproblematiek en het maken van een actieplan in het kader van de EU- geluidsrichtlijnen. Budget mag besteed worden aan onderzoeken en externe adviezen, niet aan 'fysieke maatregelen'.
Maximale bestedingstermijn van de subsidie:	2019
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.

Weg- en railverkeerslawaaï

Doel van de ontvangen bijdrage:	Deze voorheen voorziening is ingesteld om de nog niet bestede subsidiegelden voor weg- en railverkeerslawaaï te reserveren. Bestedingsdoel is geluidsanering. Dit betreft een subsidiebijdrage die ter beschikking is gesteld door het Rijk (voorheen Ministerie van Verkeer en Waterstaat, nu I&M). Het bedrag is bestemd voor uitvoering van een saneringsprogramma (geluid) van woningen in het invloedsgebied van het spoor, de A4 en N730, als gevolg van de reconstructies die eind jaren 90 hebben plaatsgevonden. De opgave betreft het (laten) aanbrengen van geluidswerende voorzieningen aan woningen. Ruim 185 woningen, met name in de Muziekbuit, dienen nader onderzocht te worden, om te bepalen of de huidige geluidswering van de gevels voldoende is om de wettelijk vereiste geluidsbelastingwaarde binnen te kunnen garanderen. De gemeente dient aan het Ministerie te verantwoorden hoe en waar zij de investeringen in geluidssanering heeft besteed (opleverdocument).
Maximale bestedingstermijn van de subsidie:	n.v.t.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.

BWS gelden

Doel van de ontvangen bijdrage:	Het bedrag is bestemd voor stimulering van het woonbeleid in brede zin. Vooral onderzoeken worden hieruit betaald.
Maximale bestedingstermijn van de subsidie:	Aan het bedrag is geen bestedingstermijn verbonden.
Toelichting op de mutaties:	n.v.t.

Overzicht taakvelden

Taakveld	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	1.781	89	-1.692
0.10 Mutaties reserves	668	560	-108
0.2 Burgerzaken	2.740	747	-1.993
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.252	1.097	-156
0.4 Overhead	23.782	1.328	-22.454
0.5 Treasury	1.739	3.641	1.902
0.61 OZB woningen	281	11.757	11.476
0.63 Parkeerbelasting	470	1.849	1.379
0.64 Belastingen overig	17	489	472
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	117	81.290	81.173
0.8 Overige baten en lasten	248		-248
Totaal taakveld 0	33.096	102.846	69.750
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	4.405		-4.405
1.2 Openbare orde en veiligheid	1.309	40	-1.269
Totaal taakveld 1	5.714	40	-5.674
2.1 Verkeer en vervoer	7.908	1.009	-6.899
2.2 Parkeren	414	32	-383
2.4 Economische havens en waterwegen	269		-269
2.5 Openbaar vervoer	205	21	-184
Totaal taakveld 2	8.796	1.061	-7.735
3.1 Economische ontwikkeling	798	6	-792
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	334	173	-161
3.4 Economische promotie		253	253
Totaal taakveld 3	1.131	432	-700
4.1 Openbaar basisonderwijs	468	32	-437
4.2 Onderwijshuisvesting	2.682	115	-2.568
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	2.809	97	-2.712
Totaal taakveld 4	5.960	243	-5.717
5.1 Sportbeleid en activering	90		-90
5.2 Sportaccommodaties	2.148	1.251	-897
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	2.470	7	-2.463
5.4 Musea	828		-828
5.5 Cultureel erfgoed	893		-893
5.6 Media	1.523		-1.523
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.388	78	-3.310
Totaal taakveld 5	11.341	1.336	-10.004
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	8.290	1.421	-6.868
6.2 Wijkteams	715		-715
6.3 Inkomensregelingen	25.253	20.285	-4.968
6.4 Begeleide participatie	815		-815
6.5 Arbeidsparticipatie	1.901		-1.901
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.088	2	-2.086
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	10.138	751	-9.388
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	9.596		-9.596
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.280		-1.280
Totaal taakveld 6	60.076	22.459	-37.617
7.1 Volksgezondheid	2.646	1	-2.644
7.2 Riolering	2.918	4.653	1.736
7.3 Afval	6.635	7.840	1.205
7.4 Milieubeheer	2.038	2	-2.037
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	25	133	108
Totaal taakveld 7	14.261	12.628	-1.633
8.1 Ruimtelijke ordening	1.225		-1.225
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	47.153	47.362	209
8.3 Wonen en bouwen	1.636	1.988	352
Totaal taakveld 8	50.014	49.350	-664
Eindtotaal	190.388	190.395	7

KERNGEGEVENS EN KENGETALLEN

I. FYSIEKE GEGEVENS

	Peildatum 1-1-2018	Peildatum 1-1-2019
Aantal inwoners		
0 - < 4 jaar	2.566	2.726
4 - < 17 jaar	6.519	6.915
17 - < 65 jaar	31.560	32.154
65 jaar en ouder	11.616	11.762
Totaal	52.261	53.557
< 20 jaar	10.514	11.114
Aantal leerlingen		
Openbaar basisonderwijs	1.010	1.102
Bijzonder basisonderwijs	2.860	3.445
Openbaar speciaal onderwijs	68	67
Bijzonder speciaal onderwijs	220	227
Openbaar voortgezet onderwijs	1.456	1.459
Bijzonder voortgezet onderwijs	885	942
Oppervlakte van de gemeente	1.406 ha	1.406 ha
Waarvan water	74.8 ha	74,8 ha
Historische stads- of dorpskern	40.200 m2	40.200 m2
Aantal woningen	26.289	26.529
Wooneenheden	200	200
Woonwagens	36	36
Woonschepen	1	1
Lengte van wegen	185.000 m ¹	197.976 m ¹
Lengte van fietspaden		81.375 m ¹
Lengte van de recreatieve ruiter- en wandelpaden	56.000 m ¹	31.414 m ¹
Aantal m2 openbaar groen		
Wijkgroen	156 ha	166 ha
Parken	162 ha	138 ha
Begraafplaatsen	92.600 m2	92.600 m2

II. SOCIALE STRUCTUUR

Aantal bijstandsgerechtigden < 65 jaar	1.365	1.381
Aantal bijstandsgerechtigden zelfstandigen	4	5
Aantal gerechtigden IOAW	56	65
Aantal gerechtigden IOAZ	4	3
Aantal tewerkgestelde Rijswijkers in de sociale werkgemeenschap Rijswijk	81	80
Aantal elders tewerkgestelde Rijswijkers	0	0

Toelichting nieuw beleid

Participatie

De gemeenteraad start met de Raadswerkgroep Bestuurlijke Vernieuwing. Voor de begeleiding van deze werkgroep is het bureau De Haagse Beek ingeschakeld. Daarnaast vinden gemeentebrede bijeenkomsten plaats, zoals bijvoorbeeld de bijeenkomsten rond het CWP. Tijdens de bijeenkomst in de Broodfabriek is gesuggereerd om ieder jaar soortgelijke bijeenkomsten met de stad te organiseren.

Nota publieke dienstverlening

De gemeenteraad heeft op 21 september 2017 de Nota Publieke Dienstverlening 2017-2020 vastgesteld met daarin de visie en stappen om te komen tot de realisatie van deze visie. Met als doel het bieden van Excellente Dienstverlening aan inwoners, bedrijven en instellingen. In de huidige meerjarenbegroting is rekening gehouden met de helft van de geraamde formatieve uitbreiding tot en met 2018. Deze lijn wordt in 2019 voortgezet en in 2020 wordt volledig invulling aan de nota gegeven.

Zaakgericht werken

Het is voor de gemeente Rijswijk van belang om gemeentebreed zaakgericht te gaan werken. In 2020 zijn de dienstverleningsprocessen van de 50 meest gevraagde producten en diensten geheel digitaal en zaakgericht ingeregeld en kunnen inwoners de voortgang van hun aanvraag digitaal volgen. Voor het behalen van dit resultaat wordt het project "Invoering zaakgericht werken" uitgevoerd.

Met een systeem voor zaakgericht werken is noodzakelijk om te kunnen aansluiten op de digitale overheid en tevens o.a. voor de uitvoering van de Omgevingswet. Voor het management komen er meer sturingsmogelijkheden. Zodra alle werkprocessen digitaal verlopen wordt inzichtelijk hoeveel aanvragen er zijn, hoe de voortgang is, waar stagnaties plaatsvinden, etc..

In het investeringsplan zijn de eenmalige kosten opgenomen voor de aanschaf van het systeem.

1 groen

Visievorming Landgoederenzone

Voor het proces en de visievorming voor de Landgoederenzone is inzet van extra capaciteit nodig.

Integraal beheerplan

Voor het beheer van de stad is het van groot belang om per object een beheerplan te hebben. Deze zijn nagenoeg allemaal beschikbaar. Wat mist is de verbinding tussen de plannen en de overstijgende ambities op het gebied van leefbaarheid en duurzaamheid. Het college heeft daarom in haar werkprogramma aangegeven een integraal plan te willen.

Egalisatiereserve groen

In het hooflijnenakkoord 2018-2022 is opgenomen dat er een reserve voor groen wordt ingesteld, onder meer gevoed door extern geld. In de programmabegroting wordt er in 2019 € 100.000 gestort in de reserve en in de volgende jaren € 300.000 per jaar.

2 Leefbaarheid

Actieplan klimaatadaptie

Rijswijk gaat in toenemende mate last krijgen van extreme droogte en wateroverlast. De komende willen we hiervoor concrete projecten opstarten. Daarom maken we in 2019 een actieplan.

Luchtkwaliteit

In het hooflijnenakkoord 2018-2022 heeft de gemeente Rijswijk de ambitie gesteld om in 2030 te voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen die gesteld zijn door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). De norm van de WHO is met name voor fijnstof strenger gesteld dan de grenswaarden die de Europese Unie heeft gesteld. Momenteel voldoet Rijswijk aan de geldende EU norm maar om in 2030 aan de WHO normen te kunnen voldoen zijn extra maatregelen noodzakelijk. Deze staan uitgewerkt in het luchtkwaliteitsplan, dat we dit najaar gereed zullen hebben.

Verduurzamen maatschappelijk vastgoed

Het verduurzamen voor het maatschappelijk vastgoed wordt financieel in kaart gebracht in 2018.

Onduidelijk is wat de daadwerkelijke kosten van verduurzaming van alle panden zal gaan kosten en wat de verduurzaming voor gevolgen heeft voor de exploitatie.

3 Veiligheid

Uitbreiding handhavingscapaciteit

In het coalitieakkoord is reeds aangegeven dat ons college gaat voor uitbreiding van de handhavingscapaciteit. In dat kader wordt hard gewerkt aan de nieuwe Nota Toezicht en Handhaving gemeente Rijswijk waarin we de handhavingscapaciteit afzetten tegen de handhavingsbehoefte en handhavingsprioriteiten. Conform planning wordt het handhavingsplan in het 4e kwartaal voorgelegd aan ons college en vervolgens aan uw raad. Dat is ook het moment om inhoudelijk met elkaar in gesprek te gaan over de inzet van handhaving.

De groei van de gemeente, de uitbreiding van het aantal wijken met een fiscaal parkeerregime en de positieve economische ontwikkeling zorgen nu reeds voor een steeds verder toenemende druk op de handhavingscapaciteit. Op dit moment is sprake van ondercapaciteit en ook kwetsbaarheid op een aantal onderdelen. De capaciteit is niet toereikend om de groeiende 'werkvoorraad' aan te kunnen. De formatieve uitbreiding wordt gefaseerd ingevoerd. De uitbreiding voor het handhaven van parkeren/het fiscaal parkeerregime kan worden gedekt worden uit de opbrengst van het fiscale parkeren en is om die reden budgettair neutraal voor de meerjarenbegroting. De overige uitbreiding is deels noodzakelijk vanuit de gestage groei van de gemeente en deels vanuit de positieve economische ontwikkeling. Dekking van deze uitbreiding kan voor een deel gevonden worden in de toename van de uitkering uit het gemeentefonds als gevolg van de groei van de gemeente.

4 Wonen

Energietransitie

In 2040 wil de gemeente bijna zijn vrij van fossiele brandstoffen als aardgas, benzine, diesel en kolen. Op dit moment werkt de gemeente aan een Warmtevisie. De Warmtevisie zal door alle stakeholders worden gedragen en geeft een totaaloverzicht van de route naar een aardgasvrij Rijswijk, de meest kansrijke optie per wijk en de plekken waar de komende jaren gestart gaat worden. Naar verwachting is de Warmtevisie na de zomer afgerond. Tegelijkertijd werken we aan de doorrekening van de energietransitie via een mix aan maatregelen.

Verstedelijkingsopgave

We ramen voor 2019/2020 €200.000 voor het opstellen van een plan van aanpak voor de verstedelijkingsopgave en de start van de uitvoering ervan. Op basis van dit plan van aanpak kan ook een raming worden opgesteld voor de jaren erna.

Gebiedstransformaties

Voor de (al) lopende processen van gebiedstransformaties voor het Havengebied en het Shell terrein is een verlengde inzet van extra capaciteit nodig.

Implementatie omgevingswet

In 2017 zijn we gestart met de implementatie van de Omgevingswet. Vanaf 2018 bouwen we hier op voort en krijgt de implementatie van de Omgevingswet in Rijswijk verder gestalte. Voor de komende jaren is extra inzet nodig om de implementatie van de Omgevingswet in goede banen te leiden. Ook zijn investeringen in kennis en informatiesystemen nodig. Daarnaast moet er ruimte zijn om medewerkers op te leiden in het gebruik van de nieuwe systemen en het realiseren van scholingsactiviteiten.

5 Mobiliteit

Huur (pilot) scanauto

In het kader van de verdere digitalisering en effectief handhaven wordt gekeken naar de inzet van een scanauto. De uitgaven kunnen ten laste van (de reserve) parkeren worden gebracht.

6 Welzijn

7 Jeugd en Onderwijs

Onderwijs-arbeidsmarkt

In het collegewerkprogramma staat opgenomen dat we de vakscholen, het praktijkgericht en het technisch onderwijs meer onder de aandacht willen brengen bij zowel jeugdigen als potentiële werkgevers. We leggen hierbij de verbinding met de ambities zoals verwoord in de Economische Strategie waarin onder meer wordt ingezet op innovatie en creatieve maakbedrijven. We werken hiervoor nauw samen met alle betrokken partners zoals de onderwijsinstellingen, het MKB en de diverse samenwerkingsverbanden in de regio.

Vergroten taalvaardigheid

De ambitie om het taalniveau van alle Rijswijkers en in het bijzonder van laagtaalvaardige ouders omhoog te brengen vraagt een extra inspanning van de gemeente. Het beschikbare budget is bestemd voor zowel het verhogen van de taalvaardigheid, het stimuleren van educatief partnerschap tussen ouders, scholen, voorscholen en jeugdgezondheidszorg (gericht op taalontwikkeling en ouderbetrokkenheid) en het bevorderen van taal in het thuismilieu (gericht op taalontwikkeling). Dit is een gezamenlijke en geïntegreerde aanpak waarbij alle activiteiten die de huidige taalpartners doen, onderdeel zijn van het project. Het aanbod aan de laagtaalvaardige ouders bestaat in eerste instantie uit de onderdelen Taalvisite, taalmaatje en ouderbetrokkenheid. Nadat deze activiteiten zijn gestart, volgen ook de taallessen op school. Daarnaast zorgt een koppeling met het beleid gericht op voor- en vroegschoolse educatie ervoor, dat er nog meer mogelijk is. De onderliggende activiteiten worden opgenomen in het actieplan Taal. De cofinanciering en derhalve extra inzet van extra middelen van de gemeente is hiervoor noodzakelijk. De taalketenpartners zijn akkoord met dit plan en dragen vanuit hun eigen budget ook bij aan de activiteiten.

Kinderrechten / jeugdparticipatie

In het collegewerkprogramma 2018-2022 is jeugdparticipatie opgenomen. Ook de komende jaren hebben we blijvende aandacht voor het betrekken van jeugdigen door maatschappelijke organisaties en instellingen. Daarnaast zetten we de komende jaren krachtig in op jeugdparticipatie. Met de jeugdambassadeurs hebben we extra aandacht voor de participatie en de rechten van kinderen en daarnaast zetten we ons in voor de vorming van een jongerenraad. Om dit te realiseren en te borgen wordt structureel extra budget gevraagd, onder andere in te zetten in de vorm van een Kinderrechtencoach die de verbinding legt tussen de jongeren en diverse relevante maatschappelijke organisaties.

8 Economie en Werk

Pilot Duurzame Bedrijventerreinen in samenwerking met de MRDH

De ambitie is duurzame bedrijventerreinen te realiseren waarbij een koppeling gemaakt wordt tussen ondernemerschap, klimaat en innovatie. In Rijswijk staat dat in de kinderschoenen, en het is dus in deze fase ook een zoektocht die samen met de opgave duurzame gemeente wordt opgepakt. Maar hierin staan we niet alleen. De MRDH wil 15 pilots gaan draaien, we mogen daarbij zelf aangeven hoe we dat in willen steken. De BBR heeft al te kennen gegeven hier ook mee aan de slag te willen. We denken daarbij aan het gezamenlijk opstarten van een concrete pilot waarin zowel op strategisch niveau wordt nagedacht over doelen en instrumenten, als dat er wordt gewerkt met concrete voorbeelden die een spin-off genereren voor andere eigenaren. We zetten dus actief in op de kracht van de vooruitlopende ondernemers. Tegelijkertijd dient een projectleider te werken aan een ontwikkelstrategie hiervoor.

Economische positionering van Rijswijk

Voor het beeldend kunnen maken van innovatief Rijswijk, ook in concrete uitvoering, vragen we voor de komende vier jaar structureel extra budget. Dit extra budget zetten we onder andere in om via innovatieve manieren partijen samen te brengen en zodoende de nieuw op te stellen economische strategie te ontwikkelen en daarnaast ook beeldend te maken. De huidige economische visie loopt in 2018 af en de economische realiteit in Rijswijk vraagt op een nieuwe visie op ons beleid. Het betreft de positionering van onze werkgebieden in de regio, over aansluiting maken op bestaande en/of het ontwikkelen van nieuwe eco-systemen en de koppeling maken tussen innovatie, duurzaamheid en ondernemerschap. Dit alles met als doel het creëren van werkgelegenheid. Dit vraagt om een product wat strategisch meer wendbaar is. Daarnaast zetten we de extra middelen ook in om concrete (innovatieve) acties in de winkelgebieden In de Bogaard en Oud Rijswijk en de diverse werklocaties te realiseren en daarmee de strategie tot uitvoering te brengen. Zo willen we bijvoorbeeld voor In de Bogaard een bijdrage leveren aan de winkeliers om activiteiten te organiseren en extra in te zetten op marketing en placemaking. Met name tijdens de 'verbouwing' vraagt het gebied extra aandacht om het aantrekkelijk te laten zijn voor zowel huidige als potentiële nieuwe ondernemers, als ook voor het winkelend publiek.

Gebiedstransformatie in de Bogaard

Voor de (al) lopende processen van gebiedstransformaties voor In de Bogaard is een verlengde inzet van extra capaciteit nodig.

9 Sociaal domein

Uitvoeren project schulden

Ten behoeve van de aanpak van schuldenproblematiek is het nodig om te investeren in voorlichting (preventie) en snellere signalering. Om huissuitzettingen te reduceren zal beter moeten worden samengewerkt met Woningstichtingen. Voor de realisatie van dit project is eenmalig formatieve inzet en een werkbudget nodig.

Handhaving Wmo en Jeugdwet (besluit H10)

In 2018 is in H10 verband de afspraak gemaakt dat elke gemeente een toezichthouder Wmo/Jeugdwet aanstelt en hiervoor vanaf 2019 0,5 fte beschikbaar stelt.

Daarnaast is het noodzakelijk dat we onze handhavers bijscholen in het toezichthouderschap (eenmalig €10.000 benodigd)

Uitvoeren participatieplan

Uitvoeren van het plan participatie waarbij alle inwoners op trede 1 en 2 een participatieplan hebben.

ICT aanpassingen

Voor het plan participatie waarbij alle inwoners op trede 1 en 2 een participatieplan hebben, zijn eenmalige ICT-aanpassingen noodzakelijk.

Coördinatie zorg en veiligheid

Om fraude binnen de Wmo actief te bestrijden moet er een strak handhavingsproces opgezet worden. Daarnaast is er coördinatie nodig op de samenwerking tussen de driehoek en Den Haag (Veiligheidshuis) en het Sociaal Domein. Dit om de problematiek 'verwarde personen' duurzaam en integraal (Sociaal Domein, Wonen, Veiligheid) aan te pakken.

Nieuwe wijze van aanbesteding Jeugdzorg/Jeugdhulp

Voor het resultaatgericht inkopen en hierop sturen en het effectief aanpakken van de 18-/18+ problematiek is structurele uitbreiding van formatie nodig (1 fte).

Daarnaast moet er geïnvesteerd worden in het vakmanschap van de professionals Jeugd (1 gezin, 1 plan en het aanspreken van zorgaanbieders op resultaten).

10 Sport en cultuur

Uitvoering sportnota

In het vervolg op de nota sport & bewegen het ten uitvoer brengen van de uitvoeringsagenda sport in samenwerking met het sociaal domein. De kosten zijn over de jaren 2019 tot en met 2022 € 45.000. Het CWP stelt de uitwerking van het concept buurthuis van de toekomst als onontkoombaar. De kosten hiervan bedragen in de jaren 2019 en 2020 € 30.000 per jaar. De uitvoeringsagenda zal tevens de tarifiering van de sportaccommodaties aan de orde stellen. Deze eenmalige uitgave van € 15.000 vindt plaats in 2019.

Extra onderwerpen

Smartcity

Rijswijk is aangesloten bij het Nationale programma Smart City Living Lab en heeft de wijk Vrijenban aangewezen als proeftuin. Het programma loopt ook nog door in 2019.

Citymarketing

Als vervolg op het identiteits- en imago-onderzoek wordt een visie opgesteld die als doel heeft om Rijswijk zich als stad beter te promoten (Citymarketing).

bedragen x € 1.000								
Overige mutaties	Jaren							
	2019		2020		2021		2022	
	U	I	U	I	U	I	U	I
101 01 Algemeen Bestuur en Organisatie	23	46	20	47	179	43	200	11
60010 Bestuursorganen	2		2		2		2	
College van burgemeester en wethouders	2		2		2		2	
60011 Bestuurlijke samenwerking	13		13		13		13	
Bijdrage VNG	7		7		7		7	
Internationale aangelegenheden	1		1		1		1	
Regionale bestuurlijke samenwerking (Haaglanden)	5		5		5		5	
60030 Burgerzaken	8	46	6	47	-3	43	18	11
Baten huwelijksvoltrekkingen/partnerschapsregistr.		32		32		33		33
Lasten reisdocumenten	11		9		10		20	
Lasten/baten naturalisaties	-2	-3	-2	-3	-2	-3	-2	-3
Lasten/baten reisdocumenten		12		14		12		42
Lasten/baten rijbewijzen	-1	5	-2	3	-11	1		-61
60031 Verkiezingen / referenda					168		168	
Verkiezingen / referenda					168		168	
102 02 Openbare Orde en Veiligheid	-52		1		1		1	
61200 Brandweer	-52		1		1		1	
Brandkranen	1		1		1		1	
Veiligheidsregio Haaglanden	-53							
103 03 Verkeer en Vervoer	67	20	67	20	67	20	67	
62100 Wegen, straten en pleinen	56	20	56	20	56	20	56	
Brug de Oversteek	3		3		3		3	
Civiele techniek faciliteiten	4		4		4		4	
Civiele techniek onderzoek en advies	2		2		2		2	
Extra straatploegen	6		6		6		6	
Gladheidbestrijding	4		4		4		4	
Handmatig vegen	4		4		4		4	
Kauwgom verwijderen	1		1		1		1	
Klein onderhoud asfalt	2		2		2		2	
Onderhoud bestrating	13		13		13		13	
Onderhoud kunstwerken	4		4		4		4	
Onderhoud markeringen	1		1		1		1	
Onkruidbestrijding op verharding	4		4		4		4	
Openbare verlichting	7		7		7		7	
Steenplaatsbrug	1		1		1		1	
Vergoedingen kabels en leidingen		20		20		20		
62110 Verkeer	6		6		6		6	
Overige verkeersregulerende maatregelen	1		1		1		1	
Verkeersborden	1		1		1		1	
Verkeersregelininstallaties	4		4		4		4	
62120 Openbaar vervoer	2		2		2		2	
Stationslocatie	2		2		2		2	
62400 Waterwegen	2		2		2		2	
Maaien en krozen	2		2		2		2	
104 04 Economie en Werken	7		7		7		7	
63100 Economische aangelegenheden	7		7		7		7	
Acquisitie en promotie (bedrijven)	1		1		1		1	
Acquisitie en promotie (detail)	1		1		1		1	
Bedrijfscontactpunt (bedrijven)	1		1		1		1	
Bedrijfscontactpunt (detail)	1		1		1		1	
Detailhandel	1		1		1		1	
Overige economische aangelegenheden (detail)	1		1		1		1	
105 05 Onderwijs	71	-16	11	-16	11	-16	11	-16
64010 Huisvesting scholen	60	-16		-16		-16		-16
't Prisma	12							
Bomansschool	21							
Brede school Stationskwartier		-15		-15		-15		-15
J.H. Snijders	28							
Melodie		4		4		4		4
Steenvoordeschool, locatie Kei		-5		-5		-5		-5
64030 Lokaal onderwijsbeleid	5		5		5		5	
Netwerkschoolconcept	1		1		1		1	
Onderwijsachterstandbeleid OAB	1		1		1		1	
Uitvoering Leerplichtwet	3		3		3		3	
66500 Kinderopvang	6		6		6		6	
Peuterspeelzaalwerk en kinderopvang	6		6		6		6	
106 06 Sport, Cultuur en Recreatie	48	12	48	12	48	12	48	12
65100 Openbaar bibliotheekwerk	20		20		20		20	
Openbaar bibliotheekwerk	20		20		20		20	
65300 Sport	7	12	7	12	7	12	7	12
Golfbaan		5		5		5		5
Gymnastieklokaal Beetslaan		-9		-9		-9		-9
Gymnastieklokaal IKC Buitenrijck		8		8		8		8
Gymnastieklokaal Poelslaan		-14		-14		-14		-14
Marimbahal	2	-2	2	-2	2	-2	2	-2
Schaapweg	1	12	1	12	1	12	1	12
Sporthal/zwembad algemeen		11		11		11		11
van Zweedenzaal	2	-2	2	-2	2	-2	2	-2
Vredenburg		1		1		1		1
65400 Kunst en cultuur	11		11		11		11	
Schouwburg	7		7		7		7	
Trias	5		5		5		5	
65410 Cultureel erfgoed	7		7		7		7	
Musea	6		6		6		6	
Opgravingen	1		1		1		1	
65800 Speeltuinwerk	2		2		2		2	
Onderhoud speelplekken	1		1		1		1	

bedragen x € 1.000								
Overige mutaties	Jaren							
	2019		2020		2021		2022	
	U	I	U	I	U	I	U	I
Speeltuinen en -plaatsen	1		1		1		1	
107 07 Sociaal Domein	78	-9	78	12	78	12	78	12
61400 Dierenwelzijn	1		1		1		1	
Dierenwelzijn	1		1		1		1	
66140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	3		3		3		3	
Garantstelling kredietbank	1		1		1		1	
Sociaal Fonds	1		1		1		1	
Wet kinderopvang	1		1		1		1	
66620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	2		2	21	2	21	2	21
Diensten bij wonen met zorg	2		2		2		2	
Eigen bijdragen Wmo immaterieel				21		21		21
66700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	65	-8	65	-8	65	-8	65	-8
Adm. Helfrichsingel (BS de Melodie)		9		9		9		9
Algemeen maatschappelijk werk	7		7		7		7	
Bredewelzijnsorganisatie	28		28		28		28	
Cor Ruysstraat 2 (Trias)	1	2	1	2	1	2	1	2
Daniel Catterwijkstraat 4		1		1		1		1
Dr. H.J. van Mooklaan (Stervoorde)	1	1	1	1	1	1	1	1
Esdoornstraat 3a (Ottoburg)	2	16	2	16	2	16	2	16
Jeugdzorg / CJG	18		18		18		18	
Laan Hofrust 4		1		1		1		1
Labouchereleen 7		1		1		1		1
Louis Bouwmeesterstraat 1a		1		1		1		1
Mantelzorg	1		1		1		1	
Mr. D. Fockstraat 4		-53		-53		-53		-53
Opvoedingsondersteuning	1		1		1		1	
Organisatie voor ouderenwerk	1		1		1		1	
P. Postmapad 4		3		3		3		3
P. van Vlietlaan 10	2	3	2	3	2	3	2	3
P. van Vlietlaan 2		6		6		6		6
P. van Vlietlaan 8		1		1		1		1
Wiardi Beckmanlaan 5		1		1		1		1
Wijkwerk- en bewonersorganisaties	1		1		1		1	
66710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	7		7		7		7	
Geestelijke gezondheidszorg	1		1		1		1	
Onafhankelijke clientondersteuning	6		6		6		6	
67240 Lijkbezorging		-2		-2		-2		-2
Eikelenburg/sw churchilllaan		-2		-2		-2		-2
108 08 Wonen en Leven	52	-3	52	-6	52	-7	52	-7
65600 Openbaar groen en openlucht recreatie	38		39		39		39	
Algemene werken groen	15		16		16		16	
Kinderboerderij	2	-1	2	-1	2	-1	2	-1
Meubilair	1		1		1		1	
Onderhoud beplanting	3		3		3		3	
Onderhoud bomen	5		5		5		5	
Onderhoud gras	6		6		6		6	
Onderzoek en advies	1		1		1		1	
Volkstuinen		1		1		1		1
Zwerfvuil	5		5		5		5	
67230 Milieubeheer	7		7		7		7	
Biodiversiteit	1		1		1		1	
Duurzaamheid	4		4		4		4	
Energiebeleid	1		1		1		1	
Milieuzone	1		1		1		1	
68100 Ruimtelijke ordening	3		3		3		3	
Bestemmingsplannen	3		3		3		3	
68200 Woningexploitatie		-9		-9		-9		-9
Gemeentelijk vastgoed		-9		-9		-9		-9
68210 Wijkontwikkeling	1		1		1		1	
Wijkgericht werken	1		1		1		1	
68220 Volkshuisvesting	3	2	3	2	3	2	3	2
Lasten vergunningen (WABO)	2		2		2		2	
Woonwagencentrum Strijp		2		2		2		2
68300 Bouwgrondexploitatie		4		1				
TH locatie		4		1				
109 09 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	4	648	3	539	3	440	3	931
69500 Algemene dekkingsmiddelen	4	648	3	539	3	440	3	931
Algemene uitkeringen		406		125		27		517
Baten aanslagoplegging hondenbelasting		3		3		3		3
Baten aanslagoplegging precario		1		1		1		3
Baten ozb eigenaren excl. kwijschelding		253		437		437		437
Grondzaken	2	-23	2	-36	2	-36	2	-36
Overige verhuringen		2		2		2		2
Rente van kortlopende geldleningen	1		1		1			
Toeristenbelasting		6		6		6		6
110 10 Overhead	27		28		28		28	
60010 Bestuursorganen	1		1		1		1	
Organisatie	1		1		1		1	
69606 Ruimtelijke Ontwikkelingen	26		26		26		26	
Accommoderen Ruimtelijke Ontwikkelingen	1		1		1		1	
Rollend materieel	4		4		5		5	
Ruimtelijke Ontwikkelingen	8		8		8		8	
Stadsbeheer	2		2		2		2	
Steenplaatsstraat (Huisvesting)	9		9		9		9	
Werktuigen en gereedschappen	1		1		1		1	
Totaal	324	697	315	606	474	503	494	942
Saldo	373		291		29		448	

Bovenstaand overzicht is een uiteenzetting van de overige mutaties zoals opgenomen in de inleiding.

Overige mutaties

BESLUITEN

BEGROTING 2019

De raad van de gemeente Rijswijk;

gezien de door burgemeester en wethouders aangeboden begroting voor het jaar 2019;

BESLUIT:

vast te stellen de begroting voor het jaar 2019.

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Rijswijk in zijn openbare vergadering van

De raad van de gemeente Rijswijk,

De griffier,

de voorzitter,

MEERJARENRAMING 2020 - 2022

De raad van de gemeente Rijswijk;

gezien de door burgemeester en wethouders aangeboden begroting met bijbehorend investeringsplan voor de jaren 2020 - 2022;

BESLUIT:

voor kennisgeving aan te nemen de meerjarenraming met bijbehorend investeringsplan voor de jaren 2020 - 2022.

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Rijswijk in zijn openbare vergadering van

De raad van de gemeente Rijswijk,

De griffier,

de voorzitter,

INVESTERINGEN

De raad van de gemeente Rijswijk;

gezien de door burgemeester en wethouders aangeboden begroting met bijbehorend investeringsplan voor de jaren 2019 – 2022 conform art 10, lid 3 van de Financiële verordening gemeente Rijswijk 2006;

BESLUIT:

Voor de volgende investeringen 2019 kredieten beschikbaar te stellen overeenkomstig de daarbij vermelde bedragen:

Investeringsen

30	Zaakgericht werken	U	300.000
200	Vervangen brandkranen 2019	U	40.000
301	E-laadpalen 2019	U	80.000
302	Fietspaden in asfalt 2019	U	200.000
302	Fietspaden in asfalt 2019	I	100.000
303	Fietsroute Romeinse Route (fase 2)	U	1.445.000
303	Fietsroute Romeinse Route (fase 2)	I	722.500
305	Herstel asfaltwegen 2019	U	569.000
306	Herstellen (duiker)bruggen 2019	U	115.000
311	Integrale herinrichting probleemstraten 2019	U	1.450.000
310	Onderhoud toren oude stadhuis	U	350.000
312	Rotondes in Rijswijk 2019	U	500.000
313	Verbeteren comfort tegelfietspad Sammersweg i.s.m. gemeente Den Haag	U	655.000
315	Vervanging armaturen 2019	U	171.000
316	Vervanging kabelnet openbare verlichting 2019	U	319.000
317	Vervanging lichtmasten 2019	U	197.000
316	Vervanging kabelnet openbare verlichting extra impuls kabels 2019	U	350.000
318	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (20 jr)	U	280.000
318	Vervanging verkeerslichteninstallaties 2019 (40jr)	U	160.000
320	Uitbreiding vergunningen parkeersysteem	U	120.000
321	Vervangen beschoeiingen 2019	U	268.000
501	Uitbreiding onderwijsleerpakket en meubilair 19e groep Snijdersschool	U	15.000
600	Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2019	U	33.000
603	Toplaagrenovatie veld 114 Sportpark Irene	U	41.000
604	Toplaagrenovatie veld 302 Sportpark Hoekpolder	U	72.000
607	Toplaagrenovaties sportvelden Pr. Irene	U	409.000
608	Vervanging en herstraten elementenverharding Sportpark Elsenburg	U	46.000
609	Vervanging toplaag kunstgrasveld 301 Sportpark Hoekpolder	U	336.000
611	Herinrichten speelplekken in de wijk 2019	U	200.000
612	Vervanging hekwerken 2019	U	15.000
800	Fase 2 Bogaardplein	U	286.000
801	Groenontwikkeling en participatie 2019	U	325.000
802	Transformatie Wilhelminapark 2019	U	250.000
803	Vervanging bomen 2019	U	100.000

De in de jaarschijf 2019 van het investeringsplan 2019-2022 geraamde investeringen

Investeringsen

804	Afvalbakken 2019	U	50.000
805	Vervanging vrijvervalriolen 2019	U	1.500.000
806	Uitwerking actieplan geluid 2019	U	24.000
807	Groot onderhoud gemeentelijke woningen	U	320.000
808	Vervanging luchtfoto's 2019	U	20.000
3	Documentaire informatievoorziening 2019	U	69.000
7	Aanschaf veegmachine	U	205.500
		U	11.885.500
		I	822.500

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Rijswijk in zijn openbare vergadering van

De raad van de gemeente Rijswijk,

De griffier,

de voorzitter,